Claudii Gal. Pergameni DE LOCIS Patientibus Libri Sex, cum Scholiis Francisci Vallesii Couarruuiani, in Schola Complutensi professoris publici.

Libreria del Dr Chinchilla

LVGDVNI,

Per CLAVDIVM Pontanum Typographum. Anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo nono.

¶ Veneunt Compluti apud Ludouicum Gutierrez Bibliopolam.

Holerio in Cura apoplexy ait: potest aut esse [illegible] humorum [illegible] erit [illegible] in [illegible] Venere in [illegible] multus spiritus vitalis effunditur in coitu [illegible]

Illustrissimo ac Reverendissimo Praesuli domino Francisco Mendocio Cardinali, & Episcopo Burgensi, Franciscus Valesius perpetuam foelicitatem.

VLTI, *mihi Cardinalis illustrißime, tuas insignes laudes retulerant, & te magno ingenio, singulariq; eruditione esse dixerãt atq; vt talẽ virũ in clarißima domo natũ decet, studiosorũ omniũ benignißimũ mœcenatem. Quæ fama magnam de te opinionem concipere fecerat, & animum meum tibi magnopere conciliauerat, verum cum anno superiori Burgis me acersiri, ignotum hominem, eo solum animo quo in studiosos omnes esse soles, iusisti, excepistiq; benignißime, facile intellexi, opinionem quam conceperam, tuis veris laudibus esse inferiorem. Nam cùm multa me de nostra academia esses percontatus, de veteri academici, & ratione studendi incidit sermo, atq; tu tam doctè & acriter disputasti, tam constanti memoria multa ad rem spectantia retulisti, vt me ingenij doctrinæq; tuæ, & facundiæ admiratio cœperit. Subijt statim in animum nullum esse cui, si quos alios libros (edideram enim iam tunc libros controuersiarum) in lucem essem emissurus, melius dicari possent, vt in viri imaginibus maiorum, & digni-*

tate

ate, & rebus gestis illustrißimi, simulq; doctißimi appa= reret. Quæ enim ornamēta in mœcenate desiderari poßūt quæ in te non sint cumulatißima? certe quæ de tuis maioribus, & tuæ dignitatis amplitudine dici possunt, ignorat nemo: quæ de rebus strenuè gestis & Romæ & in Hispania leget posteritas apud multos historiographos. Tamen nō poßū tacere eo studio te semper incubuisse Latino, Græco et Hebraico sermoni, et vtriq; iuri, ac postremò sacris literis vt id præstiteris, quod haud scio an alius præstiterit, non eorū solùm qui tibi sunt fortuna pares (tales. N. citò solent labori parcere) sed ne aliorū quidem, tam aßiduam operam, tantum in laboribus perseuerantium, vt cùm Salmanticæ multos annos studuisses fœlicißimè, atq; magnam iuris peritiam esses assecutus, cui tu Latinum & Græcum sermonē (quod illis præcipuè tēporibus erat rarißimū) adiunxeras, cūq; iam Episcopus Goriensi ecclesiæ præ esses, præter multos alios viros doctos quos alebas singulis annis, cùm studia vacant, Alfonsum Zamoram qui Hebraicæ linguæ erat eo tempore Compluti primarius professor ad te vocares, retineresq; magna mercede eam linguam discendi cupidus, vtpote quam ad sacras literas necessariam esse intelligebas, quæ in discendo diligentia, viri, ingerendo iam episcopatum ocupatißimi. multorum memoria adhuc in Complutensi hac academia celebratur. Adiunxisti itaq; tuæ variæ literaturæ sermonem hebraicum, atq; his omnibus adiumentis tantos in sacris literis fecisti profectus, vt omnia priora studia superaueris. Quid ergo non debent tibi studiosi omnes, quorū tam amantißimū te semper præstitisti vt cùm omnes fere cri-

 stianæ

stianæ reip. prouincias, cùm Cæsaris, tùm etiã ecclesiæ negotia agens peragraueris, visendi tantum viros doctos causa, profectus esse videreris. Accedit, quod me magnopere deuincit, contigisse te, non sine magna eius fœlicitate, meæ patriæ sanctißimum & diligentißimum Episcopum. Ego illustrißime Cardinalis satis intelligo quàm sit exiguum munusculum hoc, vt tibi sine rubore poßit offerri, tamen si exiguum hoc qua soles benignitate receperis me ad maiora proculdubio animabis, & vt modo habes, habebis semper deuinctißimum.

Vale.

AD LECTOREM.

OPVS hoc de locis patientibus Galeni candide lector, omnium eorum quæ ab illo viro ſcripta extant, mihi crede, eſt vtiliſsimum. Nam eam doctrinam continet quæ in arte eſt difficillima, dignitionem inquam internorum malorum, & quæ in alto corpore deliteſcunt. Pars hæc artis non logica eſt aut ad contemplationem ſolum ſpectans, ſed vere medica, & praxi admodum coniuncta. Tamen vt eſt vtiliſsima, ita & difficillima profectò. Nam deſiderat anatomes peritiam & vſus omnium particularum, & morborum omnium ac ſimpt. differentias & cauſas & præter hæc, ipſa ratio dignoſcendi partium internarum mala, eſt difficillima. Proinde ego cùm ſuperioribus annis hoc opus enarrandum ſuſcepiſſem, ita me comparaui vt nullius particulæ labores dicere aggrederer, quin illius formationem totam & ipſe contemplarer & diſcipulis meis ob oculos ponerem, induſtria & opera cuiuſdam Ximenij amiciſsimi mei qui nuper è Valētia complutum vt diſſecandi artem cuius erat peritiſsimus profiteretur venerat, neque multò poſt hic agens vita defunctus eſt. Ille ſuam operam ponebat vt ego me diſcipulo'ſque meos multum exercere poſſem. Ego reliqua addebam. & ea quæ in relectionibus notatu digna aut ſaltem ad rem neceſſaria videbantur

ſuis locis notabam, ex quibus hæc ſcholia excæpi, ſatis elaborata atque in codice latino ex verſione Copi, quæ mihi fortefortuna erat ad manus, Græcos codices conſulens innumera loca emendaui, vt poſsis certo ſcire hunc quem Latinum do vere eſſe Galenum. Tu difficillimum opus & apprimè neceſſarium ne contemne, ſed amice recipe, & fruere, & laborem meum boni conſule.

¶EMANVELIS PHAVORINI MEDICI Galli Epigramma. A. D. Franciſcum Valeſium Doctorem Medicum celeberrimum.

Corporis affectus varios, morbosq́; latentes,
Ingenij tanta dexteritate doces.
Sic varios nodos, medicesq́; ænigmata ſoluis,
Sic veterum ſcriptis dogmata vera probas.
Vt niſi conſcripta hæc à te fateare Valeſi,
Iurarim antiquos ſurripuiſſe tibi.

PROEMIVM.

VANDOQVIDEM opus hoc Gal. (quod de locis affectis à pleriſque nuncupatur) vtiliſsimum eſt, & ad curationem apprimè neceſſarium : viſum eſt, ita diſcipulis efflagitantibus, non prætereundum ſine aliqua enarratione. Sed quoniam longiſſimum etiam eſt, & minime obſcurum, non videntur ſine multo legentium tedio & nullo commodo integra commentaria illi cumulari poſſe. Proinde ab in vtili labore me ſubtrahens, ſtudioſos volens iuuare haud quaquam onerare. Decreui, reliquis dimiſsis neceſſaria ſolùm ad locorum quorundam perſpicuitatem ſcholia ex meis relectionibus eximere, & in hunc librum reponere, atque capita quibuſdam relectiunculis diſtinguere, & interim quæ in verſionibus copi & aliorum quæ circun

ferũtur corrupta sunt, restituere. Nam hac ratione opus euadet breuissimum, & nulla alia possit euadere vtiliùs, quantumuis ego scribendo, & alii legendo, conficiamur.

CAP. I.

Relectiuncula.

Primùm omnium dicit Gal. quos soleant medici locos appellare, cõmendatq́; præsens opus, vt ad curationem vtilissimum, & dicit quæ sint ad illud necessaria, nempe scire vsus particularum, & anatomen. Deinde refert. 4. modos cognoscendi patientẽ locum. Primùm ab essentiæ proprietate. 2. ab his quæ in particula aliqua continentur, naturaliter. 3. ab adnatis patienti loco. 4. ab his quæ præter naturam in parte generantur occasione huius 4. modi. Mentionẽ facit quarundã quæstionum ab Archigene in lib. quos de patientibus locis ante Gal. ediderat, discussarum. An particula in qua præter naturam aliquid continetur, vt lapis in vesiqua, patiatur: an ipsa nihil patiẽte, lædatur nihilominus actio & an actio ledatur cùm à lapide supprimitur vrina, an non ledatur, sed impediatur. Verùm has quæstiones logicas esse dicit, & nihil ad curationẽ facientes. Quod vt monstret, ponit puero cuidã suppressam esse vrinam, exercetq́;, deinde lectores persistens in eadem hypothesi, & inuestigans causas per signa, interimq́; docens modum curationis. Tandem inquit. 2. quæstionem propiùs accedere ad hanc tractationem.

Non

NON ſolum recentiores medici ſed veterum quoque non pauci corporis particulas locos nominare conſueuerunt, ac quam diligentiſsimè affectus ipſis euenire ſolitos dignoſcere ſtuduerunt, quia pro locorũ differentia curationẽ quoq; mutari contingit. Sed quâm vtilis ad curationẽ ſit huiuſmodi notitia eo lib. quẽ de curandi ratione ſcripſimus, videre eſt. nunc autem ſolùm quomodo aliquis cognoſcere poſcit patientes particulas conſtitutum eſt ſpeculari. Ergo partes in ſuperficie conſtitutæ vna cum ſuarum paſsionum ſpecie facile ſenſibus deprehendũtur, quæ vero in primo corpore latent, exercitatæ cognitionis virum deſiderãt, cùm in practicis actionibus, & vtilitatibus tùm vel maxime in ea quæ hæc præcedit, corporum diſſectione,

SCHOLIVM.

DOCET ipſemet Gal. libello de differentia morborum nomina hæc πάθος & πάθημα la-

tine paſſio: & hæc πάχειν id eſt pati, & πάχοντα id
eſt patientia, & πεπονθότα id eſt perpeſſa, aut qu
paſſa ſunt: cum eis exacte vtimur ſignificare affe
ctionem que fit, vt diſtinguitur ab affectu: quæ di
ctio permanentem iam ſignificat qualitatem. cum
vero minus exacte eis vtimur ſignificare omne ge
nus rei quæ præter naturam in nobis conſiſtit, ſiue
ſit paſſio ſiue affectus. hoc ſecundo modo. vtitur
hic nominibus, cum de patientibus aut de perpeſ-
ſis locis ſcribit: & cum inquit quomodo aliquis pa-
tientes particulas poſſit dignoſcere, conſtitutum
eſt conſiderare. non. N. opus præſens eſt de ſolis
partibus quæ patiuntur, affectæ autem non ſunt ſed
& de patientibus & de male affectis, atq; proinde
cenſeo Gal. in lib. titulo non participio præſentis,
ſed præteriti vſum eſſe, dicentem non περὶ πασχόν-
των, ſed περὶ πεπονθότων. quia omnis affectus na
ſcitur ex paſsione, & quod modo male affectum eſt
prius ſubijt paſsionem. Ergo locus, & pars, & parti
cula, & membrum, hoc loco eandem rem ſignifi
cant.

QVIPPE hæc nos docuit cùm a-
lia per multa, tùm cuiuſlibet partis
eſſentiæ proprietatem. Nam quæ
in pulmonibus ſunt aſperæ arteriæ, corpo
re quodam conſtant cartilagineo (Græci
βρογχία

βρουχίον appellant) cuius proprietatem hi duntaxat qui ipſum viderunt cognoſcere poſſunt. Si aliquando tuſsiendo ſpuatur, maximum vlcus vel ab eroſione, vel putredine, in pulmone eſſe exiſtimamus. Quamquam. N. inter pharyngem & pulmonem eiuſmodi naturæ corpus per totum collum pertinet, tam grandis tamen vlceratio in ipſo haud quanquam fieri poteſt: quin prius mors animal præoccupet. in pulmone vero talis fieri poteſt, vt pote qui ob humiditatem & facile putreſcere, & a vitioſis humoribus promptè erodi cõſueuit: adde quòd bronchia in ipſo exigua admodum ſint. Quocirca pars ipſorum putreſcere non poteſt, quim potius totum bronchium reiici neceſſe eſt: membranoſis vinculis, quæ ipſum cum aliis coniungunt, à ſua cõtinuitate exolutis, quæ ipſis bronchiis multo celerius patiuntur. hæc. N. & cartilaginea, & dura & craſſa ſunt, membranæ vero

quæ

quæ ipſa coniungunt, tenues & infirma
Quinetiam fruſtrum quoddã vaſis haud
ita, paruum tuſſiendo reiici vidimus, quod
ex pulmone fuiſſe deductum plane intelli-
gebant diſſectoriæ artis non imperiti pro-
feſſores quotquot. N. ad aſperam arteri-
in collo perueniũt vaſa omnia capillorum
fere ſpeciem referunt. Proinde non ſolum
eſſentiæ proprietas ſed magnitudo quoq;
ſepenumero affectum locum haud obſcu-
rè indicare poteſt ſic. N. cùm inteſtini, tuni-
cam per dyſenteriam deiectam conſpexe-
ris, ſitq; & latitudine & craſsitudine iis qu
tenuia cõſtituunt, multo maior, non abs
coniicies vlcerationem incraſsis inteſtin
conſiſtere. Ita cum adoleſcentulum tuſsien-
do tunicam viſcoſam craſſáq; reiicere vide-
remus, coniecimus eam ex interna ſumma
gutturis parte, que etiam ligulam (Græci
γλωττίδα vocant) cõſtituit, fuiſſe reſolutam,
ac ſanatus eſt adoleſcentulus, quamuis id

non

on admodum ſperaremus,manſit tamen
ox vitiata. Prætcrea per eſſentiæ proprie-
item à veſicæ vlceribus ea quæ in renibus
onſiſtunt diſtingui poſſunt. Scripſit. N. in
phoriſmis, Hypp. Si ea quæ cum vrinis
xcernuntur lammarum ſpeciem referunt,
 veſica vlcus eſſe ſcire licet: ſi vero carun-
ulis ſimilia ſint, id erit in renibus.

SCHOLIVM.

VBI INQVIT Ga. quanquā. N. inter pharyn
ga & pulmonem eius modi naturæ corpus per
otum collum pertinet, cenſent pleriq; cum quibus
& Leonhartus Fuchſius aut vitiatum eſſe codicem
græcum, aut Gal. locutum eſſe ambiguè: legendūq;
eſſe, inter fauces & pulmonem, quia hæc lectio
nter pharinga & pulmonem eſt corpus cartilagi-
neum, vult ſignificare pharynga ipſum nō eſſe car-
tilagineum, quod tamē falſum eſt. Itaq; cum fauces
ſint interprete ipſo Gal. 4. Aph. 34. Partes ipſius
oris quæ inter larynga & gulam ſunt, inter quas &
pulmo, eſt etiam ipſe larynx, videtur illis melior
ea lectio ſed ego non video quid opus ſit ſua ani-
maduerſione. Nam intelligi poteſt inter pharinga
& pulmonem eſt tale corpus, non excluſis terminis.
Nam

Nam & in ipſo pulmone ſunt tales cartilagines quam dicitur inter pulmonem & fauces. Adde verba hæc iſtius modi, naturæ corpus, referre bronchion, bronchion vero appellari non quaſcunque cartilagines, ſed annullos illos non integros quales in reliqua arteria ſunt, non tamen in larynge. hic. N. ex tribus cartilaginibus conſtat, alterius figuræ & aliter compactis, vt licet tibi videre apud Gal. 7. de vſu partium cap. 11. Quod ſi ita intelligi non placet, conſtat multis in locis Gal. & Hypp. hoc nomen pharynx, quo hic vtitur, non ſignificare idem quod larynx, ſed fauces. 3. pro Ga. com. 18. Ita ſcriptum eſt, ὅτι φάρυγγα τὴν προκειμένην χώραν στομάχου τε καὶ λάρυγγος ὀνομάζει δῆλόν ἐστι. Ideſt conſtat illum pharinga vocare partem quæ eſt inter gulam & laryngem. Ergo vbi nos legimus γλωττίδα Græci vocant, in codice græco habetur ἐπιγλωττίδα, ſed nō eſt dubium corruptum illum eſſe, legendumque hic γλωττίδα nam à Gal. appellari ſolet γλωττίς pellicula quædam quæ intra laringem eſt proprium vocis inſtrumentum. ἐπιγλωττίς vero operculum quoddam laryngis, quod illi de ſuper incumbit & ad radicem linguæ naſcitur. Atqui quæ de ſubſtantia & vſu eius quæ ab illo dicitur γλωττίς ſcripſit, quadrant quam maximè cum ea particula, quam iuuenis præſentis hyſtoriæ reiecit, cōtra quæ de ſitu & ſubſtantia & vſu epiglottidis ſcripſit minime quadrant. Nam cap. 13. libr. 7. de vſu partium ita habetur. Glottidis corpus membranoſum extitit

rit humidum autem eſt, ſimulq; viſcoſum & pinguæ. cap 10. eiuſdem libr. idem docetur. cap. etiam huius primi de locis patientibus ita occurret ſcriptum. Eſt præterea in gutture ſummo glottis hæc, proprium vocis inſtrumentum. Verum epiglottis cap. 17. lib. 7. de vſu partium alius eſt ſcriptus, & vſus & ſubſtantiæ modus. eſt. N. extrinſecus in partibus oris, quare minime opus erat tuſſi vt expueretur, ſi ſemel eſſet exciſſa tamẽ hic iuuenis tuſsiendo reiecit. Confert epiglottis ne, cibus & potus eat in aſperam arteriam haud quaquàm ad vocem, nam ex dicto Gal. loco conſtat, hanc inter loquendum ſtare rectam, quare quamquam eiecta eſſet, vox non multum eſſet vitiata, ſed ſi quid, ſermo potius. Eſt præterea rotunda & cartilaginea, minime tamen viſcoſa, qualem dixit eſſe glottidem, & qualem dicit reieciſſe adoleſcentulũ. Itaq; legendũ hic eſt vt nos legimus. Ergo affirmat hoc loco Gal. ex mictis caruncul is cognoſci per ſubſtantiæ proprietatem vlcus renum, tamen negat. 4. part. aph. com. 76. vidiſſe ſe affectionem per quam mingantur caruncul is ſimilia, quæ renum ſubſtantiæ partes ſint, ſed ea inquit eſſe ſedimentũ orobinũ ex aſſato ſanguine factũ, quod ſi eſt, cõſtat cognitionẽ ſedis affectæ quæ per illa fit non eſſe ea ſubſtãtiæ proprietate, ſed potius ex his quæ in loco aliquo præter naturam continentur: quem locum referet ſtatim ordine quartum: quare haud ſcio an hic Gal. oblitus ſit eorum quæ illic negauit ſe vidiſſe, an modo

contra-

contrarium opinetur. an ex Hypp. ſententia exem-plum hoc acceperit. ego. N. haud quaquam ſentio in opinabile, fieri poſſe, vt renis ipſius fruſtrula mingãtur quandoquidẽ inhominum renibus vide-re licet quaſdam carunculas, partim ſubſtãtiæ ipſo-rum renum, partim adenibus ſimiles, erumpentes in ſecundum ſinum, per quas vrina percolatur poſt. ſunt ergo eæ carunculæ à percolanda vrina corro-ſæ cum ea prodire.

NEq; non à rebus in particulis quibuſ-dam contentis creberrime ſedes affe-cta deprehenditur, nam Mytylenis adoleſcens quidam ſecundum ſedem vul-neratus gladio, vulnere ſatis profundo tri-bus primis diebus neq; cibum neq; potum ingeſſit: quarta vero die, adhibitis prius re-mediis cibum ſumpſit, ac bibit quoq;: dein de occidente ſole iterum adhibita curatio-ne vrinæ quatuor fere cotylas per vulnus excreuit, cum antea ex quo vulneratus erat nil vrinæ reddidiſſet: tum vero ab onere, quo circa pubem grauabatur ſe perfectè li-beratum eſſe dixit. Itaq; proculdubio con-

ſtabat

ſtabat veſicam fuiſſe vulneratam. Quemadmodum vbi ſtercus per vulnus excernitur inteſtinorum alicui vulnus eſſe illatum haud dubium eſt. Sic etiam cum cibus egreditur in ventriculo vulnus eſſe manifeſtum eſt. Iam, ortum ſupra in guina tuberculum ac ſuppuratũ, cum medicus incideret, ſtercus ſubſecutũ in colo abſceſſum eſſe declarauit. Atq; in hoc genere continetur, ſpiritus efflatus vulnerato thorace, & ſanguis ab arteria profluens. Nam cum interdum vulneratum corpus ſenſu deprehendi non poteſt, exactam ab his conſequimur notitiam. Ergo vt ex thorace efflatus inter reſpirandum ſpiritus, membranam coſtas ſuccingentem vulneratam eſſe ſignificat. Ita ſanguis ſaliendo eiectus, arteriam. Sed & his protinus, eo qui ex venis erumpit & calidior, & tenuiorum partium, & flauior eſſe dignoſcitur. at veluti horum non incertæ ſunt notæ, ſic eodem modo, ſi aliquan-

do omentum, aut inteſtinorum aliquod, excidere per vulnus videatur, peritoneum, mẽbranam, aluũ, & inteſtina omnia amplectentem diſciſſam eſſe nemo ambigere debet. Si vero pulmonis aliquis apex extremam ſui partem à vulnere excernere videatur, thoracem confoſſum eſſe oſtendit. Atqui nil refert ſiue ſuccingentem membranam vulneratam, ſiue thoracem confoſſum, eſſe dixeris.

SCHOLIVM.

PLERIQVE vbi Gal. inquit cotylas vertu heminas non tamen ſine errore. Nã hemina e nomen menſuræ Italicæ, quæ continebat altera partẽ ſextarij Romani, proindeq; capiebat dece vncias. quòd vero cum cotylæ dicit Gal. intelli vellit atticam capientem nouem vncias, intellig ex his quæ ab eodem ſcripta ſunt primo de com medic. ſecundum genera. cap. 18. quæ habent hõ modo olei cotylas tres. Atticas puto ipſum ſcrib re, aut certe ſcripſiſſet libras. Vides vt Gal. doce cum cotylas dicitur intelligi debere atticas. Cot lem verò atticam continere nouem vncias dix

ſtati

ſtatim eodem loco his verbis. Ex multis pharmacis quondam conſcriptis priuſquàm romanorum res eo potentiæ creuiſſent conieci, quam illi vocarent cotylem eſſe æqualem vncijs nouem libræ Romanæ hodiernæ. Itaq; vbi Gal. ſcribit κοτύλην, melius erit ſeruari nomen Græcũ tranſcribiq; cotylem, quàm pro illo nomen menſuræ non exacte reſpondentis ſubſtitui, aut ſi latina dictione vti vis dic heminam atticam vt ſignificetur altera pars ſextarij attici qui capit vncias. 18. hic ergo ita dicendum eſt, adoleſcentem reieciſſe vrinæ quatuor ferè cotylas, aut quatuor fere heminas atticas. Nam præter dicta haud parum eſt minxiſſe fere. 36. vncias tribus diebus quibus præcipuè neq; potum ſum pſerat, quinta maiores intelligas menſuras. Verùm hæc quæ ad menſuras & pondera attinent a Georgio agricola vellem peti, nullus. N. quantum ego intelligo eruditius aut diligentius de illis ſcripſit.

Ergo vbi nos legimus tuberculũ legit Copus pannũ tamen fallitur nam Grecæ habetur φύμα, & Cornelius Celſus, a quo reſponſus latinarum dictionum cum Græcis peti debet, lib. 5. cap. 28. φύμα reddit tuberculum φυγέθλον panem aut panum. Neq; verò indifferens eſt ita aut aliter dicere: nomina. N. ſunt diuerſorum tumorum. Nam quanquam omnia hæc bubon, phyma & phygethlon, nomina ſunt tumorum glandularum dicente ipſo Gal. cap. 1. lib. 2. de ratione curandi ad Clauconẽ, tamen diuerſæ tumorũ ſpecies ſunt: quas Celſus dicto loco diſtinguit.

Nimirum phygethlon eſt tumor quidam in inguinibus oboriri ſolitus dimidij oui magnitudinem non excedens habênſq; cruſtam quandam pani ſimilem. Phyma cruſtam non habet & plerunq; patet latius. Solet etiam phyma vniuerſim accipi pro quocunq; tumore præter naturam atq; ita tuberculum latine & Hiſpane nacido. Itaq; legi debet tuberculum. Sed qua ratione ex tuberculo ſuppurato & inciſo ſtercus ſubſecutum abſceſſum eſſe in colo declarauit? An non potuit eſſe in recto inteſtino aut ceco (omnino. N. in inteſtinorum aliquo eſſe erat neceſſarium) videtur ſanè cum cecum inteſtinum vſq; ad inferiora pertingat, occupans in ilio dextro totam eam regionem quam ren dexter vt pote ſuperior reliquerat vacuam. Docet Gal. lib. 6. huius operis cap. 2. & 4. de vſu partium cap. vltimo. Verum Gal. videtur meritò malum illud in colũ reiecisse, quia vt videbimus cap. citato. 6. lib. colum circum voluitur atq; ad ſuperiores reuertitur partes, & ambo ilia præter vehitur, ita vt hac cauſa dolores ad quamcunq; ventris inferni partem pertineant probabiliter in colum reijciantur. Accedit quod imminet alijs inteſtinis cæco inquam & recto, id eſt habet anteriorem ſedẽ & ſeipſo peritoneo occurrit ante ilia, quare cauſa huius ſitus coniectandum eſt ſuppurationem habuiſſe in colo eũ, cui inciſſum erat ſuppuratum tuberculum. Quanquam video te iam dicere hoc argumentum non eſſe abeo quod in particula naturaliter cõtinetur,

ſed

sed à partis situ tamen respondeo, cognouisse Gal. aliquod intestinorum fuisse perforatum ab eo quod in parte continetur, tamen vt cognosceret, quod esset illud intestinũ accessisse argumẽtũ à situ. Quã-quam accedit dictis ratio alia cognoscendi colum fuisse perforatum, nimirum stercus subsecutum esse, idq; iam à cibis enim separatũ valde, talen. nõ est ante colum. Nam in cæco nondum est tam exucce. Itaq; iam idem argumentum docuit affectum esse intestinum, & quod intestinum. ~~Ergo~~ dictũ est sanguinem arteriarum continuo esse calidorem & tenuiorum partium & magis flauum, videtur hinc fieri vt & magis biliosus sit, nam hæc ipsa sunt biliosi sanguinis indicia, quare rectè cõiecerit Auic. Pulmonem vt potè qui à corde accipit tenuem sanguinem ad nutritionem calidum & siccum esse ac biliosum, cũm particula quæuis habeat nutrimento suo similem naturam. Hac de re diffusè satis disputauimus primo lib. controuersiarum mõstrantes pulmonem esse membrum per se humidum, modo illud vnum dicimus sanguinem arteriarum omnium minime esse biliosum nam est purissimus sanguis verò biliosus prauus est & excremẽto plenus, & qui eo abundat est cacochimus. Quare male iam gratiam rependere cor pulmoni, vt dicitur. 6. de vsu part. pro aëre respirationis præstans biliosum alimentum: non est itaq; talis sed purissimus à bile vtraq; secretissimus & cum minima pituita vt potè optimè concoctus proinde calidior est, quia sci-

licet magis concoctus, eſt quam alius ſanguis, & quia multo ſpiritu ſubſtãtia calidiſsima admixtus eſt. Eadem ratione tenuior(eſt.N. ſpiritus tenuiſsimus,& quia à craſsis fæcibus eſt expurgatiſsimus, hæc eadem cauſa eſt qua magis flauus dicitur: non quidem verè eſt flauus quod cum flauo aliquo ſucco permixtus ſit ſed flauus videtur, quia ſplendens rubedo flauiciei pręſtat quandam phantaſiam: maximè cum accedit cauſa aliqua ſpeciem candoris ſolens efficere:nam ex albo & rubro ſpecies flauiciei prodit,talis cauſa eſt flatus aut ſubſtantia ſpirituoſa cum ſucco permixta: Nam ita aquæ ſubſtantiæ alioqui de coloris ſpuma alba videtur. Ita inquit Plato in dialogo de natura pituitam ex quocunq; cibo albam fieri. Itaq; ſanguis per ſe ruber eſt & ſplendens multi ſpiritus admixtione flauiciem quodammodo imitatur.

IAM vero ex iis etiam quæ adnaſcuntur rebus affectæ ſedis notæ petuntur. Quippe res adnaſcẽtes eſſentiæ proprietatem obtinent, quemadmodum fungi, ſi fracto capite, meninx lęſa fuerit, atq; rurſus alia proprietas conſpicitur eſſe particulæ cuiuſpiam vitiatæ. Huius præterea generis eſt cruſtula quædam(ἐφελκίς Græcę vocatur)

tur) quæ eius particulæ à qua excerni videtur vlcus portendit. Vt meatuum vrinæ, si cum vrina spiritualium instrumentorũ, si tussiendo, gulæ ac ventriculi, si vomendo excernatur. Quemadmodum si cum alui excremẽtis deiicitur, intestinorum aliquod vlceratum esse significat.

SCHOLIVM.

FVNGVS vt docet Gal. 3. epidemicon part. 3. com. 49. non est tantum qui ex vulnerata meninge pullulat vt videtur hic innuere, sed omnis excrescentia, quæ materiæ crassitudine in quacunq; parte vulnerata fit. Cùm verò confractum est caput si quis fracto craneo extuberat fungus, certũ est ex vulnerata menynge esse. Nam ex vitiato osse alia proprietas conspicitur: nimirum generatur callus siue porus. Ergo vbi dicitur ἐφελκὶς melius vertit Copus quem ego hac in parte secutus sum, crustula quædam, quam Fuchsius qui vertit ramentum: nam quanquam nomen ἐφελκὶς vtrunq; significet, quia vtrunq; ex vlcere abraditur, tamen ramentum quod fit, cùm exulceratur primùm particula, quæ neq; super crescentem carnem neq; extuberantiam aliquam habebat, non significat male affectam sedem quia adnatum, sed primo modo, idest,

ob essentię proprietatem. Itaq; hunc locum non intellexit Fuchsius in quo tamen mire se exercuit.

EST praeterea ex indiciis quibusdam alius noticiæ modus, quum videlicet in alieno loco aliquid præter naturã continetur vt in renibus aut vesica lapis, aut pus in thorace, aut sanguinis grumus vbicunq; contineatur, aut alius quidam succus molestus in animalis corpore genitus, aut extrinsecus ei adueniens. Vnde iuniorum medicorum complures quæstionem ad medicę artis opera nil conferentem sed dialecticam potius habentem contemplationem mouere solent. Vtrum huiusmodi res in nobis præter naturam genitæ ex affectis sint sedibus an loco nequaquam affecto animal à causa præter naturam patiatur, sed quod inutilis vt dixi sit huiusmodi, quæstio cognitu facile est: si quis sit in arte notarum vsus cognoueris. Subiiciamus ergo aliquem tribus diebus nil vrinæ reddidisse

diſſe nonne protinus in qua corporis parte ſit huiuſmodi accidentis cauſa inueſtigabimus: an in renibus, an vreteribus, an veſica, an vrinæ fiſtula. Neq;. N. in hepate pulmone vè, ventriculo, corde, aut alia quauis particula ipſam quæremus q̃ nulla ipſarum ſit vrinæ inſtrumentum. Vnde niſi nouerimus primam vrinæ ſecretionem in renibus fieri, deinde eam per vreteras ad veſicam peruenire ac demũ inde excerni quẽadmodum iam antea in libris naturalium actionum oſtendimus nil huiuſmodi in venire poterimus. Verũ huc vſq; proceſsiſſe haud ſatis eſſe videtur, quinpotius perpẽdere oportet quæ nam ſit cauſa propter quam vrina ſupprimitur, eſt autem via contemplationis hæc, intueri oportet omnia tum præterita, tum præſentia accidentia. Præſentia quidem ipſe medicus inſpicere debet. Præterita vero non ſolum â laborante ſed etiam ab ipſius familiaribus interrogando-

gandorum diſcere ſit. Ergo exempli grati tumor aliquis in pube, ſatis euidenter in c cunſcriptione veſicam impletam eſſe oſtē dens, nilq; excernatur nunquid plane con ſtat, aut excretoriam vrinæ actionē neceſſ rio reſolutam, aut vrinæ fiſtulam eſſe con ſtipatā: In primis ergo id conſiderandū eſt num fieri potuerit vt reſolutæ facultati nomine id acciderit: ſi priùs meminerimu quomodo per bonam valetudinem volentibus nobis vrina excernatur muſculum. ve ficæ ceruicē circundantē ab actione quieſcit, fungente tunc veſica ſuo munere muſculi aut actio voluntatis noſtræ imperium imitatur at veſica naturaliter agens voluntati haud quaquam obedit, nam in commentariis de naturalibus facultatibus iam declaratum eſt, in omnibus ferè corporis particulis eſſe vim qua excrementa ſecernantur, hæc quanquam ſemper ipſis accidit non tamen vtuntur ea niſi cū vrgentur

excre-

ixcrementis: quæ ſi aliquando fuerit, affe-
cta fieri poteſt, vt vrina ſupprimatur. Ve-
rùm ſi hominem ita figuraueris vt decli-
uis ſit ceruiciis veſicæ poſitus, ac mani-
bus tumorem præter naturam compreſſe-
ris, expelletur vrina. Quod ſi ita nil profe-
ceris à cauſa qua reſoluta vis eſſe putabatur
deſiſte. Atq; vrinæ fiſtulam conſtipatam
eſſe ſuſpicari oportet, ipſe muſculus ei
circundatus ſi reſoluatur ipſe nō cohibitæ
ſed præter voluntatem emiſſæ vrinæ cau-
ſa eſt.

SCHOLIVM.

CAVTE admodum Gal. docens modum quo
mictio fit per bonam valetudinem dixit. Non
quidem muſculum qui priùs conſtringebat dilata-
ri, & Veſicam ipſam conſtringi, ſed veſicam mune-
re ſuo fungi, ideſt expellere, & muſculum ceſſare.
Nimirùm dilatatio muſculi non eſt eius actio, ſed
ceſſatio, dilatatur nempe, non quod facultate ſeſe
dilatet, ſed ꝙ facultas à conſtringendo deſiſtat. Nul
li nanq; muſculo poſſunt ineſſe duo contrarij mo-
tus, ſed vnicus, verſus radicem. Tamen non ſine
cauſa

causa hærebit aliquis videns hoc loco Gal. dice per mictum naturalem musculum circũdantem c uicem vesicę ab actione quiescere, cum idem auto 5. de vsu part. cap. vltimo dicat: hunc musculum differre à musculo ani, quòd non solum sit ad clau dendum comparatus, vt ille, sed potius vt contra ctus vndiq; depelleret quidquid in meatu contine retur, secundario autem vt ipsum etiam claudere itaq; hic musculus est protensus per colem ipsum & habet fibras transuersas, cumque mictio fit la xat eas quæ in ipso vesicæ collo sunt, reliqui au tem iuuant eum vrinæ impetum qui intrinsecus e citatus inceptus ꝗ est. Hic musculi motus facit v mictio non paulatim aut guttatim fiat, sed repen tè, & continuato fluxu. Non itaq; cessat ab actio ne, vt hic docetur videtur dicendum, cum muscu li huius sint duo vsus, & duæ actiones, (Quanquam ambæ aguntur eodem impetu, vt explicuimus) ali retentio, alia expulsio, ab illarum vna puta reten tione cessare musculum, aliam verò. hic Gal. Non respexisse quandoquidem causas suppressæ vrin erat propositum in vestigare. Motus autẽ ille quem inter meiendum musculus habet, non facit quomi nus vrina supprimatur, sed quomin⁹ mingatur pau latim. quia ergo. Vt vrina non supprimatur, sed red datur, satis est fibras vesicæ constringi, & muscu lum illum laxari, & si nil præterea moueretur (nam musculus ille si resoluatur, non cohibitæ sed præ ter voluntatem emissæ causa est) noluit hic motus illius

us quem.5.de vſu partium dixit, meminiſſe, ni-
rum vbiq; loquitur iuxta inſtitutum. Ergo ſed
dixerit paulò pôſt, monſtratum eſſe in commen
ijs de facultatibus naturalibus, in omnibus ferè
rporis particulis eſſe vim qua excrementa ſecer-
ur quorſum inquã adiecit dictionem fere? cum
lla pars corporis ſit, quæ alendi facultate non ſit
ædita, quam ſtatim vt habet, quatuor naturales
ultates, quarum vna expultrix eſt, neceſſe eſt ha
at. Duorum alterum dicendum eſt. Aut recen-
i hic inter partes ea quoq; quæ noſtris corpori-
s adnaſcuntur excrementis genita, ſine facultate
rice ornatus aut vtilitatis gratia cuiuſmodi, bar
,& coma & extremi vngues (nã & ab Ariſt. in ope
de partibus animalium horum mentio fit) aut
c vim excreticem dici, non quamcunq;, ſed eam
ntùm, quæ operatur motu manifeſto talis. N. in
eriſq; partibus eſt. Nam in ventriculo, vtero, inte
nis, vtraq; veſica, hepate, liene, cerebro, corde,
lmone, & venis omnibus atq; arterijs: non tamen
t in omnibus partibus: Neq;. N. os aut ſimplex ca-
manifeſtis motibus expellunt, ſed occultis. Ergo
oculdubio Gal. hic recẽſens cauſas ſuppreſſæ vri
æ vnam omiſit, quam lib. 6. cap. 4. addet, puta ſen-
m veſicæ reſolutum. Nam cum dictum hoc ipſo
loco ab eo ſit, membra non vti expultrice ante-
uam irritentur, conſtat perinde eſſe vim excreti-
em reſolui, aut ſenſum, quod attinet ad vrinę ſup-
reſsionem. cauſæ tamẽ ſunt ſatis diuerſæ. Nam vt
ipſe-

ipſemet lib. 6. dicet, accidit propter obtuſum ve
cæ ſenſum vt non reddatur, vrina, citra tamen e
pultricis facultatis læſionem, ſi proprij veſicæ ne
ui afficiantur.

ITAQVE quot modis contingat vri næ meatum ſtipari, deinceps conſideran dum eſt. Equidẽ tres in vniuersũ eſſe cen ſeo. Aut N. corpus ipſius in tantũ tumorem præter naturam attollitur, vt meatus inde occupetur. Aut aliquid ei præter naturam vt vel caruncula vel callus innaſcitur, aut a re quapiã obſtruitur meatus. Corpus ipſi us ad inſignem tumorem attollitur, ſi vel inflãmatione vel ſcirrho vel abſceſſu, vel alio quouis tumore fuerit affectũ. In mea tu caro quidem oritur, ſi præceſſerit vlcus, alia verò res lõgo temporis ſpatio ex craſ ſo lentóque ſucco paulatim naſci poteſt. obſtruitur meatus vel à lapide vel grumo, vel purè vel craſſo lentóque ſucco. Ergo hæc omnia diſtinguere oportet. non ſolùm

x præſentibus accidentibus, ſed etiam ex
iis quæ præterierunt. Age ergo ſubiicia-
nus vt puer laboret, apparuerint verò an-
ea calculi indicia, vrina quidem aquæ ſi-
nilis, in qua ſubſident ſabuloſa quædam,
pſe inſuper aſsiduè pudendum ſcalpat,
dque vel laxum vel intentum præter ratio
nem, poſtea vrina repentè ſupprimatur.
Nunquid optima ratione conieceris huic
alculum in veſicæ ceruicē me idiſſe: itaq;
upino figurato puero vt crura reliquo cor
ore multò ſint ſublimiora, multifariam
pſum cõcuties, hoc curans vt lapis ex mea-
u recedat, quibus peractis iube vt puer
rinam reddere tentet, id ſi bene ſucceſſe-
it, profluátque vrina, præter exactam cau-
æ notitiam curationis quoq; modum in-
eniſſe te haud dubia erit cõiectura. Quod
i nihilominus vrina ſupprimitur, rurſus cõ
ute ſed vehementius atq; ſi ſic quoq; per-
manſerit, tunc demiſſo cathetere ſimul &
lapidem

lapidem à vesicæ ceruice repelles & vrina euocabis. At nulla calculi nota retentam v- rinam præcedente si sanguis effluxerit, par est, vt grummus vrinæ fistulam obstineret, at fieri potest, vbi vlcerata est vesica, vt pau latim in ipsa grummus concrescat, vel non præcedente sanguinis fluore. Accidit au- tem vt sanguis è renibus per vreteras in ve- sicam defluens grummum efficiat, atque in huiusmodi coniecturis magnus est æneæ fistulę vsus haud secus ac cum vel pus vel crassum lentúmque succum meatum obstru xisse suspicamur. In huiusmodi verò con- iecturam ex pręcedentium noticia hoc pa- cto inducemur. & N. siue vesica, siue re- nes, antea morbo aliquo laborauerint, per quem tale tantúmque pus colligi potuerit vt pars sit ab ipso meatum fuisse obstru- ctum, probabiliter coniicies, hanc ob cau- sam vrinam supprimi, aut si etiam in par- te aliqua renibus superiore fuerit abscessus

qu

quo erupto haud absurdè priùs in renes transumptum esse putaueris. Quòd si nil huiusmodi præcesserit, victus rationem inquirere oportet, an in otio educatus multis cibis crassos lentósque succos generare potentibus fuerit vsus. Sic etiam vbi ob carunculam aliquam ab vlcere innatam vesicæ ceruicem obstructã esse putamus & ex prę cedẽtibus vlceris notis, & ex eo ꝙ dimissa ænea fistula vrina vacuatur, intelligere possumus, nã & hunc affectũ aliquando vidimus quippe demissa fistula dolorẽ mouit, in ea videlicet meatus parte, vbi antea vlcus esse coniiciebamus, fractáque sub fistula carne secuta sunt vrinæ excretionem, & cruor aliquis, & carnis fragmenta. Atque hæc diximus vt quæ ad institutum opus proprie pertineant. Constat autem vt paulo ante citata à nobis quæstio dialectica duntaxat sit, vtque nil ad artis opera conducat. Id. N. vtile fuerit, vt cognoscamus meatum esse obstru-

ctum à grũmo, si ita contingerit aut lapide. At quærere vtrum male affectũ esse meatũ, an causam suppressę vrinę in meatu continere dicendũ sit, nil ad artẽ vtilitatis cõferre potest. Itáq; Archigenẽ satis mirari nõ possum, qui nõ solùm in huiusmodi quęstionibus multus sit, verùm etiam, de iisdem adeò obscurè scribat, vt intelligatur à nemine.

SCHOLIVM.

VIDETVR à Gal. missa quarta compressionis viæ illius causa. Nam conuulso eo musculo qui volentibus nobis claudit, fiet inuoluntaria conclusio, cum conuulsio sit inuoluntarius motus similis voluntario, venientibus. scl. musculis præter naturam ad eundem situm ad quem secundum naturam perueniebant, cap. 2. lib. 2. de causis symptomatum. Profectò videtur mihi hæc ratio firmissima proindeq; ego quartam hanc causam addiderim, nisi velis cõuulsionem ex siccitate huic musculo causa humiditatis loci, non posse accidere, aut si quando accidat eam non repentè. Hicq; sermonem esse de repente suppressa vrina. Cõuulsionem verò. ex repletione sub tumoribus præter naturam intelligi, eo quòd succus membrum distendat.

Sed

Sed hoc quoq; videtur falsum, nam Gal. hic loquitur de tumore replente meatum, nil tamen prohibet succum incidere non in ipsum musculi caput prope vrinæ viam, sed in nerui qui in illum inferitur exortum, vbi nihilominus conuellit musculum, tumor verò viam nō comprimet. Itaq; fortasse fuerit melius quatuor causas recensere, Hancq; vt rarissimè contingentem putare fuisse à Gal. Prætermissam. Ergo lapis in vesica accidit crebrius pueris quàm adultis, vt ab Hyppo. dictum est. 6. epidemicom part. 3. his verbis, post mictum, concretio in pueris magis. Proinde Gal. in Hypothesi præsenti puerum finxit laborantem. Ergo quòd quidem à renulæ ante lapidem mingantur nil est miri. concrescit si quidem lapis ex arenulis. Vrina aquea prodit gratia obstructionum, quæ in angustis alioqui vijs fiunt, dum lapis generatur. Neq; verò oblitus sum eorum quæ lib. 3. controuersiarum dixi, putà nullum succum posse colatura fieri re vera tenuiorem quàm antea. Neq; in hoc loco quicquam est illi sententiæ repugnans. Nam non ideò vrina aquæ similis apparet quòd serum ipsum reuera tenuius sit quàm cōsueuit, sed quòd cùm eo nil descendat eorum quæ sunt crassióra. Ergo pruritus his accidit, quia arenulæ & ipse lapis interius scalpant est illis pudendum, aut laxum prætermodum, aut prætermodum intentum, nunquàm vt in bona valetudine solet, quia cum arenulæ, & lapis mouentur, faciunt pruritum, pruritus facit sensum quendam lentigi- nota

nis, cùm verò hæc non fiunt, gratia ipſius morbi & ponderis illius alieni, demiſſum prætermodum eſt membrum, quæ ad curationem huius affectionis attinent ſunt loci huius.

ERGO rurſus propoſitũ ſermonem reſumentes conſequẽtia tractemus quo modo ſcilicet. Tum ex præcedentibus tũ præſentibus accidentibus cauſa cur vrina reddi non poſsit deprehendatur. Percuſſus ergo validè quidam in ea parte quæ ſemen appellatur inflãmatione ſub orta in vulnere vrinam reddere nõ potuit, ac veſica ipſa vt pote plena manifeſtè ſecundum circunſcriptionem intenta videbatur, huic ne irritaretur inflammatio æneam fiſtulam adhibere noluimus, ſed aqua calida infuſa oleo per vngere ſatius eſſe putauimus cumq; tribus horis ſic eum tractaſſemus tumore nõ parum laxato ac dolore vt ipſemet fatebatur non ita grauiter infeſtante iuſsimus vt vrinam reddere tentaret: interim cum nos

veſicæ

vesicæ tumorem ad inferiorès partes impellendo sensim premeremus, iuuenis vrinam reddidit. Atque in his qui simul patiũtur causa suppressę vrinæ facilé deprehẽditur quanuis in aliis quibusdã non adeò manifestè dignoscatur. In quibus artificiosa cõiectura ab omnibus vocata nobis perquam vtilis est, vt pote quæ inter exactam noticiã & omnifariam ignorantiam media quodammodo putatur, proinde fieri non potest, vt in omnibus morbis colligantur notæ, quæ concursus affectuum indices ab empiricis nominantur. Sed verissimùm est id quod Erasistratus dicere solebat. Oportet inquit hominem exercitatissimum ratione esse, qui voluerit non solùm affectus ipsius qualitatem, sed affectum quoq; locũ probè dignoscere. Verùm vt ad huiusmodi exercitationem dicentes perueniamus haud quaquam quærendum est, an dicere oporteat vesicæ ceruicem, si vel à lapide Nota

vel grummo obſtruatur affectã eſſe, aut ipſa non affecta actionem ipſius lædi. Ergo in huiuſmodi quæſtionibus ad artem omnino ſuperuacaneis, Archigenes verſari cõſueuit. Alii verò vltra hæc procedentes nec lædi quidẽ actionẽ dicunt. fieri N. ipſa videtur muſculo qui veſicæ ceruicem cõſtringit laxato. Veſica autẽ vrina in ſe contenta circundata ac circa eam contracta, muſculis verò abdominis ſimul exprimẽtibus. Cum itaq; & veſica citra noxam munere ſuo fungitur, & muſculi voluntatis imperio ſic obediunt vt ſuperiores intendantur, is verò qui ceruicem circundat laxetur, quomodo (inquiunt) rectè poterit aliquis ſuſpicari noxam eſſe actioni illatam. Quapropter ſupprimi vrinam dicere cogũtur, non læſa ſed impedita meiendi actione tãquam arti medicinæ opem ferant, ſi vocabulum lædi tranſmutantes impediri dixerint. Sed huiuſmodi quæſtiones (vt diximus) ad Dialecticam

sticam pertinent, ad mentísque exercitationem magis quam vel ad affectus ipsius dignotionem, vel sedis affectæ inuentionẽ accommodantur. Verùm ea, quam nuper proposuimus ad institutum opus propriæ pertinet. Intelligitur autẽ ex ipsa quod imprimis per artem secandi corpora accuratè cognoscere oportet. qualis sit cuiuslibet partis essentia: deinde vero & actionẽ & societatem quam cum proximis habet: quæ etiam impositionis vocabulo comprehenditur intelligere, quinetiam ipse quoq; partium vsus ad affectorum locorum inuentionẽ magnificè cõducit. Actio. N. motus est partium factiuus, vsus verò omnibus insunt vel nil agentibus. Ergo quod ad vrinæ redditionem pertinet, excretionis actio fit à vesicę contractione concurrente interdum musculorũ abdominis auxilio: cùm videlicet admodum exiguam continet vrinam aut vesica ipsa infirma est. Reliquæ

verò partes omnes vtiles ſunt ad actionem. Niſi.N.veſica ipſa cũ toto ſpacio ſic figurata fuiſſet ac ceruix ipſius tota fuiſſet perforata & vreteres obliq; implãtati in ipſã fuiſſent, fruſtra habuiſſet cõprimendi motũ ex horũ itaq; noticia & affectæ partes & affectus ipſarũ deprehẽdi poſſunt, nõ ex ea queſtione qua inueſtigatur vtrũ dicere oporteat obſtructũ inſtrumẽtũ eſſe affectum an omnino noxa carere. Haud abſimilis huic alia quæſtio, & quidem de affectis iam partibus, ſed quibus nõdũ ineſt ꝓpria diſpoſitio. Vocant autẽ propriã diſpoſitionẽ quæ ſeparata cauſa quæ ipſam fecit permanere poteſt, Hac ergo conſideratione rurſus dicunt nonnulli nequaquam affici caput per eos capitis dolores qui à bilioſo humore in ventriculo contento proueniunt, quod per vomitum eiecta bile protinus capitis dolor quieſcat. Quemadmodum ſi poſt vomitum nihilominus permanſerit, tum

affici

affici caput, ídque multò magis, cum ſimilia ſuffuſioni accidentia oculos infeſtãt cumulatis in ore ventriculi excrementis. Hæc N. veluti vmbras quaſdam eſſe affectuum in omnibus his quæſtionibus plurimũ occupati maiores noſtri perquam pauca de affectorum locorum noticia ſcripſerunt. Nos verò diuerſa incedentes via exercebimus, aut (vt dixerit quiſpiam) inſtruemus ſtudioſos quomodo ſedes affectas dignoſcere poſsint. Ergo quemadmodum paulò antè propoſitum quod intenta veſica homo vrinam reddere non poſſet, ita in præſentiarum ſubiiciatur citra veſicæ tumorẽ vrinam ſupprimi. Ergo neceſſe eſt, eum ſi retenta eſt vrina vel vreteras vel renes eſſe obſtructos, quapropter vlcus hic intueri oportet, num antequam ſupprimeretur vrina, aut lapidis, aut inflammationis, aut alterius cuiuſpiam mali præceſſerint accidẽtia. Neq; negligẽda eſt vniuerſi corporis diſpo-

ſitio vt poſsimus quoad artificioſa conie-ctura permiſerit, diſtinguere vtrum in ipſis renibus à lapide vel craſsis ſuccis fuerit ob-ſtructio. An in vocatis vreteribus qui à re-nibus ad veſicam protenduntur. atq; ſunt quædam quæ ad exquiſitam perducunt no ticiam veluti paulò antè dicebamus de his quæ patientis ſuſtantiæ proprietatem de-clarant. Alia verò artificiosè cõiecturæ in-ſeruiunt, vnde prolixiorem eſſe diſputatio-nem accidit, niſi ſophiſtas valere ſinas, quẽ-admodum hoc loco Aſclepiadem neglexi-mus, qui de vrinæ in veſica collectione vt alibi oſtendimus abſurda ſcripſerit. Porrò, ea quæ de principe animæ vi ſcripta ſunt ab his qui eam in corde conſiſtere exiſtimant, omnes diſſectores iam damnauit, cùm ta-mẽ Archigenes ab hac opinione haud qua-quam dimoueri potuerit. Quamuis ea re-prehendatur, cum per alia multa tùm ma-ximè pea ea quæ in phreniticorum lethar-

gicorúmq;

gicorúmq; curatione videntur. Verùm tũ
urſum tum deorſum ſermones ſuos con-
iertit vt modo hoc dicat modo illud nil
omnino declarans. atque huius generis eſt
tertius Archigenis liber quem de locis pa-
tientibus ſcripſit. Nos verò principem ani-
mæ vim in libris de Hipp. & Platonis pla-
citis magna ex parte abſoluimus, nunc ve-
rò hac veluti demonſtrata patientium par-
tium cõtemplationem perficiemus, quod-
que omnibus partibus & locis commune
eſt non Dialectica quæſtione ſed ad artem
neceſſaria perſequar.

SCHOLIVM.

FAEMEN Græce, περιναίον eſt locus inter te-
ſticulos & podicem, nil verò mirum inflamma-
tionem illic ſubortam vrinæ viam cumprimere ve
it. N. illac ex veſica colis. Ergo coniectura artifi-
ioſa primò de criſibus cap. 9. eſt quæ proximè ac-
edit ad euidentiam. Ergo per ſymdromas id eſt,
oncurſus ſignorum euidentes eſſe morborum co-
nitiones dicebant empirici & re vera ſi omnes
morbi

morbi haberent ſui generis integras ſyndromas, & exquiſiti eſſent, omnes cognoſcerentur, haud obſcurè, verùm, quia non ita fit, ſed aut pauci exquiſiti fiunt], aut cum alijs permiſcentur, rarè omnia ſigna conueniunt. Deéſtque tantum integræ cognitioni quantum completæ ſyndromi. Ergo actio & vſus qua ratione differant, ex definitionibus hic ſcriptis conſtat ſatis. Præterquam quod libro. 17. de vſu partium docetur à Galeno leno apertiſsimè, & res eſt haud multum obſcura. Nimirũ omnium rerum eſt vſus, quarum eſt aliqua vtilitas, ſed non omniaquæ vt cunq; vtilia ſunt, operantur aut agunt aliquid. non ergo omniũ quorum eſt vſus eſt actio. eſt. N. vſus omnium eorum quæ nata ſunt operari,& ſi non operentur, vt crurum non eſt actio niſi ambulemus,vſus verò eſt nobis etiam decumbentibus. Sunt etiam nõnulla quæ neq; operantur neq; operari nata ſunt neq; in hoc comparata a natura quorum tamẽ eſt aliquis vſus, quia eſt aliqua vtilitas,vt oſsium nulla eſt actio,ſed eſt vſus,quia affixi illis muſculi habent firmitudinem,& vt ſemel dicatur, ad quodcunq; opus præſtant multo plures partes vſum quam actionem. Vt quod ad vrinæ redditionem attinet, ea fit veſica ſe ſe contrahente, interdum auxiliantibus muſculis abdominis. Reliquæ verò partes vtiles ſunt ad actionem. Nam niſi veſica ipſa cum toto ſpacio ſic figurata eſſet, ac ceruix ipſius tota fuiſſet perforata, deſcẽdiſſentq; in ipſam oblique vreteres, fruſtrà

habuiſſet

abuisset cōprimēdi motū quorsū. N. haberet vim omprimendi, si via deesset qua expelleret aut qua eciperet? Ergo illa definitio propriæ affectionis ua dicitur vocant autem propriam affectionem uæ separata causa quæ ipsam effict, adhuc peranet, ex opinione antiquorū est. Nam etsi omnis aßsio quæ re vera est per consensum est sine peranentia atque vt vmbra cuius omnino nil superst ablata causa, & si quid habet permanens & inependens, illud iam propria paßsio est atque dum on est tota paßsio independens à causa, est partim ropria partim per consensum. Tamen multi mori sunt paßsiones propriæ, & si simul cum causa tolantur cuiusmodi sunt morbi omnes in composiione, qui ex rei alicuius additione consistunt.

Ios N. monstratum est lib. 4. controuersiarum cap. .habere causas continentes. Ergo causis quæ à Ga. icuntur hic suppressæ vrinæ sine vesicæ tumore ddi debet alia. scilicet resolutio facultatis trahen i renū. Fieri. N. potest, vt nulla vrina reddatur, eo nullā trahant renes à vena caua, nā ab ipso G. ca. .li. 3. de causis symptomatū dictū est, defectu tractri is renū distribui serum in totū corpus fieriq; caco himū vbi redundās sanguine seroso. Ergo vbi G. in uit, neque negligenda est totius corporis disposio vt poßsimus quoad artificiosè coniectura peruiserit, distinguere. vtrum in ipsis renibus à lapide el craßsis succis fuerit obstructio an in vocatis reteribus, ne intelligas ex corporis vniuersi dispoſi

ſpoſitione cognoſci poſſe renes nean vreteres patiantur obſtructiones (non. N. poteſt) ſed cognoſ an renes patiantur obſtructionem à lapide an à ſuccis craſsis atque etiam an vreteres ſi illæ patiuntur obſtructæ ſint à lapide an â ſuccis craſsis hoc. N. cognoſcitur ex corporis habitu. Coniectura tamen ſit ne malum illud quacunque ex cauſa illud ſit in renibus an in vrinæ vijs aliunde peti debet, puta ex patris dolore.

CAP. II.

Relectiuncula.

Vt propoſitam quæſtionem dirimat, et ad hanc tractationem de patientium locorum notitia iaciat fundamentū, nititur Gal. monſtrare non poſſe actionem lædi quin aliquo modo patiatur illius inſtrumentum. Nam *etiam ſi læſio actionis per conſenſum alterius partis laborantis fiat, nihilominus inſtumentum illius actiomis læditur.* Quod *confirmat primum tribus exemplis petitis ex* Hippocrate *in prog. & aphor. deinde exemplo doloris colici confirmat, quamquam paßio ſit in ijs quæ ſimul cum cauſa tolluntur, nihilominus dici debere inſtrumentum illius pati, atque docet, ſuccum vitreum eſſe in illo dolore paßionis cauſam, ex hoc axiomate, illud quo tangente patimur & quo abſente quieſcit pathema cauſa eſt. Vtitur etiā argumento alio ſumpto ex diſenteria, quæ antequā manifeſtum vlcus inteſtinorū eſt, ne diſenteriā quidē appellatur.* Tamen *antequā id fiat habent ita laborantes in inteſtinis paßionem, quāquam affectum non habent.* Tamen non (inquit) oport

ortet hic quæ dicuntur per soritem cauillari. est. N. ca-
iosum quoddam argumenti genus, quod in rebus omni-
s ad vitam necessarijs, dubitationem facit (quid sit so-
es dicemus in Scholijs) sed illud vnum liquet, affectum
inem esse præ exiguitate insensibilem antequam sentiri
ßit. vt monstratur exemplo guttularum excauantium
pidem. Tamen antequam sit sensibilis non est affectio,
æ ablata causa perseueret. Ergo tunc quoq; cum paßio
nul cum causa tolllitur, patitur re vera instrumentum.
que concludit Gal. quod proposuit.

VAE LIBET in animan-
tis corpore actio peculiarem
habet particulam per quam
perficitur, eóque actionem
lædi necesse est instrumento
sam efficiente quomodolibet patiente.
q; interdum facilè passio soluitur, adeò
simul atque opifex causa fuerit separata,
sa quiescat, interdum tanta est soluen-
difficultas vt diutiùs permanere possit,
usa etiam ablata. Accidit autem nonnun-
nam vt efficiens causa pertransiens nō fir-
ã in particula faciat passionē quã Archi-
genes

genes cum vmbra morbi comparauit ſimiliter iis qui ſuffunduntur collecto in ore ventriculi tenui excremẽto, vnde vapores quidam ſubleuati deinde circunuenti à videndi facultate ſimiles imagines mouent, quales per ſuffuſiones apparere conſueuerunt. Idq; maximè euenire ſolet his quibus oculorũ humor exquiſite purus eſt: aur videndi facultas quàm facillime ſentit. Eandem ob cauſam vbi ſanguinis fluor, aut vomitus per morbos expectatur huiuſmodi accidentia interdum apparẽt, de quibus. Hypp. in Prog. in hunc modũ ſcripſit. Si cuipiam in febre non lethali caput dolet, aut ante oculos obſcura quædam obuerſantur, aut ventriculi morſus accidit is bilem euomet. ac paulò poſt. Quibus verò in huiuſcemodi febre caput dolet, oculi verò obſcuras illas imagines non vident, ſed caligine hebetantur, aut ſplendentia quædam ipſis obiiciuntur, ac pro ventriculi morſu in alteru

tra

tra parte Hyppochondria tenduntur neq; dolore, neq; inflãmatione infestante iis pro vomitu sanguis è naribus effluet. Hæc est verborum Hypp. series quibus docuit sępenumero contingere, vt à multis succis in ventriculo collectis imagines quædam oculis obiiciantur. Quòd si nil omnino à succis ascendat ad oculos nullum huiusmodi accidentium euenire solet, quemadmodum vbi neq;, vel ad aurium, vel narium meatus, vel etiam ad linguæ corpus quidquam transfertur, vnde manifestũ est, oportere oculos participes fieri eius dispositionis quæ ventriculum infestat, si vidẽdo debeat animal errare. cum itaq; rursus dicat Hypp. quibus deiectiones biliosę exeunt surditate super veniente finiuntur, & quibus surditas præcesserit, desinit, si deiectiões sequntur biliosę Quis est autem adeò demens interpres vt omittat in huius sermonis enarratione aurium pasionem, aut tunc

dicat naſci ſurditatem cùm bilis quæ antea per aluum euacuari conſueuerat, ad oculos efferatur. Ergo ſemper incipere oportet, ab actionsi nſtrumento, deinde quærere quis ſit noxæ modus, an ſcilicet diſpoſitio iam ſtabilis, & firma an adhuc fiens, ita vt perſeuerare nondum nata ſit. Quòd ſi nunc quoq; fiat: vtrùm cauſa quæ morbum facit in ipſa parte contineatur an per ipſam tranſeat, inueſtigandum eſt. & N. arefacto immodicè humore quem Criſtaloydem vocant perſeuerans erit noxa, & eſſentiæ ipſius ꝓpria paſsio. Si verò craſſus humor in pupilla conſtiterit, eſſentia quidem nondum læditur verùm ſymptomatis cauſa in oculo ipſo continetur, ſed tunc per ipſum tranſire dicitur cum euaporans ſuccus conſiſtit in ventriculo qui verò partem quampiam tum ſolùm arbitratur pati cnm in eſſentia ipſius permanens fuerit diſpoſitio legiſlatoris munere qui patriis nominibus

propria

propria ſignificata inſtituit fungi videtur. Nam vbi vehemẽs dolor inteſtinum infeſtat firmato in vna quapiam parte dolore, vt quaſi perforari videatur, quo pacto vel nequaquam pati inteſtinum, vel paſſionem in ipſo non eſſe quis dixerit? Quamuis interdum huiuſmodi dolores excreto quodam vitreo ſucco vel vnico temporis momento finiantur neq; verò aliud quidpiam dolorem concitaſſe putãdum eſt, præter humorem excretum quo. N. excreto ilico dolor ſiſtitur, hoc excõmuni hominum opinione doloris cauſam cenſeri par eſt. Idq; ob naturale quodam axioma, quòd ex ſeipſo ad huiuſmodi cauſarum dignotionem fidem habere videtur. Id. N. quo tangente patimur & quo ſeparato ceſſat paſsio cauſam eſſe apud omnes homines in confeſſo eſt, ſic. N. & ignem vſtionis, & gladium ſectionis cauſam eſſe credimus atq; de ſingulis aliis eodem modo dicendum. Eſt ergo

euacuatum ſuccum infeſtantis mali cauſam fuiſſe, quo tempore in particula continebatur putandum eſt. Sed an ob id quod vehemẽter infrigidat, aut calfacit, aut in totum per intemperiem partem afficit, aut quia per continuas partes tranſit, eas ad excretionem vi quadam excitans, aut ob flatuoſum ſpiritum ab eo exortum qui continentem partem extendere poteſt, aut quia violenter impactus eſt aut quia erodit & mordet nondum ex euacuationis ope manifeſtum eſt. Quippe id ſolum conſtat quod cum continebatur moleſtiam inferebat. Ergo non ſolum putare oportet huiuſmodi ſuccum eſſe cauſam doloris verum partem quoq; in qua cõtinebatur illo tempore pati quo ob ſucci præſentiã dolore cruciabatur, ſic etiam pati aliquem dicimus, cum aliquid extrinſecus incidit, vel calfaciens vt ignis vel refrigerans, vt nix vel cõtundẽs vt lapis, quo ſeparato protinus finita

ta fuerit paſsio nemine propter hoc dicen-
te partem non fuiſſe perpeſſam, quòd in
ipſa nulla ſit relicta diſpoſitio. Ergo hoc
vno ſuppoſito, quod & nomine paſsionis,
& verbo pati hoc modo vtamur ita dicen-
dis animum adhibe, quò vtilitatem tùm in
præſagio, tum in curationis ratione conſe-
quaris, quippe nõnunquam à cauſa quapiã
oritur paſsio ſed ità oritur vt ſeparata cau-
ſa haud quaquam permanentem habeat
diſpoſitionem interdum autẽ partim iam
factus eſt partim etiam dum fit, ſepenu-
mero conquieſcit abeunte cauſa, iam verò
perſeuerans manet diſpoſitio veluti in di-
ſenteria, mordax ſuccus cauſa eſt affectus
vt potequi ab initio, & abſterget, & abra-
dit, deinde temporis tractu vlcerat inteſti-
num. Quòd ſi antequam vlcus induxerit
in inteſtina influere deſinat paſsio ipſa nõ-
dũ diſenteria dicetur: ſi verò vlcere præoc-
cupet inteſtinum quamuis ſuccus finiatur

non tamen ſimul finitur paſsio.

SCHOLIVM.

QVAEVIS actio animantis eſt particulæ alicuius, vt viſio eſt oculi, inceſſus crurum, loquela linguæ, & partes cuius ſunt actiones dicuntur illarum inſtrumenta. Tamen cum inſtrumenta hæc multiformia & compoſita ſint, nō omnes in illis particulæ par momētum præſtant ad actiones, ſed vnica pars eſt, cuius propriè eſt ea actio, reliquæ ſunt illi ſubſeruientes, & ad eam actionem præſtantes aliquē vſum, vt nuper dicebamus de partibus quibus mictio agitur, in oculo criſtallinus ſuccus eſt viſionis proprium inſtrumentum. Tunicæ & reliqui ſucci habent ad hanc actionem ſuos vſus, quod docuit Gal. ideſt libr. de cauſis Sym. luculentiſsimè. Ergo actio lęditur ea particula, quæ eſt propriū inſtrumentum, læſa vtcunq; : addidit verò Gal. vtcunq; quia non opus eſt proprium inſtrumentum proprio aliquo malo laborare, ſed ſatis eſt per conſenſum alterius partis pati, per ſeſe minime affectum. Nam quæcunq; pars vſum præſtans vitietur actioni accidit incommodum. Verùm id fit, quia aliarum quauis affecta inſtrumentum proprium quodammodo patitur, per conſenſum ſcilicet. Ergo ex his quæ Gal. hic ſcribit, non eſt quòd quiſquā vellit elicere, morbos fientes habere continentes

cauſas

causas. Nam quãquam dicit interdum facilè passio soluitur adeò vt simulac opifex causa fuerit separata ipse quiescat, interdum tanta est soluendi difficultas, vt diutiùs permaneat, & postmodum procedente cap. quippe nonnunquam à causa quapiam oritur passio, sed ita oritur, vt separata causa haud quaquam permanentem habeat affectionem, interdum autem partim iam facta est, partim etiam dum fit sæpe, quanquam fieri desinit ablata causa, perseuerans tamen manet affectio. & si (inquam) hæc Ga. dicit non tamen ita loquitur, vt qui hodie de causa continente disputant. video. N. illos tam rigidè de ea loqui, vt quæstionem logicam potius quàm medicam disputent. Si quidem quod ex causa continente pendet sublata causa ne momento quidem temporis potest manere, neq; magnitudine insensibile. Galenum verò nõ ita disputare modo sed medicè magis, palam facit vltima capitis pars, nã illic inquit eum morbum simul tolli cùm causa qui ea sublata non eget propria curatione, sed curatur ab ipsa natura. Quid sit continens causa quidq; de ea, & morbo firmissimis rationibus demõstrari possit, scripsi lib. 4. controuersiarum. Vbi monstratum est nullum morbum temperamenti talem causam habere, quosdam tamen eorum habere qui in compositione sunt. Hic satis sit locum præsentem enarrasse. Ergo qui perspicacioris, visus est citius patitur suffusionem ascendentibus in oculos vaporibus, quam qui hebetioris, vt dictum etiam est ab ipso

Gal. Primo de causis Sympt. quia ijs quæ hebetiorē fugiunt perspicacior visus perturbatur. Neq; verò est quod mirere, quod optimum est, & maximè secūdum naturam, in causa esse vt lædatur actio modo illud ex accidenti fiat. Nam læsio illa visionis re vera, & perse à morbo fit, is tamen morbus alterius actionem non læderet huius lædit. Id quod vsu venit in ijs malis quorum symptomata ad sensus pertinent, quia qui acrioris sensus natura est à leuioribus causis dolet, quàm qui est hebetioris. ~~Ergo~~ vbi dicitur si verò crassus humor in pupilla constiterit, essentia quidem nondum læditur, verùm accidentis causa in oculo ipso continetur. Ne intelligas sinistre, non esse in oculo affectum aliquem à quo actio lædatur. Quod nonnulli intelligentes, morbos compositionis à vera morbi ratione volunt excludere. Sed intelligo, humorem cristallinum non habere proprium affectum, vt cum est arefactus, sed pati per consensum totius oculi, qui habet in sese duplicem causam symptomatis illius, idest læsæ visionis, alterā proximam & perse, morbum scilicet ipsum compositionis, alteram causam morbi perse, & symptomatis per aliud, puta humorem. Hæc sunt consona veritati, & his quæ docentur à Gal. idest. de sympt. causis. Quidquid aduersus illum garriat Argenterius quem li. 4. controuersiarum refutauimus. ~~Ergo~~ vbi dicitur interdum huiusmodi dolores excreto vitreo quodam succo vel vnico temporis momento finiantur, ne intelligas momen-

momentũ(Græce καίρος) significare quod appellare solẽt instans, indiuisibile temporis punctum ita significantes, sed tempus præ breuitate insensibile. Nam dolor non potest tolli in instanti, & si euacuatus succus sit, quanquam. N. dolor actio quædam læsa est quocirca, ei non repugnat pendere ex continenti causa, tamen quia succus vitreus nõ facit dolorem per se, sed per affectum aliquem, qui vt alibi ostendimus est vlcus, aut in temperies, hic verò affectus non potest tolli in instanti, & si sublata causa sit, fit vt neq; dolor in instanti tolli possit excreto succo, quod si fiens adhuc pathema est, breuissimo tempore, atq; adeo insensibili tollitur, id qnod signi ficans Gal. dixit, vnico momento. ~~Ergo~~ vbi dicitur id. N. quo tãgente patimur, & quo separato quiescit passio causam esse apud omnes homines in confesso est. Intelligunt nonnulli cõtineri finitionem causæ continentis, atq; perinde esse ac si Gal. dixisset, causa cõtinẽs est qua posita ponitur, & qua sublata tollitur effectus, sed tamen vt lib. 4. controuer. diximus, ad causæ continentis essentiam non opus est vt duo hæc ad sint, sed satis est vt sublata causa tollatur effectus, ita vt sine ea ne momẽto tẽporis duret. Non est autem hoc in loco quidquam meæ sententiæ aduersum. Neq;. N. Gal. hic de causa continente agit, neq; est hæc definitio: sed discerens de causa in significato latiori, accipit hanc dignitatẽ, aut hanc propositionem, id quo tangente patimur & quo separato quiescit passio causam esse apud

homines in confesso est. Non esse hic sermonem de causa continenti, declarant exempla quæ apposuit, neq;. N. ignis vstionis neq; gladius sectionis causa continens est.

NEQVE est quod nos ad præsentia sermo ex minutatim coaceruatis cõtristet, quem & Sorytem nominãt, cõmunis cõtingit ex ipso dubitatio, in multis ad vitam pertinentibus de quibus, tum à pharmacopolis tùm à medicis, ante medictũ est qua de causa superfluũ erit, meminisse illorũ mihi volenti quidẽ in hac ipsa artis parte ostendere dubitationẽ. Quòd. N. tempore ad affectuum generationem sit opus inter omnes conuenit, an verò quemadmodum cum domus fit nondum est domus sed totum hoc simul fiens domus, eodem etiam pacto, quilibet affectus dum fit fiens quidem sit, nondũ tamen existat, haud ab re quæritur? Neque N. omnium quæ fiunt eadem ratio est. Quippe, res similares nullam naturalem figuram requirentes

protinus

protinus ab initio eadem constant essentia. dissimilares verò & quibus varia est forma essentiam generatione posteriorem habere possunt. Neque.N. cùm domus construitur, simul fiunt fundamenta, parietes, fastigium, tegulæ, ianuæ, fenestræ, ex quibus omnibus quodammodo compositis atque in vnam formam redactis domus ipsius essentia cõposita est. Morbus verò & calidus. & frigidus & humidus & siccus protinus ab initio cùm primũ corpus tẽperaturæ quæ bonæ valetudini debetur limites excesserit, eandem sibi ipsi naturam habet. Quanuis. N. interdum adeò sit exiguus vt neque à nobis cognosci neque laborantium sensu percipi posit, nihilominns tamen propriam habere speciem censetur. Haud aliter inflammatio quoque, in quacunque animalis parte constiterit, siue maxima siue minima fuerit vnus atque idem erit affectus non specie quidem sed magni-

tudine

tudine varius. Cæterum, quod poſsint aliquæ affectiones in corpore conſiſtere adeò exiguæ vt non appareant argumento eſt gutta longo temporis tractu ſaxum excauans, de qua arte carmen hoc prodictum eſt, mollior aſsiduis ſaxũ cauat ictibus vnda Neq;.N.vel vnus vel duo vel tres vel quatuor aquæ ictus ſaxũ ferientes ac ne centeſimus quidem ſenſibiliter videtur ſaxum excauare neq;.N.fieri poteſt, vt primo nihil efficiente alter aliquid faciat, quippe qui habet eãdem quam primus habuit ad ſaxum rationem. Ergo ſi ſecundus ictus in ſaxum quippiam effecerit ipſum à primo ita mutatum fuiſſe neceſſe eſt, vt non omnino idẽ quale ab initio fuerat permanſerit, & N. ſi ipſum vndequaq; idem permaneat atq; agens quoque in ipſum cauſa nempe aquæ ſtilla, neceſſe eſt quemadmodum à primo ictu non affectum eſt, ita neque à ſecundo. Quod ſi fateare neque, tertius quoq; ipſum afficiet,

afficiet, quippe eadem ratio est, haud secus de quarto & quinto & reliquis deinceps omnibus dicendũ est. Et. N. quoad eodem modo se habente saxo eadẽ quoque causa accesserit, nihil amplius efficietur, quod si à millesimo ictu sensibilis videatur in saxo cõcauitas, ad singulos ictus affectus in saxo. Nũc primũ sensibiliter apparẽtis millesima pars referenda est. Cum itaque causæ agũt in corpus, species affectus ab initio est eãdẽ tamen ob exiguitatem non apparet. At verò huiusmodi affectus qui adeò sunt exigui separatis causis facientibus illico finiuntur, natura videlicet ipsorum sanante. Quippe, illi duntaxat externo egent auxilio, quos ob magnitudinem natura vincere non potest. Ergo eadem quoque ratione cùm primum mordax humor aliquod intestinorum deraserit quanuis id quod factum est nondum videatur, nihilominus dispositio ipsa sub disenteriæ specie continetur. Sed vt natura

parua

parua quædam vlcera quæ nõnunquam eueniunt, ita & intestinorum ab rasiones nullo adhibito medicamento sanare potest. Hac ergo ratione falsum omnino est quod à quibusdã dicitur nullum per huiusmodi symptomata in corpore relinqui affectum qnod si verùm esset, tamen intestinatũ fuisse affecta, haud quaquam negandũ est cum ab acredine excrementorum ipsa rodentiũ dolor notatu dignus euenire percipiebatur. Hoc ergo ad omnia quæ posthac dicturi sumus veluti elementum quoddam obseruare debetis, sitquè hoc initium methodi qua inueniri debent sedes affectæ. nullam actionem lædi nisi pars quæ ipsam facit afficiatur. Si. N. cùm vel dolor vel tumor præter naturam aliquis eam infestat omnino affici dicitur, multo magis eam affici læsa actione fatendum est. Atque iam suprà dictum est, quod ab excrementorum natura affectæ sedis coniecturam facere possumus id vero

cognitione lo[ci] affecti semper actione læsa [...]ficandum [...]nde alia signa [...]cipienda

[...]apienter gal[enus] reducit in ep[ilogum] [...]m que dixerat [...]k et forte paucis his uerbis melius explicat q̃ tot ver[bis] [...] ambagisus quatuor illa arg[umen]ta ab excretis desumta quibus meo [...] solu probare voluit anatomicam artem necessariam esse ut [...] que capite 5. allaturus est in cognitionem veniamus loci affe[cti] [...]at autẽ anatomicam artem esse ad hoc necessaria[m] [...] qr docet [...]tium precipue, essentie proprietatem, deinde usum et contentos et adna[...] docet q̃ in partibus naturaliter contineant, et quæ etiam soleant [...]

id verò bifariam fieri constat vel ab excretæ essentiæ proprietate vel ab his quæ in ipsa parte continentur. Similiter diximus ab innatis interdum rebus de locis affectis cõiecturam sumi posse, est autem hoc ex accidentium genere, quæ quidem non mediocrem habent inter se differentiam, sed hanc postea explicabimus.

SCHOLIVM.

SORITES est vt lib. 2. de differentia febrium cap. 12. diximus, aceruális argumentadi ratio, ea vtimur cùm minutatim addentes aut subtrahentes & veluti congerentes in cumulum argumentamur. Diciturq; proinde à dictione σόρος, id est, aceruus. Est argumentandi ratio, quæ omnium maximè videtur redarguere quæcunque non sunt exquisitis terminis finita. Sed quî fit vt modum hunc argumẽtationis damnet, iubeátque cõtemnere Gal. dicens. Neque est quod nos sermo quem Soritem nominãt contristet, quippe multa ad vitam pertinentia communem ex eo subeunt dubitationem, tamen cùm hæc dixerit, statim orditur argumẽtationem ex sorite talis. N. plane est ea qua de gutulis excauantibus saxum differitur? Certè non videntur hæc consona

ſona, neque preſunt ſano homine digna. video locum hunc neque à Fuchio neque ab alio quopiam cuius ſcripta legerim eſſe intellectum. Omnes. N. intelligunt Ga. hic damnare Soritem, & deſpici iubere. Tamen ille vt ſequentia indicant aut rem aliam agit, aut non conſtat ſibi. nimirum rem aliam agit. Preſtat ſi quidem in incepto, atque vt confirmet quotiens actio læditur inſtrumentum illius pati, addit. neq; eſt quod ad præſentia Sorites nos contriſtet. quaſi dicat, accedit dictis, quod ad præſentia, ad hæc (inquã) quæ ego doceo nõ eſt quod nos cõtriſtet Sorites eſt. N. pro nobis, haud quãquã aduerſum nos. Nam ſorites ſolet oſtendere ambiguitatem eorum quæ ad vitam pertinentia cùm ſint à multis tùm pharmacopolarũ, tum medicorum qui ante me ſcripſerunt, dicta ſunt. Ego verò modo propoſui in hac parte, iuxta ea quæ ab illis dicuntur eſſe dubitationem, non ergo contingit quidquam ex ſorite contra meã hãc ſententiam, ſed pro ea his dictis procedit Gal. ad argumentationem ex ſorite, quo confirmet exemplo ſtillarum aquæ excauantium lapidem cùm membrum aliqnod patitur à cauſa quapiam, etſi affectionem quæ ſentiri poſsit nondũ habeat, habere tamen inſenſibilẽ. Ego vellẽ verba illa Ga. quippe illi dum taxat externo indigent auxilio, quos ob magnitudinem natura vincere nõ poteſt, à medicis omnibus memoriter diſci & in animo haberi, vt iam hinc dicerẽt ab aliquibus paſſionibus abſtinere, eis ſolum admouentes manus,
quas

quas non esset verisimile à sola natura curatum iri, ac non potius vt solent, aduersum leuissimos morbos grauioribus instantes remedijs vires deprimerent. Ergo ad calcem capitis vtitur Gal. epilogo & transgressione ad caput sequens, incipit hæc pars à verbis illis, atq; iam supradictum est. ~~Ergo~~ vbi legimus similiter diximus ab innatis interdum rebus de locis patientibus cõiecturam sumi posse. Est autem & hoc ex accidẽtium genere, in plerisq; codicibus latinis legitur, (quàm lectionem Fuchsius sequutus est non sine loci corruptione) Item interdũ à Symptomatũ genere, & in alijs multo deterius ita legitur, dictũ quoq; est à symptomatũ genere. Quæ duæ lectiões eundẽ reddũt sensũ planè falsũ. s. G. in epilogo referrè in ea quę dicta hacten⁹ sint, symptomata propria, cùm tamen de illis nullibi sit hucusq; actũ sed præter sensum, literã etiam corrupere. legẽdũ. n. fuit ὅτι δὲ ἐκ τοῦ γένους τῶν συμπτωμάτων. Id est hoc vltimùm argumẽtum scilicet ab adnatis, de quo dictum iam est, reducitur ad aliud ex accidentium proprietatẽ, de quo dicemus postea in, 5. huius lib. cap.

CAP. III.

Relectiuncula.

Hactenus Gal. docuit signorum quædam genera, quibus inueniri possit locus patiens, modò incipit inuestigare per singulos locos, passiones illis contingentes, siue com-

positionis sint, siue temperamenti, vt deinde colligat (id quod. 5. cap. faciet) signa quibus cognoscitur patiēs locus, & quibus paßiones locorum. Quibus expletis nil erit amplius quòd in hoc opere desideretur. Cæterùm vt hæc agantur primùm declarat quædam nomina hæc scilicet idiopathiam, idest propriam paßionem, sympathiam, idest cōpaßionem, protopathiam primariam paßionem, deutero pathiam. vel istero pathiam, idest secundariam aut posteriorem paßionem: ostenditq;, non esse idem paßionem propriam dicere & primariam, sed proprie contrariam esse compaßionem, primariæ secundariam: ostendit quoq; quid sit morbus, & quid paßio, si quis Græcorum more nominibus vti velit, monstrátq; aliquando incoctos manere aut corrumpi cibos ventriculo nil patiente. Nam cibus corrumpi potest, quia ventriculus laborat intemperie, aut quia fluxionem patitur. aut quia cibi ipsi tales sunt vt ne ab optimè sano coqui potuerint. Primus laborat idiopathiā, secūdus sympathia ventriculi, cùm alijs partibus, tertius omnino non laborat morbo quia illa actio non læditur præter naturam.

VNC verò rursus ad principium sermone reducto in singulum partibus tentemus inuenire notas paßiones earum indicantes, tùm eas

eas quæ in ipſarum eſſentia conſiſtunt, tùm eas quæ ipſis veluti inſtrumentis accidunt. Rursúſque in vtriſque ſeparemus, & diſcernamus à factis iam paſsionibus eas, quæ etiam dum fiunt & quæ nondum pertinaciter inhærent. Item eas quæ in patiente parte continentur, ab his quæ ea tanquam via duntaxat vtũtur. Quòd verò ex iis alii cõponantur modi ſatis conſtat. Prætereà diſtinguere oportet eas quæ per conſenſum accidunt, à propriis, nam magis proprium fuerit, idiopathiam, id eſt propriam paſsionem quàm vt medici ſolent protopathiam id eſt, primariám paſsionẽ nominare, veluti ex aduerſo diuiſa paſsione per conſenſum, à propria ergò qui propriè vocabulis vti voluerit primario quidem affectui ſecundarium aut poſteriorem opponet, ei verò qui per conſenſum infeſtat proprium, & conuenire quidem poteſt in idem per propriã paſsionem & per compaſsionem ægrota-

re, quum in patiente particula permanēs ſit paſsio, neque N. primario ſed ſecundario, & propriè ipſam tunc pati dicemus, id verò haud obſcurè in partibus externis videri poteſt, quēadmodū in corpore pleno oborto ingenti glandularū tumore ab vlcere cū inductū fuerit vlcus cicatrice, permanet etiā dum glandularū tumor vel in ſuppuratam inflammationem tranſiens vel durum tumorem quem χοιράδα. id eſt ſtrumam appellant, at nemo primarios dixerit huiuſmodi morbos qui ob alium præcedentem euenerunt, Quippe per conſenſum facti ad huiuſmodi permutātur idiopathiam. Perinde ac ſi protinus abinitio protopathia, id eſt, primaria affectio ipſis accidiſſet.

SCHOLIVM.

MORBI in eſſentia partis cōſiſtētes appellatur, qui cōſiſtūt in tēperamento, quibꝰ oppoſiti ſunt qui partibꝰ accidūt vt inſtrumentis, id eſt morbi in compoſitione, ~~Ergo~~ vbi legitur & conue-

nire

nire quidem poteſt in idem per propriam paſsionem iam & per compaſsionem ægrotare. Ego putauerim deprauatum eſſe codicem, legẽdumq; & per propriam paſsionem & per ſecundariam. Nam aliter non quadrant verba cum ſequentibus & antecedẽtibus, hæc. N. ponebãtur cõtraria propria paſſio, & compaſſio quare non poterunt ſimul conuenire. Nam & ſi poſsis dicere, vere paſsionem aliquã eſſe partim compaſsionem partim propriam paſsio nem. tamen Gal. lõge aliam reddit dicti cauſam, ita dicens Neq;. N. primario ſed ſecũdario ipſam tunc pati dices. Itaq; aut corruptus eſt codex aut ita putandum eſt ſympathiam, ideſt compaſsionem eſſe nomen commune ad ſympathiam & ad deutero pathiam, ideſt ſecundariam paſsionem alterutrum di xeris poteſt locus explicari. Ergo *χοίραδα* appellãt Græci, quam celſus ſtrumam, alij ſcrophãlam, hiſpani lamparòn.

CAETERVM in præſentia non inutile fuerit meminiſſe eorum quæ in lib. de medicis nominibus diximus. Vbi de ſignificatis eſt ſermo quæ peſsimè à recentioribus tum medicis tum pharmacopolis confunduntur maximè. N. proprius vſus vocis paſsionis eſt actionis voci

oppoſitus. Quipppe id agere dicitur quod ex ſeipſo motum obtinet, pati verò, quod motum habet ab alio. Cùm itaq; duo ſint motus genera alterationis & lationis vbi ad permanẽtem affectionem alteratio peruenerit, cùm ſit affectus præter naturam morbus appellatur. Quanquam abutentes aliquando eundem hunc affectum paſsionem nominent: qui ſi more Græcorũ patrio nomine vterentur, partes ipſas potius pati dixerint cum motum ſuſtinent præternaturam: cum verò affectiones præternaturam habent ſi propriè quis loquatur ægrotare eas potius quã pati dicet: quòd ſi ab vſu receſſerit, nõ ſolùm ægrotare ſed pati quoq; dicere poterit, æquidem quod ſemper dicere conſueui nunc quoq; dicam. In ea doctrina qua de arte quapiam agitur, ſatis eſſe ſi quis vocabulum, atq; ſignificatum eius pro doctoris voluntate proferens procedat, deinceps ad rerum enarrationem. Admonui

monui autem nũc significatorum eo quòd nonnulli non solùm patriorum vocabulorum significata peruertunt, verùm etiam eos qui rectè ipsis vti tentãt, calumnia persequuntur, de quorũ numero sunt hi quoq; qui dicunt interdum læsa actione partem ipsam non lædi, eo quòd nondum habet permanentem affectionem, veluti, vbi propter succos in ventriculo contentos caput dolet, quod si commutata ratione de nominibus certare desieris, magis propriè interpretando dices, pati quidem caput quãdo ventriculo consentit, ægrotare verò cum propria passione laborat similiter ventriculum pati quidem cum à vitiosis molestatur succis, ægrotare verò aut per propriã intẽperiem, aut cũ inflãmationem vel vlcus, vel abscessum habet preternaturam, quòd si omnino velit aliquis de his magis dialectica indagine exactè differere, interdum simul atq; alimenta fuerint corrupta,

concoctionis quoq; actionem lędi dicent, interdum hancquidem non lædi illa verò esse vitiata.

SCHOLIVM.

LIBER de medicis nominibus non extat. ~~Ergo~~ qua ratione differant actio & paſsio vide ca. 6. li. 1. meth. vbi non aliter quã hoc loco dicitur à Ga. duo esse motus genera, quanquam. N. ab Arist. lib. 5. de motu dictum sit, tres esse motus, lationem, alterationẽ, & accretionem, atque ad tria prædicamẽta esse motũ per se, quãtitatem, qualitatẽ, & vbi tamẽ Gal. platonis sententiam secutus est, quàm ego etiã alijs locis confirmaui. Verum est quod dubites qua ratione Cale. hic morbum permotum generat dicens, cùm itaque duo sint motus genera alterationis & lationes, vbi ad permanentem affectionem alteratio peruenerit, sitque affectus præter naturam, morbus appellatur. cùm Aristote. 7. de motu dicat ad sanitatem & morbum non esse per se motum: certè ad calorem immodicum qui morbus est, mouetur corpus, vt scilicet calor est, & paſsio seu paſsibilis qualitas, Tamen ad hunc vt est ameter, & vt eo malè afficitur corpus, non mouetur. nam ad abitum aut diſpoſitionem non est motus. ~~Ergo~~ vbi dicitur quod si omnino velit aliquis de his magis dialectica indagine exacte differere, interdum simul

mul atque alimenta fuerint corrupta, concoctionis quoque actionem lædi dicet, interdum hanc quidem non lædi, intellige non lædi præter naturã. Nam si cibi corrumpuntur, circa ipsos actio læditur. nam hoc ipsum corrumpi, est læsam actionem edi, sed non læditur præter naturam, quia non ex ventriculi malo quopiam, vt sequenti cap. Gal. apertissimè declarat.

QVIPPE, corruptionis ciborum tres primæ ac veluti generalissimæ sunt differẽtiæ. Vnà quidem fit per proprios ventriculi morbos, altera à vitiosis succis in ipso congestis, tertia ab alimentorum qualitate inducitur. Hæc ergo cum suapte natura vel nidorosa vel acida vel fætori aut putredini aut omnino corruptioni fuerint obnoxia, aut ex præparationis modo ad huiusmodi dispositionem aliquam deducta, certum est ea in ventriculo corrũpi, atque hoc modo cruditatem fortasse fieri dixeris. Sed oritur protinus discordia nũquid patiatur tunc ob hæc concoquendi facultas, quippe nonnulli per huiusmodi cru

ditates eam haud quaquam pati contendũt. alii verò contrà atque inuenitur tertia quoque secta eorum qui huiusmodi alimenta incrudari negant, quãuis ea haud quaquam concocta esse fateantur. tanquam non sit idem per negationem aliquid enunciare aut per priuatoriam vocatam à dialecticis dictionem. Idem intellexisse Erasistratum puto cùm acinos & sesama & reliqua omnia quæ omnino imputrida & nõ mutata deiiciũtur nullã dixit indicari in animalibus factã esse apepsiam, id est, cruditatẽ, sed hoc ipsum duntaxat quod non essent concocta.

SCHOLIVM.

TRIVM corruptionum hic enumeraratum, prima fit per propriam passionem, Secunda, per compassionem, Tertia omnino sine passione. Ergo vbi dicitur tertia ab alimentorum qualitate inducitur, adde aut quantitate, aut prauo ingerendi ordine, aut intempestiua ingestione. Nam ob hæc omnia contingit cibos corrumpi, vt dicitur ab eodẽ Cal.3.de causis sympt.cap.1. Ergo vbi dicitur quę omnino

mnino imputrida & non mutata deijciuntur, allusit Gal. ad opinionem antiquorum, putantium per putredinem fieri ciborum confectionem, Videturque mihi ea verba referre ex Erasistrato. Ergo sesama sunt grana quædam stomacho vt dicit Dioscorides lib. 2. inutilia, quæ Hispane dicuntur. alegria, o, alionioli.

CAP. IIII.

Relectiuncula.

Perstat Gal. in exemplo proposito corruptionis ciborum contingentis in ventriculo, monstratq; fieri aliquãdo vt cibus corrumpatur ventriculo habente secundum naturã. Aliquãdo ex ægritudine vẽtriculi, exercetq; nos hoc exemplo, docens inuestigare per signa procedentes ex læsa actione, locum patientem, & paßionis speciem, & causam. Proponit ergo cibos esse corruptos, dicitq; hoc potuisse contingere aut ob immodicam quantitatem, aut prauam qualitatem, aut quia ventriculus laborat, idq; aut nuda intemperie, quæ calor est aut frigus, vel redundantia prauorum succorum, qui aut in ipso ventriculo generantur, aut ab hepate lienéve, aut toto veniunt corpore. Atque hi succi rursum aut in cauo ipsius ventriculi sunt, aut in ipsius tunicis imbibiti, atq; vtrilibet aut calidi sunt aut frigidi: ex his omnib9 causis fieri poßunt corrupti cibi, quæ omnia Gal. per signa propria hoc capi. distinguit, & obiter curare docet, ex quacunque causa corruptio pendeat: non aliorsum quam vtentes curatione, af-

fectui

fectui quem esse coniectamus, necessaria, ex euentu cognoscamus, nos non esse circa cognitionem decæptos, atq; ita confirmemur in coniectura, quippe certißima omnium affectionum notitiam ab his deprehenditur, qui intelligũt quibus quælibet præsidijs curari poßit. Quòd vt confirmet Gal. refert duas historias, hominum colico dolore laborantium. Dicitq; qua via in cognitionem patientis loci & causæ venerit, interim docens ex modo, excundi, & modo mixtionis, laboret ne altum an imum intestinum, am medium.

VARE in his negligenter versari non opportet, sed mẽte adhibita diiudicãdum est, quæ quæstiones tanquam logicæ prætermittendæ sint, contrà, quæ ad patientis sedis notitiam cõferant, atq; idcirco accuratius tractari debeant hinc. N. & id quod futurum est præsagire & affectum iam factum decenter curare poterimus, itaq; sine contensiosis nominibus è rebus ipsis vtilitatem cõsequi licet hoc modo. Esto vt quispiam mane surgens dicat nidorosum seructum emittere,

aut aliquid huiusmodi. Vt ab ouis frictis aut alia quapiam re magis fœtēte & putri. Ille itaq; qui fumosum ructum percepit fatentur se à cœna placentam nidore plenam comedisse quales sunt quæ ex oleo & itriis & aliis huiusmodi præparantur: alter verò confiteatur fricta oua ingessisse. Atq; nunc illorum nidorē eructare, deinde alius complures raphanos comederit vt fætens putrisq; exeat ab eo ructus. Ergo cibos in his non benefuisse concoctos nemo negat quamuis ex hac re ventriculus haud quaquam fuerit affectus, neq; etiam quod ad ipsius rationem pertinet circa actionem errauerit haud aliter quam vbi quis integros acinos per aluum deiecerit, si. N. humani ventriculi officium esset acinos transmutare accusaremus ob hoc ventriculi corpus ipsumque vitiatum esse putaremus, cùm verò id sui muneris non sit sed acinorum essentiæ accidat, vt concoqui nequeāt haud

ab re

ab re dicemus hos quidem non esse concoctos, ventriculi verò corpus naturaliter se habere. Quippe hoc & nosse & definire ad medicum haud inutiliter pertinet. Sed quærere an dicendum sit actionem ipsius per huiuscemodi excrementa fuisse læsam, an contrà, ad medicæ artis opera super vacancum est.

SCHOLIVM.

ITRIA, quantum ego possum intelligere ex Ga. & alijs, parabantur ex pane cum oleo & melle, vt hodie etiam parantur placentæ, inspergebantur illis quædam semina, vt nunc etiam fit. Nonnulli putãt sola sesama solita inspergi, verùm & semina papaueris erratici in itria addi Dioscorides autor est. Variam itriorum confectionem docet Ga. id est de alimentorum facultate. cap. 4. Ergo vbi nos legimus complures raphanos, Copus legit radiculas, sed perperam. Nam radicula vocatur ea herba quæ à Dioscoride struthiũ dicitur vulgo lanaria. rapha. verò raphanus verò vsurpatione factũ iam est latinũ nomen, aut si nomine prorsus latino vti vis, dic radices radicula. N. longe alia herba est. Ergo de raphano est falsa quædam opinio, quàm neque Ga.

sententia

ſententia neq; ſequētium medicorū potuit extirpare. Cēſet vulgus eas radices poſt alios cibos ad eorū concoctionem prodeſſe, quæ tamen opinio Galenū ipſum magnopere offendit. Ita. N. ſcripſit, mirari ſubit eos medicos atque idiotas qui poſt cœnā con coctionis iuuandæ gratia crudos ipſos eſitant. ipſi quidē hanc rem experientia ſibi exploratā eſſe affir mant. qui tamen ipſos ſunt imitati omnes ſunt læſi itaque raphani radix inutile ſatis alimentum eſt coquitur. N. difficillimè, citiſsimè putreſcit, & malum ſuccum preſtat. ~~Ergo~~ quærere vt Gal. inquit, an dicendum ſit actionem ventriculi per huiuſmodi excrementa, id eſt, concorrupti cibi ſunt fuiſſe læſam, an non, ad medicę artis opera ſuperuacuum eſt. quia quæſtio eſt logica. quam tamen ego paulô ante ita decidi. Cùm cibi manent incocti, aut corrumpuntur ob ſuam ipſorum naturam ſine vitio aliquo ventriculi, lædi quidem actionem ſed non præter naturam. Non. N. præter naturam eſt vinacea non coqui, cùm ea coqui, ſecundum naturam non ſit. itaque neque ſymptoma quodpiam eſt ea actio, alioqui læſa.

de raphanis

AGE rurſus vt quiſpiam nidoroſum ructum emittat, nihilque nidoroſum comederit, nimirum huic igneū quēdam calorem in ventriculo eſſe dicemus ac

deinde rurſus diſtinguendo inueſtigabimus vtrum ab intemperiè corporis ipſius ventriculi hoc eueniat aut à flaua bile eáque vel in ipſius ſpatio contenta aut in tunicas ita vt vix abſtergi poſsit demiſſa, ac ne hic quidem conſiſtemus, nam quærere oportet an iecinore male ſuo officio fungente huiuſmodi humor accumuletur, an is ex vniuerſo defluat corpori an etiam in ipſomet gignatur ventriculo, hæc ſunt cognitu perquã neceſſaria, ſed quæ viro indigeát exercitatæ conſiderationis qui res ipſas potius quam nomina quibus explicantur ſcire ſtuduerit. Non. N. quemadmodum corruptionis forma efficientem cauſam apertè oſtendit, ſic etiam licet inuenire definitam demonſtrationem eius generationis quę circa formam illam eſt. Ergo ſi in ventriculo cibi non ſuaptenatura in nidore tranſeunt efficientem cauſam calidam, ſi verò ſaporé a[illegible]o referunt eam frigidam eſſe neceſſe eſt.

eſt. Sed non protinus conſtat vtrum in temperies aliqua, an vitioſus quiſpiam humor ventriculi corpus infeſtet. Proinde diſtinguendum eſt, daréq; opportet cibos, qui ſuaptenatura modo corruptionis, quàm maximè aduerſentur, vt panem, aut alicam (gratia exempli) illis qui in nidorem tranſmutare cibum conſueuerunt: mel autem is qui acidum à cibo ſaporem percipiunt. Deinde conſiderare excreméta tùm ea quę vomuntur tùm quæ per aluum deiiciũtur, num humor aliquis cum illis quidẽ bilioſus, & calidus, cùm his veró pituitoſus ac frigidus ſimul excernatur an nullo vacuato humore ipſa exiguam quandam mutationẽ habeant. Quippe vbi igneo calore ventriculus infeſtatur panem aut alicuam, ſine humore deiici videbis perquam exigua in ipſis facta tranſmutatione quòd ſi humor quoq; prauus deiiciatur qui cibum corrũpere poſsit, vidẽtur cibi in huiuſmo-

di humore ſubmerſi & ab ipſius actione manifeſtiꝰ alterati id ꝙ à vomitiõe clarius diſcernitur, ſi laborans ſuapte natura facilè vomere poſsit nam cogere eum qui vomere non poteſt abſurdum eſt. Atq; hæc ita deprehenduntur ſi in ſpatio ventriculi noxius humor innatet ſi verò in tunicas ipſius refunditur nauſea quidem omnino conſe- ~~verò~~ quitur, ſitis magis à calidioribus ſequi nata eſt, vt à frigidioribus ciborum cupiditas excitari ſolet. Verùm conſiderare oportet vtrum illæſum ſit hepar, an affectu quopiam laboret: & qualis ſit ipſius affectus vtrum calidus an frigidus: haud ſecùs de ſplene quoquè: quippe ex horũ omnium conſideratione ſimul cũ quotidiana ciborum potionumq; experientia exquiſite poterit quis inuenire nõ ſolùm locũ affectum verùm ipſius diſpoſitionem.

Scholium.

SCHOLIVM.

ALEXANDER Trallianus.lib.7.cap.14.putat ructum acidum fieri nonnunquam ex causa calida, quem tamen refutauimus lib.6.controuersiarum, vt nil modo opus sit de hac re dicere. ~~Ergo~~ alica nunc significat apud Gal. genus tritici valde nutriens, & succi crassi, nunc potionem ex eo paratam. Hæc docet cap. 7. primi de alimẽtorum facultate. Potionis confectionem docet ibidem &. 2. cap.lib.8.meth. cap. 8

HAEC autem notitia eo est vtilior, quò facilius curationis species per ipsam figuratur. &.N. calida passio vbicunq; fuerit semper refrigeranda est, sed quousq;, aut quomodo, aut qua materia refrigerare conueniat locus patiẽs coindicat. Ergo si id ipsum quod molestat nil aliud fuerit, quàm in temperies, calidam refrigerando, & frigidam calfaciendo illico iuueris hominem, neq; nudam dũtaxat opinionem verumetiam scientiam & quidẽ haud obscuram susceptæ habebis coniecturæ.

Idq; multo magis si vtrunq; ipsam examinaueris, refrigerantibus tùm medicamentis tùm victus ratione videndo hominem sanari, â calorificis verò lædi quod si succus quispiam in ipsis ventriculi tunicis contineatur nausea quidèm vexabit, sed inanis & sine vomitu, & quæ irritat duntaxat nullũ succum euacuans quemadmodum fieri solet vbi secundum internam spatii latitudinem humor in ventriculo continetur, cæterùm ructus, ab aliis acidi, ab aliis nidorosi emittuntur auxiliatur autem illis quidem medicamentum ex tribus piperis generibus institutum aut aliud quod huiusmodi, habeat facultatẽ ex aqua vel vino dpotũ. his verò tùm absinthiũ, tùm hiera ex aloe facta quam nonnulli picram quoq; appellant. Ergo si per primam protinus experientiam â familiaribus medicamentis in vtroq; humore manifestum videatur auxilium, simul habebis & notitiam artificiosam,

ſam & modum curationis ſi. N. ipſis vti perſeueraueris homo ſanitati reſtituetur φ ſi à ſolitis auxiliari medicamentis vtramq; affectionem noxa conſequatur deceptum te circa notionem inuenies quippe certiſſi ma omnium huiuſmodi affectionum noti-tia ab his deprehenditur qui intelligunt qui bus quélibet præſidiis ad bonam valetudi nem du ci poſsit.

SCHOLIVM.

QVALITATEM medicamẽtorum ipſa af-fectus ſpecies indicat, nimirum ſemper exi-git contraria, vt calida refrigerari, frigida calfieri, & alia omnia, eodem modo tamen quouſq; in auxi-lijs procedendum ſit. Et modum vtendi, & materiã medicamentorum loci malè affecti indicatio decla rat. Nam calidiora calidioribus & frigidiora frigi-dioribus indigent remedijs ſi ad contrarias ſuæ na-turæ affectiones mutata ſunt, ſi verò ad ſimiles, ca-lidiora minus frigidis, frigidiora minus calidis. Ita-q; ſi duæ particulæ calidæ ſunt præternaturam, cæ-teris paribus, quæ natura ſua minus calida erat, in-diget maioribus refrigerãtibus quia ſcilicet, ea pa-titur maiorem lapſum. Itaq; particulæ natura indi-

cat quantum oporteat intendi vires auxiliorum, iam veró modum vtendi non aliunde accipimus quam ex parte. Non. N. in distinctè vtimur calidis potionibus, aut clisteribus, aut emplastris, aut elig-matis, aut errhinis, quæcunq; pars, frigida sit, sed si laborant intestina, infundimus clisterem, si ventriculus, potamus, si thorax, linctum sumimus, si caput, naso haurimus. Pars ergo indicat etiam vtendi modum, quæ eadem materiam etiam docet. Nam & si compertum sit calidis secundo gradu vtendum esse, ad affectum crus, & ad affectum ventriculum, non indistinctè quouis medicamento illo gradu calido vtemur. Sed est propria medicamẽtorum materia quæ singulis membris solet insigniter prodesse. cùm ob causam ignoratã, cuiusmodi multa sunt, tùm etiam ob causam medicis compertam, vt ventriculi frigidis passiõibus prodest inunctio ex oleo nardino & absinthio magis, quám ex aliquo alio eodem gradu calido, quia scilicet astrictione robur membri tuentur. Nimirum ventriculus & hepar, nunquam non exposcunt adstringens aliquid medicamentis admisceri. Itaq; vim, modum, & materiam medicamenti indicat pars. Ergo rogabis fortasse quomodo non pugnẽt verba illa (quòd si succus quispiam in ipsius ventriculi tunicis contineatur nausea quidem vexabit sed inanis & sine vomitu, & quæ irritat duntaxat nullum humorem euacuans quemadmodum fieri solet vbi secundum internam spatij latitudinem in vẽtriculo humor cõtinetur)

tinetur) cum illis prioribus, si humor in tunicis ventriculi imbibitur, vt ad calidum nausea & sitis magis consequitur, ita à frigido, ciborum cupiditas excitari solet. Nam illic asseritur, si humor in tunicis imbibitus est, nauseam inanem sequi, hic verò dicitur aliquando ab humore imbibito appetentiam ciborum excitari: quæ simul accidere non possint. Nam ventriculus nauseabundus cibos auersatur, qui appetit, non auersatur. Cæterùm re vera hæc loca non pugnant. non. N. Gal. hoc secundo loco docere vult quemcunq; humorem imbibitum nauseam facere, sed si humor imbibitus nauseam facit, eam facere inanem, contra ac humor in cauo contentus. Ergo præcipit hic Gal. in ructibus acidis vti medicamēto diatrion pipereon, in nidorosis hiera simplici ex aloe. quod tamen ipse minus videtur obseruasse. Nam. 8. mett. cap. 5. in nidorosis præstat diatrion pipereon, &. 6. de tuenda valetudine crudis succis ventriculo affixis præstat hieram, solum damnans aloem, & absinthium. Scire licet medicamentum diatrion pipereon, aut esse simplex, aut medicamentosum simplicis compositio est apud Gal. 4. de tuenda valetudine ex tribus piperis generib9 & aniso, thimo, & gingibere: nulla præterea re addita. Medicamentosum constat ex pluribus rebus, êstq; multò potentius. Tale est quod describitur à Mesue. Medicamentoso haud licet vti nisi in frigido affectu, hoc simplici in quocunq; genere cruditatum, minori tamen copia in corruptionibus ni-

dorosis,maiori in acidis.hiera quoq; simplex à Ga. componitur.6.de tuenda valetudine,cuius tres cõpositionis modos habere se dicit, secundum aloes quantitatem.Ea constat sex aromatum speciebus,& aloe.Multi alij modi hieræ compositæ sunt.Illarum verò hic non est vsus de simplici loquitur Gal. hac vtendum est ad humores biliosos in ventriculi tunicis contentos,hos.N.expurgat licet tamen etiam ea vti ad frigidos affectus,calorifica.N.etiam est,& incindens,aloe verò sola nullatenus licet,succis pituitosis impactis vti, quia adstringendo inculcat magis humores.hac. ~~Ergo~~ ratione est aduersissima tunc temporis,non tamen proinde & hiera, quippe in qua emendatur quodammodo adstrictio. Quia ab aromatis alijs iuuatur incisio & detersio. Quare ad frigidas passiones cõtulerit parare nobis ex minori aloes quantitate,& aliorum maiori. Absinthiũ quoq; dicit loco citato esse ad pituitosos succos aduersissimum,eadem omnino ratione.Ego verò non putauerim nostrum absinthium in vtile ad expurgandum succos pituitosos est. N. amarum valde, & fœtidum quare adstringens nil fere, detergens verò insigniter. Sed est aduersissimum absinthium ponticum,de quo.11.meth.cap.16.disputat. Itaq; ex nostro absinthio parata potio, ꝓderit ad quoscũq; succos, è ventriculo euacuandos.hiera picra nõ licet vti tam crebro,ac sine intermissione,quam medicamento diatrion pipereon,vt Gal. 6.de tuenda valetudine his verbis monet. Verũ assiduè vti hoc

medica-

medicamento non licet, ſicut diatrion pipereon, aut diacalaminthes, quibus etiam ſi quotidie vtatur quem frigidus venter infeſtat, nil in commodi ex his ſentiet. Itaq; & ſi Gal. hic dicat loquens de ambobus his medicamentis, ſi ipſis iti perſeuraueris, homo ſanitati reſtituetur, tamen ſit in vno quoq; ſuus modus perſeuerãtiæ. Diatrion pipereon quotidie ſumi poteſt ad frigidos affectus, ad calidos rarius. Hiera picra ad nullum affectum ſumatur quotidie. Nam in frigidorum redundantia lædit aloes ad ſtritione, in calidorum, calore. Itaq; meliùs eſt hanc ex longioribus interuallis ſumi.

SIC equidem quoſdã colicos vocatos ſanaui dato in potu medicamẽto ex aloe. quippe coniiciens mordacẽ humorem in patiẽtis inteſtini tunicas imbibitum eſſe, dedi autem hoc medicamentum quòd ſcirem omnino ab ipſo huiuſmodi paſsionem forè quietiorẽ, quòd vbi contigit intelligens recta me ductum coniectura rurſus plus ipſius exhibui, ſed quid me ad hanc coniecturam promouerit, operæpretium fuerit enarrare. Vidi hominẽ à calidis tùm

cibis, tùm medicamentis atque ab omni calorifica victus ratione irritare, rursus iuuari ab alimentis boni succi & attemperantibus insuper mediam ei noxam referre, doloris verò speciem percontanti mihi mordacem esse respondit, qua de re multo magis sperans ad veram me peruenisse notitiã ausus sum amarum ei medicamentum exhibere. Postremò conspiciens hominẽ mirificè adiutum quæ passio esset efficaciter me deprehendisse putaui. Fuit alter quem cibi concoctu faciles irritabant, hic de præcedentibus interrogatus respondit se in hãc deductum passionẽ sumpto purgante medicamento, rursus interrogans quid ipsum ad sumendum medicamentum promouisset, intellexi mordaces edacésque dolores multo tempore ventriculum infestantes fuisse in causà. Coniectans itaque vitiatum fuisse à purgante medicamẽto intestinum ac dispositum ad fluxiones cùm facilè reciperet

ciperet ex hepate redundantes ſuccos qui deinde corrũperentur cibum exhibui haud ita facilem corruptu & aſtringentem, vnde & mordaces dolores mitigati ſunt,& nihil poſtea excreuit, cùm antea protinus vt mordacitatem ſentiebat, corrupta quędam & liquida & fœtentia exernere cogeretur, cúmque multò poſt mordicationem tempore ea deiiceret ad ſuperiora inteſtina paſſionem pertinere conieci. Ita in alio quoq; vbi celeriter à mordicatione ſequebatur excretio paſsionem ad inteſtina inferiora retali. Hunc ego iniecto per cliſterem medicamento, illum verò dictis iam cibis exhibitis ſanaui, quippe certò ſciebam proximas vẽtriculo partes exhibitis supernè tùm cibis tùm potibus, quæ verò nõ ita multũ à ſede diſtant inferne iniectis medicamẽtis promptius adiuuari, cæterùm, non ſolùm an vẽtriculus, an inteſtinorum aliquod patiatur, verùm etiã quæ paſsio vrgeat cõſiderandũ,

atque

atq; distinguendũ, quænã notæ passionibus propriæ sint, quænam partibus patiẽtibus vt cõcoctio sublata ventriculi est accidens, at ciborum ad nidorosum vel acidum ructum conuersio ad causas & passiones ipsas referenda est. Sic autem de intestinis & tempus exitus & excrementorum species atque accidentium diferentia cum his quæ præcesserunt, & nunc adsunt simul & passionem ipsam & partem in qua consistit ostendere possunt. Ergo age vt per ventrem deiiciantur, aliquando quidem crustæ, aut veluti membranarum rasura aut cruentum aliquid atque aliquando simul omnia: intestinum vlcere affectum nemo dubitauerit. Atque verò vtrum in exilibus intestinis an crassis vlcus consistat, nõdum manifestum est, sed vt nuper dicebamus, & ex rasura & exitus tempore, & vt tertium addatur, ex mistione cum stercore vt modo magis, modo minus, interdum nequaquam misceatur

distin-

diſtinguere oportet, quippe infirmarum partium vlcera, nullas omnino vlcerum habent notas, alui excrementis admixtas. Earum verò partium quæ paulo altius col locatæ ſunt, mixtas quidem cum ſtercore habent notas, ſed id leuiter duntaxat, quẽadmodum ſi multo ſint altiores vehementior erit mixtura, præcipuè verò in ſup̃mis inteſtinis, vlceris notæ vehementer ſtercori videntur admixtæ.

SCHOLIVM.

Ἐπικεραστικοὺς, id eſt attemperantes cibos appellat Gal. eos qui acrium ſuccorum qualitatem corrigunt, cuius modi qui boni ſucci ſunt, neq; tamen facilis concoctionis.

CAP. V.

Relectiuncula.

Hoc capite Gal. colligit ex omnibus antea dictis, refferts; ſigna quibus cognoſcuntur loca patientia, & quibus cognoſcuntur paſſiones. Locorum patientium, ſunt quinque

quinque signa, actio læsa, excrementa, positus, doloris proprietas, propria accidentia. passionis sunt signa totidem, species læsæ actionis, species excrementorum, loci natura, doloris proprietas, propria accidentia. Singulorum exempla scribit Galenus.

ORRO accidit sæpenumero, vt ex vno indicio simul & locus, & passio deprehendantur, aut locus vnà cum causa. Veluti locorum notæ & ab actione læsa, & excrementis, & positu, & doloris proprietate & propriis accidentibus sumũtur, passionum verò, & ab excrementorum specie, & loci natura & doloris proprietate & ꝓpriis accidentibus. Sane actio læsa patientem partem indicare potest, & quidem hoc modo si. N. accidẽs aliquod circa cernendi officiũ euenerit, oculum pati cõstat verùm an propria passione an per consensum an vtroq; modo laboret alia consideratione inquirendum, excrementorum species patientem partem indicat

dicat veluti iam antea dictum est & per partium ipsius essentiam & per contenta in ipsa, atqui & ipse positus patientem locum manifestè monstrat durus igitur tumor in dextra Hypochondriorum parte non lienis, sed iecinoris affectus nota est: quẽadmodũ si fuerit in sinistra non hepatis, sed splenis affectum portendit ac positus interdum vbi similiter se habent excrementa patientem partem coindicat. Si. N. membranosę tunicæ frustulum excernatur, id vlcus esse alicubi ostendit verùm in qua sit particula expositu discere potes, nam si vomendo fuerit reiectum, aut gulæ, aut ventriculi, si tussiendo summi gutturis aut asperæ arteriæ, si excreando fauciũ, si cũ vrina eiusmæ si à sede, alicuius intestinorum si per mulieris pudẽda, vteri affectũ portẽdit. At verò cõstat quòd singuli dolores ꝑ positus varietate affectũ locũ ostẽdere possunt. hoc etiã pacto ea quæ suprà proposuimus distin-

diſtinguere oportet. Quippe apparentibus per vomitum vlceris notis animaduertendum eſt vtrum anterioris partis circa hypochondria aut poſterioris circa dorſum dolor aliquis infeſtet, & N. qui in anterioribus percipitur ventriculum, qui verò in poſterioribus gulam occupare cenſetur, haud aliter ob ventriculi ab ſpacio ipſius diſtinguendum eſt ſi deuocatis quibuſdam acribus hoc quidem in ore ventriculi aut in parte inferiori mordicationem excitet, illud verò in tranſitu per toracem omnia. N. hęc poſitu definiuntur. Quemadmodum aliæ ex doloris ſpecie, verùm de doloribus latius in 2. lib. dicemus. ſed nunc exemplum aliquod afferre operperætium videtur, quo modo ſcilicet locus ex ꝓpriis paſsionis accidẽtibus innoteſcat, nã ſupradiximus ſingula quæ vlceribus adnaſcuntur propriam indicationem habere. id verò in præſentia ſubiiciendum eſt, ore quidem ventriculi patien

te

te fastidium infestat. per hepatis verò imbecillitatem excrementa per aluum deiecta aquæ in qua carnes nuper mactatæ ablutæ fuerunt similia sunt. Item maxillæ rubræ apparent in peripneumonicis.

SCHOLIVM.

VTROBIQVE Gal. & vbi refert signa loci patientis,& vbi signa pathematis, intelligit accidentia propria morbo. nimirum per accidentia morbo propria cognosci potest locus qui patitur. Sunt propria accidentia, vt ipsemet docet, id est, de crisibus, quæ simul inuadunt cum morbo. Ergo modi quo ex positu cognoscitur locus patiens, dixit multa exempla. quia positus multis modis significat nimirùm indicat per se, & distinguit etiam alia signa, cùm ea esse contingit, multis partibus communia. Vnde constat decipi Fuschium putantem Galen. vbi inquit (at verò constat quod singuli dolores) exempla scribere argumenti sumpti à doloris proprietate. nam re vera illic nulla mentio fit speciei doloris siue sit mordens, siue grauans, siue pungens, sed positus dolentis particulæ, vt non per doloris speciem, sed per suum positum dolens particula dignoscatur, quòd breuissimè

uissimè

uissimè dixit Hippocrat. sententia illa, vbi dolor ibi morbus. ~~Ergo~~ quòd de gula & ventriculo dicit, pendet ex dissectione. Gale. sexto, de vsu partium docet gulam vsque ad nonam vertebram thoracis affixam esse spinæ, illic eleuari versus anteriorem simul & sinistram partem, proinde laborante gula medicamenta imponi debent spinæ à tergo, laborante ventriculo anteriori parti vt dicitur 13. methodi. Ergo vbi dicit (si cùm vrina eius viæ) intelligi debet nomine viæ vrinæ (Græcè οὐρήθρας) non tantum collum sed & vesica & eius collum. Non. N. in hoc tantum potest esse vlcus exquo prodeat ramentum, sed etiam in vesica. ~~Ergo~~ proprietatis doloris nullum exemplum hic scripsit, quia toto libro secundo nulla alia de re est acturus. Tamen ex doloris proprietate cognosci nonnunquam patientem locum nonnunquam pasionem, facilè fuerit exemplis indicare. dolor pungens significat inflammatam pleuram, dolor grauans laborans hepar, dolor pulsans inflammationem. in parte arteriosa aut ipsa arteria

alia quinque [illegible] in excrementa

QVINETIAM propriæ pasionum ipsarum notæ in excrementis deprehenduntur vt crusta vlceris, si in vrina sabulosum residet lapidis, cucurbitæ verò seminibus similia excrementa

menta latorum vermium indicia sunt. Atque à locis ipsis morborum indicia sumuntur, eò quòd quibusdã solis morbus hic accidat, quibusdam verò solis nunquam accidat. quippe soli oculi suffusione laborant, lapis in renibus & vesica duntaxat nascitur, atque vt nonnullis placet etiam in collo, lumbrici in intestinis gignuntur. rursus impossibile est vt abscessum cor sustineat, quemadmodum neque pulmo neque ligamenta dolorem. Ab accidentium quoque proprietate passionum indicia oriuntur. nam quibusdam per tabidos morbos vngues adunci euadunt. intempestiuus rigor cum febre imflammationis ad suppurationem transeuntis indicium est. lingua nigricans ardentem febrem portendit, sic etiam coloris in vniuerso corpore proprietas, alia quidem per hepatis, alia verò per splenis passiones apparet, ita vt doctum medicum haudquaquam possit

fallere: ſicut ne color quidem quem hemorroides induxerunt, cæterùm, paucæ admodum ſunt ipſarum paſsionum notæ quæ non ſimul locum patientem oſtendant, & N. Vt actionum noxæ patientem duntaxat particulã ità earũ diferẽtiæ ipſius paſsionem declarant. Hæc ergo ſola ſunt paſsionũ propria ſigna ſecundũ aliquid ꝗ illis accidit ſequentia, id verò clarius in vniuerſò huius operis diſcurſu patebit, necnon videbuntur communes quoque notæ quæ ſimul & paſsionem & ſedem patientem aut duas paſsiones aut duas particulas indicare poſsint.

SCHOLIVM.

A LOCI natura ad morbum duplex eſt ratio argumentandi, alia affirmans, alia negans, affirmans prorſus habet debile argumentum, ſed aliis atteſtantibus auget coniecturam, vt locus dolens eſt ren (atteſtãtibus aliis) ergo affectio eſt lapis, hæc N. pars hoc modo ſolet laborare, ea ꝑ ſola ſolet. vnde prodit argumentum negatiuum hoc modo. Dolor

Ior est in hepate.ergo nō est lapis.laborat cor,ergo morbus nō est abscessus. lapidem in solis renibus & vesica generari dicit G.addit'q;,atq; vt nōnullis placet etiā in collo,haud dubium innuēs se nunquā in collo vidisse lapidē , neq; alio in loco præter renes & vesicā. Trallianus li.5.c.4.asserit vidisse se tussi reiectum verum lapidē,quidā mihi retulit extraxisse se ex recto intestino lapidē permagnū, ego hacten9 extra renes aut vesicā non vidi,neq; Ga. viderat cū hoc opus scripsit:nā etsi ca.vlti. li.4. refert vidisse se grandini similes è pulmone reiectos lapillos illi tamen nō erant modo substātię similes lapidibus renum aut vesicæ , sed lōgè diuersi,verùm quāquā alibi generari lapis posſit)non N.abroganda alijs fides est) cùm illud rarissimū sit, possit medicus doctrinali assertione dicere,lapidē in renibus aut vesica semper generari. ~~Ergo~~ lumbricorum est triplex genus,rotundi,lati,& ascarides.rotūdi sunt longitudinis palmaris figuræ rotundæ. lati sunt longissimi figura ampli zonæ similes. hi autore Plinio.tricenū cubitorū visi sunt,sed Ga.autore per omnia intestina protēdi possunt. Ascarides sunt minimi quidam vermiculi vermes omnes in intestinis generari ac nullos in ventriculo docuit Arist.lib. 4. Meteoton ca.3.causam in illius loci cōmentarijs quæ superiori anno emisi reddidi , modo illud sit satis dicere Ga.subscribere Arist. sentētiæ hoc loco & 3.Apho. vbi docet rotūdos generari in intestinis gracilibus ascarides in ipso podice,latos p tota intestina, itaq;

 si qui

ſi qui vermes in ventriculo cõtinentur, eos ex inteſtinis aſcẽdiſſe dicuntur hi autores nilominus Amatus Luſitanus cõtendit illos poſſe in vẽtriculo generari, nil horum autoritate permotus, certè vt ex his quæ dicimus in dictis cõmẽtarijs colligi poteſt, neutra harũ ſententiarũ poteſt mõſtrari. quare neq; altera cõuinci: nõ tamẽ eſt quòd repugnemus, tantis autoribus, cùm probabili ducãtur ratione, quã illic ſcripſi & nõ poſsis euidẽti experimento explorare, vermis qui in vẽtriculo cõtinetur, fuerit illic genitus, an ab inteſtinis aſcenderit. ~~Ergo~~ ſpecies læſæ actionis ſignificat pathema, vt viſio perquã appareant res omnes duplices, ſignificat inuerſã eſſe pupillã, tamẽ nõ proinde opus eſt, quintũ aliud ſigni genus addere dictis quatuor, quia ſpecies læſæ actiõis cõtinetur in accidẽtibus proprijs. ~~Ergo~~ vbi ego legi hæc ergo ſola ſunt paſsionũ propria ſigna, ſecundũ aliquid quod ipſis accidit ſequẽtia, legit Fuhſius quæ ſecundum accidens conſequuntur, atq; ſeductus verbis, deerrat in enarratione. nam inquit, hęc accidẽtia ſequẽtur pathemata ꝑ accidẽs. i. per aliud per affectũ. ſ. tamẽ fallitur, nã hic Ga. quãquã nomine pathematis vtitur, intelligit morbũ quẽcunq;, ſiue factus ſit, ſiue fiẽs, ſiue partim vtrunq;, nã dicta ſigna nõ ſunt cõparata ad dignoſcendũ ſolas paſsiones, ac non etiã affectus particularũ, nõ eſt ergo ita legendũ, ſiquidẽ actiones læſæ quæ inter dicta ſigna cõnumeratæ ſunt, nõ ſequũtur morbos per accidẽs cùm morbus ſit affectus præter naturã, lædens ope-

rationes

rationes per se & primo. sed dicta signa cõsequũtur morbum secundũ aliquid quod illi accidit, vt morbo accidit esse in hoc aut vllo loco, esse tãto, & maiori aut minori, secundũ aliquid tale quod ei accidit, sequuntur signa, vt ructus nidorosus consequitur ventriculi inflammationem, secundũ hoc quod ei accidit, puta esse in ventriculo.

CAP. VI.

Relectiuncula.

Parat Ga. finem iam imponere huic lib. volens prim[illegible] distinguere modos omnes quibus particula patiens per consensum læditur. Quandoquidẽ superius monstratũ est [illegible] quoties actio læditur pati illius instrumẽtũ, per se aut p cõ[illegible] sensum, explicat ergo quot modis lædatur pars aliqua per cõsensum, hi sunt 2. aut. n. priuatur re aliqua, aut rẽ aliqua aliũde uenire patitur, priuaturq; aut facultate, aut materia aut facultate cũ substãtia ueniẽte, aut sine substãtia ueniẽte

HVIC itaq; li. in præsentia fi[illegible] nẽ imponere statui si de propriis passionibus & iis quæ [illegible] cõsensũ eueniũt, aliquid addidero, adinonẽs in primis q passiones quę à reliquis medicis primariæ vocãtur, equidẽ commodius ꝓprias passiões appellauerim[illegible]

quanq̃ nihil refert si eas primarias nomina-
re volueris. quippe satius est rerũ diferẽtias
intelligere q̃ cõtẽdere de nominib9, sanè cũ
vel vapores vitiosi vel ipsi quoq; humores
à vẽtriculo ad caput ascẽdũt, & mẽs læditur
primogenea quidẽ passione tũ cerebrũ labo
rare dicet nemo, quãq̃ omni passiõe carere
ipsũ haud quaq̃ defẽdi potest. verũ ꝙ ꝑ ver
bũ consentire de illis ipsis est in confesso id
oĩno verissimũ est, quippe ex hoc vocabulo
ꝑ cõsensũ pati partẽ non penitus à passione
esse liberã sed ipsã cũ alia pati declaratur. atq;
melius clariusq; enarraueris si eã partẽ quæ
ꝑ cõsensũ patitur ab altera pati dixeris, ergo
ꝙ multi medicorũ veluti sõniãtes obscurè
intellexerũt atq; ipsũ vtpotè nõ intelligẽtes
haud quaquã clarè enũciauerunt, id equidẽ
veluti instituto operis perq̃ necessariũ doce
re aggredior inde sũpto initio: sunt nõnullæ
actiones quæ idonea indigẽtes materia ipsã
ab aliis partibus præparatã accipiũt, qua de
re

re interdũ optima ratione fit vt nulla existẽte in actionis cuiuspiã ꝓpriis instrumẽtis noxa actionẽ ipsã perire cõtingat defectu. s. materię, ex qua fieri cõsueuit veluti, in voce res sese habẽt. Nã in li. quẽ de ipsa cõscripsimꝰ ostẽsum, iã est ꝙ efflatus materia quidẽ vocis est, & efficiũt eũ contracto thorace intercostales musculi. Ergo his nil agẽtibus animal vocẽ amittit, & quidẽ nulla interdum in ꝓpriis vocis particulis apparẽte passione Sunt verò huiusmodi, partes sũmatim quidẽ loquẽdo totũ summũ guttur, si verò particulatim explicare volueris sunt tres cartilagines à tribus motæ musculis qbus accedũt nerui à cerebro demissi est præterea in gutture sũmo ligula græci (γλωττίδα vocãt) hæc maximè ꝓpriũ vocis instrumentũ est. & N. cũ moderate & aperitur & cõmittitur vocẽ efficit quanq̃ vocẽ reddi impossibile est nisi vehemẽter spiritus egrediatur id verò intercostales musculi perficiunt.

 Scholium.

SCHOLIVM.

QVATVOR hæc sunt quæ sibi præstant materiã, alia alijs hoc ordine. Expiratio efflationi, efflatio voci, vox sermoni. efflatio est vehemẽs, ac violenta spiratio. Proinde docente Gal. libello de causis respirationis ad expirationẽ sufficit motus septi transuersi, ad efflationem opus est motu musculorum intercostaliũ, quos Gal. lib. citato. 22. esse numero refert, singulis spatijs quæ inter. 12. costas vndecim sunt binos, eosq; vtrinq;, vt cũ totidem sint in altero latere, fiãt intercostales musculi. 44. quorũ. 22. sunt extermi. 22. interni. Andreas Vesalius de medicina hac in parte optimè meritus lib. 2. ca. 35. merito addit alios. 12. vtrinq;, vt omnes fiãt. 68. scilicet qui inter spatia costarum verarum sunt non pertingunt vsq; ad os pectoris, sed finiunt antequã illæ degenerent in cartilagines, illincq; bini, alij in singulis spatijs, quod reliquum est vsq; ad os implẽt, prioribꝰ ipsis fibris cõtra positi, vt vel hinc constet alios eos esse, cum ergo sint veræ costæ septẽ erut spatia sex, & musculi. 12. hos musculos Ga. præsenti loco indistinctè, dicit expirationem facere, quanquã lib. citato internos dicit expirationem, & externos inspirationẽ facere. Cæterùm, quantũ ego intelligo, rectè censet Vesalius dicto in cap. omnes hos esse gratia expirationis conditos. Nã vt ille inquit illarum positus, id abũdè declaratur, nimirùm

externi

externi veniunt obliquè à costa superiori ad inferiorem, interni ab inferiori ad superiorem, à quacunq; earum in sibi proximã, cùm ergo nullus eorũ moueri possit aliter quàm cõtractus versùs suã radicẽ, constat vtrosq; illorũ cùm mouẽtur adducere costas ad se ipsas, externos inferiores ad superiores internos superiores ad inferiores. Sed adductis costis necesse est strictiorẽ reddit horacẽ, & ita expirare, vt cõtrà abductis à seipsis fieri latiorẽ, & inspirare. Agitur ergo expiratio omnib9 musculis inter costalib9. Ergo quomõ cõstruct9 sit larinx ex trib9 cartilaginib9, & quibus moueatur musculis vide apud G. 7. de vsu partiũ cap. 11. ex quo loco cõstat subscribẽte illi experimẽto laryngẽ habere. 12. musculos proprios &. 8. cõmunes. 12. proprij mouẽt solas tres cartilagines laringis. 8. claudentes, &. 4. aperientes. quare non dubiũ est, corruptum esse locũ hunc, vbi dicitur & musculi ipsam mouẽtes tres, & deprauatũ græcũ codicẽ (nã & ille habet ita) : sed legendũ & musculi ipsas mouẽtes, aut ita verba construere oportebit, & musculi ipsas tres mouẽtes, vt ita significẽtur musculi, à quib9 solæ tres cartilagines mouẽtur sed quia videtur hæc in elegãs cõstructio, & G. solet loqui semp elegãtissimè suspicor dictionẽ illã tres redũdare & ab ipso nequaquã scriptã. Ergo addit cũ neruis à capite veniẽtib9. Vocãtur verò à cerebro demissi nerui qui nõ per spinã sed ab ipso cerebro per se prodeũt quorũ esse. 7. paria, atq; à sexto pari ramulos mitti in omnes musculos laringis proprios

prios & cõmunes, exceptis duobus qui ab ose hioyde ad cartilaginẽ ensiformẽ veniũt, qui ex septima cõiugatione ramulos accipiũt, docuit. G. li. de dissectione neruorũ. Ergo quid sit glottis aut ligula diximus, cap. huius lib. quodq; præsenti in loco haud quaquam debet legi ἐπιγλώττις sed γλώττις.

CECIDIT quidam ab alto ita vt dorsi initium terræ illideret, is tertio die exiguam admodum vocem emisit, quarto deinde die omnino obmutuit resolutaq; simul, fuerũt crura manibus omnino illesis, sed neq; spirationem amittebat, nec difficulter spirabat cũ. N. tota sub ceruice spina esset resoluta accidit thoraci, vt per septum transuersum, & musculos super nos numero quidem. 6. moueretur. Quippe nerui ex spinali medulla quæ in ceruice est ipsis aduenjunt. At intercostaliũ musculorum nerui per quos efflatum fieri diximus omnes affecti erãt. Cùm itaq; frustra medici negotium subirent circa crura quidem vt potè soluta, circa summum gut-

guttur verò, propter vocis affectum equidem id interdixi, atq; affecto duntaxat loco curationem adhibui. Proinde finita tãdem ſpine inflammatione à ſeptimo die vox reſtituta eſt iuueni, & crura motionis facultatem recuperauerũt. Huiuſmodi ergo noxę ſpeciem magis propriè per conſenſum euenire dixeris quàm vbi ab humoribus in ventriculo contentis caput dolore tentatur. Quippe per huiuſmodi affectiones eleuatur ad ipſum aliquid, ſed in dictis nuper affectionibus nil noxium ad crura defertur. Nam contra priuãtur ea facultate, quam antea ſpinalis medulla ipſis ſuppeditabat. Guttur verò ſummum cùm vox ablata eſt non omnino priuatur ſpiritu, quippe ſpirare animal per ipſum etiam dum videmus. At verò efflatum amittit qui quidem fieri ſolet cùm affatim plurimus ſpiritus per ſummum guttur animalis foras effertur. Sed de nominibus contendere cæteris permitten-

mittamus nobis. N. res quas illi penitùs ignorant pertractare satis fuerit. Quippe aliter dolet caput vbi contenti in ventriculo humores eleuantur qui simul, & calfacere, & distendere caput possunt, atque aliter suffusorum apparent visa quædam, neque calfactis, neque intentis oculis, sed solo vapore per ipsos transeunte. Præterea aliter affici videtur, is qui nõ videt, quia meatus à cerebro descendens obstructus est, aliter ille (quamuis hic quodammodo sit similis) cui propter spinalis medullæ inflammationem resoluta sunt crura, atque aliter, is cui vox, aut periit, aut vitiata est, &. N. ad crura facultas, quædam sed citra essentiam descendere prohibita est, ad oculos verò cum essentia, verùm ad summum guttur quamuis mandata perueniat, sufficiens tamen ipsius quantitas, haud quanquam accidit. Qui verò ob inter costalium musculorum perforationem

tionem obmutuit, is totam vocis materiam amisit. Porrò quemadmodum crura per dictas spinalis medulæ affectiones resoluuntur. Ita etiam guttur summum vocalibus neruis, vel incisis vel laqueo interceptis (vocare autem vocales, neruos consueui, eos quos ipse inueni. Nam præceptores mei, eos duntaxat, qui ad arterias pertinent cognoscebant) cæterùm ob horum quoqué vitia, vox perire solet, quoniam proprii gutturis summi nerui, quos equidem recurrentes nominare, sum solitus, ipsorum essentiæ pars esse censentur. Sed cum in multas alias partes distribuuntur magis propriam, quàm neruorum vocalium appellationem non retinent, quæ propria est instrumentorum vocem concinnantium, atque idem est modus quò summi gutturis musculi læduntur, siue recurrentes nerui, siue hi qui iuxta arterias sunt vitientur.

Vtrinq;

Vtrinq;. N. animalis facultas desideratur sine qua à consilio, & voluntatis imperio moueri non possunt & quidem incisis musculis qui ligulam (id est glottida) mouent, animal penitus mutum euadit. Sed neq; simili omnino modo neq; etiam in totum diuerso si nerui læsi fuerint, nam vtriusq; noxa hoc cum altera habet commune q̧ ligula continuitate quam admouens principium habet priuatur. Id verò fieri solet siue neruus siue musculus incidatur aut laqueo intercipiatur aut cõtundatur aut quomodolibet aliter vitietur, equidem vocem vitiatam fuisse memini, adeò vt pene perderetur infrigidatis vehementer neruis, recurrentibus in chirurgia quadam circa collum per hyemen. Quod cum intelligerem calorificis remediis naturalem temperaturam neruis restituens, vocem reuocaui. Cæterùm vt ob materiæ priuationem perforato thorace, ita etiam aspera arteria tota incisa

incisa vox perit, quod nullus super sit spiritus qui ad propriũ vocis instrumentum trãsmittatur, idem efficit sed alio modo laqueus collo circundatus, verũ hic nõ solùm mutũ reddit animal sed etiã suffocat tollẽdo scilicet spirationẽ. Arteria autẽ dissecta voci quidem nocet, sed animal respiratione nõ priuat. Angina verò vocata cũ sit internarũ summi gutturis partiũ inflammatio strãgulationi proportione respõdens respirationẽ tollere potest: ipsius meatũ obstruẽdo. Idcirco vocalis instrumẽti maximè proprius affectus est, deinceps externorũ ipsius musculorũ noxa est. Cæteras partes omnes quarũ meminimus nõ propriè sed per cõsensum potiùs afficit. Cũ itaque ex ceruice quidã cheradas, idest strumas in profundo incũbẽtes excideret & præ formidine ne vas aliquod discecaret pelliculas scalpello, nõ incideret sed vnguibus euelleret: imprudens ob ignorantiã simul recurrẽtes neruos

angina

distraxi, atq; hoc pacto puerũ liberauit à strumis, sed mutũ reliquit. Quidã alius in alio puero sectionẽ faciens ipsum similiter semimutum reddidit, læso videlicet altero dũtaxat neruo: mirabãtur verò omnes quo pacto neq; aspera arteria, neq; summo gutture affecto vocẽ lædi cõtingeret, qui cum vocales neruos (me ostẽdẽte) cõspicerẽt admirari desierunt. Quibus ergo partibus vel materiæ, vel facultatis copia non trãsmittitur: actionẽ lædi probabiliter dixeris: parte ipsam faciẽte nequaquã læsa, at verò si vel à vaporibus vel humoribus aliũde ad ipsam veniẽtibus lædatur, eã non rectè dixeris illæsam. Neq; minus etiam probabile est parte, vel materia, vel facutate priuatam lædi, vtiq; si officiũ suum cũ hæc reciperet secũdũ naturam exercere posset, proinde ex huiusmodi in vtranq; partẽ aggressione dialecticorũ problematũ cõsideratio, neq; ad affectuũ notitiam, neq; ad curatio-

nem

nem, neq; etiã ad futurorũ euentuũ præsagia quicquã vtilitatis afferre posse videtur.

SCHOLIVM.

MVSCVLIS intercostalibus adueniunt nerui ex vertebris dorsi sibi è regione respondentibus, cruribus ex tribus vltimis lumborũ vertebris & osse sacro. inflammata ergo aut vt cunque obstructa spina in principio dorsi necesse fuit hominem sensu & motu crurum atq; actione musculorum intercostaliũ priuari. Tamẽ quia septo trãsuerso veniunt musculi ex quinta, & sexta cõiugatione, ac nõnunquam cũ his quarta aut septima vertebris colli, cõstat potuisse manere septum illęsum q̃ vnũ ad respirationẽ nõ violentã sufficiebat, vt dicitur ab eodẽ Gal. lib. de causis respirationis. Accedit, quòd manebãt (inquit Ga.) illæsi sex musculi de collo descendẽtes ad respirationem facientes horũ musculorũ facit mentionẽ nõ minus libello dicto. Tamẽ ego nõ video qui musculi sint vtrinq; tres à collo descẽdentes, qui ad respirationẽ faciunt nisi is qui descendit è clauicula ad duas costas primas è collo descendẽs nũcupatur, & secũdus is qui è trib9 vltimis colli vertebris venit, sub spatula vsq; ad quatuor, primas costas & tertius quẽ à primis colli vertebris, venire tradit Ga. qui tamẽ in hominibus non inuenitur ad constrictionem. thoracis faciens

null9 muscul9 seruat9 est in illo homine illæsus, sed ad expirationē sine efflatione nil refert. Nā hæc docēte Gal. lib. de vsu, pulsus per otiū musculorū dilatantiū fit, subsidente thorace sua spōte, sine actione aliqua animali. Brachia accipiunt neruos ex tribus vltimis vertebris colli & duabus primis dorsi. Quare non oportuit ea resolui in illo homine, cùm plurimæ maximæq; neruorum ipsam subeuntium productiones ex collo sint: tamen omnino nil esse læsa, non est verisimile, cùm neruis ex duabus dorsi vertebris priuata essent. ~~Ergo~~ neruos opticos tradit Gal. 10. de vsu particularum esse cauos arteriæ cuiuspiam modo, quàm cauitatem tamen non reperias manifestè, vt primus monuit Andreas Vesalius. Cæterùm vt cunq; neruuli illi habeant, illud videtur Gal. dicto lib. apertè monstrare, ad oculos non venire solam irradiationem è cerebro, vt ad alia omnia instrumenta sensus, sed substantiam etiā spirituum. Nam aliter (vt cætera argumenta taceā) non fieret vno oculo clauso, alterius pupilla duplo latior. neque verò in opinabile est per illos neruulos, (qui quanquam manifeste excauati non sint, sunt tamen omnium mollissimi, & maximi, atq; ita minime densi,) spiritum venire, si quidem flatui, aut auræ multas particulas videmus esse peruias. Ergo de neruis recurrētibus vnde oriantur, & vnde recurrant & in quos musculos inserantur lib. 7. de vsu partiū ca. 14. prolixè satis dixit G. illud modo monendum est eos esse ex .6. coniugatione, in

seriq;

seriq; in sex laryngis musculos duos claudentes, & quatuor aperientes. Et sextam coniugationem descendere excerebro per illa eadē foramina per quæ intrāt arteriæ carotides. Quare proinde est eos neruos secare, aut cùm iam recurrunt ad arterias. Ergo de anginæ speciebus tacemus, modo dicturi cap.4.lib.4.de neruis etiam recurrētibus addemus aliqua cap.8.illius lib.

CONSIDERA ergo quo pacto ego neq; attingēs ipsam narrabo curationē ex patientis loci notitia inuētā. Occurrit mihi quidā medicamentū tribus digitis adhibitū ostēdēs, dixitq; triginta iā diebus sentiēdi illorū facultatē se amisisse illæsa seruata motione, sed nil præsidii ab impositis medicamētis percipere. Ego verò, id quod in eius modi casibus facere cōsueui, ne tùm quidem obliuioni tradidi. Quippe vocato medico qui digitorū curationē susceperat, interrogaui cuiusmodi remedia adhibuisset, quæ cū intelligerem ad hāc rē esse idonea causam inuestigare cœpi cur nullū ab ipsis homo presidiū cōsecutus

fuiſſet inquirens itaq; quæ præceſſerãt accidentia inueni ipſo dicente, neq; inflammationẽ, neq; refrigerationẽ, neq; ictũ præceſſiſſe, ſed ipſum paulatim ſenſum perdidiſſe, captus itaq; miratione rurſus interrogaui num ſuperiorũ partiũ aliqua icta ſuiſſet. ille reſpondit digitos quidẽ non fuiſſe ictos ſed dorſi initiũ fuiſſe afflictũ deinde quomodo & quando id accidiſſet cũ interrogarem reſpõdit ſe cũ Romam proficiſceretur à vehiculo decidiſſe, ac nõ multo poſt digitorũ incepiſſe læſionem quocirca coniecturã feci neruorum qui primi à ſeptima vertebra procedũt partem quampiã ob ictũ fuiſſe inflãmatam at nũc durã habere paſsionẽ, id ſcilicet intellexi doctus ex arte ſecandi corpora φ nerui per propriam circunſcriptionẽ veluti venæ exoriri vidẽtur, adeò vt vnũ quẽq; exquiſite vnũ eſſe putares quẽadmodum & venã: verũ protinus ab origine multi ſunt ſimul concreti & cõmunibus vincu-

lis

lis quæ a cerebri mēbranis exoriuntur contēti, ergo neruorum qui à ceruice prodeūt, vltimi exigua pars ad minores peruenit digitos per cutem ipsos continentem, ac prætereà per medii digiti dimidiam partem dispersa: quod verò cæteros medicos in magnam duxit admirationem, quòd dimidia duntaxat pars pateretur, id mihi persuasit potissimùm eam tantùm nerui partē quæ in cubito ab ipso egrediens in iam propositis digitis finitur esse læsam, ergo adhibitum ei medicamentum abiicere iubens illi præcipuè spinæ parti quæ patientis particulæ principium obtinebat, ipsum apposui, secutáq; est res vt aspicientibus videbatur & admirabilis, & inopinabilis quòd digiti manus adhibitis spinæ medicamentis essent curati.

SCHOLIVM.

VBI ego legi quomodo neq; attingens ipſam (ſcilicet dialecticorum problematum conſiderationem) legit Copus, quàm ne attigi quidem, vt referat curationem. Quem verborum ſenſum conſtat eſſe falſum. Cùm illam curationem & attigerit & compleuerit Gal. vt ſequens ſermo declarat. Sed ille corrupit locum putans in his verbis μήτε ἀψάμενος ἀυτοῖς particulam αὐτῆς referre curationem, refert tamen vt dixi, conſiderationem. Ergo conſpicuus ſatis eſt ille neruus quem in homine præſentis hyſtoriæ læſum eſſe dicit. Prodit ex prima vertebra dorſi, eſt ſurculus quarti nerui venientium ad manum, decurrit per totum brachium per infernam & internam partem. Præterit articulum cubiti inter vlnam & internam extuberantiã oſsis brachij. In medio ferè vlnæ, aliquanto magis verſus brachiale ſecatur in duo ramulos, alter it ad internam partem manus, præſtatq; ſurculos muſculis mouentibus duos digitos, minimum, & annularẽ, & procedit per internam partem vſque ad extrema illorũ alter. At in partem poſteriorem, & defert ſenſum eiſdem duobus digitis, & parti poſteriori mediȩ quamquam, dicti duo ramuli loco dicto primum ſeparentur, conſtat tamen vel ab ipſa

ipſa ſpina deduci è diuerſis fibris vt illæ eſſent qua ſi multi concreti nerui. Si ergo non tota radix ſed illa duntaxat, in ea, pars læſa fuit, quæ in cubito ſeparata, in cutem duorum digitorum cum dimidio erat emerſura, nil mirùm læſum fuiſſe ſenſum ſeruato motu.

VERVM paſsione planè ſubmota, orta eſt inter medicos quæſtio quænā ſit eiuſmodi neruorum affectio vt per ipſam ſeruato eorum motu ſenſus pereat. Equidem id ipſum dicebam quòd priores medici dicere ſolebant, quod ſcilicet ſenſus patiendo, motus verò faciendo aliquid fit. Quapropter vt quis moueatur opus eſt robore, ſed vt ſentiat vel minima facultas ſufficit, cumquè rectè meum dixiſſe ſermonem putarent, quid ergo (inquam) num vidiſtis aliquando contra euenire, vt ſeruato ſenſu motus periret? tùm cæteris omnibus ſe nunquam conſpexiſſe dicentibus vnus id confiteri audebat ac nomine laborantis

rantis citato testes quoque adhibiturum esse pollicebatur. At cum hoc cùm proposita oratione de partibus motis illis quidem sed non sentientibus pugnare videretur) & N. quod ad illam rationem pertinet fieri haud quaquã potest, vt perdito sensu motus à voluntatis imperio prodiẽs seruetur) rursus orabant, vt causam explicarẽ, quãobrem vtráq; appareant. Ea verò vt planè intelligunt hi qui neruorum dissectionem didicerunt, talis est.

SCHOLIVM.

HIC locus proculdubio corruptus fuit à librarijs, interpositis aut exclusis dictionibus. nam non fit cõtextus cõsentaneus. Nam videtur perinde disserere, ac si propositum esset, habuisse hominem sensu sine motu, cùm tamen contrarium propositũ sit, & statim inquit, hoc quod seruato sensu motus periret, cùm proposita oratione de maiori vi admouendum quam ad sentiendum pugnare, cùm tamen ab ea oratione confirmetur, vt licet videre capi. 5. libr. 1. de causis sympto. Itaq; locus corruptus est. quæstionem ego decidi lib. 5. controuersiarum, quo

loco

loco monſtraui in eadem exactè particula nerui non poſſe perire ſenſum ſeruato motu, quia motus conſiſtit in actione magis quam ſenſus, atque proinde maiori facultate & meliùs diſpoſito inſtrumēto habet opus, quare vtcūque tollatur, ſiue per ſublationem influxus facultatis, ſiue per intemperiē particulæ citius tollitur motus, quia citius deficit vis quæ ad motum eſt neceſſaria, quàm quæ ad ſenſum ſufficit, & motus minorem intemperiem ſuſtinere poteſt, quin tollatur, quam ſenſus eadem ratione.

OMNIS ab impetu prodiens motus ad muſculorum officium pertinet, quippe nullus neruorum per ſe ſine muſculo vllam huiuſmodi in animantis particulis actionem efficere poteſt, ſed per mulſculos omnes à conſilio & voluntate prodeuntes motus perficiunt. Ad partes verò mouendas muſculi ipſi aliquando quidem manifeſtè perueniunt, aliquando verò per medios tendones quos aponeuroſes aliqui cognominant, atque ex hoc genere ſunt tendones quibus digiti mouentur,

haud

haud abſimiles his qui toni ab Hippocra. nominantur rotundi ſcilicet. ſi itaque muſculorum neruos pati contingat motus digitorum perit, ſi verò eos qui ad cutem per ueniunt tangendi ſenſus corrumpitur, ſed vbi tota reſoluuntur membra, cùm videlicet commune principium affectum eſt, ſimul & ſenſus & motus pereunt, atq; tùm locum primario affectum ex læſorum neruorum multitudine duntaxat inuenire poteris. Idque ſi exquiſitè cognoueris cõmunia ipſorum principia quæ in neruorũ diſſectione percurrimus cùm nullus ante me huiuſmodi diſſectionem accuratè tractaſſet vtpotè nemine non plùs minuſvé erran te. ergo ſolus ille qui in ipſis fuerit exercitatus exquiſitè conſiderare poterit in qua ver tebra ſpinæ medulla laboret, ſiue tota ſiue altera eius pars patiatur. Nam accidit vt dextra pars duntaxat patiatur, altera omnino illæſa, aut è contrario, vt illa manente

integra

integra ſola ſiniſtra patiatur.

SCHOLIVM.

MIROR Andream Veſalium virum alioqui modeſtum cap. 14. lib. 4. irridere hanc Gal. rationem qua contingit nonnunquam perire ſenſum ſine motu, nonnunquam contrarium (idque non in eadem exactè particula vt ſtatim diximus, ſed in eodē membro, vt manu, aut digito) nam fortaſsis hic ipſum aliquis irrideat, qui ex his verbis intellexerit G. aſſerere ꝑ alios neruos deferri ſenſum, per alios motum, cùm tamen Gal. ſuam ſententiam paulò antè explicuerit, dicens ex eadē radice nerui alias fibras inſeri in muſculos: alias emergere in cutem, illáſque mouere, has minimè, non quod aliam vim deferant illæ, aliam hæ, ſed quod in muſculos inſerantur illæ, propria motus inſtrumenta: hæ non: illæ quidem deferunt etiam ſenſum tactus. cæterùm, quia deliteſcentes ſub cute ac pinguedine ſunt, minimè apparebat in propoſitæ hyſtoriæ homine. itaque potuiſſet hic Andreas Veſalius abſtinere à refutatione, ne dum ab irriſione.

ATQVE hac ratione interdum tota ſiniſtra pars reſoluitur dextra parte manente illæſa, interdum cōtrà, dextra

tra pars duntaxat & læditur & resoluitur, Vbi verò non læsa spinæ medulla tantum vnus nerui processus læsus est, eas duntaxat partes resolutio consequitur, in quas neruus ille resolutus est. Accidit N. interdum vt duo aut tres dundaxat neruorum processus lædantur quum interim spinæ medullam nulla noxa infestet. Sic laborabat ille qui per reliquas quidem manus partes omnes ita fuit resolutus, vt neque sentiret, neq; moueretur, sed in solis tribus digitis sensum habebat integrum. Porrò cuidam alteri non solùm ipse sensus mansit illæsus, sed etiam eorum musculorum in quos neruorũ propago sub septima vertebra exorta distribuitur, motiones seruatæ sunt. Atque alius ob casum ab alto solos eos musculos resolutos habuit, qui huius nerui partes suscipiunt. Idem etiam in his duntaxat cutis partibus sensum amisit, ad quas prædicti nerui ramusculi demittuntur, ergo si scire deside

ras

ras in qua vertebra ſit affectus vtrum in ſola nerui cuiuſpiam propagine, an in ſpinali quoque medulla in neruorum diſſectione te exercitatum eſſe oportet, communémque habere methodum: quare ſolutos muſculos vnà cum cute quæ ſenſum amiſerit obſerues, nã ſpinali medulla in aliqua vertebrarum affecta omnes partes inferiores reſoluuntur. Quòd ſi in altera parte lædatur altera manente illæſa, partes duntaxat quæ illi directò reſpondent reſolutio infeſtabit. Si verò nerui radix afficitur, reliquæ partes omnes affecto loco inferiores nil afficientur ſed ſolæ illæ partes reſoluuntur, in quas ſinguli nerui diſtribuuntur. Hæc ſi accuratè didiceris, circa reſoluta membra reliqua ſpinæ medulla minimè occupaberis: huic N. adhibitis remediis partem affectam curabis. ſic etiam ſi non circa ſpinam, ſed in regione illam ſequẽte neruus afficitur, partim ex muſculis, partim ex cute quęrendæ ſunt notæ.

tæ. Cutem quidem facilè est cognoscere, nã oculis subiicitur, musculi verò ex actione quæ periit depreh\~eduntur. Proinde necesse est circa musculorum sectionem te exercites, vt cognoscas cuius actionis quilibet sit instrumentum, sic N. duntaxat discernere poteris partes quarum quidem actio perit, nullo morbo corporalem ipsarum essentiam infestante, aut in quibus præcedit morbus, vel fiens vel factus. Verùm morborum genera & differentias omnes ex eo didicisti libro qui de morborum differentia inscriptus est, atque similiter ex alio accidẽtium differẽtias at de causis vtrorúmq; etiá separatim scriptum est: in vno quidem de morborum, in tribus verò de accidentium causis, in quibus exercitari oportet eum qui facilè voluerit inuenire discernereq; & causam & passionem & sedem patientem, & N. fieri nõ potest vt omnia per concursum doceantur, quamuis eorum qui ab experientia

tia empirici vocantur huiuſmodi fuerit opinio: qui verò accuratè & prægreſſa & præſentia cognouerit accidentia, atque ſic ad curandorum morborum experientiam via & ratione peruenerit, inueniet & locum patientem & ſimul ipſam paſsionem. atq; hoc magna ex parte continget in partibus quæ in intimo corpore cõſtituuntur, veluti paulò antê de his qui ſenſum & motũ perdiderunt oſtendimus, atq; non ab re fortaſſe fuerit narrare quædã quæ iam facta fuerunt, cuiuſmodi hæc ſunt. Puer annorũ ferè ſex inuitus per aluum excrementa deiicere incepit reſoluto repentè circa ſedem muſculo: quinetiam ſeni quondam huiuſmodi euenit accidens, atq; rurſus alius puer ætatis ferè annorũ quatuordecim excrementa inuitus per aluum deiecit, infeſtante ſimul veſicam dolore: atque alteri, vrina quoq; fuit ſuppreſſa. Contrà alius vrinam inuitus excreuit, atque alius nõ ſolùm vrinam ſed

alui quoque excrementa inuitus deiecit. In his omnibus ea quæ præcesserunt scrutari oportet. Nam omnino aut refrigearatam aut ictam ipsorum spinam arbitrãdum est. sed frigus quidẽ vni duntaxat patienti musculo nocet, ictus verò magna ex parte pluribus noxam infert. nam perrarũ est vt icta spina vnus lædatur musculus, quoniã nerui ex spinali medulla orti in plures musculos diuidũtur. sed & vbi ob ictum læsus est musculus, si superueniens inflammatio ob negligentiam induretur resolui ipsum contingit, quanquam id rarò accidere videatur at verò frigus sæpenumero vnũ lædit musculum, eum maximè qui in superficie sedis est, siue sederit quis super lapidem frigidum, siue in aqua frigida supra modum fuerit versatus. Ergo puer cuius & vesica & sedes lędebatur cùm in fluuio pisces venaretur, sic fuit affectus, nonnullis etiam in aqua frigida natantibus, itidem accidit hos

itaque

itaque ſic affectos curare oportet, calida auxilia locis patientibus adhibendo, quibus verò neruorum à ſpinæ medulla ortorum quiſpiam fuerit læſus, ipſi ſpinæ adhibenda ſunt remedia. Sæpenumero etiam vbi ab alto quis cecidit, aut vehementem fortémque ictum ſpina ſubiit, inflammatio ad plures partes extenſa, non ſolum muſculis ſed veſicæ quoque noxam intulit, quibus ob veſicæ ipſius paſsionem vrina ſupprimitur. Sunt quibus non ſolùm vrina, ſed alui quoque excrementa penitus retinentur, læſis ſcilicet inteſtinis. Nam vt muſculi læſi actiones à conſilio & voluntate pendentes, ita & veſica & inteſtina naturales actiones lædere poſſunt, eo quod ipſis obuolutis excernuntur ea quæ continent.

SCHOLIVM.

SI cerebrum cum ſpinali medulla geminum eſſet vt Gal. ſtatuit lib. 10. de vſu partium, productionibus ex meningibus diſſectum, non eſſet inuentu difficilis cauſa, quà altero latere in cerebro, aut ſpinæ medulla, aut illius exortu ſcepto, aut obſtructo, aut vtcunque aliter læſo tota pars ſubiecta ab eo latere reſoluitur, verùm cùm re vera nõ ita habeat ſed cerebri medulla vndiq; diſſecta in extimis partibus ad quandam vſque profunditatem, in medio vnica fiat, coeatque in corpus calloſum, quod tamen totius cerebri eſt pars maxima, & continet omnes vẽtriculos intra ſeſe: cumque medulla ſpinæ ab hac media baſi exoriatur ex loco non diſſecto meningibus, non diſſecta, ſed quantum ſenſus indicat. tota & integra, ac ſimplex, qui ſit vt cum dimidium illius ſciſſum eſt, facultas in inferiorem ſectione partem ab altero latere non permeet, certè non poſſum aliam rationẽ excogitare, quàm quòd id lumen aut is ſplendor, qui à cerebro per ſpinæ medullam, & neruos diſtribuitur, per rectas fibras it, vt lumẽ ſolis per rectas lineas. Quare proinde eſt obſtructam eſſe alteram partem ſpinæ, atque ſi in dimidiato corpore obiecta eſſet nubes. ſi quod lumen fingis per reflexas lineas venire, id reſpondebo ad nullas manifeſtas actiones eſſe ſatis. Hæc ratio nullo modo reddi poteſt, iuxta id quod Veſalius ſibi perſuaſit, neruos ſcilicet nõ neceſſe eſſe diſtribui in

muſculos

musculos, neque per capita, sed tantum præterire more venæ & arteriæ & ita facultatem in totũ musculum versus quaque distribuere, sed ego non ita statuo. Excogitet ille rationem, si quid potest, sin minus permittat nobis cum Galeno sentire, de distributione neruorum in musculos, quanquam id sensus non percipiat, verum multa facit ratio sensui adiuncta. Ergo vbi Gal. inquit, alteri contigisse, vt reliquis quidem manuum partibus neque sentiret neque moueretur, sed in solis tribus digitis sensum haberet integrum, quidam sine dictione tribus legunt in solis digitis, vt ita significetur omnes digitos sensum retinuisse, in meo codice κατὰ δὲ τοὺς τρεῖς δακτύλους μόνους cæterùm parũ refert, ita aut aliter legere. nam vtrunque contingere potui, t per partem N. elatiorem brachij totius it neruus quidam, illi de quo locuti pauló ante sumus, è regione oppositus, qui ex sexta & septima vertebra colli perfectus. & prima & secunda dorsi, versus digitos tendens, per interiora mittens ramulum in musculos pollicis, indicis & medij, ad finem etiam digitorum decurrit. Per posteriora alium ad deferendum sensum eisdem digitis, & præterea dimidię parti annularis, ex quinta & sexta & septima colli vertebris, & prima dorsi venire constat. Itaq; digitis omnibus tribuitur sensus, à tribus illis neruis, qui à dictis vertebris orti ad summam manum demittuntur. Intellige ergo vt illi de quo locutus antea est Gal. contigerat, inferioris nerui eas fibras ad ea

dicem lædi, quæ in illum ramum erant ante carpũ euaſuræ, ita huic illæſas eſſe eas ex toto illo neruo, & accidet tres tantum digitos ſenſum retinere. intelligere rurſum illas quæ huius alterius nerui erant ramulum formaturæ, illæſas etiam manere, fietque vt amborum ramulis illæſis, digiti omnes ſenſum retineant, alijs omnibus partibus immotis & ſine ſenſu. Quod ſi fingas alteri non illos tantum ramulos manſiſſe ſine læſione, ſed etiam totum eum neruum, qui ex ſeptima vertebra procedit, eum inquam, qui minimo & annulari defert ſenſum, retinebit tunc temporis homo non tantum digitorum ſenſum, ſed motum etiam, trium, minimi, indicis & medij, & multos muſculorum trahentium manum, non habebit immotos, impartitur N. illis ramulos hic neruus. Ergo occaſione illius quod in fine capitis dictum eſt, animaduerte ictum in ſpina acceptum poſſe efficere vrinæ ſuppreſsionem, non quod motus quo ſe veſica circa lotium comprimit per neruos deferatur, cum animalis non ſit, ſed quod veſica priuetur ſenſu, quo priuata non irritatur. Sine irritatione verò nulla particula naturalis operari poteſt. Id docet Galenus ſexto huius operis, capite quarto.

Caput

CAP. VII.

Relectiuncula.

Capite hoc docet instrumenta naturalia non posse lædi per compaßionem, sed quæcunque symptomata vt naturalibus instrumentis illis accidunt primario patientibus accidere. Quia facultates naturales non sunt aliunde venientes, vt vitalis & animalis, vt per compaßionem principiorum lædi poßint, sed sunt singulis membris insitæ. Docet etiam exemplis distinguere symptomata quæ membris accidunt, vt naturalibus, & quæ vt animalibus instrumentis.

TQVE in hac re plurimũ differũt naturalia ab animalibus instrumentis, si quidẽ naturalibus cognata actionis vim esse, animalibus verò instrumentis à principio, veluti lumen à sole ipsam defluere iam indicatum est. Ergo vt Magnes lapis in seipso habet vim qua ferrum trahere potest, ita naturalia quoq; instrumenta omnia facultatem habent quà actionem suam perficiunt. proinde si per-

manens fuisset ipsorum essentia, neq; arteriis, neque venis indiguissent, verùm quia nutrimento egent seruaréque oportet innati caloris temperiem hanc ob causam & venis indigebant & arteriis, sunt etiã musculi vt essentiam suam seruare possint, non secus quam naturalia instrumenta & venis & arteriis indigent, at quia cognatum principium sensus & motus non habẽt, idcirco neruis per quos hoc ipsis influat semper indigent qui illis ea suppeditare possint, quẽadmodum sol omnibus rebus quas illiumi nat spendorem affert. Quamobrẽ solis partibus quæ & sentiendi & mouendi vim habent, accidit vt ipsis interdum haud quaquã læsis, nihilominus earũ actio pereat id quod naturalibus instrumẽtis accidere non solet. prius N. ea lædi necesse est q̃ actio lędatur: quin& animalibus instrumẽtis omnibus naturalis est distributio, quippe & arteriarũ, & venarum adminiculo indigent ad essentiam

tiam ipſorum ſeruandam. Ideò accuratiſſimè intueri ac diſcernere oportet, quæ accidentia eis ea ratione qua aut naturalia, aut animalia ſunt ſoleant euenire, veluti alterari (vt ita dicã) à vicinis ipſis vt naturalibus: alterationem verò ſentire, vt animatis euenit, ſic oculis quoque ſæpenumero cõtingit Nã vapores à ventriculo elati ipſos omnino alterant. Verùm tã exigua alteratio non ab omnibus ſentitur niſi maximè ſynceriſſimã habeant ſentiendi facultatẽ voco autem maximè ſynceram eam quæ minimas quaſq; res cernere poteſt.

SCHOLIVM.

NE intelligas nullum mẽbrum naturale: vt naturale eſt, poſſe pati per conſenſum aliquo modo. Nam per priuationem materię, quẽ inter modos compaſsionũ retulit Gal. ſuperiori cap. nil prohibet pati. Nam poteſt membrum areſcere præciſſis venis quæ ab hepate veniũt. Præterea cap. 4. dictum eſt poſſe ciborum corruptionem fieri in ven-

triculo per consensum hepatis & corporis totius, quas compaßiones constat pendere ex influxu prauorum succorum. Duplex modus est compaßionis eius quàm Gal. in presentia negat posse membris, vt instrumentis naturalibus accidere, priuatione, scilicet facultatis quæ cùm substantia, aut sine substantia influat (atq; hoc est quo naturalia ab animalibus differunt). Nam vt Gal. hic apertè docet, & nos alio loco cõfirmauimus, nulla naturalis facultas influit. sed singulis membris sunt omnes insitæ. Nimirùm vt partes plantarum, singulæ perse reguntur, à nullo membro principe recipientes gubernationem, sed solum naturam per radices, ita nostra membra ab hepate mandatam tantùm recipiunt peruenas, quare nisi ad animantis vitam opus esset animali, & vitali facultate, vt ramus non emoritur statim, ac ex arbore secatur, ita neq; præcissum animãtis brachium emoreretur. Non. N. aliter cognoscimus arboris partes non gubernari à membro aliquo principe, sed singulas per sese, quàm quòd, & si singulæ ab alijs distrahantur, nulla priuantur re, præter materiam adeò vt si præscissus ramus humi figatur, per se viuat. Nulla itaq; facultas in plantis est, ab alijs in alia membra influens. Quare neq; in hominibus erit aliqua quæ naturalis sit, non. N. video cur quod ad hanc animæ partem attinet, plus tribuatur hominibus quàm plantis, cùm nil hominibus per eam contingat, quo non superentur à plantarum multis. Scilicet nutriuntur, augentur, & generant. quàm

plurimæ

plurimæ plantæ, plus etiam quàm homines. sunt. N. viuatiores, & assurgunt in maiorem molem, & sunt fœcundiores. Nulla itaq; facultas naturalis influens est, sed hoc alibi est ostensum. Ergo vbi dicitur quamobrem solis partibus quæ & sentiendi, & mouendi vim habent, accidit vt ipsis interdum, haud quaquam patientibus, nihilominus earum actio pereat. Id quod naturalibus instrumentis: accidere non solet, intellige ipsis haud quaquam primario patientibus actionem lædi, non. N. nullo modo patientibus, cùm priùs in hoc ipso opere monstratum sit, nullam actionem lædi posse, omnino non læso instrumento illius proprio.

Neque verò illud de solis naturalibus instrumentis, & actionibus intelligẽdum venit vt ex hoc loco colligit Fuchsius. Qui tamen videtur mihi, cùm in hunc locum incidit illum non intelligere, & priora tradidisse obliuioni. Nam argumenta omnia quibus Galenus nitebatur monstrare contra Erasistratum nullam actionem lædi sine læsione instrumenti proprij, erant communia instrumentis omnibus, atq; omnibus actionibus, & plæraq; exempla quibus illic est vsus, sunt instrumentorum animalium: nihilominus docuit (quanquam id dialecticæ disputationis esse sæpe dixit) nullam actionem lædi, omnino illęso suo instrumento, primario, scilicet aut secundario. Ne ergo quæ modo dicuntur cum prioribus pugnent, ita intellige solis quæ, & sentiendi & mouendi vim habent accidere, vt ipsis in-

ſis interdum haud quaquam primario patienti
bus, nihilominus earum actio pereat.
Id quod naturalibus inſtrumē-
tis accidere non ſolere, cum
ijs limitationibus, quas
nuper ſcripſimus,
verùm
eſt.

LIBRI PRIMI
FINIS.

Liber Secundus,

DE PATIENTIBVS LOCIS.

CAP. I.

Relectiuncula.

Quum tres modi exercitationis, in hac artis parte possint esse (vt Erasistratus prius dixerat) primus à locis ipsis sumptus, secundus à causis & passionibus, tertius à signis. Tertium hũc modum, qui est per signa prosequi vult Galenus libello hoc secundo, in exemplo specierum doloris, volens inuestigare, quæ doloris species quàm partem patientem indicet.

ROPOSITVM est exercere mentem, vt Erasistratus semper præcipit cùm in aliis artis operibus, tùm verò in ea, quàm nunc proposuimus, patientiũ locorũ notitia. Crica quàm tres sunt exercitationis modi: vnus circa singulas

gulas corporis partes, quas locos nominãt: alter circa causas, & passiones: tertius est de accidentium differentia. Igitur à locis sumptus modus huiusmodi est: patiente cerebro huiusmodi separatim eueniunt, accidentia: venrriculo patiente, hæc sunt propria collo patiente hæc: atque in reliquis similiter. A' passionibus & causis, talis est: inflammationis seorsum, huiusmodi sunt accidentia: scirrhi huiusmodi: refrigerationis, hæc: plenitudinis hæc: corruptionis, hęc. Ab accidentibus, vt hoc doloris genus hasce passiones portendit, aut hosce locos: Tussis verò has: ita & vomitus, sanguinis eruptio, fluor alui, conuulsio, rigor, horror, deliriũ. Quippe his inter se ita distinctis, quis rectè, secusvè dicatur, facilius percipi poterit: quodque ita se res habeat, ex singulorum contemplatione planè disces.

Scholium.

SCHOLIVM.

PRIMVS totius operis liber omnes hos excercitationis modos continuit, idq; breuissimè, vt ad sequentia fundamenta iacerentur. Nam inter nouem illa loca, quæ caput quintum continuit, in aliquibus argumētabamur ab accidentibus ad locum, in aliquibus ab accidentibus ad affectum, in aliquibus à loco ad affectum, in aliquibus ab affectu ad signa. Liber hic secuudus cōtinebit, tertium modum excercitationis, duos modos priores continebunt sequentes libri, nimirùm in illis cuiusq; internorum membrorum morbis dabitur proprium caput.

CAP. II.

Relectiuncula.

Monstrat hoc cap. Galenus errasse Erasistratum dicentē stupidum dolorem significare neruorum affectionem, primùm quia stupor non neruis solùm, sed alijs etiam partibus contingit, deinde quia dolor stupidus non est species doloris, neq; stupor nomen doloris sed affectus, notat etiā in Erasistrati verbis contradictionem, quòd alibi ad neruos alibi ad musculos stupidum dolorem dicat pertinere.

Velut

VELVT statim, cùm nimius sit Archigenes, qui ex dolorum differentiis locos patiẽtes significari existimauit, accuratiùs de iis nobis disserendum est. Nam stupidum quidem dolorem, neruis euenire dicit, sed planè peccat. Quippe stupor à frigida passione oritur, non neruorum duntaxat, sed etiam venarum, arteriarum, carnis, membranarum, tunicarum, & cutis. Quod si ob id quod hęc omnia per neruos sensum habent, ad neruos passionem refert: cur non reliquas omnes dolorum differentias, propriè ad neruos pertinere dicit. Quippe vt dolor tristis sensus est: ita voluptas blandus est sensus ergo non solùm stupidus dolor in neruis est, verumetiam creliquorum dolorum omnium, quos ipse quoq; Archigenes descripsit, vnusquisque. Quòd si rem accuratiùs inspexeris, haud quaquam doloris species

cies dicendus eſt ſtupor: veluti neque vlceris ſpeceis, vlcus inflammatum: Sed duarũ potiùs verum, in his quidem vlceris & inflammationis, in illis verò doloris, & ſtuporis concurſus eſt, Etenim ſtupor perfrigeratio inſignis eſt: idcircò corporibus ita laborantibus et ſenſus, & motus difficultatem inducit. Quemadmodum completa perfrigeratio, & ſenſum, & motum omnino tollit. Sed quod ſtupor paſsionis ſit nomen, non ſenſus aut doloris, ſic dicẽte Hippo. declaratur. Stupor. N. mediocris, dolorem ſoluere poteſt. Nam ſtupor, ob perfrigerationem ſit, vt planè videre eſt in iis qui in hieme per frigora proficiſcuntur, atque in perfrigerantibus quoque medicamẽtis. Nam ſi extrinſecus immodicè adhibeantur, particula ipſa ſtupida euadit, quæ ſenſum quoque omnino amittit ſi vehemẽtiſsimè perfrigeretur, idq; non ſolùm à medicamento, ſed etiam à circunfuſo nobis

aëre, Equidem noui quosdam adeò perfrigeratis pedibus, vt in primis quidem sensus periret, sequentibus verò deinde diebus, emortui pedes putrescerent. Ergo vt perfecta perfrigeratio, & sensum penitus aufert & motum: sic moderatior, & sensus, & motus difficultatem inducit. Nominatúrque (vt dixi) huiusmodi perfrigeratio, stupor. Itaque stupidum dolorem passio efficit frigida simul & dolorifica, indicante id nomine, non doloris (vt dixi) differentiã, sed dolorem simul, & frigidam passionem, aut ab ipsa inductam particulæ, & sensus, & motus difficultatem. Constat autem quod constrictas vehementer particulas, atque eos quoque, qui torpedinem animal, dum adhuc viuit, tetigerint, stup[illegible] infestare solet. Et quibus membrum aliqu[illegible]d stupidum fuerit, ii & tangẽtes ipsos, obscuro, & hebeti sensu percipiunt, nec moueri possunt: si verò moueri cogãtur, dolẽt. At citra hoc quod moueri

ueri tentent, paſsionẽ ipſam ſtuporis haud obſcure ſentiũt, ſed tũc nequaquam dolet. Proinde male Archigenes enũciauit ſtupidũ dolorẽ ad neruos propriè pertinere. Stupor N. paſsionis, nõ loci patiẽtis indicũ eſt. Atqui pauló pòſt rurſus Archigenes propriè ipſum ad muſculos pertinere ait. Habet autẽ dictio vtraq; ad hũc modũ. Prior quidẽ nerui autẽ cõtorti diſtendũtur, & indurãtur, atq; hi ſtupidos inducunt dolores, atq; durè intendẽtes. Deinde pauló pòſt in hũc ſermonẽ prorrũpit: muſculi carnis, & nerui, imò etiã arteriæ proprietatẽ miſturã in doloribus referũt fremẽtes, vt ita dicã, & late ſe diſtẽdentes, ac ſtupidè pulſantes. In horũ ſermonũ priore neruus ait ſtupidos inferne dolores: in altero verò muſculos ſtupidè pulſare, ſtupidũ nõ ad paſsiones, ſed ad partes referẽs. Sed vt dicebã, ſtupor nõ particulæ cuiuſpiã propria paſsio eſt ſed affectio quę quidẽ in omnibus fieri poteſt, ſed

epilogus

nō in omnibus ſenſibiliter apparere quippe in his dūtaxat apparet, quę ſuas paſsiōes ſentire, & pro volūtatis imperio moueri nata ſunt. Cæterùm eis, quæ manifeſtè in muſculis apparēt ſermo ipſius repugnat. Quin etiā indiſtinctè prolatus eſt, ac fortaſſe nō intelligit, nuſquā in corpore carnē ipſam per ſe inueniri, Nā muſculorū id, ꝙ neruoſum eſt, in plurimis vel capitibꝰ vel extremis partibus eſt, vbi etiā tēdones inueniūtur. Id verò, quòd in medio continetur, omnes homines carnem nominant, nemine intelligente, qui non exquiſite ſectione vſus eſt, carnem ſolam haud quaquam manere, ſed cùm tenuiſsimis quibuſdam, veluti fibris, in quas neruoſum genus reſolutum eſt. Voco autem neruoſum genus, in vnicam appellationē cogens, tùm ligamēta, tùm tonos. Quippe ex iis per carnē diſperſis muſculorū oſtēdimus eſſentiā cōſiſtere quæ vt ꝑmanere poſſet venis indigebat & arteriis.

Scholium.

SCHOLIVM.

NON accusat Archigenem (vt prima capitis verba vidẽtur sonare) quòd ex locorum differentia locos patientes significari existimauerit. Nam id Gal. ipsè asseruit lib. superiori cap. 5. Sed quia in hac parte nimius fuit, & multas finxit, & vanas dolorum differentias, vt sermo ipse faciet palam. Doloris essentiam nonnulli constituunt in sensu ipso, nonnulli in sensui obiecto, nonnulli in sensus ipsius quadam tristitia. Nam cum illud constet dolorem non posse contingere, vbi non est sensus, prætereaq; nullum dolorem esse, vbi sensus omni tristitia vacat, non dubium dolorem, aut esse sensibile, siue id sit proprium tactus, siue commune (nã id ad presentem disputationem nihil facit aut tristem sensum, aut tristitiam sensus. Protinus ergo vt monstratum erit, non esse sensibile quodpiam, supererit esse tristem sensum, vt Galenus hic dicit, aut tristitiam sensus, vt alibi. dici N. ita dolere est habere tristem sensum, aut tristitiam sensus, aut sentire cum tristitia, perinde sit, quanquam Argentarius in his mire se exerceat. Verùm dolorem non esse sensibile quodpiam ita licet tibi colligere. Accidentia sensibilia in obiectis sunt, haud quaquam in organis sensus, aut si in his sunt, fiunt ab ijs quæ

sunt in obiectis, vt frigiditas quæ sentitur, in re frigida quæ sentitur est, nō in eo qui sentit, aut si quæ est in sentiente fit à frigore sensibilis corporis. Ita ergo oporteret dolorem haud quaquam in secanda manu esse, sed in secante gladio, aut eum dolorem qui in manu fit, ab alio nasci qui in gladio pre fuerit. Non. N. aliter accidentia sunt sensibilia.

Quum ergo hæc absurda sint, non sentitur dolor, sed est tristis sensus. Nec verò Hypp. secunda. part. Apho. Huic sententiæ repugnat dicens, dolentes dolorem non sentiunt, Accepit. N. illic nomen doloris pro dolorifica affectione. Qui modus plerisq; hominibns consuetus est. Ita N. dici semper audias. Dolorem sentio, aut dolorem non sentio. Qui tamen modus loquendi haud est exquisitus. Est N. dolor ipse sensus. Quod si tamen dolore illius obiectum non sentiri obijcias, solutionem scilicet continui aut intemperiem, eoq; non esse dolorem sensum velis. Respondeo sentiri per dolorem causam, verùm id plerúmque obscurissimè quia perturbatur sensus per tristitiam. Non aliter ac ipsa mens solet per animi conturbationes ea circa quæ versatur, vix sentire, atque ita contingere sensus acerbitatem maximam, perspicuitatem minimam.

Sed de doloris essentia hæc sunt satis. Vbi Galenus, inquit stupor perfrigeratio insignis est, ne putes definitionem illis verbis contineri. Nam sepe fit stupor sine perfrigeratione, ex compressione scilicet nerui alicuius. Sed stupor re vera est, semi

resolutio

resolutio aut inchoata paralysis: vt cunque. N. sensus & motus particulæ hebetetur, affectus est stupor, plærúnque verò à frigore insigni sensus hebetatur, quare volens Galenus stuporem qui est morbus, ab eo qui est symptoma distinguere, stuporis ex refrigeratione exẽplo vsus, docuit refrigerationem insignem esse morbum, dolorem stupidum illius symptoma. Quòd pedes refrigeratione emortui putruerint, non est mirum. Frigus N. ambiens per se præseruat à putredine, quippe fit à calore externo tamen ex accidenti potest esse putredinis occasio, quia frigus debilitat naturalem rei calorem, eo verò debilitato, quòd illius est reliquum à quocũque ambientis calore dissipatur vt in com. quarto. libr. Meteoron scripsimus. Emori etiam viuẽtis adhuc animantis membrum præ intemperie, irrecuperabiliter amissa vita, non est mirum, quum membri illius temperies naturalis est omnino corrupta, & præter naturam in habitum mutata. Causam qua pisciculus torpedo stuporem inducit piscatoribus, in frigore putant esse nonnulli, sed si id animal frigore faceret, mortuum id faceret melius quam adhuc viuum. Omne si quidem animal calidũ est ad seipsum emortuũ. 2. de temp. Nõ ergo frigore facit, sed facultate quadã, quàm id faciendi ei tribuit natura, quaque sese tuetur ab inuadẽtib9. Caro propriè ea tantũ appellatur quæ est in musculis, sed præter hanc est in singulis membris sua cuique caro propria. Illa verò quæ propriè caro appellatur, nullibi est

ſimplex,ſed fibris plena, & ligamentis, & tendonibus, vt Docet Galenus ſecundo. de temp. capite quarto. Verùm ne intellige ſimplicem re vera non eſſe natura: nam ſimilares partes actu ſunt in diſſimilaribus] , ſed nō poſſe carnem à fibris ſeparari, tam eſſe cum illis permixtam. Appellat hic Galenus, νευρώδες γένος, id eſt neruoſum genus, omnia ea quæ nonnullos nomine in latiori ſignificatione vtentes, neruos vocare, dixit, ſexto. Epide, part. id eſt. com. ſecundo, ſcilicet neruos propriè appellatos ortum habentes ex cerebro aut medulla ſpinæ, & ligamenta quæ illi appellabant neruos colligatorios ortum habentes ex oſsibus, & tonos ſeu tendones, ortum habentes ex caudis, aut extremis partibus muſculorũ, hos cenſet Galenus, primi de motu muſculorum mediæ naturæ eſſe ex ligamento & neruo propriè dicto conſtantes, quanquam quidem repugnent, ſed modo minus moror, illud vnum ſciri expedit nonnunquam ligamenta, & tendones appellari neruos tranſlata ſimilitudine, non ſecuudum neruorum vim ſed ſecundum ſubſtantiam corpoream illorum.

Cap.

CAP. III.

Relectiuncula.

Causam apperit qua dolor pulsatorius in particulis inflammatis contingat, docetq; malè Archigenem dolorem eum ad musculos retulisse, quum tamen ille contingat propter inflammationes aut arteriarum solum, aut partium aliarum habentium arterias, & sentientium. Nec verò propter inflãmationes omnes, sed magnas. Nam si quodpiam horum desit non fiet talis dolor, etsi morbus inflammatio sit, quare renum pulmonis aut hepatis inflammationes, pulsantem non faciunt, sed grauantem dolorem, non N. sensum habent. Pleuritis habet punctorium non pulsantem, quia caret arterijs, affecta particula.

TAQVE citra dolorẽ pulsare, ad solas arterias pertinet, animali etiam bene valente. Vbi verò ingens oborta est in flammatio, vel erysipelas, vel abscessus, arteriarum pulsum cum dolore sentimus: cùm antea per bonam valetudinem nec cum dolore, nec sine dolore ipsum sentiremus. Etenim res ad hunc modum sese habet, duabus præcipuè

occaſionibus , vehemens dolor inflammatis partibus infertur, cùm mouentur aut cùm à re quapiam comprimuntur. Inflammato igitur omnino muſculo, duplici modo dilatatis arteriis, dolorē ſentimus. Nam & mouentur, & ab adiacente carne comprimuntur, & ipſum comprimunt. Atque hac ratione partes inflammatæ pulſant. Et hunc ſolùm vocabāt antiquiſsimi pulſum: poſteriores verò omnem arteriarum motum, quem ſenſus percipere poſſet, ſimiliter nominauerunt. Non tamen inſeparabile muſculorum patientium, aut omnino propriū eſt ſtupidè pulſare, pulſu id quod cum dolore eſt vt diximus ſignificante, ſiquidem neque ipſum pulſare in vniuerſum Si quidem pulſus (vt priùs dictum eſt) dolorem quendam inſinuat, nam in ſcirrhis, & in tumoribus qui propriè œdemata appellantur, atque in intemperiebus, quæ ſine tumore conſiſtunt, motus arteriarum dolorem

lorem haud quaquam excitat. Ac ne per inflammatas pasſiones quidem, niſi cùm maiores effectæ ſunt, dolor infeſtat quinetiam ſine muſculo arteria inflammatoriam ſuſtinens paſsionem, ipſa per ſe cum dolore pulſat. Dico autem inflammatoriam paſſionem, vt ſimul cum inflamatione & eryſipelas, & abſceſſus intelligatur. Huiuſmodi igitur paſsionum, cùm maiores fuerint pulſus accidens eſſe cenſetur.

SCHOLIVM.

APVD antiquos non fuit eadem acceptio nominis pulſus, quæ hodie. Nam dicebatur de ſolo pulſu qui in inflãmationibus ſentitur, vt docet G. 4. de ratiõe vict. acut. cõ. 26. aut de eo qui manifeſtè ſentitur ab ipſo homine, aut ab alijs videri poterat. Hippocra. ipſe vſus eſt itâ nomine hoc, loco citato, & primò prog. 31. dicens, ſi pulſus in hipochondrijs inſit perturbationem ſignificat aut delirium. 2. etiam epid. part. 5. ita dicens, cui vena in cubito pulſat inſanus, iracundúſque eſt, œdema proprie dictum eſt tumor mollis ſine dolore, tamen dicebatur etiam hoc nomen ab antiquioribus de

quocunque

quocunque tumore præter naturam. Ita Hippocra. 1.prog.32. œdema durum & dolens. Inflammationes non quascunque, sed magnas solum dolorem pulsatorium habere docetur 13.meth. cap.1. itaque dolor pulsatorius etiamsi pars sentiens sit, & venas habens magnas: non est assidens signum inflammationis, sed superueniens. Inflammationis etiam est duplex significatio. Propriè est tumor durus & dolens ex sanguinis fluxione consistens, latiùs patente nomine omnis tumor ex calida fluxione dicitur, libello de tumoribus præter naturam cap.1.

QVOD si aliquando in iis pulsus, ipsi scilicet laboranti, stupidus esse videatur (hic N. stuporis passionem sentire potest) tùm scire licet, passionem in musculi neruis consistere sed ita consistere, vt ad paralysim tendant. Quippe stuporis passio, inter resolutionem, & integram valetudinem media est. At pulsus cũ dolore factus, sequitur inflammatorias passiones notatu dignas, idquè semper in ipsis arteriis, atque in continentibus ipsas partibus, quas & ob angustiam premunt, &

& cum attolluntur, modo pars laborans ſentire nata ſit, veluti percutiunt. Ergo nec in peripnæumonia, nec laterali morbo, dolor pulſatorius euenire poteſt, idq; ob partium naturam. Namq; pulmo ſenſum nõ habet. Morbus verò lateralis membranæ coſtas ſuccingentis, morbus eſt: quę vbi coſtis quidem vicina eſt, neceſſario comprimitur: at intermedia pars ipſius cõprimi nõ poteſt, ſed inflammationis duntaxat ratione dolet. Atque in hoc ſpatio arteriæ ſunt, quę per intercoſtalia vocata ſpatia, & per craſſas, laxáſq; laterum partes extenduntur, in profundo conſtitutæ vt ſuccingentẽ coſtas membranam non attingant. Harum igitur arteriarum motus in morbo laterali ab ægrotãte ſenſu nõ percipitur, tãtũ abeſt vt ei dolorẽ inferat. Inflammatis quidẽ interdum intercoſtalibus muſculis, arteriarũ dilatationem, dolorem inferre neceſſe eſt, proinde laborans ipſum facilè percipiet,

atque

atq; pro inflammationis magnitudine, sentiet in parte inflammata pulsationem. Ob hanc quoque causam, vbi vehemens fuerit pulsatio, suppuratur inflammata particula, consequente suppuratione ingentes dũtaxat imflãmationes. Constat igitur ex his quæ iam diximus. quod pulsatorius, siue pulsatiuus à medicis vocatus dolor, per inflammatorias passiones fiat, atque in corporibus sensibilibus: ídque vel per se vel propriè, vel primaria passione in arteriis: nominet N. quilibet vt voluerit: in reliquis verò partibus sensibilibus omnibus, per cõsensum, eo quod à vicinorum cõtactu premantur. Igitur nec in hepate, nec in renibus vnquam huiusmodi pulsatio apparet: quoniam nullus per totum corpus ipsorũ neruus dispersus est, nec etiam per pulmonem. Quocirca grauitas in ipsis sentitur, cùm tumoris præter naturã genus aliquod ea infestauerit. Nam in horum viscerum

quolibet

quolibet, circunſita membra, per quã neruus diſpergitur, ſenſu potitur. Quia verò à tumore, qui eſt in viſcere, ipſa extenditur, doloris ſpeciem appellatione dotauit. Proinde Hippo. primus omnium ſcripſit, in renem dolor grauis. Poſt hunc verò optimorum medicorum non pauci, non acuti doloris, ſed grauitatis ſenſum in prædictorum viſcerum inflammationibus fieri dixerunt. Enimuerò membranas, vt quibus nullæ ſunt arteriæ, nec pulſare ratum cõſentaneum eſt, quemadmodum nec cutem, etiã ſi vehemens adſit inflammatio. Atque eadem ratione, nec glandulas, quibus nullæ ſunt arteriæ. Etenim huiuſmodi partes, cùm inflammatæ ſunt, vnico dũtaxat doloris modo vexantur, extẽſionis. Quippe huiuſmodi doloris ſpecies à nullo ſentiẽtium corporum in huiuſmodi paſsionibus ſeparari poteſt.

Scholium.

SCHOLIVM.

VIDERI posſit alicui niſi attentè admodum legat in verbis primis huius dictionis recidere Galenum in ſententiam Archigenis putantis ſtuporem ad neruos pertinere. Cæterùm conſidera, ſtuporem eſſe affectum omnem per quem hebetatur ſenſus, & motus fit difficilis. Id quòd aliquando ob ſolius nerui obſtructionem, vt cum tendit in paralyſim, tuncque haud dubiè ſtupor eſt primario in neruo ſecundario in toto membro, aliquando fit ob perfrigerationem extrinſecus factam, tuncque eſt in toto crure ſtupor, affectus primarius, horum ſtuporum vterque, quod ad ſymptomata attinet, eſt medius inter bonam valetudinem & paralyſim. Tamen hic de primo loquitur qui medius eſt etiam in affectus eſſentia. Quod de pulſatorio dolore Gal. docet, ipſum ſcilicet primario in arteria cõſiſtere, & ſecundario in alijs partibus ſentientibus, non videtur mihi ſatis diſtinctè docere, pulſus ſiquidem arteriæ ſolius eſt, tamen dolor pulſatorius (non N. idem eſt pulſus & dolor pulſatorius) aliquando conſiſtit in alijs partibus primario, & in arteria ſecundario, aliquando contrà, aliquando in vtriſq; primario, vt ſi fingas (ſæpe ita continget) arteria nequam inflammata, partes quibus continetur, inflammatione laborare, quo caſu conſtat arteriam ipſam non dolituram, ſed præſtituram motu alijs par-

partibus doloris occasionem, easques dolore primario gratia propriæ affectionis puta phlegmonis (phlegmonis N. symptoma est dolor) arteriam verò (si quo modo) pati per consensum. Contra, si sola arteria est inflammata, sola dolebit primario, reliqua secundario, si vtraque inflammata sunt, primario, vtraque. Itaque vt dolorem stupidum diximus se habere ad neruum, in quo solo nonnunquã est primario, nonnunquam verò non in eo solum sed primario etiam in alijs partibus, ità de dolore pulsatorio & arteria debes intelligere quod tamen non videtur Galenus satis assequutus, quanquã inuentionis principia præstitit. Arterias per spatia intercostalia decurrẽtes profundius penetrare per intercostales musculos, quam vt membranam succingentem attingant, non omnino verum esse in uenies, sed ad costarum radices, & aliquanto pòst, iuxta membranam ipsam sunt, deinde submerguntur, quare si pleuritis exquisita est, id est ipsius mẽbranæ inflammatio, siquidem ad partes anteriores laterum aut etiam versus anteriores spectet, non dubium est, non posse illam pulsantem dolorem afferre, sed si sit inflammatio in posteriori parte iuxta spinam. fortassis possit, cũ arterijs adiaceat eo loco membrana. Meritò Gal. vbi loquens de renibus & pulmone inqnit, nullus per corpus ipsorum neruus spargitur addidit per totũ corpus ipsorũ. Nam 4. de vsu part. cap. 13. idem quod hoc loco dicens, hepar scilicet obscurè sentire suos morbos, idq; per

l tunicæ

tunicæ suæ sensum, & neruum non recipere, addidit, quod neruus cùm sit paruus, qui in tunicam ambientem distribuitur, aut non omnino in viscus aut non in totũ certè se insinuat. Dixerat paulò antè dedisse nõnihil nerui his visceribus naturã, ne omnino plantæ essent. Itaque neruum veniẽtem de sexta coniugatione quem his membris ramulos præbere lib. de neruorum dissectione docuit Gale. nihil obstat aliquid etiam ipsorum viscerum carni impertiri, (Sunt N. tenuissimis quibusdam vinculis suæ illis tunicæ alligatæ,) verũ id quam minimũ nec in tota viscera penetrans. Meritò etiam cum dixisset ne glandulas pulsum habere, addidit, quibus nullæ sunt arteriæ. Nam est duplex genus glandularum, docente eodem Gal. 11. capite 14. meth. aliud vile quod ex abundanti factum est, nam ad aliorum membrorum separationem & ad replendũ caua, & ad recipiendum excrementa: aliud quod generandi succum aliquem gratia factum est, cuius generis sunt mammæ, & glandulæ adnatæ testibus & quæ in faucibus saliuam gignunt. Hæ glandulæ arterias habent & cùm inflammatæ sunt pulsant cum dolore.

CAP. IIII.

Relectiuncula.

Differit imprimis Gal. de doloris causis, eas dicens esse tres, inequalem intemperiem, distentionem, & contactum

alterius

alterius rei, cuius nomine intelligitur & corrosio et punctio et cõtusio ac cõpreßio : has tres causas redigit deinde ad duas, intẽperiem scilicet inequalẽ et solutionẽ continui. Deinde loquẽs de dolore quodam coli quo ipse laborauit, & de lapide descendẽte de renibus et de dysenteria, et eius speciebus, describit dolorem, vt ex perforante terebra, & vt ex infixo palo, & mordentem, docetq; illorum quilibet cui parti & eius paßionis qua causa contingat.

RELIQVAE verò doloris species quibusdam partibus accidere possunt quibusdã nõ possũt. Igitur meminisse eorum semper oportet, ac cognoscere singulorum locorum naturam: quinetiam intueri quis vnicuiq; parti modus doloris peculiariter conueniat, quis verò cõtra. Proinde resumẽtes rursus ipsos dicamus. Quippe vnus doloris modus est, qui per inequalem intemperiem in patiente parte cõsistit, vel nulla re ipsã extrinsecus attingẽte. Alius qui ob tensionem fit, non soli patienti parti proprius, vt qui vicinas partes interdũ lædat. Est item dolor, qui à tãgentibus duntaxat, in patiente particula generatur: Quum

videlicet compreſſa vel contuſa, vel à re quapiam ſuperueniente vulnerata dolet. Atque is quidem modus, qui ex motu contingit, interuentu alicuius alterius, dolorem efficit, quemadmodum de arteria paulò antè dictum eſt. Etenim quæ per ſe mouetur pars, tenditur: & ad vicinas accedens comprimitur interim, & contunditur, & vulneratur. Si verò nulli inciderit eam ſola tenſione, dolere neceſſe eſt. Quare partes omnes ab aliis motæ, ſi nihil extrinſecus ipſas tangat, nullo præter eum, qui neceſſarius eſt dolore afficiuntur. Cæterùm alibi me frequenter dixiſſe memini, primas doloris ſpecies duas eſſe: Quum affatim temperies alteratur, atque cùm ſoluitur continuitas. Quæ cùm iam dictis haud quaquá pugnare videntur. Namque pars intenta, aut compreſſa, aut contuſa, aut vulnerata dolet ob continuitatis ſolutionem. Neque N. cum acu quopiam vulneratur, alia paſ-

ſione

ſione laborat, quàm ſi ab acri humore facta fuiſſet eroſio, vt potè per vtramq; paſſionem corrupta continuitate. Igitur non eandem doloris ſpeciem excitant, mordax humor, & plurimus. Nam ille rodendo dolorem excitat, hic verò tendendo, flatuoſi ſpiritus exemplo, ac veluti vrina veſicam intendit, cum nō redditur. Verùm in Eryſipelate, & inflammatione, atque omnino in paſsionibus inflammatoriis, non ſolum quia intentæ ſunt partes, laborant, verùm etiam quia intemperatę ſunt, ac ne hoc quidem exiguam ad dolorem inducendū vim habente. Id quod declarant hi, qui per vehementem hyemem profecti, manus ad ignem affatim calefacere tentant. Intolerabilem omnino ſentiunt dolorem, & quidem maximè in vnguium radice.

SCHOLIVM.

VBI G. dicit ὁ γεμμὴν ἐκ του κινεῖσθαι τρόπος τῆς ὀδύνης, διαμέσου τινὸς ἑτέρου τὴν ἐργάζεται καθάπερ ἐπι της ἀρτηρίας ολιγω προτερον ἐλεγετο. Quidam ita tranierunt. Modus autem doloris, qui ab eo quod mouetur procedit, per alterum quoddam medium efficitur, quemadmodum paulò antè de arteria dictum est. Quàm lectionem sequutus est Fuchsius,& locum sinistrè admodum interpretatus est, dicens dolorem, qui fit cùm particula aliqua mouetur & comprimitur, interuentu rei alicuius accidere, vt particula inflammata dolet interuentu arteriæ, tamen Galenus rem aliam innuit, scilicet, dolorem pèr motum factum haud quaquam esse modũ à tribus prioribus diuersum (illi erant ex inequali intemperie, & dilatatione, & contactu alicuius substantiæ) quia is dolor mediante aliquo alio doloris modo, vt compressione, aut dilatatione fit, id quod declarant sequentia verba, scilicet, etenim quæ per se mouetur pars, (vt arteria scilicet, aut musculus) tenditur & ad vicinas accedens, comprimit interim & comprimitur, ergo is dolor dilatatione fit aut compressione, si verò nulli inciderit, eam sola tensione dolere necesse est, eritq; ita etiam per distentionem dolor. Quare partes omnes ab aliis motæ (vt digitus transfertur à manu) si nihil extrinsecus ipsam tangat, nulla ratione motus, præter eum qui necessarius

rius est, id est, præter eum quo etiam si non mouerentur dolerent, dolore afficientur. Vides quam aptè cohæreant hæc verba cum prioribus ita intellectis, quæ tamen aliter non video posse aptè hærere. Proindè ego fidelissimè transferés mihi videor verum sensum clarius expressisse. Ita nempe, is quidē doloris modus qui ex motu cōtingit, interuentū alicuius alterius (s. doloris modi) dolorē afficit. Quēadmodū de arteria priùs dictū est. Hæc addit quia dictū anteà erat arteriā cū dolore pulsare aut causa distensionis aut causa cōpressionis. Vngues perfrigerati ad ignē positi dolēt, quāq̄ ad naturalē dispositionē vidētur transferri, quia violentia ignis magnæ refrigerationi repētè superueniēs magnam in partibus inæqualitatē facit, & partiū distractionē sed hæc alibi diximus. Vnguiū verò radices duplici causa plus alijs partib9 dolēt, & quia sunt magis sentiētes. (recipiūt n. vngues neruos p radices, vt dētes haud quaq̄ p omnes ptes in alueolos distributos, vt dicitur 2. de anat. adm. ca. vlti.) & quia sunt magis affixi carni, ligamētis, & internodio, quā in vlterioribus partibus. Quare si quis flatus generatur calefactione, illas violentius lancinat.

PORRO' memini, mihi ipsi cecidisse dolorem vehemētissimū, vt videre mihi viderer: in intimo ventre terebra perforari, in eo potissimùm spatio, per

quod à renibus ad veſicam vreteras ſcimus extendi. Iniecto deinde rutaceo oleo, cum id paulò pòſt excernere tentarem, excreui ſimul grauiſsimo cum dolore, humorem vitreũ à Praxagora appellatum. Quippe vitro fuſo, tùm colore, tùm ſubſtantia haud abſsimilis erat. Atque id aliis quoque accidere conſpexi. Quòd verò hic humor ſit frigidiſsimus, iam à Praxagora dictum eſt, qui ob hoc vitrei nomen ipſi impoſuit. Id N. haud obſcurè percipitur ſenſu tactus, tùm ipſorum, qui illum excernunt, tùm aliorum, ſi quis confeſtim ipſum tangere voluerit. Sed dignum vtique admiratione eſt: quomodo frigidus excidere poſsit, neque ab excretionis violentia, cum excidit calidus euadat. Equidem putabam lapidem in altero vretere impactum, adeò erat vt mihi videbatur doloris ipſius ſpecies perforanti ſimilis. Atqui vacuato humore, doloreq;

magis admira re dignum fuisset mirari galenum cur adeo frigidus ex nō magnitudine et si violentissima excretio excretionesq calidas comparet quid mirum q nō calefaciet

loreque sedato manifestè constabat nec, lapidem fuisse causam, nec in vreteribus, aut renibus locum laborantem fuisse, sed in intestinis potius, præcipue verò crassioribus. Neque N. vt à tenui corpore, breui temporis spatio exire poterat, sed à profundo quodam & quidem crassiori corpore, quam sit tenuium intestinorum tunica, ferebatur: huiusmodi dolores, omnes fere medici colicos nominare videntur, quanquam ab ea parte, qua dolor sentitur, nullum inditium sumi potest, quî magis colon, quàm tenue intestinum dolor afficiat. Nam huiusmodi dolores, perinde ac si terebra partes perforentur, molestare solent, narrantibus ita infirmis. Sunt alii dolores, per quos palus videtur infixus, qui & ipsi corpus laborans crassum esse significant. Differunt autem inter se, aut multitudine: aut motu, aut crassitudine, aut rei dolorem facientis potētia, siue ea humor fue-

rit, siue spiritus flatuosus. Quippe paucus plurimo, & tenuis crasso, & permanēs moto, minorem dolorem excitare solet. Atq; qui ad vehemētem refrigerandi vim, haud quaq; accedit, vehemētissime refrigerante minus cruciat. Verùm hoc doloris genus ad crassum intestinum referendum est, siue palum ibi infixum, siue terebra perforari locum quis putauerit. Et distingui quidē hæc impacto lapide non possunt, nisi expectatis iis quæ consequuntur. Quamuis ob huiusmodi ignorantiam, quod ad doloris mitigationem attinet, nullam laboranti noxam inducamus. Si quidem vtriusq; doloris præsidia omnia communia sunt, & quidem calorifica imprimis, siue ea extrinsecus adhibeantur, siue iniiciantur. Deinde nisi mitigatus dolor fuerit, eorum medicamentorum, quæ dolorem obtundere possunt, aliquod adhibendum est, cuiusmodi est id, quod à Philone cōpositum est. Verùm si lapis do-

lorem

lorem excitauerit ipse interdū solus, interdum vna cum cruore excernitur. Etenim radit ea corpora, per quæ transit, maximè, si vel asper, vel acutus fuerit lapis, ac si postea vrinas inspexeris, sabulosa quædā subsidere inuenies. Quod si in colo passio constiterit, nec lapis, nec cruor, nec arena, sed humor aliquis qualis iam dictus est, subsidere videtur. Atq; alia, quæ ad malè affectum intestinum pertinent, apparent accidentia. Protinus N. inflatio quædam, & extensio, & flatus complures, sed magis posterius, & tormina, & excrementa flatibus plena videbūtur. Ea autē discernere licet, si super aquā natent, ac bubulo stercori similētur. Quinetiā cibi tū cupiditas tùm concoctio, deterior euadit, & præsens, & pręgressa, & quæ sequitur. Vētriculo parti primario patienti gratia cōtinuitatis cōpatiēte. Insup colicas nominatas passiones, magna ex parte præcedit, & cruditas, & spiritus flatuosus, & vomitus,

mitus & nausea, quę multo tempore manis permanet, & in præcordiis mordacitas, & inquietudo, ac angustia plurima.

SCHOLIVM.

QVOD Gal. dicit colicum dolorem ab eo quo lapis impactus est discerni nō posse, nisi quis accidentia quæ postea consequuntur expectauerit, videri forte posset suspectum, nam ex antecedentibus etiam possunt discerni dolores dicti. Nam in lapide antequam is concretus sit, semper fere aliquibus ante diebus minguntur arenulæ,, & dolorē similem terebræ perforanti, aut infixo palo antecedit dolor grauis in rene: colicum dolorem nec hic, neq; arenæ mictio, sed cruditates, vomitus & nauseæ antecedunt. Verùm intellige Galenum. hic non negare, posse, ex antecedentibus notas sumi, quibus illi dolores dignoscantur, sed si semel ex antecedentibus distincti non sint, aut propter medici absentiam, aut quia signa non sunt obseruata, non posse iam ea mala, ex doloris specie, aut loci patientis situ, aut re alia, quæ tunc temporis conspiciendam se exhibeat, distingui, sed expectanda esse consequentia, accedit, signa antecedentia, & si diligenter obseruentur minus sufficientia esse ad euidentem distinctionem nisi cum subsequentibus coniungantur, nam vomitus, & nausea, ac cruditas, ambo-

bus

bus malis ſolent eſſe communia,retentio etiam excrementorum.Iam verò nihil vetat arenulas ſuperioribus diebus eſſe mictas, tamen modò lapidem non eſſe concretum,vitreo ſucco colum affligente, quare potuit etiam arenularum cauſa dolor grauis in rene antecedere nullo lapide ſubſecuto. Quòd de curatione addidit bono etiam indiget intellectu,Non N.illorum malorũ,lapidis inquam renum, & doloris colici, ſunt prorſum eadem præſidia, in illo.N. vſus eſt medicamentorum frangentium lapidem,& ad extremum,diureticorum,in hoc verò minimè. Cæterùm conſidera in his duobus malis, ab eiſdem auxilijs eſſe incipiendum, calorificis inquam modice,& laxantibus, eiſq; vtendum vſq; dũ dolores incipiant ſedari,Tunc N.in altero, eſt ſtudendum inteſtinorum,in altero,renum expurgationi,eum vero ſedari iam incipiunt dolores, incipiũt etiam prodire in altero arenulę aut etiam lapilli,in altero flatus & excrementa flatulenta, quare incipiunt etiam mala apperte diſtingui, ſunt igitur in illis auxilia omnia communia, cum diſtinctio eſt difficilis, cum veró euariare debent auxilia, mala diſtinguntur facillimè. Non ergo obeſt curationi hæc dignotionis difficultas.A' medicamentis ſtupefacientibus abſtinendum eſt niſi cum ſumma vrget neceſsitas,per ea N.ſymptomati ſubuenitur, tamen morbus augetur & cauſa fit magis rebellis, potiſsimum cum ea frigida eſt vt in dolore colico. Docet hæc Gal.12.meth.cap.1. Ventriculus non eſt continuatus

tinuatus inteſtinis,vt gulæ.Nam ventriculus & gula eiſdem omnino,tunicis productis conſtant.inteſtina verò & ventriculus non ita,ſed diuerſæ ſunt tunicæ,& diuerſæ fibræ:implantatum N. eſt inteſtinũ primum in ventriculum,& illi alligatum,haud quaquam ab eo deductum. Ex loco dolente non poſsis cognoſcere,laboret colon an aliquod tenuiũ inteſtinorum, nam quãquam colon habet exortum humiliorem quam tenuia, tamen recurrit ad ſuperiora & omnia in girum luſtrat.

IGITVR ex huiuſmodi quidem doloribus,ii,qui vehemẽtiſsimi ſunt haud ab re in craſsis inteſtinis conſiſtere putantur. Qui verò mitiores ſunt ex duobus alterum neceſſarium eſt, aut quod in his ipſis ſunt, ſed à leuiori cauſa,aut quod in tenuibus cõſiſtant inteſtinis. Sed qui mordaces ſunt, à mordaci humore inteſtinum erodente,fieri ſolent.Vnde dyſenteriam ſemper huiuſmodi dolores præcedunt, eam videlicet per quam inteſtina exulcerentur, quam vel ſolam,tùm recentiores medici, dyſenteriam nominant,tùm antiquorum non pauci. Ex

his

his N. nõnulli, nõ solũ hanc, sed aliam quoque, quæ cruenta, ob excretorum speciem, nominatur, dysenteriam appellant. Nam interdum sincerus, plurimúsque sanguis, interdum veluti limus, & feces ipsius nõ paruæ quantitatis excernitur. Verùm hæc patientis iecoris accidens esse censetur. Ea verò, per quam sincera, multúsque sanguis excernitur, vniuersum corpus plerùnque euacuat, haud secus, quàm hæmorrhoides, aut muliebre ꝓfluuiũ, Verùm de iis posthac rursus nobis agerè licebit, nunc ad dolorũ species nostra redeat oratio: eas N. in hoc libro persequi potissimũ ꝓposuimus.

SCHOLIVM.

NON omnes intestinorum dolores sunt vehemẽtiores in intestinis crassis quã tenuib9, quãquã addas causam vtrobiq; esse ęqualẽ. Nã dolorem ilei seu voluuli, maiorẽ & periculosiorẽ esse in tenuibus docet Ga. 3. epi. par. 2. in historia mulieris apud Tisamenũ, his verbis, & cũ sit omnis voluul9 periculosus, qui in sublimib9 intestinis cõsederũt his sunt deteriores qui in crassis (paucis impositis) præte-

præterea tormina: & dolores faciunt ad notitiam quando teneāt hi alta inteſtina. Itaq; dolor voluuli quia hic fit docente Gal. 3. de cauſ. ſymp. intercluſa via deſcenſus excrementorum, & hæc quo ſtuctior eſt, eo ab æquali cauſa magis obſtruitur, quo in tenuiori inteſtino fit eo eſt acerbior ac periculoſior, Is verò de quo hoc in loco eſt diſputatio quia fit humore frigidiſsimo infixo tunicæ & veluti ipſam penetrante in craſsis eſt grauior, quia quo craſsior eſt tunica eo penitius & profundius videbitur accidere perforatio. Hæc ergo ita intellige de dyſenteria & eius ſpeciebus & cauſis diſtinctius loquutus eſt. 3. de cauſ. ſymp. & in ſequentibus eſt iterum de eis diſputaturus.

CAP. V.

Relectiuncula.

Hoc capite, quod nobis vnicum vocare placuit, quanquam apud alios multa habentur mentionem facit Gal. *doloris cuiuſdam partibus oris proprij puta hæmodiæ (latini vocant ſtuporem dentium) qui dolor differentia quædam inefabilis eſt, verùm experimento compertiſsima.* Reprehēdit Archigenem, *quòd membranarum dolores quiddam habere hæmodiæ ſimile aſſeruerit, & præterea reprehendit illum in alijs quam multis tranſcribens in hoc caput duo loca longiuſcula ex primo libro de locis patientibus illius, expendens ſeorſum ſingula verba. Illud verò præter*

ter verò cætera vitio dat, quod non aliter in hac doctrina quam in tractatione de differentijs pulsuum fecit, alienis vtitur nominibus, & nihil minus quàm differentias dolorum significantibus.

IGITVR iterùm incipiamus ab eo dolore, quem punctorium vocant, qui circa mēbranas potissimū consistit, ipsius passionis veluti radicè eo loco fixa, vbi mēbrana pūgitur, dolore verò circum circa latius se fundente, Atque hoc modo in laterali morbo dolorem pūnctoriū esse, vt in inflāmatione pulsatiuū, apud omnes fere medicos in confesso est. Porrò membranosorum corporum dolorem stupori dentiū quid simile habere, vt Archigenes censuit, non est existimandum. Nam ori duntaxat, nec ei toti, sed solis dentibus, & gingiuis hanc passionē accedere solitam obseruauimus, quæ omnibus hæmodia dicitur. Cæterum hāc oratione explicare est impossibile, sed cū quispiam & austeros, & acidos cibos ingesserit,

ὁμοιοπαθεῖς, dicũtur homines qui à similibus causis similia patiuntur.

ita vt passio aliqua sequatur in dẽtib9, & gingiuis, eã in omnibus eandẽ esse credimus. In quã plurimis rebus vidẽtes, nos esse similiũ passionũ capaces, ita vt ab eisdẽ causis eadẽ patiamur. Hãc quidẽ passionẽ in ore dũtaxat fieri scimus. Sunt alia doloris genera ab Archigene descripta, quæ nec dum fiunt, nec dũ proferuntur, intelligi possunt, veluti tractorius, austerus, dulcis, leuiter acutus, salsus, viscosus, atrox, astringẽs atq; huiusmodi nomina in libro de pulsibus scripta posteritati reliquit, quæ auditores nihilo doctiores reddere possũt, eo ꝙ doctrina queq; ꝓpria desiderat nomina. Si N. de saporibus aut omnino de ꝓpriis sensibilibus, quę lingua iudicãtur, differamus, dicem9 vtiq; austerũ, & acerbũ, & stringentẽ, & mordacẽ & salsum, & dulcẽ, & amarũ. Si verò de his quæ tactu iudicantur, humidum corpus, & aridũ, & calidum, & frigidum & asperum, & leue, & molle, & durum, & acutũ, & obtusum. Haud secus de his, quæ visu discer-

nuntur

nũtur,rubrũ,flauũ,nigrum,album,fuſcum, aut aliud quid piã huiuſmodi. Quod ſi appellationes ipſorũ per mutaueris, quid dicas, auditorũ intelliget nemo, veluti de aſtringente, aut auſtero dolore. Quippe fieri non poteſt, vt quid ſit dulcis dolor, intelligatur. Nam dolor ſemper moleſtare ſolet: atqui dulcia quæque iucunda ſunt. Igitur quàm veriſsimum eſt, Archigenem circa medicę artis opera fuiſſe ſtudioſum, quo pacto tamen in huiuſmodi nomina inciderit, cum ſæpenumero inueſtigauerim, inuenire non potui. Videmus ergo quid manifeſte ex ipſis colligere poſsimus, veluti paulò ante de ſtupido dolore iam feciſſe videmur. Nam iuſtum eſt, vt obſcura nomina in dubio derelicta, inutilia reputentur, perinde ac ſi nũquàm ſcripta fuiſſent. Quæ verò clara ſunt iudicẽtur non ratione duntaxat, ſed multo etiam præcedente experimento, quanquam huiuſmodi iudi-

cium perdifficile eſt. Nam plerúnq; aliis nos credere oportet, qui ſuas paſsiones ob animi mollitiẽ, nec conſequi planè, nec ſi cõſequãtur, eas enarrare poſſunt, aut quia oratione quid patiantur declarare omnino nequeunt (quippe non paruæ facultatis ea res exiſtimatur) aut quia paſsio ipſa ineffabilis eſt. Ergo relinquitur, quòd nemo ſingulorum dolorum ſpecies cõſcribere poteſt, niſi ipſemet paſſus fuerit, ſítq; medicus, qui interpretandi aliis facultatem habeat, & qui prudenter, & ſine mollitie, comprehẽdere poſsit ſuas paſsiones, dum laborat. Atqui nemo inuentus eſt, qui per totũ ætatis ſuæ decurſum, omnes paſsiones ſuſtinuerit, etiã ſi perquã morboſus fuerit. Proinde non poſſum non mirari, cum eorum proprietates ab Archigene ſcriptas lego, ita ſcilicet ipſo narrante, tanquam omnes paſſus fuiſſet, quanquã nõ admodũ morboſus erat Archigenes. Si N. vnã aliquã partẽ & infirmam

mã,& morbidã habuit,non protinus omnibus laborauit veluti nec reliquorũ mortaliũ vllus. Neq; N. inuenire est, hominẽ eundẽ,qui simul & caput habeat infirmum,& thoracẽ & pulmonẽ,& hèpar,& lienem,& ventriculũ & intestinũ ieiunũ, & colum & vesicã, atq; reliquas id genus partes. Videtur itaque Archigenes præmeditationibus pro cõsiliis,& quidẽ dialecticis,potius, quã locorũ patientiũ experimento fulcitus, pro viribus dolorũ species explicare voluisse. Verùm vt studiosi maiori à nobis copia do tati recedãt, ꝓposita eius oratiõe,eos qui in arte excercitãtur,moneo, & hortor,vt quę planè vera sunt,ea dũtaxat eligãt,ipsisq; cre dãt:quæ verò ab his abhorrere videbũtur, ea præteriri oportet. Igitur Archigenes cũ reprehẽdisset Asclepiadẽ dicentẽ in articulari morbo neruũ laborantẽ, dolore haud quaquã cruciari,ꝙ nihil omnino sentiat:carnẽ autẽ,quãquã nõ patientẽ,dolere tamẽ vt

pote à parte vicina compressiam. Postea ad verbũ ita scribit: porrò vasa vehemẽter cõpressa, capitis dolores sine instãmatione obortos arcẽt veluti prohibita in ipsa incursione, id quod barbariũ vinculũ tùm maximè perficere potest: Sphacelodes verò hemicranias, dissectio eorũ, sed maximè arteriæ circũscribit. Quæ primò laborãs pulsatoriũ, persultãtẽq; dolorẽ inducit, ac rotũda euadit, horrorẽq; planè excitãs. Quẽadmodũ venæ quidẽ varicosæ fiũt: nerui verò intẽti distẽdũtur, ac indurãtur, atq; hi torpẽtes inferũt dolores, dura distentione cruciãtes, & profundos, & infixos, & angustiæ plenos, & minimè fusos. Mẽbranæ autẽ in latũ discurrẽtes, & inęquales dolores excitãt, atq; cerebro ita laborãt, vt dẽtiũ stupori simile quippiã habeãt, transmissionis videlicet asperitatẽ. Itaque superficies quoque, & mẽbranæ in media carne cõtẽtæ, plerũq; patiũtur, quæ dilaniãtes quoque dolores in

ferunt

ferũt. Dolores verò à mẽbranis oſſa circũdãtibus deſpẽdentes, perinde affligere cõperiũtur, ac ſi in oſsibus ipſis cõſiſterẽt: à venis graues, & detrahẽtes & æqualiter infarti dolores ſuſcitantur. A' carne autẽ & fuſi, & laxiores: quapropter nõ adeò extẽdi vidẽtur, ſed arbitratur laborãs ſenſu aſperis quibuſdã rebus impleri. Muſculi carnis, & nerui, imò etiã arteriæ, proprietatũ miſturã doloribus referũt, extẽdẽtes & latè ſe diſtẽdẽtes, ac ſtupidè pulſãtes. Ex reliquis verò vlceroſus quidem dolor, et in vlceribus leuiter acutus, & maximè dulcior, & qui pruriginem inducere poteſt, ad ſuperficiem pertinere videtur. Punctorius autem profundas partes infeſtat. Infixus autem, cũ ſinus acceſſerit. Stimulãs autẽ partim eorũ, quæ in loco ſunt, aliquid pati declarat, partim cõtra, vt pote qui haud quaquã profundas partes occupat. Lacerãs autẽ eſt qui in ſinu cõſiſtit Hic eſt. 1. Archi. ſermo ex li. 1. de loc. pat. qui

docere conatur quomodo ex dolorũ differẽtiis partes patiẽtes poſsint inueniri. Igitur rurſus ab initio ipſum diligentius examinemus. Sphacelodes, inquit, hemicranias vaſorũ diſſectio circunſcribit. Igitur quos dolores nominet Sphacelodes, inuentu difficile eſt. Non N. inter oẽs cõuenit, quid hęc vox σφακέλος ſignificat. Sũt. N. qui dicũt ipſam vehemẽtẽ dolorẽ declarare. Alii tantũ inflãmationis exceſſum, vt partẽ ad corruptionis periculũ inducat. quæ paſsio à nõnullis gãgræna appellatur, alii partis patiẽtis corruptionem ipſam, Sphacelõ dici volũt. Alii cõuulſionẽ. Alii nõ ſimpliciter cõuulſionẽ, ſed neruoſorũ corporũ, quę inflãmatione laborãt, nõnulli nõ eã, quę fit, cõuulſionẽ, ſed eã, quæ ex inflãmationis magnitudine expectatur, alii ſimpliciter fortẽ tẽtionẽ. Alii putredinẽ. Ergo vocabulũ Sphacelodes, in iã ꝓpoſita Archigenis oratiõe ſcriptũ ad tãtã perueni t obſcuritatẽ, vt nihil per ipſum explicari

plicari posse videatur, ipso nusquã in aliis libris medicorũ hominũ enarrationẽ cõscribente. Per verbum autem circũscribit, fortasse intelliget quispiam ab eo, veluti celeriter, & ex toto sanari. Ac subiiciamus vt ita dicatur. Cur N. se quisquam torqueat, intelligere cupiens ea, quæ ne is quidem, qui scripsit, intelligi voluit? Deinde pulsatoriũ & persultantem dolorem, arterias inferre dicit, cùm ipsæ videlicet per Sphacelodes hemicranias primogenia passione laborãt Imprimis itaq; qualis sit pulsatorius dolor, prius explicabius, quãuis ante nostrã enarrationẽ, omnibus medicis motus sit, siquidẽ ingentium inflammationum accidens ipsum esse perhibent. Persultans autem dolor est qui à parte primario patiente, veluti à radice incipiens, celeriter in partes adiacentes transfertur. Id verò non solum in hemicrania, vt Archigeni placuit, sed in cephalea quoque vocata, euenire solet. Etenim in

hac nonnunquam arteriæ primario laborantes huiuſmodi (qualem dixit Archigenes) dolore vexantur. Ita vt fateantur nonnulli, vaſorum ipſorum ſe dolorem ſentire, id interpretari tentans, arteriam ſubhorrentem, fieri rotundam dixit. Igitur inquirendum eſt, vtrum, veluti per ſphacelodes hemicranias, arterias ita pati dicit? ad eundem modū de venis eum ſenſiſſe exiſtimādum ſit, quod per hunc ſolum morbum, varicum exemplo obtortæ ſint: an hoc cōmune ſit accidēs venarum, vel quomodolibet laborantium, vel duntaxat inflammatarum. Ex eo N. quod ſermoni de arteriis, iungit ſermonem de venis, par eſt, vt coniiciamus, de eadem paſsione ipſum fuiſſe loquutum. Ex eo autem, quod mox in vniuerſum de neruis, atque de aliis huiuſmodi partibus ſcribit, non adaptans vni morbo ſermonem, ea ratione putandum eſt, itidem de venis quoque fuiſſe dictum. Itaque

in

in hac ambiguitate ſatius fuerit, vt exiſtimemus in eo ſermone, quem de hemicrania circunſcripſit, ſimul cum arteriis, ipſum venarum quoque mentionem feciſſe: ſimpliciter verò reliquorum inſtrumentorum ſine vlla diſtincta paſsione, nec in neruis, nec iis partibus, quæ illos deinceps conſequuntur, in quibus dixit venas graues, ac detrahentes, atque æqualiter infartos dolores inferre. Verum hæc non nihil ambiguitatis continent. Quòd verò deinceps ſequitur vbi dicit, nerui verò contorti diſtendun tur, & indurantur: manifeſtè recedit ab he micrania paſsione, definiēs id in vniuerſum ad neruos quomodolibet laborantes pertinere, quod planê mendacium eſt. Neq; N. quælibet neruorũ paſsio ipſorũ eſſentiã indurat atq; intorquet. Sunt N. nonnulli, per quos laxiores euadũt nerui, quēadmodũ pa lam eſt, vbi alimentum non ſentiunt. Quin etiam ſæpenumero vbi nullam ſenſu perceptibi-

ceptibilem habent differentiam, ita vt exquisitè sani videntur, nihilominus nec sensum, nec motum præstant subiectis corporibus. Itaque in solis fortasse inflammationibus, aut inflammatoriis morbis, aut præter naturam tumoribus, dixit neruos & indurari, & intorqueri. Atque in iis quidem manifestè apparet, neruos intendi. Nam & laborantibus ipsis, & nobis aspicientibus intenti nerui apparent: quapropter nisi curentur, & conuulsiones, & distentiones ad ipsa sequentur. Atque omnium quæ in tumorem attolluntur, cõmune accidens esse videtur vt intendantur. Nam & arterias, & venas inflãmatione laborantes intendi vidimus: venas quidem, vbi per summa mẽbra orta inflammatione glandularum tumor exurgit. Plerumq; N. totum vas intẽtum videtur, ac rubere magis, & calere, atque maiori dolore (si tangatur) laborare, ita vt satis constet totũ inflãmari, incipiendo

do ab ea parte, quæ primario laborat, vsq; ad alas, & inguina. Proinde rectè dixerunt omnes fermè medici inflammatis partibus accidit vt rubeſcant, tendantur, renitantur, intumeſcant, & doleant. Verùm (vt diximus) non omnibus, ſed his dũtaxat accidit pulſus, quæ arterias habent notatu dignas, & partem ſenſu præditam, vbi ad notabilem magnitudinem inflammatio attollitur: Tunc N. pulſatorium dolorem ſentiunt laborantes, vel nullo exiſtente ſenſibili vaſe in patente corpore. Sed interrogabis me fortaſſe, quæ ſint ſingulorum inſtrumẽtorum propria accidentia. Id verò iam antea nec ſemel duntaxat explicatũ eſt, quod videlicet propriæ actionis noxa, qualicunq; ſit ſpecie, cuiuslibet partis proprium eſt accidens: neque. N. aliud ei accidens, nec etiam noxarum differentias ineſſe neceſſe eſt. Nam differẽtiæ quidem variantur, pro paſſionis tùm ſpecie, tùm magnitudine. Accidentis

dentis verò, quòd in vitiata actione est, siue genus, siue species, aut vtcunque nominare volueris, semper permanet. Cæterùm satiùs fuisset Archigenem, qui omnia, via, & ratione se explicaturum professus erat, abundantius hæc persequi, præsertim cùm ab aliis negligentius essent tradita, quorum non pauca in plurimis aliis libris conscripsimus, quemadmodum & deinceps dicẽtur sed breuiori quidẽ cõpendio, ea, quæ exacte alibi fuerũt exarata. Lõgiori vera disputatione hic tractabuntur, ea, quæ alibi breuiori stylo percurrimus. Nunc verò reliquas dolorum differentias, quarum in perscripto sermone Archigenes mentionem fecit, persequamur. Quod N. peccauerit, dicens stupidos dolores neruis euenire, quodque stupor non vnius cuiuspiam partis sit pasio, sed causæ potius, ac pasionis rationem habeat, iam antea dictum est. Quod verò dolores durè distendente in ipsis fieri dicit, rectè dictum est: quanquam melius erat, si

simpli

ſimpliciter dixiſſet, diſtendentes, non addẽdo, durê. Nam neruorum dolores vtrinq; vehementer diſtendere poſſunt, quia ad vtraq; extrema tenduntur, tùm id à quo incipiunt, tùm illud, in quod finiuntur nõ ſecus quam chordæ in cithara, quæ ſæpenumero, vbi nimis intenduntur, diſrumpi ſolent. Quapropter cithariſtæ, cùm inſtrumenta ſua poſt vſum reponere voluerint, chordas relaxãt. Nam planè conſtat, eas à contrariis, tum cauſis, tum paſsionibus intẽdi, ſiue humidus fuerit ambiens aër, vtrigare ipſas, & implere poſsit, ſiue vehemẽter aridus. Ab vtráque N. ambientis aëris temperie, ad vltimam tenſionem perueniunt, ac merito rumpuntur. Proinde rectê dixit Hippo. neruorum conuulſiones & à plenitudine, & ab inanitione euenire, vt potè per quas nerui immodicè ſcilicet tendun tur. Sed quod profundos dixit eſſe dolores id ab accidentibus, quæ plurimis ex neruis

In artubus verum est venas esse ad superficiẽ spectãtes magis quã arterias, cæterum in internis illarũ ramis nõ ità, cùm quia arteria descẽdens per spinam nõ toto ductu, vt sub spina, sed ad lumbos eleuatur, tũ etiã quia illuc cũ it vt sub vena est: posteriori cuti vicinior arteria & vena spectant magis ad profundum animantis.

¶ Infixus dolor non potest neruis accidere.

eueniunt, sumptum est. Etenim cum venæ quidem semper priores in superficie sint, deinde post eas arteriæ, quibus postea nerui subduntur, idcirco laborantes tensionẽ in imo sentiunt: quanquam multi tendones, qui ob id, quod neruosa sunt corpora à nonnullis planè nerui nominantur, non profundos, sed in superficie dolores habẽt si quando ipsos quoque sic intendi contigerit: vt sunt illi, qui digitos extendunt. Sunt autem & qui illos incuruant, in superficie quidem, sed non similiter vt extendentes. ¶ Porrò Archigenes neruorũ dolores infixos esse dicit, cùm huiusmodi doloris species, vt anteà diximus, ad colon magis pertineat. Atque accedit etiam auri, cum quadam pulsatione, atque dentibus molaribus quinetiam oculis. Sed infixus dolor neruis minime euenire potest. Etenim magna ex parte vtroque extenduntur, & ad supernas & inferiores animantis partes. Quod verò deinceps

deinceps ab Archigene dictum est. neruos angustiæ plenos habere dolores, ineptê quidem dictum est. Nam nihil amplius declarat, quàm cum dicit, & minime fusos. Re vera N. minime fusos idem est, quod in latitudine porrectos dolores nerui nō habēt, sed magis circunscriptos, vtpotè perueniente ipsorum tensione & ad supernas, & ad inferiores partes, magis verò sursum vsque ad caput. Ac tùm primùm ipsos vniuersi corporis, & conuulsiones, & distentiones comitantur, nulla nerui tensione huiusmodi accidentium aliquod inducere potente, anteaquam caput ipsum attingat. Post hæc consequenter scripsit Archigenes de membranis, quod in latitudinem perueniant ipsis dolores, cùm patiuntur. Quod quidem verum esse fatemur. Quod verò aliquid dentium stupori simile habeāt, non est verum, vt antea dictum est. Neq; etiam omnino verum est, quod membranarum

dolores ſint inæquales. Si quidem contrariũ magis veritati conſonat: quippe ex propria ratione, videntur æquales inducere dolores, eo quod vniuerſum ipſarũ corpus, ęquale eſt. Nam quod ob communicationem cum vicinis inæqualitatem quandã afferunt id interdum per accidẽs euenire ſolet. Quũ N. ad patientem ipſarum partem, circumiacentes & ducuntur, & tenduntur, diſsimilem fieri dolorem neceſſe eſt. Vbi N. intenta particula acutiori ſenſu eſt, ibi dolore vehementiore cruciantur. Vbi verò ſenſum habet hebetiorẽ, ibi minus dolent. Atq; ex eo quoq;, quod quæ tenditur mẽbrana os ipſum vel attingit, vel nõ attingit, non ab re dolorum differentia deprehenditur. Atque hac ratione nonnulli pleuriticorum iugulo dolent, porrecta in hunc locum membrana coſtas ſuccingente. Aliquando tamen non ad iugulum, ſed ad præcordia dolor tranſit percepto ipſius ſenſu in ſepto tranſuerſo,

vtpotè

vtpotè quod necessario mouetur, cũ pleuritici respirant, idque omnibus thoracis partibus magis. Quum enim veluti radix doloris in latere consistit, tum laborãtes, musculis, qui illic sunt, respirare cunctantur: quare tum soli septo transuerso natura respirationis officium committit, quemadmodum in bene valentibus, qui libera, & non violenta vtuntur respiratione, contingere solet. Igitur cùm in partibus laterum infernis oritur inflammatio, septum transuersum intentum magis dolet: cũ verò in partibus supernis, tùm iugulum potius dolor infestat. Cęterùm septum transuersum quia mouetur, iugulum autem, quia durũ est, doloris causa est. Vbi verò ingens in hepate oritur inflammatio, aut vbi ipsum induratum est, dolor, qui tũ iugulum in dextra parte infestat, concauæ venæ magis quã membranarum tensionẽ sequitur. Quum autem dixit, hoc modo sæpenumero su-

Causa venarum iugularium è caua ascẽdentium dolet iugulũ inflammato hepate.

perficiem quoque dolere, quod non aliud eſt, quam membranarum laborantium ſpeciem referre planè declarat, vnd adductus ipſarum dolores aliquid hæmodiæ habere ſimile exiſtimauerit. Quia enim ſimul cũ hæmodiæ proprietate, ſtuporis etiam ſenſus percipitur, vt ab eadem cauſa vtraque paſsione dependente, membrana autem, quæ in ſuperficie cuti ſubſtrata eſt, ſæpenumero ſtupenti dolore afficitur, vtpote quæ ab externis cauſis, & quidem frigidis, celerius noxam ſubit. Idcirco deceptus Archigenes paſsionis communitate, ceteras membranas Hæmodiæ ſimile quidpiã habere dixit, ac ſæpenumero ſuperficiem quoq;, non ſecundum patientis particulæ eſſentiam facto dolore, ſed ob membranarum ipſarũ eſſentiam, quæ exanguis eſt, & frigida, vnde facilè à frigidis paſsionibus infeſtatur. Eos, quia huiuſmodi dolores comitantur, idcirco ſæpenumero dixit fieri huiuſ-

huiusmodi dolores, non veluti per patientis particulæ essentiã (sic enim inseparabiles essent) sed per accidens superuenientes. Substrata igitur cuti mẽbrana, quæ cum ipsa simul excoriatur, dolores facit tẽsiuos, & torpidos: membranæ verò quæ in media sunt carne, veluti diuellentes, dolores excitant: Sunt enim plurimæ, & inæqualiter insitæ, atq; etiã circundantes. Quum q; aliquando è diuerso, contra naturã, tendi carnem contigerit, huiusmodi dolores euenire necesse est. Sanè à multis exercitationibus aut tẽsiui aut vlcerosi ꝓueniũt dolores, qui totos musculos occupare cõsueuerũt, inter quorũ parte carnes quoq; numerãtur. Verũ de huiusmodi doloribus satis in salubribus præceptis iã dictum est. Sed q; mẽbranarum, quę ossibus adiacẽt, dolores & profundi sunt, & ossium ipsorum, veluti dolentiũ, inducunt imaginem, haud quaquam mirandum est. Nam ii, à quãplurimis ostocopi nominan-

tur, & magna ex parte ab exercitationibus euenire ſolent: quamuis interdũ vel à frigore, vel plenitudine, fieri poſsit. Inſuper venas dixit graues, & detrahentes, & æquabiliter infartos inferre dolores. Verum ab initio vbi hemicraniæ mentionẽ feci, venas veluti varices incuruari ait. Ergo in hoc ſolo fortaſſe accipere oportet, ipſum hoc dicere. Atqui ſcire licet proprium arteriæ, venæq; dolorem, extenſum ſecundum longitudinem corporis, veluti chordæ cuiuſdã ſpeciem referre, nulla vtiq; grauitate ſimul apparẽte æquabiliter autẽ infigi, ſiue infartos eſſe venarum dolores, admodum obſcurũ eſt: quippe infigi, ad nihil, quod ipſis accidere ſolet, referri poteſt. Deinde de carnibus dicit, quod & fuſos, & laxiores inducãt dolores. Atqui omnino nullus dolor laxus eſt, niſi eos fortaſſe, qui minus intenduntur, laxiores vocitet: quoniam & vaſorum, & membranarum dolores, magis intendi videantur

deantur. Quod vel ex eo cōfirmari poteſt, quod eos non adeo extentos conſpici dicat, propterea quod carneæ muſculorū partes breuibus lineamētis cōtinētur. Sed id, quod deinceps ſcribit, videri tactum, veluti aſperitatibus quibuſdā plenum, an propriè ad dolores, qui in carnibus cōſiſtunt, pertineat, inquirendum eſt. Nam quòd interdum aliquid huiuſmodi per ipſarum dolores eueniat, à veritate haud quaquā abhorret. At quia nō ſemper euenit, ſed facta in ipſis, vt plurimū certa quadā paſsione, non propriè ad ſubſtantiā earum referendū eſt. Nec ſimpliciter intelligendum eſt eam paſsionē eſſe inflammatoriam, ſed quæ cùm humore ſit, exaſperare ſuapte natura potēte. Porrò deinceps de muſculis ſcribens Archigenes, eos carnis, & neruorum proprietatum miſtionem propriè referre dicit, tanquam peculiari ipſorū eſſentia ex his cōſiſtēte. Addit verò arterias, quoniam in ipſis inueniuntur.

Atqui hoc pacto, venas quoque dicere debuit, atque membranas. Vocabulum autẽ extendẽtes, patrio sermone de his dicitur, qui boni habitus modo pleni sunt. Atque idcirco de iunioribus duntaxat dici consueuit, de senibus verò minime, quod nõ possit ipsorũ corpus boni habitus plenitudinem suscipere. At verò in quam rem hoc vocabulũ Archigenes referre velit, inuenire nõ est facile, maximè quia confundere, & corrũpere solet patriorũ nominũ significata. Quod si extendentes, de iis dici intellexeris partibus, quæ â plenitudine intenduntur, non propriè ad musculos, sed communiter ad omnia repleta corpora pertinebit. Quum verò eos capaci cum spacio extendi dicit, puto ipsum hanc à neruorum plenitudine voluisse seiungere. Stupide autem pulsare, haud quaquam fuisse recte dictum, iam antea declaratum est. Reliquorum verò dolorum, vlcerosis, inquit, leuiter acutus est.

Est

Eſt autem hæc quoque oratio obſcura, nec perſe quicquam docere poteſt, haud aliter, quàm ceteræ ipſius obſcurę orationes, quas ne enarrare quidem poſsibile eſt: niſi quis rem ipſam perſe intelligens: eam orationi adaptare conetur. Quum itaque ſciueris tùm medicos, tùm exercitationis principes, eos dolores vocare vlceroſos, per quos inter mouendum, vel tangendum, in laborante parte ſenſus excitatur, qualis in vlceratis partibus percipi ſolet, facile intelliges per dolorem leuiter acutum, huiuſmodi quãpiam ſpeciem ſignificari, qualis ab acutæ acus punctura fieri conſueuit, Ergo conſtat, ipſum nec continum eſſe, nec æqualiter per omnes partes porrectum. Hunc itaque dulciorem eſſe dicit, cum dicere deberet imbeciliorem, aut obtuſiorem, aut non vehemẽtem, aut minus moleſtum, aut id genus aliud quidpiam. Nihil N. quod moleſtum eſt, propriè dulcius appellari poteſt. Id au-

tem, quod dicit, & pruriginem inducere po test: inarticulate dictum est. Quippe haud obscura est inter pruriginis sensum, & vlcerosam passionem differentia. Verùm quia crebro pruriginosa passio vlcerosam antecedit, atque soluta, quiescentéque vlcerosa in pruriginosam trãsmutatio fieri solet, inde est, quod de ipsis confusè, indefinitéque Archigenes scripsit: quemadmodũ nec causas harũ passionũ alicubi exactè tractauit. Verùm nos eas in libris salubriũ præceptorum perfectè exarauimus. Igitur vlcerosus dolor, nõ solũ ad cutẽ, sed ad imas quoque partes, vsq; ad ossa extenditur. Pruriginosus autẽ re vera ad solam superficiem pertinet, non tamẽ primario, pro ratione ipsius propria, sed per accidẽs. Ipsa N. omnes sibi subiacẽtes partes spissitudine superat. Horũ ergo dolorum vterque, propriæ passionis est accidens: fiunt autem ob acres quosdã humores, atq; tantũ ipsi, qñtũ passiones ipsæ

interesse

interſeſe differunt. Sed, vt dixi, ſatis de ipſis in libro ſalubrium præceptorum definitũ eſt. Punctorius verò (inquit) dolor, in profundo eſt. Sed nõ rectè: nã ad mẽbranas non ad imas partes propriè pertinẽt. Infixus autẽ (vt inquit) cũ ſinus acceſſerit. Qui ſermo omnino abſurdus eſſe videtur. Quippe ſinus, concauitas quędam eſt, cum partiũ, antea coniunctarum, altera diſtat ab altera, cũ itaque fluxione impletur, ita vt adiacentes partes diſtenduntur, tùm tenſiuum dolorẽ ſentiunt laborantes, non quidem in longitudinem porrectum, ſed propriis limitibus circũſcriptum. At excreto quomodolibet è ſinu humore protinus dolor conquieſcit, niſi ambiẽtia ſinum corpora adeò diſtendantur, vt inflammatoria paſsione torquentur. Hæc ſunt quæ propriè ad ſinus pertinent. Quòd verò ab Archigene dictum eſt, aliud ab his eſt, vnum quid intellexerit, cùm ita ſcriberet, haud

facilê

facilè inueniri potest. At quod deinecps scriptum est, non minorem habet dubitattionem. Nam stimulans (inquit) dolor non in imò subsistit, Hic N. sermo, cũ eo, quem in initio huius sermonis præmisit, pugnare videtur, quo in hunc modum scripsit: stimulans autẽ, partim eorum, quæ in loco sunt, quid piam pati declarat, partim contra. Id N. fieri potest, & in parte ossibus maximè vicina, & in cute atq; omnino in medio huiusmodi dolore facto ab humore mordaci, sensibilium partium aliquam erodente. Deinde quod in fine eiusdem orationis sic scriptum est: lacerans autem est, qui in sinu cõsistit. Si lacerans quidem idem significat, quod diuellens, mendacium est. Nam illi, qui in sinu est, id minimè contingere solet. Quod si non hoc, sed aliud quid piam dicere voluerit, quomodo id poterit inuenire? Atq; huiuscemodi sunt, quæ in præscripto sermone Archigenes posteris memo-

memorię prodidit. Igitur transeamus ad alium, qui & ipse ex dolorum differentia, patientes partes cognoscere docet. Est ipsius series huiusmodi. hæpatis verò dolor, tractorius & inhærens & torpidus est atque attatrocius molestans. Splenis autem acutus non est, sed & grauitatem simul, & extensionem habet, atque similis videtur ei, qui ad elisionem quidem, atque expressionem, sed extrinsecus incumbentem, renititur. Renes & austeres dolores inducunt, & cum permanente astrictione pungentes. Vesica vehementer astringentibus vtitur doloribus, atque intensionibus punctoriis. Vterus autem acutis, persultantibus, pungentibus, distendentibus torminatim incidentibus: quippe qui huiusmodi mistione dolere natus est: quamobrem proprietatis quoque ambiguitatem inducit. In hoc sermone, iterum Archigenes protinus ab initio hepatis dolorē Holcimon (id est tractorium)

rium) esse dicit. Verùm hoc vocabulum ὅλκιμος, apud græcos in vsu non est: proinde quid significet, haud facilè inuenire est. Nam vocabulorum significationes ex longo vsu deprehenduntur. Atqui video eos, qui illo vtuntur, viscidum per ipsum velle significare, quale viscum esse videtur, vt cuius vna parte tracta, potest per ipsam reliqua illi continua simul attrahi. Sic massa farinæ quoque ex frumento holcima dicitur, maximè, si accuratissimè subacta fuerit: sed ex ordeis, aut milio pasta, holcima non dicetur. Atqui sub hac significatione hepatis dolor haud quaquam holcimos euadet, proindeq́ aliam significationẽ quærere oportet. Itaque vnus ex his, qui Archigenis sectam reliquis preponere conãtur, holcimon hepatis dolorem dici asserit, cum hepar, vel induratum, vel inflammatũ, detrahere iugulum videtur. Alius, cum diuturno morbo laborat. Alius, cum mediocri dolore afficitur.

tur. Sunt qui tardum ipſum ſignificare velint vtpote qui acuto aduerſetur. Atque vrgentem, & adeò vehementem, vt nullam admittat requiem, acutum vocare ipſum dicunt: contrarium verò, nempe tardum holcimon. Nonnulli verò eum dolorem holcimon vel grauem dicunt, qui grauitatis ſpeciem refert. Vſu enim deceptum putant vt de grauitate tractus dicatur. Multa autem & alia, variè explicantes dicunt, qui admirantur ea quæ nullus intelligit. Conſtat igitur hoc vocabulum holcimos, quòd in propoſitæ orationis initio inuenitur, nihil nos poſſe docere. At verò deinceps conſideremus, quid vtique ſit dolor inhærens. Nam hunc hepatis proprium eſſe dixit. Mihi quidem facilè perſuaſum eſt, perſultanti dolori inhærentem per contrarietatem opponi, ipſum dicere voluiſſe. Quid enim aliud coniicere, quis poſsit?

At

At verò hepatis dolor, si quispiam alius, vicina corpora ad consensum inducit. Nã & ad iugulũ vsque porrigitur, & spirandi difficultatem creberrimè affert: atque interdũ tussim quoque ac dysenteriam, nec raro nothas costas infestat. Igitur quonam pacto vere dicitur eodem in loco permanere? Ac fortasse satius fuerit putare quod inherentem dolorem dixerit, veluti infixum. Atqui hepatis dolor vt nuper ostẽdim9, haud quaquã huiusmodi est. Similiter antea iam declaratum est, ne torpidum quidem dolorẽ particulæ cuiusquam proprium esse. Nam ad pationem potius referendus est. Si verò etiam alicuius particulæ esset, nequaquam hepatis. Verùm si sanè ita se res haberet, neruosorum corpusculorum esset. Porrò atrociter molestus, cum torpido pugnat, vt pote qui violentus est, atque continuus. Sed nec hniusmodi quidem hepatis dolor est, sed potius grauis. Ac ne grauis quidem, exacte

exacte proprius hepati est, sed spleni quoque, ac renibus inflammatis cõmunis. Equidem nõ satis mirari possum quo pacto Archigenes ad lienem duntaxat, hanc doloris speciem referre tentauerit. Nam vel Hippocratem audire debuit dicentem: & in renem dolor grauis. Verum hoc peccatum exiguum forte censebitur. At longe maximum est illud quod committere solet, nomina scribens cæteris sensibus peculiaria, quemadmodum nunc de renibus quidem, austeros scribit dolores, de vesica verò astringentes. Hæc N. saporum sunt nomina, qui lingua, vt instrumento, & gustandi sensu dignoscuntur. Igitur res quædam declaratur, generatim quidem, per hoc vocabulum astringens, sed magis particulatim per austerum, & acerbum, quippe ambo astringunt, sed magis acerbum, qualis est omphacitis vocata galla. Porrò austera sunt, multa, vt mali punici genera, atq; cotonea ma-

Astringens genus est ad acerbum & austerum. li. j. de simpli. me. fac. cap. xxxvij. quod idem repetit lib. iiij. eiusdem operis.

la,ac reliquo complura mensis apta. Sanè acerba, haud quaquam sunt iucunda, non solùm ea, quæ medicamentorum speciem referũt, veluti Hypocystis, & Balaustium, & Galla, & Rhus, sed etiam illa, quæ cum sint huiusmodi, recipiuntur tamen in cibos. Quapropter non excogitari quidem potest, quid vel austerum, vel acerbum dolorem dicere voluerit Archigenes, non magis, quam aut cæruleum, aut rubrum, aut fuscum, aut alium aliquem, à caloribus nominatum. Nunc autem quid dixerit doctor quidam ex Archigenis familia, tempus est considerare. Nam dolorum proprietates Archigenem studiose interpretari voluisse censet, at quia re vera ineffabiles sunt, eum in huiusmodi nomina absurda incidisse, non intelligentem vnamquanque qualitatum, siue gustabilem siue tangibilem dici posse. Vbi verò multæ qualitates circa vnam essentiam apparent, ibi &

proprie-

proprietatem fieri contingit, idque maximè in gustu videre est, si aliquando & amaritudinem, & dulcorẽ, & austeritatem, & acrimoniam, in vna essentia apparere contigerit. Sic enim in gustu proprietas quædam oritur, ineffabilis illa quidem, si vnico nomine ipsam explicare tentaueris, sed quæ dici tamen potest, si per singulas qualitates discurras, eo addito, quod & magis, & minus declarare, haud impossibile est. Ita & herbas vniuersas, & reliquã quoque materiam enarrauerunt medicorum non pauci, singulas qualitates, quæ enutiatis rebus insunt, explicantes. Ergo Archigenes, si vniuersam essentiæ proprietatem vnico nomine comprehendere voluerit, indoctus omnino fuisset.

Id, quod de Archigene nequaquam sentiendum est. Si autem simplices qualitates, ipsæ quidem ineffabiles non sunt, eorum verò quantitas, exacta quidem mensura,

 ineffabilis

ineffabilis est, quanquam sub latitudine quadam explicari potest. Igitur longiori sermone vti non oportet, cum ea species ob oculos omnibus sit posita, qua vti debet is, qui quanlibet rerum sensibilium interpretari aggreditur. Quippe omnium tangibilium qualitatũ propria habemus nomina, haud secus, quàm gustabilium, visibilium, & audibilium. Atque omnibus iis patrio more vti debemus, & neq; astringentẽ, neq; austerum nominare dolorem, vtpote quę saporum propriè appellationes sint.

Plurimi N. medici Archigene antiquiores, cùm dolorum differentias conscriberent, haud quaquam ausi sunt à consuetudine in nominum vsu recedere, quæ & ab ipsis laborantibus audire licet, qui perinde se dolere interdum aiunt, quasi acu pungantur, ac rursus perinde, ac si terebra perforentur.

Quinetiam videri sibi aiunt contundi sese, & diuelli, & tendi, & retrahi, & detrahi

&

& grauitatis cuiuſdam ſenſum percipere, interdum ex ſuperioribus dependentis, interdum circum:poſitis incumbentis. Igitur vt huiuſmodi nomina omnia facilè intelliguntur ita aſtringentes, & acerbi, & auſteri dolores, intelligi haud quaquam poſſunt, ac præterea ab vſu omnino alieni ſunt. Hæc intelligere debuit Archigenes, cùm docere nos vellet, quomodo loci patientes poſſint cognoſci.

Nam omnis, qui de doloribus habetur ſermo, vanus, nugarumque plenus eſſe cenſetur, niſi ex his, quæ laborantes ipſi dicunt, eos cognouerimus. Ergo ſi ab ipſis, quomodo dolēt, diſcere oportet, nũquam verò dicunt acerbum, aut auſterum, aut atrocem, aut holcimon dolorem, rurſus inutilis erit huiuſmodi doctrina. Præterea ex eo loco, quo dicunt Archigenem interprætari velle dolorum proprietates, hæc docendi ratio, tùm impoſsibilis, tùm inu-

tilis esse planè videtur. Primum enim vel ipsis authoribus, non omnis ipsorum proprietas enuntiari potest: quod cum ita sit omnino fieri non potest, vt ea sub doctrinam cadat vtpote quam ii duntaxat, qui sensibiliter ipsam percipiunt, noscere possunt. Deinde ea nobis ignota sit necesse est, qua non laborauimus, nisi fortasse Archigenes omnes sui corporis partes habuerit laborantes. Quod licet concesserimus, fieri tamen non potest, vt credamus vnum hominem omnes singularum partium passiones fuisse expertum.

Donemus tamen (si volueris) hoc quoque, quanquam impossibile est. Nam vteri saltem passiones nunquam scilicet percepit Archigenes, nihilominus huius proprietates conscripsit, quæ à solis mulieribus expertis dignoscuntur.

Itaque admirationem (ita dii me ament) sæpenumero mihi induxit, ex qua tandem

ratio

ratiocinatione, tam absurdam hanc doctrinam collegerit: quam & si veram contendis, nihil tamen ex ea vtilitatis prouenire fateri cogèris, nullo infirmo suas passiones per Archigenica nomina interprætante. Nam quod nonnulli laborantium fastidire stomachum aiunt, id nobis, eo quod aliquando laborauerimus, planè notum est: sicut etiam mœstitia torqueri, quippe quosdam sic laborasse satis constat.

An verò austero dolore, ab Archigene dicto, quispiam fuerit affectus, intelligi non potest: vtpote nemine sciente, cui nam rei nomen hoc adaptauerit. Nam punctorium, & distendentem, atque eos, qui ita nominantur, atque iis multo magis vehementem, & fortem, & violentum, & continuum, & intermittentem, nemo est qui non nouerit: vtpote qui per nomina à consuetudine non abhorren-

tia enarrantur, & quos quotidie euenire videmus. At austerum, & astringentem, & atrocem, & holcimon, vt nemo profert, ita si quis fortasse proferat, nemo intelliget. Cæterum, oportet & paſsionem esse communem & appellationem ipsam declarantem, ab auditorum consuetudine non aberrare, veluti cum stomachum præmi dicimus, id quod nemo non dicere solet: quippe tali sæpenumero sensu laboramus: qualem extrinsecus onus aliquod incumbens, inducere potest, idque in nonnullis oris ventriculi paſsionibus, quod per abusionem non solùm populares, sed probatiſsimi quoque medici stomachum appellant. Quinetiam inter vehementer respirandũ, nonnunquã grauitatẽ in dextra pręcordiorũ parte sentimus, Id, si citra febrim eueniat, aut obstructione, aut dura paſsione, hepar laborare coniiciendum est. Veluti cum inflãmatione infestatur.

festatur, febrim comitari necesse est. Itaque omnia huiusmodi & dici possunt, & manifesta, ac nota sunt, omnibus medicis Archigene prioribus, atque sine absurdis illis nominibus, ab illis ipsis prodita. Archigenis verò doctrina hoc habet exactè proprium, vt non nouarum rerum, sed nominũ rem nullam declarantium, enarrationi studeat. Nam librum de pulsibus, huiusmodi nominibus impleuit: quamuis ille, vt in commẽtariis de pulsibus ostẽdimus, haud quaquam translatis indigeat nominibus.

Nullis cap. hoc Scholijs indiget præter scripta in marginibus.

CAP. VI.

Relectiuncula.

Refutato in multis Archigene iam tandem Ga. scribit breuem methodum inueniendi patientem particulam, ea

est considerare seorsum signa, quæ consequuntur patientia loca, deinde, quæ passiones ipsas: deinde ea, quæ consequuntur hæc ambo. Proponitq; *ad hanc considerationẽ pro exemplis, peripneumoniam, & pleuritidem, quorum morborum, quædam signa sunt, quæ causa locorum patientium contingunt. Quædam quæ causa ipsorum, quædam quæ amborum.*

QVIDEM vellem Archigenem tantorum medicorum successorem, aliquid lucis doctrinæ addidisse, sed eam ita obscurauit, vt ne nos quidem qui in artis operibus iam senuimus dicta ipsius intelligere valeamus. Quod igitur illius erat officii, id ego præstare nitar. Docebimus etenim imprimis viam & rationem vniuersalem, cuius adminiculo, & ipse patientes locos inuenire, & cæteris viã ostendere possis. Igitur vt in priore libro dictum iam est, via & ratio huiusmodi est. Imprimis enim querendũ nobis est, an singulorum locorum, quomodocunq; patiãtur, propria signa inueniri possint. An pro passionum

paſsionum ratione alterentur. Deinde vtrũ ſingularum paſsionum propria ſint ſigna, an circa quanlibet partem varientur. Ita, vt oportet, & loci, & paſsionis non immemores, deinceps ſigna perſtringere. Veluti ſi ita acciderit, vt pulmo inflammatione labo-
ret, tanta inducetur ſpirandi difficultas, tan- 1.
taque anguſtia, vt ſuffocari laborantes videãtur, ac recti ſedere conentur: quam paſ-
ſionem ortopnœam nominant. Quinetiã 2.
calidam ſentiunt reſpirationem, idque maxime ſi eryſipelatis particeps fuerit inflammatio: quocirca vbi plurimũ efflant, iuuari videãtur, ac multũ aërem frigidũ attrahere
concupiſcunt, atq; inter tuſsiendũ ſputum 3.
expuunt, idque modo hoc, alias alio colore infectum, vt interdum rubrum, interdũ flauum, aut rufum, ac ſpumoſum quoque
& nigrum & liuidũ appareat. Inſuper gra- 4.
uitatis cuiuſdam thoraci incumbentis ſenſum, ſæpenumero percipiunt, ac dolorem

ex imo ad ipſum peruenire, & ad pectus, & ad ſpinã. Pręterea acuta eſt ipſis febris. Pulſum verò habent, qualem in libro de pulſibus diximus. Sic vbi mẽbrana coſtas ſuccingens inflammata eſt, acuta febris infeſtat, accedente pulſus eam, quam in commentariis de pulſibus diximus, proprietate. Eſt autem dolor punctorius, vnà cum ſpiritus difficultate, ac magna ex parte ſputum colore infectum apparet, haud ſecus quam in peripnæumonia. Igitur vtraſque paſsiones ſpirandi difficultas neceſſario comitatur, eo quod patiens particula ſpiritus ſit inſtrumentum, oritur autem febris, & propter paſsionem ipſam, & propter poſitum. Nam & pulmo, & ſuccingens coſtas membrana prope cor conſtituuntur. Inflammatio verò calida paſsio eſt. Sic etiam tuſsis, ipſis vt ſpiritalibus cõuenit. Spuere autem aliquid ab ipſa paſsione procedit. Quippe iam oſtendimus, omnem inflammationẽ,

ex affluẽte fieri ſanguine: quapropter ſi biliosus fuerit ſanguis, flauum aut palidum erit ſputum. Si pituitoſus, & ſpumans, & cã didum, ſi melancholicus, aut nigrum, aut liuidum. Si nihil horum ſanguinem infecerit, rubrum. Quinetiam in laterali morbo ſæpenumero magis bilioſum, in peripneumonia verò magis pituitoſum ſequi conſueuit. Sed hoc ſatis iam declaratum eſt.

Quod autẽ inflãmatarum harũ partium excremẽta per aſperam arteriam afferuntur, eius rei cauſa, tùm appoſitum, tùm ad formationem referenda eſt: quippe quæ per ſolam hanc viam effluere poſſunt. At verò ventriculus duos habet meatus, ac quod in eo vitioſum eſt, ſupernatare ſolet, vomitio neq; eiicitur: quod verò in inteſtinis continetur, deiectione vacuatur. Veluti renum, veſicæquè excrementa meiendo excernuntur. Cerebri verò redundantia, per nares præcipuè, nonunquam verò per palatum, respondet tacitæ quæstioni quare si in inflammata parte [illegible] tussi rejiciatur

&

& aures vacuatur. Igitur ſedes patientes dignoſcuntur, & ab accidentibus, & ab actione læſa, & excrementorum qualitate, & à tumoribus præter naturam, & doloribus, & à coloris vitio, quod ſequitur, in vniuerſo corpore, vel in vna quapiam parte, vel duabus, idque maximè in oculis & lingua, præter hæc aut ſunt, ſi placet, quæ propriê appellatam compaſsionem cõſequuntur. Vt in primo libro dictum eſt.

SCHOLIVM.

VIDEBITVR fortaſsis inconſtanter docere Gal. quia non eadem connumerat ſigna ad dignoſcendas patientes partes, atque in primo libro, illic enim dixit eas cognoſci ex actione læſa, excrementis, poſitu, doloris proprietate, & proprijs accidentibus. Hic vorò etiam tumoris & coloris meminit, poſitus nulla facta mentione. Veruntamen in idem recidit hæc, & illa diuiſio. Nam color illic intelligebatur ſub accidentibus, hic diſtinctioris doctrinæ cauſa eſt per ſe ſcriptus. Quia poſitus hic nõ meminit, connumerauit tumores. Nimirum poſitus per excẽremta & tumores, & dolores cognõſcitur,

potuit

potuit ergo ille taceri, vbi hæc dicebantur. Ex recrementis docuit cognoſcere illum Hipp. in apho. dicens. Et in qua parte ſudor multus eſt, in ea eſt morbus. Ex tumoribus docuit Gal. in ſuperioribus dicens, tumorem dextri hipochondrij malum hepatis, tumorem ſiniſtri, malum lienis ſignificare. Ex dolore quoque eodem modo ſentitur laborans pars, ſcilicet vbi dolor ibi morbus, oculos facillimè infici colore referente corporis morbum. Author eſt Hippo. 6. epid. part. 4. capi. 17. dicens, vt oculi valent, ita & totum corpus, & color in melius, aut deterius mutatur. Linguã quoque idem pati & perinde ſignificare eſt idem author par. 5. eiuſdem 6. epid. apho. 14. dicens lingua lotium ſignificat, chloræ quidem bilioſæ.

CAP. VII.

Relectiuncula.

Nunc deducit Gal. diſcipulos ad exercitationẽ, docetq́; primum patientes particulas diſtinguere. Propoſitis exemplorum locõ inflammatione iecoris, & pleuritide coſtarum inferiorum, quia hæ duæ inflammationes propter ſimilitudinem ſymptomatum ſunt diſtinctu difficillimæ. Deinde docet cognita particula laborãte ſpeciem cauſæ, à qua læditur, diſtinguere, idq́; facit propoſitis pro exemplis cerebri paßionibus, ſopore potißimum, peruigilio, & delirio.

T nunc tempus esse videtur, vt amicos, quorum petitioni obtẽperãs hos commentarios scribere aggressus sum, ad exercitationem inducam. Fit autem exercitatio omnis, cùm particularia sub eandem viam & rationem ducuntur. Huiusmodi autem doctrinæ specie, vt persæpe ostendimus, non aliud inuenitur vtilius: quippe viæ, & rationes, vbi solæ sine multifaria secundum ipsas exercitatione cognoscuntur, haud quaquam possunt perfectos efficere discipulos. Quum igitur in superioribus viam, ac rationem diximus, ad exercitationis modum accedamus. Imprimis quidẽ intueri oportet, num actio aliqua sit læsa, quippe cùm ipsa proprium actionis instrumentum laborare necesse est: deinde vbi actionem læsam esse perspexeris, ad modum læsionis accedẽdo, considera ad quam passionem propriè pertineat. Postea patientem particulam nota, num

per observandis praecepti in medi praxi et agnonis hi curatio prognosti cum necessario hec in in affectibus internis

num tumore quopiam, aut dolore infestetur, & quidem accuratè cuiuslibet horum speciem inuestigando. Nam non solum tumorũ, verum etiã dolorũ quoq; varios modos didicisti. Aspice subinde patientis partis excrementa, per quem meatum vacuentur, ac vide, num aliquid essentiæ à patiente parte secernatur. Ad hęc vtrum omnino incocta sint ipsius excremẽta, an mediocriter cocta. Ac deinde quibus, ex ipso corpore, totum, quibus verò partes aliquæ incõmodum subeãt, partim circa actiones suas, partim circa colorẽ, aut figuram. Esto enim vt quispiam inter respirandum in notharum costarum loco doleat, nõ protinus hunc esse pleuriticum suspicari debes. Sed imprimis quidem, an tussiendo aliquid expuat, intueri. Id enim si coloratum, vt dictum est, videris, tum ipsum pleuriticũ esse dices. Quod si tussiendo nihil omnino expuat, fieri potest, vt nihilominus pleuriti-

cus ſit ille quidem, ſed inflammationẽ habeat, & incoctam, & ſtrictam adeo, vt nihil ab ea foras eiici poſsit. Ac fieri quoq; poteſt vt ob hepatis inflammationẽ dolor in iam dicta ſede excitetur: intentis videlicet internis vinculis, quibus nonnullorum iecur coſtis alligatur, atq; ſic dolor ad ſuccingentẽ coſtas membranam perueniat. Verùm nequaquam ſimilis eſt pulſus, in hepatis, & membranæ coſtas ſuccingentis inflammatione, ac ne alui quidem excrementa ſimilia ſunt. Imo hęc non in qualibet iecoris inflammatione inſunt, ſed in his paſsionibus quæ propriè iecorariæ nominantur. Igitur vbi nihil excernitur, à quo indiciũ aliquod ſumi poſsit, ſatius fuerit præcordiorũ dextram partem tangere: quod ſi nullus apparet tumor, ne ſic quidem deſiſtere oportet. Quippe fieri poteſt vt in ſola ſima hepatis parte ſit inflammatio. Similiter etiã in gibbis partibus, vbi non omnes, ſed hæ dũ-

taxat

taxat intumeſcunt, quæ à nothis coſtis cõteguntur. Itaque laborantem, vt vehementer reſpiret, monere oportet, deinde interrogare, num grauitatem ſentiat, aut ſuſpenſam à ſuperioribus, aut incumbẽtẽ vicinis. Accidit autem aliquando, vt in his, haud ſecus quam in hepate, oriatur tumor pręter naturam, cuius occaſione ſeptum tranſuerſum oppreſſum, reſpirationem efficit difficiliorem, atq; qui ita laborant, ab exigua tuſsi irritentur. Ergo in huiuſmodi paſsionibus ſolidum, firmumquè diſcernendi indicium per omne tempus morbi à pulſu ſumendum eſt: deinde tractu temporis, reliqua quoque accidentia cõſideranda ſunt. Nam & linguæ, & vniuerſi corporis color alteratur, vbi hepar vitiatum eſt. Sicut rurſus thorace patiente, tuſsis increſcit, atque eo tempore omnino apparent ea, quæ tuſſiendo exprimuntur.

SCHOLIVM.

VBI legimus, ad modum læsionis accidendo considera ad quã passionẽ propriè pertineat. Legitur in greco codice ἐπὶ τὸν τρόπον τῆς βλάβης ἀφορμώμενος ἐπισκέπτου τίνος ἐστὶ πάθους ἴδιον. id est (si verbum verbo vis reddi.) cùm admodum læsionis accesseris, considera cuius passionis est proprium. Quoniam verò hæc verba non valde videntur coherere, dictio enim proprium, græce ἴδιον, non videtur quid referat, non enim læsionem, nam ratio grammaticæ non fert dicere, læsio proprium, vel βλάβη ἴδιον. Fuchsius literam græcam permutans, loco πάθους legit πάθος, & ita deinde transfert, ad læsionem accedendo cuius est propriũ pathema considera. Et relatiuum, cuius, dicit referre, læsionem. Itaque intelligit, considera cuius læsionis est pathema. Qui sensus mihi videtur peruersus. Nam præterquam quod non video quid ita à Galeno doceretur, quia pathemata non sunt læsionum, sed læsiones pathematum, tollit pulchrum sensum, scilicet oportet primùm considerare læsionẽ actionis, videreq; ad quod instrumentũ pertineat, deinde modum læsionis, ac considerare ad quam passionem pertineat, vt ita cognoscãtur pars læsa, & morbus. Nimirum vt dictum antea est, læsio actionis significat partem laborantem, modus læsionis passionem. Ergo errauit Fuchsius, legendũq; est. Considera ad quã passionẽ propriè pertineat, suple modus

læsionis

læsionis. Aut reddendo verbum verbo. Considera cuius passionis sit (suple modus læsionis) proprium, suple signum aut malum. vbi nos legimus ac deinde quibus ex ipso corpore totũ, quibus verò partes aliquæ incõmodũ subeãt. Copus legit ac deinde quibus vniuersum corpus, quibus priuatim quædã corporis partes fruantur; Fuchsius legit, ac deinde è quibus vniuersum corpus, è quibus partes aliquę læ dantur. Alij legunt, atq; ex eo an totum corpus aut partes aliquæ incõmodum ferant. Græca litera ita habet. *κἄπειτα τίνων μὲν, ἐξ ἀυτοῦ συναπολάυει τὸ πᾶν σῶμα, τίνων δὲ ἐξαίρετος μόρια ἄττα,* i. reddẽdo verbũ verbo. Deinde quibus ex ipso fruitur aut læditur, totum corpus, quibus partes aliquæ. Fuchsius censet codicem esse deprauatum legendumquè vbi ἐξ *αυτοῦ* id est ex ipso ἐξ *αυτῶν* id est, ex ipsis. Quia non videt, illud ex ipso quid possit referre. Ex ipsis verò refert excrementa, qua sidicat, quibus ex ipsis excrementis, totum corpus, & quibus partes aliquæ læduntur. Cæterũ ego non ita puto (cur enim dicam vitiatũ esse codicẽ. cùm sensus verbis haud quaquam mutatis constare possit?) Sed illud ἐξ *ἀυτοῦ*, id est ex ipso, corpus referre. vt ego in mea lectione expressi. Quod verò alij legunt læduntur, aut incõmodũ subeant, feranturè, alij fruantur. Factum est quia verbum *συναπολαύω*, quo Gal. hic vtitur, significat frui aut ferre malũ, itaq; portare aut bonũ aut malũ, vt est phrasis Hispana. Vtũtur n. Hispani verbo gozar in bonam aut malã partẽ. Lati-

ni non ita, ſed frui in bonam partem accipere ſolent, proinde ego nolui legere, vt Copus, fruantur ſed incommodum ſubeant. Hepar per membranas peritonæũ ſcilicet, ex quo habet ſuum indumentũ & per omentum alligatum eſt coſtis inferioribus, vbi illis hæret ſeptum tranſuerſum, id verò non in omnibus accidit nec hominibus nec ſimijs, vt docebitur à G. li5. ca. 7. huius operis, proinde ergo modo dixit, quibus nonnullorum iecur coſtis alligatur.

IGITVR quemadmodum fieri nõ poteſt, vt illęſis ſpirandi, tùm partibus, tùm inſtrumentis, difficilis fiat reſpiratio: (accidit autẽ interdũ nullo exiſtente in ipſis ꝓprio morbo, ſed tranſuerſo ſepto, aut detracto, aut oppreſſo, vt homo difficulter ſpiret) ita etiam vſu venire ſolet in ea ſede, quæ principem in ſe animæ facultatem cõtinet. Nam cùm & ſcientia, & opinio, atque cogitatio omnis in ipſa conſiſtat, ſi harum aliqua lædi videatur, protinus ipſam quoque paſsione quapiam laborare arbitramur. Nam vbi vel in pleuritide, vel peripneumonia delirium incidit, nemo vel à coſta, vel à pulmone accidens hoc proueniſſe dixerit. Quippe vniuerſi eam partem, in

qua princeps animę vis residet cōsentire, putāt, ac nititur quisq; vt modū cōsensus sectę suæ cōformē ostēdat. Verū in aliis passionibus nō cōsentire, sed primogenia ipsā passione laborare aiūt, veluti in lethargo, & phrenitide. Sēper verò pati, vbi ꝓpriarum ipsius actionū aliqua lęditur. Proprias actiones dico, quas per nullā aliam partē, velut per instrumentū facit. Nam re vera & videre illā & audire haud quaquam negandum est, sed videre oculis, & audire auribus. Atqui vt cogitet, & reminiscatur, & existimet, & eligat, neque oculis, neque auribus, nec lingua neque alia quapiam parte vtitur. Quod si hæc animæ pars ita esset in cōtinente ipsam corpore, vt nos in domo aliqua fortasse nullam omnino ei noxā afferri putaremus à loco quoniam verò ipsam lædi videmus, quomodo lædatur, est inuestigādum. Si verò veluti forma quædam corporis est, ab ipso inseparabilis, eam lædi non inficiabimur

 mur

mur,ob suscipientis ipsam corporis alteratione. At quia de hac re inter Philosophos ingens pugna est, aliis eã veluti in domicilio cõtineri dicẽtibus, aliis verò ipsam corporis formã esse putãtibus, idcirco quomodo lædatur inuentu perdifficile est. Quod verò lædatur, ab experientia discere licet. Etenim vbi fracto capitis ossi terebra adacta est, si quis vehemẽtius cõprimat, protinus sensum omnẽ amittit laborãs. Quinetiam si inflãmatio quædã oriatur. Nam hanc etiam euenire interdum videmus. Mentem itaque lædi minime negandum est. Præterea nonnulli per vehementem capitis vstionem dilirauerũt, atque per fortes ictus capiti adactos sæpenumero stupidum soporẽ sequi videre est: multæ quoque passiones in capite consistentes mentem haud obscurè vitiant adeò, vt etiã populares, cùm aut delirare aliquem, aut mentem quomodolibet laborare conspiciunt capiti remedia adhibenda

adhibenda esse censeant. Verùm enimuero quod principium sensus, & motionis ab impetu prodeuntis, sedem in cerebro habeat, & quod hoc à meningibus contegatur, id in aliis commentariis, quam verissimum esse declaratum est. Nunc verò quomodo distingantur passiones primitiuæ ab his, quæ per consensum eueniunt, considerandum est. Nam huiusmodi speculatio propriè ad hoc nostrũ, institutũ ptinere videtur, & quidẽ nõ sine manifesta vtilitate: quippe ad curãdi rationẽ imprimis pertinet cuinã parti remedia sint adaptãda, cognouisse. Nã per solũ cõsensum læso cerebro si ea pars, quæ primitiua passione laborat, fuerit curata priusquã cerebro propria aliqua eueniat passio nullũ in ipso relinquitur accidẽs. Quod si ex cõsensu, permanẽs aliqua fiat in ipso passio tũ nõ solũ parti, quæ primitiua passione laborat sed capiti quoq; remedia adhibere oportet. Quapropter

exactè definire vtrũ cerebrũ, an mẽbranæ ipsius primitiue patiãtur, haud magnã vtilitatẽ afferre potest. In vtraq; N. passione capiti succurritur. Igitur huic rei nõ ita vehemẽs studiũ adhibere, sed morbi potius essentiã, qualis sit, inuenire cõuenit: quippe humidũ exiccare aridũ humectare, frigidũ calfacere, calidũ refrigerare oportet ac si coniugata fuerit passio, per contrariã cõiugationẽ ipsam curare, vt calidã & siccã humectare, & refrigerare, humidã frigidãq; exiccare & calfacere, atq; in reliquis duabus cõiugatiõibus est portionẽ, ac in cęteris morbis omnibus, eadẽ ratione similiter facere cõuenit. At vnius cuiusq; speciẽ, in libro de morborũ differẽtia psequuti sumus. Quũ itaq; & cerebri, & mẽbranarũ eius, iidẽ morbi simili curatiõe indigeãt, logica magis, quã ad curationẽ vtilis esse videtur quęstio in vtrolibet illorũ cõtineatur prĩceps animę facultas. Verũ an in corde sit ea facultas, lõge diuersa, atq; omnino

no differẽs eſt quæſtio. Eſto N. vt à flauabile in corde & accumulata, & putredine affecta, phrenitis ſit excitata, nõne delirare videbitur is, qui caput oxyrhodino ꝑfundere iuſſerit? Nam ſi hoc præſidio phrenitidis cauſa ſanari poſsit, non capiti, ſed thoraci, ipſum adhibere poterat. Nec tamẽ vniuerſo thoraci, ſed illi duntaxat parti, in qua cor cõtinetur.

SCHOLIVM.

SCIENTIA & opinio ſpecies cogitationis ſunt, pertinẽtq; ad cogitatiuã vim, quã teſte Ariſto. 1. de hiſtoria animaliũ cap. 1. animãtiũ omniũ ſolus homo habet. Propriæ actiones aliquãdo dicũtur à Gal. quæ nõ ſunt cõmunes vt guſtare, eſt propriũ linguæ, quia nulla alia corporis pars guſtat. Ita finit. 5. de locis patientibus cap. 7. Aliquãdo dicũtur propriæ alicui parti quæ aguntur proprietate aut ſimilitudine ſubſtantiæ, vt ſanguinis generatio actio propria eſt hepatis, venis nõ eſt propria. Quia in hepate generatur ſanguis gratia proprietatis, ſubſtantiæ ipſius, in venis, nõ ita, ſed calore cùm ipſarũ, tũ mẽbrorũ circũ iacẽtium, tùm etiã ſanguinis qui ab

hæpate

hepate confectus venit, cocta pituita transit in sanguinem, non aliter quàm multum in dolio coctum transit in vinum, quanquam vini conficiendi non est proprietas dolio. Hoc modo est vsus Gal. nomine propriæ actionis lib. 6. de placitis. Hic verò in alia significatione eo vtitur dicens actiones proprias membri alicuius esse eas, quas per se ipsum obit id membrum, non proprias verò, quas obit aut membrum, aut facultas, quæ in eo est, sed per alia instrumenta. Ita imaginatio, extimatio, & recordatio, propriæ actiones cerebri sunt. Quia cerebrum imaginatur, extimat, & memoratur seipso, citra aliud instrumentum, vt ventriculus retinet, & coquit, & cõmutat: nec verò hic abusiuus modus est loquendi, cerebrum imaginatur, imò proprius magis, quam hic, imaginatiua imaginatur. Nam actiones de instrumentis dicuntur per facultates, vt cerebrũ imaginatrice imaginatur, ventriculus concoctrice coquit, visio, auditio, & tactio, actiones sunt cerebri, sed non propriæ: aguntur. N. alijs instrumentis, oculis nempe, auribus & manibus. Caue tamen hic intelligas cerebri esse actiones, vt Manard9 & alij quidam, sensus omnes agi in cerebro, quanquam passiones instrumentorum in singulis illorum fiant. Nam hanc opinionem satis refutauimus lib. 2. controuer. cap. 25. sed tandem facultate quæ in cerebro residet, hac inquam ipsa oculi vident, aures audiũt, lingua gustat. Operatur scilicet ea vis vbique pro ratione instrumenti. Non est quod ad presentem

doctrinam

doctrinam laboret Ga. ſcire quid ſit anima nec quo modo in corpore conſiſtat (præcipuè cum de ea re nullam afferri poſſe monſtrationem ſæpe dixerit) nam vtrunque ea habeat & vt cunque in corpore ſit, cõſtat ad actionis læſionẽ læſionẽ inſtrumentorũ eſſe ſatis. Quòd ad curationẽ attinet nihil refert, cõtineatur facultas animalis in meningibus, aut in cerebri ſubſtantia, nam vt cunque hoc habeat, medicamenta capiti imponenda ſunt. Cæterum de hac re ſcripſimus cap. 13. lib. 2. cont. vbi retulimus opinionem Fernelij hac de re, oſtendimuſque illum leuibus rationibus à Gal. recedere, ſtatuentem vim motoriam eſſe in medulla cerebri & ſenſitiuam in meningibus. Quum tamen vnica facultate ambo hæc agantur, eaque in medulla vt in prima ſede reſideat, docente Gal. 7. de plac. in libri calce.

ATQVE vt hæc à nobis pulchrè ſunt definita, ita illud, non ſolum patientem locum, verum etiam cauſam illi noxam inferentem conſiderandam eſſe: vt exempli gratia, delirium eſt accidens eius actionis, quæ à loco mentis compote prodit: ſimiliter ſopor profundus, ac ſtupidus: ſed à contrariis cauſis oriuntur, quippe & vigiliam, & delirium, cauſa poteſtate cã

lida

lida efficit. At quotquot somnolentæ & soporosæ sunt passiones, omnes à frigida causa proueniunt: id quod ex medicamentorũ natura planè discere licet. Quippe frigida stuporem, soporemq;, calida verò vigilias, & varias motiones inducũt. Sed quid opus est fortia medicamenta enumerare, cũ quotidie videamus & lactucas, & potabiliũ, calidarũq; aquarũ balneas, & vinũ modicè dilutũ, sanè nunq; inducere? Reliquorũ medicamentorũ exẽplo, quæ & humectare & refrigerare possunt: quæ verò iis cõtraria sunt vigilias excitare. Itaq; tenuis ratio victus, & vinũ meracius, vigilias inducũt, idq; multo magis, cum vinũ meracum, aut suapte natura fuerit calidum, aut valde antiquum: Veluti apud nostrates Pergami olim accidisse, memoriæ proditũ est: nec absurda videtur historiæ ipsius narratio. Grãmaticus quidam, singulis diebus balneum petens vnum ex pueris secum ducebat, altero domi

relicto

relicto concluso, qui rem familiarem ser-
uaret, atque ea, quæ ad victum essent necessa
ria, præpararet. Puer itaque domum custodi
ens cū vehementi siti cruciaretur, nec esset
ei aquæ domi copia vinum antiquum libe-
raliter potauit, atque reliquo tempore vi-
gil omnino permansit. Postea correptus
febre, vna cum vigiliis oborto delirio pe-
riit. Cæterum animātia quæ frigidiori sunt
natura, per hiemē ob frigoris vim, perinde
ac si mortua essent latitare solent. Atque
tunc viperas quoque videres, si manibus tra
ctentur, deferanturquè, haudquaquam mor
dere. Nam per æstatem, tum hoc animal,
tum serpentes reliqui omnes maximè sub
caniculæ feruore, cum vehementer æstu-
ant, furorem præ se ferre videntur, adeò vt
ne exiguo quidem momēto, quiescere pos
sint. Quod intelligens Nicander, sic de
Cenchride cecinit

Non

Non temere offendas, calcando Cenchridis artus,
Dum furijs agitur.

Verùm de iis alibi pleniorem inuenies & enarrationem, & demonstrationem. Siquidem calida causa ad motum excitat, atque idcirco vigilias affert: frigus autẽ otiosum, & ad motiones pigrum reddit animal, ob idq; somnum, soporémque inducit. Igitur qui hæc intelligit, cum per ardentium febrium vigorem, hominem viderit & vigilare, & delirare, deinde inclinante iam febre & dormire, & recte sapere in capite nullã propriam esse passionem, sed â febris abundanti in caput calore delirium fieri existimabit. Sic etiam in peripneumonia & laterali morbo, cum ad vigorem febris peruenit delirium sequi solet nulla existente in capite propria passione. Quippe tum passio propria esse putanda est, cum permanere in parte quapiam conspicitur. Vnde si in laterali morbo, permanens eueniat delirium, caput

caput proprium habere morbum existima, ita vt quamuis lateris morbus quiescat, posſit tamen capitis morbus permanere. Sæpenumero enim vidimus glandularum tumorem ob vlcus aliquod obortum, vlcere curato, deinde diutius infestare. Ergo cũ pars aliqua ſimul cum alia ſic laborat vt irritata quidem vna, altera vehementius molestetur, remiſſa verò irritatione quieſcat, eã per conſenſum pati putãdũ eſt. Hæc enim vna coniectura communis eſt. Sed de cerebro, vt dictum eſt, proprium ſumitur indicium, ſi non aſsidue delirium permaneat ſed auctam febrim ſequatur. Atq; eadem ratione fieri ſolet, vt cum febrium acceſsiones irruere incipiunt, ſopore laborantes grauentur, quod hoc tempore cerebrũ vehementer ſit refrigeratum: quippe quod alioqui paratiſsimum eſt, vt noxam huiuſmodi ſubeat, cum intemperiem habeat frigidam: non verò tantam, vt hæc ſola prædictorum

dictorum accidentium poſsit eſſe cauſa, ſed cum acceſsio ab initio proceſſerit, frigus adeò increſcit, vt ſoporem queat inducere. Id verò, vt dixi, fieri conſueuit, vel ab intemperie frigida vel à pituita in cerebro exuperante.

SCHOLIVM.

SOPOR ſemper fit à cauſis vehementer frigidis (eſt verò ſopor ſomnus profundus, quem verius appelles cerebri ſtuporem quam ſomnum) mediocris verò & naturalis ſomnus non tam fit frigiditate quam humiditate, eo fit vt is non tantum à modice frigidis cuiuſmodi lac & lactuca ſunt, concilietur, ſed etiam à modice calidis, cum ea humectantia ſimul ſunt, & replentia caput, cuiuſmodi vinum in mediocri quantitate hauſtum, aut mediocriter dilutum, verùm hoc intereſt, quod modica frigiditas humiditatem cui coniuncta eſt in conciliando ſomnum iuuat aliquantulum (quanquam is ab humiditate primario procedit, nam qui à frigore procedit primario ſtupor iã eſt) calor verò humiditatẽ in cõciliãdo ſomnũ per ſe nullatenus adiuuat, quin potius impedit (addidi per ſe, quia ex accidẽti poteſt

potest etiam calor excitando vapores qui repleant, somni esse causa, quomodo expurgantia medicamenta somnum videmus accersere) quo fit vt quæ valde calida est, etsi humida maneat peruigilij cau sa fiat. Vt si vino meraciori immodicè vtaris, quod vt quidam statuunt calidum & siccum cum sit, non potuit, non inducere peruigilium, vt veró nos alibi diximus est calidum & humidum, & eo calidius quo generosius, & antiquius, & meracius, factum ergo est in puero præscriptæ historiæ peruigilij causa, cum quia perse calefecit vehementer, tùm etiam quia ex accidenti resiccauit dissipato cerebri humore. Ad loci huius enarrationem, hæc sunt satis. Qui de medicamentis somniferis optat audire plura, legat caput. 10. libr. 10. cont. medicarum.

LIBRI SECVNDI FINIS.

Liber tertius.

CAP. I.

Relectiuncula.

Caput hoc, quod in plęrisq́; codicibus occurrit in tria capitula distributū, nos vnicū esse fecimus: quia totū nihil fere cõtinet præter dictorū prius repetitionē. Cum enim hactenus Gal. duobus libris methodū cognoscendi loca patiētia, & locorū paßiones docuerit toto reliquo opere insistit ei exercitationis modo: qui in prooemio lib. 2. primus numeratus est: qui per singulas particulas procedit. 3. hic liber cõtinet morbos cerebri. 4. morbos faciei, & spinalis medullæ: & pulmonis. 5. cordis, thoracis, septi transuersi, gulæ, oris vētriculi, & iecinoris. 6. lienis, vētriculi, & intestinorū, renū, vesicæ, vteri, & colis. Prius tamē quā hāc exercitationē ineat, repetit Gal. plęráq; eorū quæ hactenus dicta sunt. In. 1. actionē læsam significare partē patiētē. Repetit tiā modos cõpaßionis antea dictos affectiones quoq́; esse duplices, quasdā in habitu, quasdā in dispositione. Mõstrat deinde ad morborum curationem necessariam esse hāc doctrinam de locis patientibus: quāquam empirici medici cõtrarium statuebant, dicentes curationis rationē ex solo experimento: cùm proprio: tùm præceptorum: posse citra ratiocinationem quampiam constare. Tamen Gal. de illorū secta hanc fert censuram, posse quidem illos morbos, qui frequenter occurrunt sola experientia fretos curare: cæterum in ijs qui rarißimè eueniũt, nequaquā posse id præstare: ad horum enim curationē rationali medicina esse opus.

De

E patientibus locis,(sic enim vocãt corporis ptes pauci ad modũ medici scribere aggres si sunt,ac multo plura, quã attigerint omiserũt. Itaq; cęteris silẽtio prætemitis vnius Archigenis,haud indigne qui omnibus præferretur meminimus. Diximus N. Eũ sermonẽ,quo asserit actiones quasdã lædi illæsa illa corporis particula quæ ipsis deputata est, discussione egere,defendi N. potest,si pars per alterius cõsensum lęsa,nõ dũ permanẽtẽ habeat affectionẽ, sed veluti vmbra quędã, vt ipse dicebat insit hæc ei affectio. Nã si ad ignẽ quis pprius accesserit, vt fere cõburi videatur,citra tamẽ vstionẽ, dolebit quidẽ vehemẽter,sed calfacta parte nihil adhuc patiẽte, sic etiã vbi ambiẽs aër vehemẽter frigidꝰ, aut aqua exactè frigida, aut nix infestat,grauis admodũ dolor excitatur. Atqui ablata re quæ nocuit, ptinus conquiescit affectio. Quamobrẽ satius fuerit, vt dicamus nomine idipsum indicãte, affici

quodãmodo eã partẽ quæ alteri cõsentit. neq; N. pars, quæ nihil patitur sed ea, quæ cũ alia patitur, cõsentiẽtis vocabulo significatur, quare quãdo in stomachis affectiõib9 similia Sympto. iis quæ in suffusis apparere solẽt circa oculos fiũt, dicẽdũ est illos pati, elato ad cerebrũ ab humorib9 in vẽtriculo cõtẽtis fumoso quopiã vapore: nõ tamẽ adeò afficiũtur, vt ablata re, quę molestiũ intulit ꝓpria curatiõe egeãt rerũ huiusmodi disputatio, vt dixi, ad dialecticã potius pertinet. Quæcũq; N. quæstiones vsũ trãscẽdũt, qualis sit rerũ natura secũdũ ꝓpriã essentiã indagãtes, haud dubie logicæ esse cẽsentur. Sic N. Chrisipp9 philosoph9 cũ de animi ægritudinibus scribere instituisset, vno quidẽ libro curãdi rationẽ tradidit nobis ad earũ curationẽ inprimis necessario, aliis verò trib9 logicas quęstiões est cõplex9. Igitur ꝙ sint læsarũ actionũ modi, Archigenes parũ acurate explicuit quãuis hæc quęstio & melior

lior, & huic noſtro propoſito vtilior fuiſſet, ꝙ & primo affectæ, ſiue ꝓprie affectæ, ſiue quomodolibet nominaueris corporis ſedes ita depræhẽdũtur, & curãdi quoqꝫ facultas abũde ſuppetit. Ego verò in vocalibus inſtrumẽtis id iã expoſui, ac in eo quoqꝫ qui in manu ſẽſum amiſit digitorũ, ipſis nõ affectis. Quippe inuẽta in dorſi initio pars, quæ primo afficiebatur, idoneã curationem oſtẽdit, ſed aliter eueniũt ſuffuſionis accidẽtia, affecto vẽtriculo: adqꝫ aliter ei qui ab alto decidit, nullo exiſtẽte in vocalibꝯ inſtrumẽtis vitio, vox inter cepta eſt denique alia cõſenſus ſpecie laborabat, is cuius digiti ſenſum amiſerãt. Siquidẽ oculi vexabãtur, ꝙ aſcẽderet ad eos aliquid, vox autẽ, ꝙ materia eius eſſet oblęſa. Sed digiti idcirco torpebãt ꝙ ſentiẽdi facultas ad ipſos nõ deſcendebat & meliꝯ quidẽ fuerit, exiſtimare nihil omnino pati vocalia inſtrumẽta & digitos, prę oculis. Nã his vt fumoſo vapore impletis affectus

fectus ipse inest: vocaliũ verò instrumẽtorũ atq; digitorũ officiũ læditur, nõ q veniat ad eos quippiã pternaturã, sed q ea re aut eo, q secũdũ naturã ad ipsos venire debet, priuentur. læso igitur nerui iuxta spinalẽ medullã exortu, vis sentiẽdi digitis nõ influit. Guttur verò sũmũ resolutis intercostalibus musculis, spiritũ, qui efflatur, nõ recipit nihilominus rectè dixeris, in ipsis hãc esse affectionẽ, q nõ perueniãt ad ipsas partes ea, quę antea cũ secũdũ naturã se haberẽt, venire solebãt etenim fõtes affici haud absurde putaueris, si nõ perueniat ad ipsos aqua, sic cerealiũ quoq; frugũ è terra pdeũtiũ, squallor immodicus, affectio est, & animalium, cibi, potionisq; penuria Quoties N. alicui deest illud, sine quo secũdũ naturã munere suo fungi nõ potest, ipsũ optimo iure affectũ esse putãdũ est. Sed huiusmodi quęstiones (vt iã dixi) ad dialecticã potius pertinent. Cæterũ magna medicorũ pars negligit eas cõsiderati ões, quę vel læsis, vel

vel depditis actionibus, necessariæ sunt. Cũ N. duę, tres ve fuerint aliquãdo huiusmodi actiones, accidit interdũ, vt vna particula affecta, reliquæ illi consentiẽtes in suis actionibus simul lędantur, interdũ verò, vt omnes eodem modo afficiantur. Atque accidit interdũ vt hanc aliquæ affectionẽ habeant (vt ita dicam) hecticam, id est, quæ tenaciter hęret, reliquæ verò (vt sic dixeris) cataschesin id est, leuiter inhærentem, & quæ facile discutitur, de quibus secundo libro de viuorum dissectione, atq; in eo, qui hunc præcedit, iam diximus, ac nonnil in sequẽtibus quoque dicemus, vt videlicet futurum sermonem, qui sine huiusmodi definitionibus explicari non potest, perficiamus. Sed iam enarrare aggrediamur, id quod admodum vtile fuerit predixisse, propter eos, qui verbo quidem demonstrare nitũtur affecti[redacted] orum locorum inuestigationem medicis esse necessariam, opere verò illam euertunt

tũt. Atq; vnũ aliquẽ affectũ, pro exẽplo sumamus, sitq; is pleuritis, in qua latus esse affectũ, dolor ipse declarat, sed vtrũ quæ succingẽs appellari solet, siue mẽbrana siue tunica (nihil enim refert) inflãmetur in pleuriticis, an alia quidẽ lateris particula: præterea vtrũ pulmo secũdũ fibras, siue apices, necessario afficiatur, an omnino affectionis sit expers, scire nihil ad rẽ pertinere autumãt ii, qui vsum & experimẽta præferũt: multos enim pleuriticos alios vna cũ pręceptoribus, alios sua tãtũ industria se curasse dicũt, obseruatis iis pręceptis quę ab Hippo. in libro de ratione victus in acutis morbis præscripta sunt. Itẽ quid ipsis ꝓsit, & quid noceat plane noscere, euidẽtiaq; signa habere. quibus discãt cui venã secare oporteat. Insuper de fomẽtis, cataplasmatis, victus ratiõe alui ductione, nihil sibi ad cõpletã notitiã deesse idq; ex lõga experiẽtia. Sed quid vel Hippo. vel aliũ quẽpiã illo priorẽ induxerit, vt hæc

inueniret auxilia penitus ſe ignorare: ſatis ipſis eſſe, ſi iã dictis remediis cõmode vtãtur. Id ꝙ alios quoq; artifices facere videmus. Neq; enim faber, ſiue lignarius ſiue ærarius, nec coriarius quo pacto artes ſuæ fuerint inuẽtæ, inquirũt, ſed à præceptoribus edocti, vſu ſeas probãt, & confirmat, atq; ſic clarũ nomen aſſequuntur. Equidẽ, vt verum fatear, cũ medicos, qui ſe empiricos ab experientia nominãt, talia proferentes audio, inducor certe vt probabiles putẽ eorum rationes videnturquè mihi dogmatici contra illos parum idonea ſe reſponſione tueri. Prõinde vt cæteris in rebus omnibus temerarium aſſenſum ſemper cohibui, ita in inueſtigandis ſingulorum remediis diu multũq; apud me cogitaui, an logica demonſtratione indigerem, an ſufficerent ea præcepta, quæ ab experientia, & præceptoribus, atq; ex meipſo didiceram. Igitur ea, quæ diutina inquiſitione longe optima iudicaui, ita

me

me dii ament, veritatis amatores docere nõ grauabor nihil enim cauſæ eſt, quamobrẽ mentiar, quod facere ſolent ii, qui vni ſectæ addicti, omnem ex ipſa gloriam quærũt. Quippe contentioſe eos defendere oportet, eam ſectam veram eſſe quam vnicã nouerunt. Nam ex nullo alio diſciplinarũ genere, gloriã ſperare poſſunt. Ego vero reipſa, & publicè, & priuatim, apud eos vide licet, qui ſectam quamlibet à me diſcere cũpiebant, oſtendi, in omnium ſectarum ſciẽtia (ne maius quicquam dixero) me eſſe poſthabendum nemini, quod ſi vni ſectarũ patricinium ferre velim, ita in promptu ſunt mihi rationes, vt nõ verear ne quis me conuincat. Non N. vt nõnulli faciunt, ex libris eas didici, ſed preſtantiſsimis in vna quaq; ſecta pręceptoribus vſus ſum, nec ſane odiſſe poſſum empiricos, quorum præceptis ſim inſtitutus, vel dogmaticos. Pari enim ſtudio omnibus dedi operam, verſatuſquè

ſum

ſum cũ preſtantiſsimis in vna quaque ſecta præceptoribus. Itaque innotui Romæ tum primoribus eius vrbis ciuibus, tũ imperatoribus deinceps omnibus, & quidem ob artis opera, non ob ſophiſticas rationes. Quamobrẽ nihil prohibet, quo minus de vna quaque ſecta vere dicam ea, quæ ſentio igitur per artis rationem comperi, eam remediorem inuentionẽ, quæ ex vera demõſtratione procedit, in iis quæ rarò accidunt, experientia longe preſtare. Vnde multos morbos curaui, medicamentis ab experientia maxime alienis quæ quidem in libro de curandi via & ratione latius explicita ſunt.

lege librum de notione in quo ista galeni uis prehenditur

SCHOLIVM.

VBI dicit, & melius qnidem fuit exiſtimare nihil omnino pati vocalia inſtrumenta & digitos, non negat hæc pati, docuit enim in primo li. & in hoc etiam capi. docet ea aliquo modo pati, ſed dicit non pati ὑπὲρ τοὺς ὀφθαλμοὺς. Id eſt, præ oculis, nam oculi ſuffuſorum laborant per conſenſum

ventriculi, quia influit in eos excrementum inutile. Digiti verò & vocalia instrumenta laborabant tantum per priuationem, digiti facultatis, vocalia materiæ. Constat verò longius abesse hanc compassionem à propria passione quam illam. quia illud est infestari à re inutili, hoc non est infestari, sed ca est infestari à re inutili, hoc non est infestari, sed carere medici empirici & methodici negabant ad curationem morborum conferre quicquam notitiam locorum patientium. Quidam verò dogmatici, qualem fuisse Archigenem inquit, dicebant quidem necessariam esse, cæterum operibus id minime indicabant.

NVNC verò ea duntaxat perstringã, quæ nostro proposito magis accommodata videbuntur, inueniens enim actionum læsiones, non solum propter similares partes à quibus læduntur ægrotantes, sed etiam propter alias quasdã partes quarum vtilitas aliqua est, actio autem nulla. Inueni etiam organicarum partium morbos operationes lædere, atque iis præcognitis, deinde inueni quosdam morbos continenter fieri solitos plerisque hominũ, quosdam autem rarò, empiricam autem medici-

medicinam videns nõ quod rarum eſt, ſed quod crebro accidit in memoria & imitatione cõtinere, ac propter hoc dimiſſas morborum raro euenientium, non ſolum curationes, ſed etiam præcedentes ipſorum cognitiones, quomodo ipſos dignoſcere oportet primum inueſtigaui, inueniq; earũ quaſdam ſcientifica deprehẽdi poſſe notitia, nõ nulla verò artiſiciosa vocata cõiectura, atq; id circo ipſas magna ex parte rectas. Eiuſmodi enim eſt artificioſe coniecturæ vis. Verum tũc hás ipſas, tunc vel maximé quæ raró eueniunt affectiones, ſcientificamquè notitiam admittunt, indigere ſemper inueni affectarum partium notione. Itaque medicicam profeſſus, vſque ad ſenectutem nunquam in hodiernũ vſq; diẽ turpiter me geſsi, neque curando, nec præſagiendo: id quod celeberrimis quibuſdam medicis interdum accidere memini. Quod ſi quis gloriam ab artis operibus, nõ à ſophiſticis ſermonibus

monibus

monibus assequi voluerit, is nullo negocio facili compendio colligere poterit, ea quæ per omnem fere ætatem diligenti inquisitione inueni. Idque sibi persuasum habeat, hac via, & ratione, medicamenta me inuenisse, quibus morbos raro euenientes curarem, cùm antea nec præceptorem vidissem huiusmodi morbos curantem, neque ipse aliquid expertum haberem remedium. Id quod, per deos immortales, affirmare nequaquam timeo. Quippe vitiata actione, semper inuestigare studebam, quænam sedes, vel ipsa afficeretur, vel alteri cõsentiret. cumque eam inuenisse persuasum mihi esset, tum affectionem ipsam quærere atque ex vtrisque totius curatiui generis indicationem sumere, simul remediorum & quantitatem, & qualitatem & idoneam materiam inuenire. Præterea cum prædictis, & ætatem & naturam laborantis, tùm anni tempus, & terram, & genus alia, quorum

rum in hippocraticorum librorum enarratione memini, perpendere operepretium ducebam. Verum ſuperioribus duobus libris hũc præcedentibus, niſi fluxa admodũ fuit memoria, didiciſtis affectas ſedes poſſe depræhẽdi ab excremẽtss, atque iis, quæ affectis partibus adnaſcuntur, item actione læſa, quibus connumerantur & color præter naturam & figura. Sed excrementa trifariã diuiduntur. Aliquando enim affectorum ſedium partes, ipſarum videlicet eſſentia vel ſoluta, vel diſſecta excernuntur, interdum ea, quæ in ipſis continentur, nonnunquam aliquid, quod morboſas affectiones ſequitur, id quæ vel ſolas, vel ſemper, vel magna ex parte. Cùm itaque in quibuſdam affectibus, nulla alia mihi pateret via, ſola actionis læſio ſatis conducebat ad affectarum partium inuentionem.

r Scholium.

SCHOLIVM.

ACTIONES instrumentis aguntur, sed propter simplices partes, ex quibus constant, scilicet in vno quoque instrumento est pars quædam simplex, quæ est instrumentum proprium illius, reliquæ omnes aut agunt, aut vsum præstant, atque ita ex primarijs actionibus quæ agũtur partibus simplicibus, prodeunt actiones secundariæ, quæ sunt instrumentorum, vt ingressus fit cruribus, carnea in illis parte hic laxata, illic contracta, neruo præstante vim, osse semper firmante, itaq; actiones omnes quæ secundariæ aut perfectæ dicuntur, instrumentorum sunt, sed causa simplicium, in simplicium siquidem temperie facultates omnes consistunt, proindequè hoc loco Galenus dixit, non solum propter simplices partes à quibus eduntur. Nec verò quicquã hac in re interest inter sensus & motus, vt Aristote. secundo de partibus animaliũ, capite primo somniauit. Eodem enim modo, quo de motibus diximus, sensus contingunt. Fit scilicet visio ab oculo, sed singulis partibus illius ad visionem conferentibus, humore cristalino sustinente alterationem à visibilium speciebus, tunica cornea vicem perlucdij medij habẽte, vuea attemperante splendorem internum, & externum, & aliarum partium singulis præstantibus suos vsus. Cæterum quanquam actione aliqua omnino nulla particula caret: (habet enim saltem coniunctam nu-

tritionem

tritionem, quare dictum vere est decimo septimo de vsu partium nullam particulam esse, cuius non sit actio aliqua) tamen actione instrumenti multa instrumēta sunt quę carēt, habēt tamē vsum aliquē gratia cuius instrumenta sunt. Dicuntur habere actionem, quæ ad aliquam actionem habent vim, efficaciamvê, quæ verò nullam talem habent, sed compositionem aliquam vt aliquid agatur accommodatam vsum habent, non actionem vt vena, quæ præter nutritionem, quæ non inest illi vt instrumēto, sed vt simplici cuiuis parti, nullā actionem habet, sed accommodatam habet figuram, vt per eam sanguis fluat, & distribuatur. Illud etiā quod tunica cornea prestat visioni, non est actio, sed vsus. Nihil enim facit, sed peruia est facultati & speciebus. Ita intelligētur facile verba illa libelli de differentia morborum. Quod si id, cui tumor accidit corpus, nullum proprium habeat opus, vna tantum erit ægritudo, & in eodem libello paulo infra ita scriptum est. Nam cum didiceris, in ijs quæ de functionibus, atque vsu membrorum ratiocinationes habentur, ex omnibus animalis partibus, nonnullas quidem operationem toti animali vtilem conferre, nonnullas autem nihil agere, sed vsum aliquem operationibus afferre. verum cap. hoc non indiget pluribus.

CAP. II.

Relectiuncula.

Iam hinc incipit Galenus agere de capitis morbis, sumitq; principium ab abolita memoria, atque vt nos ad exercitationem deducat refert historiam quandam, docetq; qua via ipse inuenerit, oblato quodam homine cui memoria repentè erat abolita, & patientem locum, & morbi essentiam, interim acrius inuehitur in Archigenem quòd quamuis operibus in hac curatione dogma suum de sede facultatis animalis apertè proderet, tamen in eo asserendo verbis proteruiret. Inuehitur etiam obiter in empiricos ostendens huius ægritudinis remedia nequaquam inueniri posse experientia, eo quòd non potuerunt casu quopiam, vt alia quamplurima contingere. Tandem docet locũ patientẽ esse cerebrum, & morbi essentiam, cùm in abolita memoria, tùm etiam in omnibus soporosis affectionibus (huiusmodi sunt lethargus & carus, & catalepsis) frigus esse.

IGITVR cum deperditam cuiusdã memoriam restituere oporteret, essemq; adhuc iunior ac nec præceptorem vnquam vidissem, qui huiusmodi affectionẽ curasset, nec apud vllum antiquorum curationem legissem: primum qnidem apud meipsum

meipsum inuestigaui quænã pars esset affecta, cui topica id est localia vocata remedia adhiberem, prius videlicet vniuersi corporis curatione præmissa. Id enim commune præceptum est, quod in omnibus morbis obseruare oportet. Deinde qua via, ratione, remediorum singula inuenirem. Cæterum patientem sedem eam ipsam existimaui, qua princeps animæ vis continetur. Medicamenta autem ea adhibẽda esse, quæ huius sedis affectioni aduersarentur, interim oratos habere velim omnes, qui in horum commentariorum lectionem inciderint, vt scabiem aut rabiem vel insaniam quam de sectis conceperunt, deponant: deinde, sic(vt probos viros decet)dicendorum seriem considerent. Equidem cum ea, quę iam supra ꝓposui, perpẽderem, accepi Archigenẽ libũ quendã de oblæsæ memoriæ instauratione edidisse, quo circa omnes bibliothecas illico percurri, cõueniq; biblio

polas omnes, atque medicos quoque quos & viri & ſcriptorum eius ſtudioſos eſſe ſciebam, quo eius libri copia mihi daretur, ſperans in eo remedia, me inuenturum, locum autē patientem minime, quod plane ſcirem nullam aliam â corde ſedem huic affectioni ipſum deſtinaſſe, ſecta ipſius conſtanter defendente, principem animæ vim in ea parte ſedē ſibi vindicare. Porro intelligere cupiebam quod intemperantiæ genus eius affectionis cauſam eſſe putarem, neq; enim dubitabam quin diſtenperantiam aliquam pro cauſa afferret, vtpote qui ſectam eius non ignorarem. Sciens itaque octo intemperantiæ genera in qualibet particula poſſe conſiſtere, quatuor ſimplices, & quatuor compoſitas, noſcere cupiebam, quod intemperantię genus Archigenes læſę actionis cauſam eſſe declararet frigus ne, an humiditatem ſpiritus in corde, an compoſitum ex frigore & humiditate aut ariditatem

tatem

tatem cum frigore putaret huiuſmodi poſſe paſsionem producere. Etenim manifeſtum erat eum in hac re nihil tribuiſſe calori. Quid igitur mihi acciderit iis qui vt dicebam ſectæ inſaniam depoſuerint, deinde narrabo Sane primos eius libri ſermones deſcripſi, vbi videlicet Archigenes curationem ſcribere aggreditur deletæ recordationis, ſiue obliuionis, ſiue memoriæ amiſſæ, aut læſæ, vel vtcumque eam, quam ſupra propoſui paſsionem nominare voluerit, aut ſi non paſsionem, ſed morbum, aut accidens aut infirmitatem appellaueris. Talia enim à ſophiſtis tractantur, quæ ne minimam quidem vtilitatem ad curationis rationem afferunt. Verum quo clariora reddantur ea, quæ poſthac dicemus, hoc prædixiſſe non parum refert: Archigenem vndecim libros epiſtolarum ſcripſiſſe, in quorum primo extat ad Marſum epiſtolla, qua conſulit vt patri memoriam reſti-

tuere mittatur atq; ab initio, statim post prooemium, vbi curationem tractare incipit, ita ad verbum ferè scriptum est: detractionem itaque sanguinis modicam, & repetitam factam esse vobis incipiente interceptione credidi nisi quę imbecilitas obstet. Deinde rursus inquit. Arbitror autē & irrigationibus vos tēpestiue vsos esse, & fomētis totius corporis, deraso verò capiti cucurbitulas adhibuisse, is ita lectis (vt verū fatear) vertigine affectus sum, idq; nō ab re ꝙ spe quā de viro cōceperā frustratū me viderē, quippe q millies in multis commētariis suis patiētium locorū atq; passionis ipsorū scientiā necessariā ad rectam curationē esse dixisset. Sed quid vtilitatis inde cōsequemur nisi ab ipsis ad remediorū inuētionē dirigamur: Qua igitur, ò Archigenes, ꝓbabili ratione persuasi caput aggrediemur, relicto corde cuius cognatū quoddam officiū memoria est, affectus verò huius actiōis deperditio?

ditio? Quam passionẽ sanando, cucurbitula capiti adhibita memoriam reuocat? Qua ratione huiusmodi suades remedia? Ita nunc quoque inter visitandum ægros per communes consultationes video medicos inter ipsos interrogantes qua ratione hoc potius quã illud adhibere suaserit. Atque ii ne minima quidem negligunt, tantùm abest vt tam grandia qualis est cucurbitula capiti adhibita prætereant. Nec video si pectori è regione cordis fuisset adhibita qua ratione Marsi patrem iuuare potuisset, Præterea proposita iam verborum series non explicat vtrum concisa ante scalpello an integra cute cucurbitulam thoraci aptare voluerit. Si N. forte fortuna vt nonnumquam euenire solet frigida aridaq; fuerit passio sanguinis quidem detractio ad extremũ ducit periculum sole verò cucurbitulæ non alio nomine quam caloris excitandi gratia vtiles esse cẽsentur cucurbitu-

læ N. atrahunt ad ſeſe humorem ex imó id quod aridę affectioni maximè aduerſatur. Ignota N. paſsione quę vel caput, vel membranas ipſius afficit haudquaquàm tutum fuerit in exteriores caluarie partes materiã retrahere. Sic N. pręducere debuerat, ſi frigida humidaq; paſsio fuerit, capite hoc modo affecto, curationis ſummam in calfaciendo exiccandoq; ſtatuerit, atq; preſidiorum materiam quæ huiuſmodi habeant facultatẽ adhibere oportet. Quũq; vix ex obſcura me vertigine recollegiſſem ſequentia etiam legere aggreſſus ſum inuenire me poſſe ſperans, ſi non per ordinem, ſaltem ſine ordine huiuſmodi aliquem ſermonem qualis is erat quem nuper exẽpli cauſa percurrimus. Deprehendi itaque omnia præſidia per delectum vehementer calorifica, atque exiccãtia, adeò vt totum caput ſinapſimo, ab ipſo vocato calefaceret quamuis vehementiſsimum ſit medicamentum. Deinde

ablato

ablato ſinapi caput initio cõſpergere mox aqua calida rigare iubet quo medicamine nullum in arte medica violentius inuenies ſiquidem dolorem veluti cauterium excitat: ſed diutius durat eius operatio. Itaq; Archigenes inferens inquit igitur intolerabilem habet dolorem, neq; vlli vel maximorum prȩſidiorum cedit hoc medicamentũ. Quin etiã ex ſinapi naſturtio, grano gnidio vua taminea (σαφιδαγριαν, Græci vocãt) apophematiſmos inſtituit ac ſternutamenta mouere, & potiones propinare iubet vtraque ex vehementer calidis aridiſque medicamentis componens: vt facile conſtet ipſum crediſſe ad humiditatem & frigitatem vel cerebri vel membranarum hanc paſsionem pertinere. Huiuſmodi N. paſsio ſi caluariam tãtum affecerit hominem memoria haudquaquàm priuabit. Verùm hȩc obiter propterea dixerim quod exiccantia calorificaque remedia inducit. Quanquàm

quam nusquam ab ipso explicatum est humore frigoreque obliuionem constare. Sed quis non indignabitur videns caput tot vexari modis alia videlicet parte patiente? Cæterum id quod de cucurbitulis ab initio indeterminate protulit postea pergens huiusmodi verborum serie manifestissime declarat. Atque irritationes (inquit) quas sinapi cucurbituleque inferunt leuare oportet: Quippe quæ interdum mitiores interdum vehementiores esse solent. Atque efficatiores sunt illę quæ concisa prius cute adaptã tur verùm hoc clarissime Archigenes nulla tibi suffragari ratio potest quamobrem capiti ista adhibeas si passio consistat in corde. Neque enim ab experimento vt interim empiricos alloquamur, talia possunt inueniri. Nam ęstuans quispians sub ardenti febri frigidam aquam per intẽperantiam ingessit, & non nihil presidii expertus medicis imitationis viam nulla interueniẽte ratione

apperuit

apperuit cucurbitula verò, nulla fortuita occasione duce, sed sola indicāte ratione adhibetur. Neq; N. sua spōte cucurbitula se se adaptare, neq; etiā si hoc detur perfortuitam occasionem aliquam capiti adhiberi potest, præsertim in ea affectione quæ raro euenire solet. Interroganti verò, mihi nostræ tespestatis medicos præcipue senes & exercitatos curassent ne vnquam huiusmodi pasionem omnes pene responderunt, nunquam id se tentasse, vno duntaxat excepto qui diceret curationem quidèm aliquā do se aggressum nihil verò profecisse quo pacto igitur eorum quæ ex casu quodam fortuito accidunt auxilia imitatione cognoscemus? cū raro eueniat huiusmodi pasio nec fieri posit vt cucurbitula per se casu quodam capiti adaptaretur? Frigida N. potio cæteraq; id genus remedia quorum quotidie in multis creberrimum facimus periculum per experimenta inueniri possunt: sed

ſed cucurbitulę appoſitio, ſiue cõciſa prius cute, ſiue ea integra fiat: ab experiẽtia occaſionem accipere non potuit. Cum N. reliquarum paſsionum ſedes, quamuis nõ exactè ad inuentionem remediorum ſatis ſenſibus dignoſcuntur: in memoria id conceditur minime. Reliquas voco paſsiones vt lateralem morbum, peripneumoniam, nephritidem, paſsionem colicam, hepaticam, ſplenicam aut veſicæ, aut vteri paſsio, atq; id genus cæterarum partium. In quibus omnibus & dolores & ea quæ per meatus excernuntur, & ſi non exactiſsimè ſaltèm in latitudine ſedem affectum declarant. In laterali N. morbo facilè eſt vniuerſo lateri adhibere quidquid volueris ſimiliter ventri in colica quemadmodum ſi hepar aut lien inflametur Hypochondriis: atque haud ſecus in ceteris partib9. Deperdita verò memoriá nullum patientis loci ſignum, nec tumor præter naturã, nec dolor aliquis, nec excretio,

excretio, neque aliud quidpiam extat. Quémadmodum neque in melãcholia, phrenitide inania, morbo comitiali, lethargo, sopore, & in ea passione quam recentiores medici catochen vocant & in catalepsi ac ne in iis quidem passionibus quæ vel toto corpore resident vt spasmis & palpitationibus, vel altera duntaxat medietate vt paralisi. Nullum enim signum ab his tanquam ex radice prodit: quippe nec tumor præter naturã nec dolor, nec color à priori mutatus, nec excrementa vnde Archigenes potuisset inuenire remedia, siquidem nugaces sunt empiricorum fortuite occasiones atque Archigenis sermo, nos ducit ad cor. Verum si cõcedamus ab experientia dictarum passionum auxilia prodiisse, nunquid manifestè depræhendetur falsa illorum arrogãtia qui dogmatici vocantur: Ac ne simplex quidẽ illa reprehensio erit sed gemina atque vtraque fortis. Si enim vsque adeò vtile est experimentum

rimentum vt non solùm citra rationẽ inueniat remedia verum etiam coarguat rationem tanquam à parte falsam tantum abest vt ratio dogmaticis medicis sit vsui vt etiã nocere videatur sed (vt aiunt) satis erat eam inutilem esse ostendisse verùm si ratio aliquando etiam nocere videatur quod magis argumentum desideras quo rationis vitium ostendatur: porrò multas de principe vi animæ rationes dialectico more interrogando inductas vna cum patientium locorum vsu quibus euincere possis in animalibus affectibus auxilia cordi adhibenda esse, ita subito contempsit Archigenes alioqui in curandi ratione exercitatissimus, vt neglecto pectore capiti cucurbitulas adaptaret ipsumque licet haud quaquam patiens & incideret & vreret. Num igitur, per Iouem mẽtitus sum paulò ante cum dicerẽ rationalem viam quod ad remediorum inuentionem pertinet omnino prodi ab his

scilicet

ſcilicet,qui patriæ quã ſectæ ſuæ proditionem ęquiori ferrent animo? Quippe proditionem eſſe arbitrantur ſi vera dicendo diſſentiendum ſit his quibus ea ſecta defenditur. Igitur vt in preſentia turpem contentionem manifeſte declarãt, ſic etiam haud obſcure dementiam ſuam produnt, cum putant omnia ſua decreta turbari, ſi aliquando, vel in vno repręhendantur. Placitorum N. alia, mutuo conſequentia cohærent, alia inter ſe pugnant, alia neq; conſequuntur ſeſe nec pugnant vt in hac ipſa de principali animæ poteſtate quæſtione. Siue N. in corde, ſiue in capite ſedem ei ſtatueris, poteris de noſtre elementis, quamcunque volueris eligere opinionem cum priore ſententia nec pugnando nec conſequens aliquod adducendo. Haud ſecus de generatione quoque, & corruptione, de animæ eſſentia, de viis, de prouidentia, de fato, item genitus ne ſit mũdus, an ingenitus: finitus an infinitus:

præterea an plures ſint mundi, numeroque incõprehenſibiles, an vnus duntaxat. Quippe nulli iam dictorum placitorum repugnat, neq; ad vllum ipſorum ſequitur ea quę de animæ vi principali habetur opinio, Siue in corde ſiue in cerebro eam contineri dixeris. Itaq; vniuerſam ſuam ſectam dogmatici produnt, qui huiuſmodi ſcribunt curationes, cũ de præcipua animæ vi adeò manifeſte ſint demonſtrationes, vt omnibus fere hominibus nota ſit pars, in qua reſidet ſolis medicis, ſummiſq; philoſophis, qui in corde eam collocant, non appareat. Demõſtrationes verò ipſas in commentariis quos de Hippocra. Platoniſque decretis edidi, iã dixi Porrò rationalem animæ vim in cerebro, virilem verò atque iraſcentem in corde concupiſcentem in iecore ſitam eſſe, nemini non perſuaſum eſt: idquod quotidie dicentes audiendo, diſcere licet. Quippe fatuum, aiũt cerebrum nõ habere, timido &

pusilla-

pusillanimi corde esse. Titio verò iecur ab aquila erodi non solum poëte: verum etiã pictores, sculptorésque fingũt: sed tempus est vt ad propositum redeamus. Sanè in confesso est omnibus medicis si opera quæ rationali potestate patiente laborantes faciunt, caput propriam rationis esse sedem. Proinde consideremus oportet, qualis sit in vnaquaque passione affectus, de læsa memoria principium facientes, si quidem de ipsa loqui statuimus. Hec autem crebro nobis occurrit, vitiata simul quodammodo ratione quemadmodum si ratio lædatur, memoriam quoque lædi contingit, vtriúsque noxa ab eadem passione procedente, quæ vbi vehemẽtius intẽditur, simul cum memoria ratio quoque deperdirur que passio stultitia nominatur.

SCHOLIVM.

VIDERI poſsit commune illud præceptum de vniuerſi corporis curatione ante topica remedia non habere locum in abolita memoria, ſaltẽ non ſemper habere locum. Nam ea paſsio autore Galeno eſt intemperies frigida. Eſto ergo nuda ſine humore,(poteſt N. eſſe)ac ſi lubet ſit cum ſiccitate: (Nam & hoc poteſt vt ex verbis Galeni palam fiet) quorſum mittatur ſanguis? Aut quorſum expurgetur vniuerſum corpus, quòd cerebrum intemperatum ſit? cum poſitum ſit illud ſine fluxione laborare, atque cum ea intemperies qua laborat, non calida, & quæ fluxiones poſsit conuocare, ſed frigida, quæ magis repellit, ſit? Certe eſt non parum neceſſaria corporis totius vacuatio, cùm quoniam intemperies,quęcunque ea ſit,debilitat membrum, in membrum autem debile facile mittunt reliqua, ſi tantum habent redundantiæ, tùm etiam quia cerebrum eo tempore à parua etiam fluxione replebitur multum, vtpote refrigeratum, quodque nihil diſcutit. Sanguis igitur mitti debet ante omnia, aut expurgatio molienda eſt: vt hoc aut illud exiget corpus. Verùm licebit in hac affectione, ſi nondum incæpit caput laborare fluxione, vt in quacunque alia capitis nuda in temperie, venam ſecare, quæ nullam habeat, cum capite rectitudinem, vt venam in talo,aut internam in cubito. Nõ enim

enim ex capite haurire ſanguinem, tunc temporis mens eſt, ſed alia membra in penuriam deducere. Quare quod à Galeno, paulò pòſt dicitur, vbi ita ſcriptum eſt. Si enim ſit affectio vt poteſt, ſi ita res ferat, frigida & ſicca eſſe, detrahere ſanguinem extremũ eſt malum, intelligi debet de ſanguinis detractione quæ ex ipſo capite fit vt affixis cucurbitulis capiti, cum ſcarificatione, aut ſciſa vena in ipſo capite. Hoc enim, non poteſt non eſſe malum in hac affectione, extremum verò, cùm ea eſt frigida, & ſicca. ~~Ergo~~ vbi ego legi detractionem igitur ſanguinis modicam, & repetitam factam eſſe vobis incipiente interceptione credidi, habetur in Græcis codicibus, πεποιῆσθαι ἥμας. Cenſeo autem eos eſſe deprauatos, legendumque eſſe cum. υ. ὕμας. Nam hæc verba, ἀφαίρεσιν μὲν οὖν αἵματος σύμμετρον καὶ ἐπαφαίρεσιν πεποιῆσθαι ἥμας ἀρχωμένης τῆς ἀποθλίψεος πεποίησμαι. Nõ videntur mihi bene coherentia, vt ego legi hærent aptè, & reddunt bonũ ſenſum, quòd modo inueſtigat Gale. & paulò ante ſcire cupiebat ex Archigene, à quo imtẽperãtię genere aboleretur memoria, videbitur fortaſſis alicui inanis quæſtio, quãdoquidẽ videtur poſſe actio hæc nõ minus quã alia quæcunq;, à quauis intẽperãtia cũ multũ exorbitat corrũpi, cũ celebratiſsimũ ſit apud omnes medicos, maximeq; apud ipſum. Gal. omnẽ immodicã intẽperiẽ deijcere actum cuiuſcunq; virtutis. Nimirum virtus omnis, aut facultas (nam nihil intereſt) aut temperamentum

ipſum eſt, aut ſimul cum temperamento tollitur (dicet Galenus paulò infra in hoc ipſo libello) cum ergo temperamentum exorbitantia cuiuſcunque qualitatis corrumpatur, omnis facultas exuperantia cuiuſcunque qualitatis corrumpetur. Certè videtur hic ſermo probabilis, verùm Galenus, ita poteſt effugere calumniam. Cùm ſint tres propriæ cerebri actiones, recordatio, extimatio, & imaginatio, cumque in cerebri cauernulis, quæ quatuor inueniuntur, nulla in his ipſis conſiſtente actionum ipſarum differentia, ſaltem quam nos poſsimus ſentire, ſed omnes agantur in omnibus cauernulis (. Hoc enim partim eſt in ſuperiori ſermone dictum partim ſecundo libro controuerſiarum à me monſtratum, partim monſtrabitur poſtea in hoc ipſo ſermone) ad memorandum indiget cerebrum intenſiori calore, quam ad extimandum, aut imaginandum, ad hæc verò indiget moderatiori quàm ad memorandum. Hinc fit vt cum refrigeratione intemperatur, citius amittat memoriam quam rationem & imaginationem, quia quod maiori calore indiget minus poteſt ſuſtinere illius ſubſtractionem: quàm cui minor ſufficit. Tamen cum per calefactionem excedit eerebrum ſuum temperamentum, citius læditur ſecundum extimationem & imaginationem quàm ſecundum memoriam.

Ergo cum memoria repente ſine alijs cerebri læſionibus minuitur, aut tollitur, frigus in cauſa eſt, aut ſolum, aut cum ſiccitate aut humitate. Nam ſi

calor

calor foret, necesse esset multo ante læsas esse imaginationem & rationem. Galenus verò hic de memoriæ læsione sine dementia disputat. Verùm oportebit dictis adijcere, frigus actiones incipere, statim ac lædit minuere, & deinde tollere, calorem verò nullam actionem tollere, nec minuere, quin prius deprauet. (Tres enim tamen læsionum modi possunt actionibus contingere). Nam cum facultates omnes vtantur vt instrumento calore naturali, & frigus nullius actionis sit effectiuum per se (vt a nobis monstratum est capite decimo. libri quinti controuersiarum) sed omnibus sit per se aduersum, crescente frigore minuitur instrumentum actionum, puta calor, crescente calore fit præternaturam & prauum instrumentum. Igitur si frigore intemperatur cerebrum, primum amittitur memoria, eaque sola, si frigus plurimum crescit, læditur etiam ratio, verùm ea læsio non deprauatio, sed amissio, est aut diminutio, appellaturque ea affectio fatuitas. Si verò calore cerebrum intemperatur, primum deprauantur ratio & imaginatio, memoria nihil læsa, deinde si calor multum crescit, memoria etiam deprauabitur primum, deinde nihil mirum si tollatur etiam, per accidens, corruptione facultatis quæ in tēperamento habet essentiam: verū satis constat, quàm facile distingatur illa læsio memoriæ ab ea quæ per se incipit, de qua hic disseritur. Constátque vt non inepte quæramus à qua intemperie ea contingat, quanquā à quacūq; intem-

nota

intemperie posſit omnis actio tolli. Verum addes, ſolam humiditatem aut ſiccitatem poſſe memoriæ officere per ſe, citra frigus, eo quòd memoria ad facilem apprehēſionem humiditate quadam, & ad firmam retentionem quadam ſiccitate indigeat. Hoc quoque ita poteſt diſtingui. Humiditas & ſiccitas nudæ & citra ſuccum non poſſunt repente ingruere, ſed paulatim, ac multo tempore, ab humoribus verò illis qualitatibus affectis citius fient aliæ paſſiones, vt grandines, aut vertigines, quàm memoriæ abolitio. Itaque ſi quis repente memoriã eſt priuatus citra preſentem inſaniam is cerebro eſt refrigeratus. Sed illud quoque oportet dictorum gratia adijcere, poſſe memoriã non minus reliquis facultatibus pati, non minutionem ſolum & abolitionem, ſed deprauationem etiam (quanquam Galenus id Symptoma. libello de Symptomatum, differentia videtur omiſiſſe). Nam ſi quis ſpecies quas memoria conceperat nullatenus amiſit, ſed confundit ita vtque Petri ſunt, Paulò, (gratia exempli), quæ Pauli Petro tribuat, recordatur ſanè rerum omnium, ſed peruerſe. Explicita ſanè iam ſunt verba illa Galeni. Hæc paſsio crebro nobis occurrit vitiata ſimul quodammodo ratione quemadmodum ſi ratio lædatur, memoriam quoque lædi contingit, vtriuſque noxa ab eadē paſsione procedente, quæ vbi vehementius intenditur: ſimul cum memoria ratio quoq; deperditur: deciſa etiam obiter eſt controuerſiola quæ hoc loco ſolet cogitari,

an cum

an cum memoriâ necessario lędantur ratio & imaginatio, sed modo distinctioris doctrinæ gratia enarrabo iterum. Quacunq; ex causa memoria minuatur, tollaturue, patiuntur aliæ duæ facultates quodam modo, id est per compasſionem, priuatione materiæ, defectu inquam ſpecierum, quas memoria illis ſolet ſupeditare. Id certe eſſe quam verisſimũ hac ratione intelliges, fieri poteſt vt homo alioqui ſolertisſimus malum aliquod imminens non præuiderit, quod rei cuiuſpiam alterius, quæ illud portẽdebat oblitus ſit. Oportet ergo eum virum qui ſit prudenter coniectaturus, non modo ſolertem eſſe. ſed & firmæ memoriæ, priuatur ergo ſuo munere quodammodo ratio læſione memoriæ, quod contra non accidit. Nihil enim prohibet imprudentem hominem eſſe firmisſimæ memoriæ, verum ſi non de priuatiua compoſsione loquaris, oportet cauſas diſtinguere. Si memoria frigore læditur primum ſola læditur, nulla propria paſsione ſerpente in alias potentias, deinde verò creſcente frigore, reliquæ etiam læduntur, omnium noxa ab eadem paſsione procedente. Cum ex calore procedit memoriæ læſio, multo ante rationis læſio incæpit, hæc proculdubio ita intellexit Aetius qui libro ſexto capit. 2. ita ſcripſit, at verò vbi memoria deperdita eſt in febrilibus morbis, ſimul perit omnino & ratio & imaginatio. Non enim ſine cauſa adiecit Aetius in febrilibus morbis, ſed quia cum frigore memo ria læ-

imo arist. lib. de memoria cap. 1. a nae ex parte qui hebeti quae sunt ingenio memoriosi sunt qui celeri a reminiscencia

ditur, non necesse est reliquas facultates simul perire.

par/

PEreunt autẽ ambo hæc & in lethargis, in omnibus soporosis passionibus, atq; affectionem ipsarum necesse est, vnam esse genere: secundum quidem primum genus intemperiem (Ostensum enim est eam simplicium partium quæ primo operãtur comunem esse affectionem) secundum alterum verò frigidam omnino intemperiẽ esse. Hæc enim animales actiones torpidas efficit, id quod animalia quæ per frigora latere coguntur, haud obscurè declarant, id etiam in frigidis medicamentis videre est, ac frigidis quoque cibis: si quidem lactuca graues inducit somnos, si multã ipsius quãtitatem quis ingesserit. Verum etiam capitis grauitates, quæ videlicet sine mordaci infestant dolore, somnum, soporemq; afferunt, quibus apophlegmatismi magnificè opitulari videntur. Ad hæc non mediocri

diocri argumento ſunt capitis & ardor, & perfrigeratio: ſiquidem ardor vigilias: perfrigeratio ſoporem inducit. Item bilioſi calidiquè morbi vigilias, deliria, phrenitides: contra pituitoſi, frigidique ignauiam, ſoporémque efficiunt. Quippe quod ad vigilias ſoporéſque per morbos pertinet calida frigidaquè intemperies primam ſibi facultatem vendicat: altera verò ab hac ad humiditatem ariditatéquè refertur, nā balneæ eo ꝙ caput madefaciunt, ſoporiferæ ſunt. Haud ſecus vini moderata potio, omnes cibi humectantes atque ex ætatibus pueritia quidem ob humorem ſomnolenta eſt. Senes verò ob ariditatem vigiliis vexantur, igitur omnia hæc argumento eſſe poſſunt ad animi ignauiam inducendam, humiditatem præter naturam ſecundas partes obtinere: frigiditatem verò priores. Proinde vt humiditas abundans vel ſola longos profundoſquè ſomnos: ita ariditas quoque ſo

la vigilias efficit. De quibus paſsionibus ab Hippocrate dictum eſt: ſomnus aut vigilia ſi alterutrũ modum exceſsit malum eſt, quod ſi frigus cum humore ſufficienti cõiungatur ſoporem, ſtuporemque cõſtituit: ſine hoc verò memoriæ nocet, fatuitatẽq; inducit. Cum itaque non ſolum in frigiditate humiditateque verum etiam in ariditate & calore non paruum ſecundum magis & minus ſit diſcrimen, nihil mirum ſi multifariæ inueniantur cauſæ quæ animales actiones lædere poſsint. Cæterum clarioris doctrinæ gratia rationalis animæ actiones, principales: irrationales verò, morales vocentur. Sed has in præſentia ſilentio prætereire decreuimus. Nõdum enim vel cordis, vel iecoris paſsiones tractare proponimus. Igitur quemadmodum ſomnus & vigiliæ ſi modum exceſſerint illę ob humiditatem hæc verò ob temperãtiam fit aridam: ita & in his ipſis, & magis, & minus tum in ſom-

nis

nis, tùm in vigiliis ſequitur maiorẽ aut minorem vel humiditatem vel ſiccitatem. Cumque bifariam (vt iam declaratum eſt) fiant huiuſcemodi intẽperies, duplex quoq; erit vtriuſque paſsionis modus: vnus quidem in humidis ſiccíſque humoribus, alter verò in corporibus ſolidis: ſi aliquando in eaſdem intẽperies ſolidæ partes atque molles inciderint. Præterea quamuis iam dictæ temperies ſint contrarię, fit tamen ex ipſis miſtum quoddam temperamentum, vt in vigilanti ſopore cum pituitoſus bilioſúſque humor abundauerit: Ita in calidi frigidique cõtrarietate eoſdem quoque modos inuenire licet, tum ſimplicibus intemperantiis, tum ex ambabus compoſitis. Pituitę enim ſi bilis miſceatur, flaua dico miſta fit ex calido frigidoquè paſsio. Quod in ſolidis corporis partibus miſtam ex cõtrariis paſſionem fieri fateamur, tres ità prodibunt in vna quaque contrarietáte primæ intemperies.

ries. Igitur huiuſcemodi paſsiões oẽs capiti aduenire ſolent, ſed inter ſe differunt, nõ ſolum miſtionis varietate, aut eo quod magis minúſue intenduntur, cùm in ſimplicibus túm miſtis paſsionibus, verùm etiam quod ventriculi cerebri interdum afficiuntur huiuſmodi intemperãtiis: interdum vniuerſa eius vaſa, aut humiditas quæ per corpus cerebri diſperſa eſt. Accedit ad hæc quartus quoque modus cùm videlicet ipſummet corpus cerebri intemperatum redditur.

SCHOLIVM.

LETHARGI nomen nonnunquam accipitur pro ea affectione de qua propriè dicitur, quam comitatur ſomnus grauis per totum morbum cum continua febre, quæ affectio phrenitidi eſt ſecundum ſpeciem contaria, nonnunquam pro quacunq; delatione in ſomnum, ita vt grauis ſomnus qui ſolet per acceſsiones quarundam febrium accidere, & qui propriè appellatur Carus, & Veternus qui ꝑ conſenſum hypochondriorum ſolet accidere, hoc nomine dicantur. Aetius libro ſecundo tetra bibli.

cap.

cap. tertio, nos admonet harum nominis acceptionum quas Galenus hoc loco respexit dicẽs, pereunt ambo hæc in lethargis, & omnibus soporosis affectionibus. Iam verò quod omnes has affectiones secundum primum genus intemperies esse, secundum alterum verò soporosas esse frigidas, vigilias & deliria calidas, satis apertè significat, quod nos scilicet libro controuersiarum monstrauimus, phreniti dis nempe, & lethargi essentias haud quaquam consistere in tumoribus præter naturam. Sed in cerebri intemperantijs cum effluẽtia humoris, quæ nisi præscindantur auxilijs, firmantur in tumores. ~~Ergo~~ omnis causa quæ suapte natura moderatũ & naturale quodpiam accidens solet gignere, si in quãtitate in- modica sumitur causa sit grauis symptomatis. Hoc dixerim propter lactucam quam Galenus capi. vltimo libr. 2. leuiter inducentibus somnum annumerauit, & modo dicit graues somnos facere si im- immodicam ipsius quantitatẽ quis ingesserit. Quod ad somnum inducendum à Galeno dicitur frigus habere primas, de sopore intelligdẽum est. Nã naturalẽ somnum primas habet humiditas, cùm vere somnifera dicantur medicamenta tantum humida primò de symptomatum causis capi. vltimo. Vnde satis patet perperam omnino Copum verba paulo inferius scripta ita transtulisse. Quod si frigus cũ humore vehementer intendatur, soporem stuporemque constituit, sine hoc verò memoriæ nocet, stultitiamq́ inducit. Nam hæc verba apertê significant,

cant, frigus etſi vehementer intenſum ſit, ſi tamen ſit ſine humore non facere ſoporẽ, ſed ꝑ eo fatuitatem & obliuionem, quod dictis paulò ante repugnat. Nam cùm ſolus humor ſomnum poſsit facere, ſi ſolum frigus non poteſt, falſo tribuantur frigori in conciliando ſomnum primæ. Præterquam quod per ſe eſt falſum, frigus vehemens etſi ſolum ſit, nõ ſtupefacere. Nam medicamenta quamplurima eorum quæ ſoporifera dicũtur ſunt frigida & ſicca, vt ex his verbis Galeni quinto de ſimplicium medicamentorum facultate cap. 17. licet colligere. At ea quæ καταφοραν, id eſt ſoporem epota moliuntur, ac proinde ὑπνοτικά, hoc eſt ſomnifera à pleriſq; nuncupãtur temperiem ſortiuntur vel ſumme aduerſam ijs quæ re vera ſunt anodina. Refrigerãt ſiquidem omnia corpus, & ſenſum couſque obſtupefaciunt, vt ſi paulò liberalius ebibantur, mortẽ adferant. Cæterum ad vſum propoſitum optima ſunt quę deſiccant. Propterea igitur nos curauimus hũc locum fideliter transferre, habet verò græca litera in hunc modum εἰ δὲ ψυχρότις μεθ' υγρότιτος ἱκανῆς προσέλθῃ καταφορικά, καὶ καρώδη πάθη συνίσαται, χωρὶς δὲ ταύτης, δὲ τῆς μνήμης βλάβαι, καὶ αὗ γε μορώσεις, id eſt ſi autem frigus cum humiditate ſufficienti coniungatur ſoporem ſtuporemq; inducit, ſine hac verò, memoriæ læſionem, & fatuitatẽ. Hic quidem non fit mentio de vehementi frigore (nam quod tale eſt nullo humore indiget, vt ſomnum inducat) ſed de eo quod ſolum non faceret

ſomnum

omnum, & cum quodam humore poſsit facere, ſi-
e eo verò ſi non ſoporem, ad memoriæ abolitionẽ
ilicet minor frigoris gradus (cùm frigus ſolum
t) ſufficit obeſſe memoriæ, quam ſtupefacere: fri-
ditas verò & humiditas vtralibet per ſe, cum ve-
mens eſt, valet ſtuporem facere, cùm eſt mode-
ita nulla illarum per ſe facit, ambæ coniunctæ fa-
iunt ſomnum. Vbi nos legimus & vini potio mo-
erata, in nonnullis codicibus habetur ϗ οἴνȣ πό-
ις nõ εὔκρατος id eſt moderata, ſed ἄκρατος, id eſt
mmoderata probaturq; à nõnullis hæc lectio, quia
ident multos à vini meracionis potatione ſopiri.
erum ego putauerim legendum à moderata. quia
mmoderata quanquam nõnullos ſopire poſsit, qui
us ſcilicet cerebrum nõ facile ardet, & exciccatur
amen multos agit in peruigilium vt indicauit in fi
e ſecundi libri hyſtoria pueri, ad quam modo re-
piciens Galenus, dixit potio vini moderata.

CAP. III.

Relectiuncula.

*Ex tribus rebus docet Galenus cognoſci poſſe in abo-
ita memoriâ num cum frigore coniungatur, humor, an
ccitas, an earum qualitatum neutra, ex ſomno ſcilicet
ut vigilia, aut in his ipſis mediocritate, & ex ijs quæ ex
apite deſtillant per os, & naſum, & ex cauſis procatar-
icis. Hinc facile colligit curationem qua in ea ægritudi-*

t ne

ne vti oportet. Est enim ea aut sola calefactio, aut calefactio cũ humectatione, aut cũ desiccatione, ut fuerit affectus Refert interim historias quorumdam quibus cũ desiccatione, abolita memoria est, alteri ob vigilias & studia, alteri ob laborem immodicum, vt interim nos doceat has causas solere simul siccare, & memoriam tollere. Deinde repetit dictorum quædam. Primum quomodo distingui debeant hæc mala, cum propria sunt parti ab iſdẽ cum per consensum fiunt. Inuehiturq; rursus in eos qui animalem facultatem in corde sitam esse asseuerabant, cum essent medici, quos oportuit ipsa curatione admonitos, contrarium intelligere.

VVORVM itaq; vel memoria vel intellectus periit, somnos obseruare oportet, (quippe intellectus amisio stultitia est) vtrũ vehementer an modicè somnolẽti sint, aut omnino non somnolenti, sed quantum ad somnum pertinet, secundum naturam sese habeant. Sic enim vincẽtem inuenies intemperiem. Præterea considerandum est vtrum excernant quippiam vel ex naribus, vel ab ore, quod à capite defluat, an aridæ huiusmodi partes sint

partes ſint, quippe ex his paſsionẽ ipſam cõ ſequi poterimus. Quemadmodũ in deſtillatione, & grauedine vſu venit. Siquidẽ in iis & qualitas, & quantitas excrementorũ, atq; cauſarum quæ præceſſerunt contẽplatio capitis paſsionẽ declarat: ſiue calida fuerit vt in ardore: ſiue frigida vt in perfrigeratione Niſi n. omnia hæc diſcretè cognoueris idoneã cuiq; paſsioni curationẽ haud quáquã inuenies. Cum igitur vel periit, vel grauiter lęſa eſt memoria, frigida intẽperies eſt: quocirca calefacere ipſam oportet: at verò exiccare, aut humectare nõ neceſſariũ eſt, ſed ſi humiditati copuletur arefacere: ſi ariditati madefacere, cæterũ ſi inter his medium obtinet ipſum cõſeruare oportet. Equidẽ noui quendã qui ob laborẽ in ſtudiis, atq; vigilias memoriam penè amiſerat, læſa etiam ratione, item agricolã qui ob labores quos vites colendo ſubierat, ac tenuem victũ eodẽ modo affectus eſt. Atq; ii exiccantibus ca

calorificísq; lædebantur, madefacientia verò quę calefaciēdi quoq; vim haberēt haud mediocri ipsis erāt præsidio. Interdū verò vbi principales actiones læsæ sunt, febris quoq; accidit vt in phrenitide, & lethargo. Interdū sine febre vitiū est, vt, in mania, & melancholia: id est quod modò per cōsensum, modò primaria passione cerebro laborante accidit. Cùm igitur propriis accidentibus exactè discernuntur huiusmodi vitia, & perpetua sunt, neq; aliis præcedentibus superuenerunt, primogenia passione: cùm verò propriis accidentibus discerni nō possunt, nec perpetuo permanent atq; ad alias passiones consequuntur, per cōsensum ipsa constare dicimus. Nec latere nos debet, vbi per cōsensum quis patitur fiatq; adhuc passio, quod deletis efficientibus ipsam causis, ipsa quoq; simul deletur. Si verò cōsentientes partes permanentē iā habeant passionē, quāuis quiescat causa efficiēs ipsa tamē permanebit

manebit paſsio. Igitur quod in cerebro cō-
ſiſtant omnes principaliū animæ actionum
paſsiones in cōfeſſo habēt omnes medicini:
ſi quis vni fortaſſe ſectæ addictus, aliter in
animo ſētiat, aliter depromat ex ore, at qua
lis ſit intemperies nō ſine negotio inuenitur,
medicūmq; requirit, non qui laboret quo-
modo antiquis cōtradicat de animæ princi
patu, re adeo aperta & perſpicua, vt eā in ce
rebro eſſe etiā inter priuatos cōueniat: Sed
qui laborioſus ſit, & inquirēdo non defati-
getur. Sed Philoſophis fortaſſe vt pote in
angulis deſidētibus facilius pro hoc errore
quis veniā dederit, medicorū verò q in ope-
ribꝰ medicis cōſenuerūt indigna venia eſt cō
tētionis libido aut vt veriùs dicā impudētia
quādoq; dē vigilātibus, delirātibꝰ phreniticis
lethargicis caput irrigare cōſueuerūt, nā &
arc. quoq; vbi vitiata memoria medicāda eſt
aut ſtultū medicari aggreditur capiti reme
dia adhibet, quis vnquā exercitatus medicus

apoplexiã morbũ comitalem Opiſthotonon Emproſthotonon neruorũ diſtentionẽ aliter curauit? Quis deniq; dimidiam partẽ corporis reſolutã? Nunquid verò vbi nerui cõuulſionẽ patiũtur, omnes medici vel experimẽta etiam profeſsi: ſummã curationis eſſe cẽſent primis vertebris remedia adhibere: Quẽadmodũ vbi dimidia quoq; vniuerſi corporis pars reſoluta eſt. Porrò cerebrũ quoq; calfaciũt, quẽadmodũ apoplecticos quoque curare cõſueuerunt, morbúmq; comitialem. At eum vel in ſtomacho, vel in alia quapiã parte paſsio cõſiſtit, eam maximè, & imprimis curare præcipiũt cerebrũ verò ita præparant vt non ita facile afficiatur. Hęc itaq; potiſsimũ inquirenda ſunt nõ principalis animę vis, quàm nemo niſi perverſa fuerit mente, non apertiſsimê cognoſcit, nec neruorum originem diuinantium more à diis petere, ſed ab experto diſſectore diſcere oportet.

Scholium.

SCHOLIVM.

PASSIONES quę cum ex alijs principium acceperint, habent iam propriam permanentiã, vt inguinum inflammatio ex cruris vlcere, non tam debent appellari, morbi per consensum. Iam enim facti sunt proprij, quam secundarij, verum Galenus nomina minus curans, omnes secundarios morbos appellat hoc loco compaſsiones, & diuidit poſtmodum morbos pęr consensum, in eos qui simul cum causa tolluntur, & eos qui propriam habent permanentiam. Quo loco intellige nomine causarum, morbum primarium, non vt alij intelligunt quamcumq; causam, putantes omnes morbos fientes esse re vera compaſsiones, quod falsum esse superius est monstratum.

CAP. IIII.

Relectiuncula.

Occasione sumpta à disputatione de neruorum principio transgreſsionem facit ad tractationem de conuulsione, docetq; illius duas tantum esse causas, repletionem & inanitionem, deinde quomodo ex causa procatartica à qua excitata conuulsio est, facile sit coniectare, ex repletione, an inanitione fiat.

apoplexiã morbũ comitalem Opiſthotonon Emproſthotonon neruorũ diſtentionẽ aliter curauit? Quis deniq; dimidiam partẽ corporis reſolutã? Nunquid verò vbi nerui cõuulſionẽ patiũtur, omnes medici vel experimẽta etiam profeſsi: ſummã curationis eſſe cẽſent primis vertebris remedia adhibere? Quẽadmodũ vbi dimidia quoq; vniuerſi corporis pars reſoluta eſt. Porrò cerebrũ quoq; calfaciũt, quẽadmodũ apoplecticos quoque curare cõſueuerunt, morbũmq; comitialem. At eum vel in ſtomacho, vel in alia quapiã parte paſsio cõſiſtit, eam maximè, & imprimis curare præcipiũt cerebrũ verò ita præparant vt non ita facile afficiatur. Hęc itaq; potiſsimũ inquirenda ſunt nõ principalis animę vis, quàm nemo niſi perverſa fuerit mente, non apertiſsimè cognoſcit, nec neruorum originem diuinantium more à diis petere, ſed ab experto diſſectore diſcere oportet.

Scholium.

SCHOLIVM.

PASSIONES quę cum ex alijs principium acceperint, habent iam propriam permanentiã, vt inguinum inflammatio ex cruris vlcere, non tam debent appellari, morbi per consensum. Iam enim facti sunt proprij, quam secundarij, verum Galenus nomina minus curans, omnes secundarios morbos appellat hoc loco compaſsiones, & diuidit postmodum morbos per consensum, in eos qui simul cum causa tolluntur, & eos qui propriam habent permanentiam. Quo loco intellige nomine causarum, morbum primarium, non vt alij intelligunt quamcumq; causam, putantes omnes morbos fientes esse re vera compaſsiones, quod falsum esse superius est monstratum.

CAP. IIII.

Relectiuncula.

Occasione sumpta à disputatione de neruorum principio transgreßionem facit ad tractationem de conuulsione, docetq; illius duas tantum esse causas, repletionem & inanitionem, deinde quomodo ex causa procatartica à qua excitata conuulsio est, facile sit coniectare, ex repletione, an inanitione fiat.

VNT n. nonnulli qui ſibi iã perſuaſerũt neruos à corde oriri, eo ꝙ nequeũt inter ligamentũ neruũq; diſcernere, quibus nõnihil etiã ſuffragari videtur ipſa homonymia, quippe ligamenta multis medicorũ colligãtes nerui appellãtur. Verũ nulla vexabimur nominis inuidia ſi modo nõ ligamẽta ipſa, ſed voluntarios (vt ipſi aiũt) neruos intelligãt, quos ſ. à cerebro initium accipere dicimus: Neque n. illi aut cõuulſionẽ aut paralyſin ad ligamẽta referũt, ſed eorũ neruorũ qui volũtatis imperio obediũt paſsionẽ eſſe dicũt. Conuulſo enim vniuerſo corpore omnes quidẽ autumant pati talẽ quãpiam partẽ, quæ vt in arbore caudex ramorũ, ſic ipſa ſit omniũ neruorũ cõmunis origo: Idq; veluti caudex nõ paucorũ in vna parte, quẽadmodũ ramus: vt ſi vel crus vel altera manus forte fortuna conuellatur, totius mẽbri conuulſio neruorum qui ad ipſum proueniunt originem affectam

affectam fuisse declarat, rami cuiuspiam exemplo in arbore. Quòd si vniuersum corpus patiatur, cõmunem originem omnium, infra faciem neruorum, quæ arboris caudici proportione respõdet affectam esse putandũ est, quæ sunt primæ spinalis medullæ partes. Proinde exercitatissimi, quiq; medici huic remedia adaptant: cordis verò in hac passione, nullam omnino mentionẽ fecerunt. Si verò simul cum vniuerso corpore, facies quoque conuulsa videatur, non solùm eam partem, quæ ex spinæ medulla procedit, verùm etiam cerebrum ipsum cu ramus: etenim labra quoque sæpenumero conuulsa videmus. Item oculos, frontis cuconuulsa videmus. Item oculos, frontis cutem, totam mandibulam, similiter & linguæ radicem. At quia omnes iam dictas partes à musculis, ex cerebro neruos suscipientibus moueri, ex anatomie didicimus, cerebrum ipsis, sic laborãtibus credimus pati. Vbi verò ipsis illæsis, cæteras partes con-

uelli viderimus ſpinę medullę, initium pati fatemur. Hęc igitur ſunt, quæ promptè diſcere, mox ipſorum paſsiones conſiderare oportet. Sed ſunt nõnulli medici qui paſ ſiones ipſas, ne agrediuntur quidem, ſed certant ſuper rebus manifeſtè apparentibus, iacturam temporis nos facere cogũt, quòd non erat conſumendum, reſpondendo iis, qui recta medicorum diſcreta euertunt, ſed inueniendo potius ea quę illi ſilentio prætererierunt. Vel haudquaquàm res ipſas definierunt, aut ea ſine demonſtratione, aut ſine idonea diſtinctione, aut non ſatis abundè explicauerunt: quemadmodum Hippocrates, vbi neruorum conuulſionem vel ad plenitudinem, vel vacuitatem fieri dicit.

SCHOLIVM.

NON quãcunque membri alicuius contractionem præter voluntatem contingentem appellant medici conuulſionem, ſed cum propriè vtuntur hoc nomine, de neruorum motoriorum conuulſione

ũulſione illud dicunt. Nam nihil prohibet membrũ aliquod contrahi, vſto aut vtcumque aliter contra cto ligamento, quòd muſculum neruo alligat, cum & vſta, aut malè ad cicatricem ducta cute, ſine neruorum malo membrum aliquod contractum manere contingat, tamen contractiones illæ non ſunt cõ uulſiones. Quãquam ſi cui libet omnem membri alicuius contractionem conuulſionem appellare poteſt, modo diſtinguat conuulſionem ligamenti, atq; aliarum partium, à conuulſione neruorum motorio rum, intelligatque antiquos medicos hanc ſolam conuulſionis nomine ſolitos ſignificare. Quod arbitror eos facere quòd per alias contractiones, quæ ſine neruorum malis fiunt, non apparent ſigna, quæ conuulſionis appellantur, quibus illi vtuntur ad co gnitionem & curationem, puta conuulſiuus pulſus, & motus conuulſiuus antecedens, & talia quædam. Itaque conuulſio propriè dicta neruorum eſt, quanquam neque ita dici vellem, ſed inſtrumentorum voluntariorum, muſculorum ſcilicet, aut neruorũ. Ita N. dicit Galen. primo, de cauſis Symptomatum, & certe videas Galenum, hanc paſsionem modo re ferre in neruos, modo in muſculos, modo in ambo hæc, vnde ego illud intelligo conuulſionem ambo rum eſſe, tamen modo eſſe paſsionem propriam totius muſculi & compaſsionem nerui, vt cum conuulſio fit muſculo diſtento multo flatu quem in ſeipſo generat, (nam ita poſſe fieri Galenus ipſe docet) modo eſſe neruorum propriam, & compaſsio-

nem

nem in musculo, vt cum repletione aut inanitione, fit ipsius nerui.

ETENIM verus est sermo eius quibus verò rationibus fulciatur vt fides ei adhibenda sit, non popularibus, sed doctis duntaxat viris, & qui diligenter prima medicinæ rudimenta didicerunt, notũ est. Hæc igitur cum didicissem facile mihi persuasi, conuulsionem fieri ob eas causas, quæ ab Hippocrate dictæ sunt.

SCHOLIVM.

INDICATVM est à me libro. 5. controuersiarum cap. 14. verissimam esse sententiam illã Hippocratis, conuulsio omnis ex repletione, aut inanitione fit, nec præter dictas, esse aliam conuulsionis causam, quare vanum prorsus est, quòd barbari dicunt, de spasmo non proportionato (ita illi loquũtur) ad materiam. Eo quod mala quæ sine repletione aut inanitione fiunt, vel non propter repletionem, aut inanitionem, non tam conuulsiones sunt, quàm motus conuulsioni quodammodo similes. Sed hæc dicto loco docuimus. Illud etiam hoc loco sciri expedit, conuulsiones, quam repletio facit cum

ea

ea quam facit inanitio, si morborum essentias consi deres, non esse eiusdem speciei morbum, imò vero neque eiusdem generis, sed esse duo mala genere di uersa, quæ similitudo symptomatis, contractionis inquam membrorum efficit, vt vno nomine dicerentur. Constat si quidem contractionem, non esse morbum sed symptoma, & actionem deprauatam, morbum verò esse affectionem illam nerui, quæ de prauatę actionis causa est, per se & primò: ea vero est aut ariditas nerui, aut distentio quæ ab humore fit, distentionem hanc constat esse morbum in magnitudine nerui, ariditatem in temperamento. Est N. nihil aliud quam extrema siccitas. Ergo altera cõ uulsio (affectus considero nõ actiones læsas) est mor bus in compositione, altera in temperamento. Tantum abest vt eadem species morbi sit. Hec apperte colliguntur ex Gal. loco presenti. Inquit N. humor madefacit ipsas vt in tumorem præternaturam attollantur, qui mox eas extendit. At veluti sol ea quę resiccantur contrahit, ita siccitas chordas, & trahit, & extendit. His verbis apperte Gale. reijcit conuul sionem ex plenitudine in genus tumoris præternaturam, & eam quæ est ex inanitione in genus intemperiei simplicis, quòd primo de causis Symptomatum cap. 2. multo clarius dixit his verbis, Quoniam autem duplici ratione tenditur (erat illi sermo detentione tunicæ vueæ, sed quod ad causas hu ius mali attinet nihil interest, de ijs, aut illis fibris loqui) cùm vtique suapte natura id pattitur vel sic-

cata

Imultio ex r[illegible] ... differt genere a [illegible] ex inanitione neq hec est [illegible] intemperam illa [illegible] aucta.

cata vt corpus similare, vel humectata vt instrumẽtale. Verùm quãdo hæc apperte iam monstrauimus, ad aliud venio quod prescripta etiam verba declarant, quodque quam plurimis videtur valde difficile, nempe quomodo differat, inter conuulsionem ex repletione (Namquę ex inanitione fit apperte dissidet) & paralisin. Videntur N. passiones hæ nõnullis sola ratione maioris aut minoris diuersæ, eò quòd mediocris obstructio deprauati motus neruorum causa sit, maior verò illos sensu & motu omnino priuet. Res tamen nõ ita habet. Sed ea paralysis quæ humorem consequitur, (Non N. omnis fit humore, sed quædam solo frigore aucto ex stupore, quædam etiam neruorum constrictione, aut compressione. primo. de causis Symp. cap. 4.) generatur. ab humore, humectante emollienteq;, & obstruẽte neruos, nequaquam tamen in tumorem eleuãte, cõtra conuulsio fit, vt hic à Gal. dicitur, quia humor in tumorẽ præter naturam attollitur. Paralysin ergo facit humor, non tam replẽs caua, & fibras à seipsis multum distrahens, quam ipsas magis penetrando, emoliens. Habet ergo intemperiei plus paralysis. Conuulsio enim minima etiam fieri potest, humore, aut flatu tumefaciente neruos, aut etiam ventres musculorum. Proinde tenduntur fibræ per conuulsionem, laxantur per paralysin. Differt itaque specie inter duos hos morbos, quantum inter intẽperiem humidam cum obstructione, & tumorem præter naturam interest.

Quippe

QVIPPE si omnis motus qui à voluntate procedit attractis musculis in eas quibus innascũtur partes fieri videtur, nec possit fieri attractio, nisi ad suã originẽ retrahatur musculus: constat conuulsionem, in cõuulsis partibus factam hac sola ratione à motu naturali differre quod præter voluntatem fit. Itaque quemadmodum in eo qui secundum naturam habet, voluntas in cerebro iuxta neruorum originem ordinata motionis principium primis dat neruis, ac per ipsos musculis: ita si sine huiusmodi principio inuenerimus quę causa neruos conuellere possit, modum quo cõuulsio fiat nos iam scire non temerè profitebimur. Etenim si videris aliquando neruosa corpora vt lyræ chordas ob ambiẽtis aëris immodicam intemperiem adeò vehementer vt rumpantur intentas, haud difficulter intelliges, idem in animantium quoq; neruis posse contingere. Sed quomodo affecto

aëre

aëre tenduntur chordæ vt rumpantur: Si vel nimis aridus, vel admodũ humidus sit nẽpe humor madefacit ipsas, vt in tumorẽ præter naturã attollantur, qui mox eas extẽdit. At veluti sol ea quæ resiccantur contrahit, ita siccitas chordas & trahit, & extendit. Sic lora quoque cum ad ignem exiccantur contrahi tendique videntur his itaque præcognitis haud difficile inuẽtu fuerit, vtrum ariditate quæ est humidæ essentiæ defectus & vacuatio, an humoris plenitudine quæ defectui aduersatur, & ab Hippo. repletio nominata est passio ipsa prodierit: quippe cum conuulsio fit, vel à labore, vel vigiliis, vel fame, vel sollicitudine, vel arida æstuanteque febri qualem in phreniticis videre est causam eius esse ariditatem, vacuationemq; rectè putaueris. Si verò temulento, cuipiam ac omnino pleno homini qui videlicet in otio degit id euenire conspexeris, non ab re â contraria causa conuulsionem ortum habuisse

buisse iudicabis. Atqui euacuationi contraria est repletio.

SCHOLIVM.

NON præter rationem vbi Gal. dicit, cõstat cõuulsionem, in conuulsis partibus factam hac sola ratione à motu naturali differre, quòd præter voluntatem: sit addidit in conuulsis partibus. Nam si simpliciter diceret (vt plerique dictum intelligunt contractionem nerui: aut musculi quæ per conuulsionem fit, nulla alia ratione differre à motu voluntario, quàm quod inuoluntaria sit, falsa prorsum esset assertio. Nã cum musculus quispiã resoluitur, aut per mediũ secatur, cõtrahitur alter qui cõtra positus ei est, idq; preter voluntatẽ, cùm tamen nulla cõuulsione laboret. Imò verò cum sanus omnino sit, trahitur siquidẽ per paralysin mẽbrũ, versus partẽ sanã, cõtrà ac per cõuulsionẽ. Nec verò arbitror, cuipiã in mentẽ subeat dicere eam cõtractionẽ nõ esse inuolũtariã, quãuis à sano musculo agatur. Ridiculũ N. si, qui tortura oris laborat, Per paralysin libẽter putetur bucas cõtorquere, cũ tamẽ id omnes ægerrime ferãt. Certe nõ cõtrahitur musculus quispiã cũ contrarius musculus paralysin patitur voluntario impetu, sed naturali quadã sua tũ fibrarũ cõtractiõe, simili ei quã vides fieri vbi in

de mortuo homine musculū per trāsuersum secas Nimirū fibræ omnes cum distente prius à re alia, remitti incipiūt, deponūt tētionē, corrugāturq; sua spōte, facultas volūtaria nō potest naturali huic fibrarū cōtractioni: vbi cōtrarius musculus resolutus est, aut sect9, obsistere. Nā musculus omnis habet impetū ad cōtractionē, ad laxationē nō habet. Sed cōtrarij cōtrarios distēdūt, nō ipsi sese. Itaq; dicta cōtractio est musculi, & est inuoluntaria, volūtariæq; omnino similis, tamē cōuulsio non est. Quare malè putāt hāc esse cōuulsionis definitionē, est motus inuoluntarius similis volūtario. Nā huic quā modo produximus oratio hęc quadrat, nomē cōuulsionis nō quadrat. Sed intelligendū est verè esse dictū omnē cōuulsionē esse inuoluntariū motū similē volūtario, nō tamē vim definitionis esse in illa oratione, quādoquidē nō omnis motus inuoluntarius similis volūtario est cōuulsio. Quanquā potes definitionē ita accipere, eritq; tūc cōuulsionē cōtinens. Est passio instrumētorū volūtariorum, per quam ad situm talem, qualem per voluntatem comparere solent à causa quapiam præter naturam in ipsis existente trahuntur. Si ita interpreteris quæ à Gal. 2. de causis Symptomatū dicuntur, habebis tibi definitionē. Nā ea cōtractio, quam ex paralysi factam obijciebamus nō fit a causa quapiā præter naturā existēte in musculo qui contrahitur. Nulla N. alia ea esse posset: quàm repletio, aut inanitio, quam nullam habet is musculus. Quin potius benè valet, sed conuulsionis essentiam

essentiam & causam ex dictis modo, atque in libris controuersiarum, nemo non assequetur.

CAP. V.

Relectiuncula.

Transgreßionem facit Gale. ad epylepsiam, & melancholiã, docetq; ambos hos morbos in cerebro fieri, à crassis succis: epylepsiam, siue ij sint pituitosi, siue melancholici, obstruentibus ventres cerebri, melancholiam à melancholicis afficientibus ipsam cerebri substantiam. Obiter differit de numero & principatu ventriculorum cerebri, & de speciebus crassorum succorum, atq; deinde de modo quo melancholia differt à phrenitide (quanquàm vtriq; accidit perpetuum delirium) & à delirio accidente per febrium vigores.

TQVE morbus quoq; comitialis conuulsio est omnium corporis partium non perpetua vt in Emprosthotono & Opisthotono atque Tetano videre est, sed que ex temporum accidit interuallis: nec solùm hac re, sed mentis quoq; ac sensuum oblæsione à iam di-

ctis conuulſionum generibus differt. Vnde conſtat in ſupremis corporis partibus cerebro videlicet hanc paſsionem conſiſtere. Cæterùm velox eius diſcuſsio craſſum humorem ſpiritus meatum in cerebri ventriculis obſtruentem, hanc maximè paſsionē peperiſſe declarat neruorum principio ſeipſum quatiente quo excutiat, id quod noxium eſt. Ac fortaſsis per morbum comitialem conuulſio, haud abſimilis eſt his, quæ à ſpinali medulla incipiunt conuulſionibus, ſingulorum neruorum irrigatis proceſsibus. Verùm non ab ariditate vacuationeq;, ſed à craſſo ſemper humore hanc paſsionem induci argumento eſt, quòd & ſubito fit & ſoluitur confeſtim : nam ſubitariam meatuum obſtructionem à craſſo viſcoſoque humore fieri conſtat. Etenim breui tēpore fieri non poteſt, vt vel cerebrum, vel tenuior ipſius mēbrana ad tantā perueniat ariditatē vt corio ſimile, quippiā pati videatur

tur accedit ad hæc:vt is qui ſic laborat, nec videat,neq; audiat,neq; vllo ſenſu quicquã percipiat,ac ne conſequi quidẽ poſsit quid factum ſit,ſiquidẽ cũ memoriæ viribus ratio quoq; læditur. Ex his igitur omnibꝰ planè cõſtat in cerebro,hãc paſsionẽ conſiſtere impediẽte humore animalem ſpiritum, qui in ventriculis eius cõtinetur quò minus poſsit exire. Porrò quamobrẽ hic ſpiritus vocetur animalis,aut quæ ſit eius potẽtia in eo cõmẽtario quẽ de Hippocratis Platoniſq; placitis ſcripſimus,iam demonſtratũ eſt. Sanè cũ ea quæ per diſſectiones apparere ſolẽt accuratè conſideraremus,rationi cõſonũ videbatur,animam in cerebri corpore ſedem obtinere,atq; in ipſo & rationis vim & ſenſibilium imaginum memoriam reſidere,ac primum ipſius inſtrumentum,tùm in ſenſibilibus actionibus omnibus, tùm in his quæ à conſilio & voluntate prodeunt, ſpiritum eſſe qui in ipſius vẽtriculis, maxi-

meq; postremo continetur: quamuis non contemnendus, sit medius ventriculus perinde quasi non valentissimus sit. Multę N. rationes nos ad hunc adducunt & à duobus anterioribus abducunt verum exacta horum notitia ad curationis inuentionem nihil conducit. Nam satis fuerit ad probe curandum nosse sedem patientem esse cerebrum atque in eius ventriculis humorem crassum & viscidum comprehendi.

SCHOLIVM.

PROPRIVM & inseparabile Epylepsij signū est, cōcussio totius corporis per interualla facta, quæ quanquam à Gal. hoc in loco conuulsio nō perpetua omnium corporis partium appellatur, tamen, vt alio loco docuimus, re vera non est conuulsio. Ea N. non fit prę repletione, aut innanitione cōtractis neruis, sed est motus quidem conuulsiuus ab ipsius cerebri facultate, conante expellere profectus, appellatur tamen conuulsio à Gal. in significatione latiori accepto nomine vt cōuulsiuum etiam motum significat, vel quia cum motu, illo conuulsiuo in epylepticis semper coniungitur contractio, quædam

quædam membrorum, quare vera est conuulsio, & fit à repletione, atque id quod statim subdit, dicens, ac fortasis per morbum comitialem conuulsio, haud absimilis est his quę ab spinali medulla incipiunt conuulsionibus, singulorum neruorum irriga tis processibus, de contractione epylepticorum dictum intellige. Nam concussio satis dissimilis est neruorum ab spinali medulla ortorum, conuulsioni, immò verò singultui est simillimus motus, conuulsioni veræ non ita. Aut si de concussione hoc etiam videtur, causa consequentis sermonis intelligendum, ita intellige. Conuulsionem per morbum comitalem, id est conuulsiuam illam concussionē, similem esse conuulsioni. Non in motus specie, aut efficienti causa, sed in materia morbi, eo quòd vterque horum motuum fiat humore incidente in neruorum radices. Quod à Gal. dicitur, velocem discussionem indicare, causam epilepsiæ esse humorem crassum, non est dictum ad differentiam humoris tenuis (Velocior N. est discussio tenuis humoris, quàm crassi) sed ad differentiam ariditatis. ratione ita procedente, cum epylepsia conuulsioni similes habeat causas, eæque sint aut crassus humor, aut inanitio, inanitioquę nulla ratione possit repētè, aut fieri, aut discuti, vt fit, & discutitur Epylepsia, habebit ea profecto ortum ab humoribus crassis. Quæ de spiritu animali hic dicuntur, septimo libro de placitis monstrata sunt à Gale. Quibus rationibus aduci posset, vt postremùm. Cerebri ventriculum,

 reliquis

reliquis omnibus præponat, & medium duobus prioribus, non satis intelligo. Nam quod plerique putant, tres sensus interiores imaginationem, rationem, & memoriam locis dissidere, tenereq; imaginationem priores ventriculos, rationem mediũ, memoratricem vltimum, atque perfectioni sensuũ, perfectionem ventriculorum respondere, eo quod perfectissimus sit qui reminiscitur, imperfectissimus qui imaginatur, vanum prorsus esse iudico, & libro secundo controuersiarũ demonstraui. Qua N. ratione possis mihi suadere hos sensus, ita esse in cerebro collocatos? Aut qua ratione dum ita distribuis, non videaris imperare potius quam demonstrare? Nam anatome ad hanc rem nihil præstat. Video enim esse quatuor ventriculos, duos priores à lateribus incumbentes alijs, tertium in medio sub his collatum quartum, postremum, & infimum: tamẽ illos imaginationem, hunc memoriam continere, nunquam vidi. Nec ratio curatiua potest mihi quidquam præstare. Nam vtcunque lædantur sensus interiores eidem parti sunt imponenda medicamenta, puta capiti ad suturas, potissimumque ad coronalem docente Galeno decimo tertio Methodi, capite vigesimo primo, quare verissimè dictum est hoc loco ab eodem Galeno, exactam horum notitiam ad curationem nihil conducere.

Nam siue sensus illi interiores locis differant, siue secus: siue vẽtriculorũ cerebri par sit dignitas, siue impar, siue hi illis præstẽt, siue illi his, vtcũq; lædatur

tur mẽs eidẽ parti imponi debẽt medicamẽta. Quare ad physiologiã pulchra disputatio est hęc, ad medicinam non est necessaria. Errauit itaq; Leonhartus Fuchsius in curatione phrenitidis ita scribens, vt locis horum sensuum instrumenta distare intelligerent, quod scire non parum in medendo, vt recte præsidia adhibeantur, prodest. Hæc inquit. tamen oportuit illum ex anatome didicisse, & si imaginatio & ratio locis differrent, quare earum læsiones diuersarum partium patientium essent, tamẽ non posse illis, diuersis partibus medicamenta imponi. Nam ventriculus medius, neque anterior est nec posterior prioribus, sed substat illis loco exactè medio. Cùm ergo non possis ô Fuchsi medicamenta intrinsecus in ipsis ventriculis specillo admouere, cui cranei parti admouebis, exqua ventriculũ tertium respiciat, priores non attingens? Itaq; ratio curatiua nullatenus indicare potest sensuum interiorum diuersas sedes, nec ventriculorum cerebri imparem dignitatem. Quid igitur hoc possit indicare? Num læsæ actionis species? quod scilicet, nunc læditur imaginatio sine ratione, nunc sine imaginatione ratio, quod non contingeret nisi locis dissiderent? At ratio hæc, quicquid probabilitatis præ se ferat (nam quantum id sit expendimus alibi) illud vnum colligitur, sensus differre locis, tamen hunc esse in hoc, illum in illo loco, alia peculiaris ratio deberet suadere, quæ tamen est nulla. Sed vt sensus omittamus, nondum video quæ tam

multæ rationes nos adducant ad medium ventricu-
lum, & abducāt à prioribus, vt Gal. dicit. Nam si ab exortis argumentari volumus, ratio videtur cedere in contrarium. Nerui enim plurimi, & ij plurimo sensu præditi ante vltimum ventriculum exoriuntur, ab ea cerebri parte qua vltimus fit, nullum oriri video, prę́ter septimum par, & fortasis sexti quandam portionem. Quod maior noxa sentiatur, vulnerato tertio ventriculo quam solis prioribus nihil facit ad maiorem medij ventriculi dignitatē. Nam cùm non possit vulnus in tertium ventriculū penetrare prioribus non vulneratis, quanquam sit indignior, per se feret maiorem noxam vulneratus. Vnicum mihi videtur superesse dignitatis medij ventriculi argūmentum à situ desumptum. Cùm enim natura soleat ea quæ digniora sunt, & quorum maiorem curam gerit, in reconditiori loco collocare, collocans priores ventriculos in loco subli-miori atque craneo magis vicino, medium verò sub his, ac sub corpore quod appellant cameratum quarum sub his omnibus in loco profundissimo, videtur nobis maiorem horum & minorem illorum dignitatem significasse.

ratio dignitatis medii ex me- ori loco.

IGITVR quemadmodum hæc ad curationes quarum gratia & patientes sedes, & earum passiones inquirimus, sunt vtilia: sic crassorū quoq; humorū differētæ

vtrum

eos nominari, cùm simpliciter ità dicimus vtrũ pituitæ, an atræ bilis naturã habent, si tamẽ in presẽtia nõ obliuiscamur: videlicet pituitosos q̃dẽ in quibus humiditas, frigidi tásq; melãcholicos verò in q̃bus siccitas atque frigiditas dominãtur: quãuis magnę peculiarésq; interim differentiæ, tum pituitæ, tùm atræ bilis inueniantur. Pituitæ quidem vnum genus est, quod quotidie vel screando, vel vomendo, vel emungendo educitur, vaporoso scilicet spiritu plenum, vt ne sensum quidem lateat ipsum esse dissimilare, alia verò pituita similaris q̃dẽ videtur, licet fortasse nõ sit similaris qualis est, tùm crudus humor qui in vrinis substat, tũ is qui à Praxagora vitreus appellatur. Atq; ex hoc genere esse videtur saliua, quæ nec fluida admodũ est nec aquosa. Verùm saliua non vnica dũtaxat qualitate gustum afficit, ne dum vniuersa pituita. Sæpenumero enim & salsam & acidam, ac salsuginosam

sam in ore saliuam manifestè deprehedimus, veluti cùm sani degimus nulla qualitate infecta, sed perinde quasi aquosa saliua gustui offertur. Sic atra bilis quoque ob substantiæ varietatem non obscuras habet differentias. Nam alia est veluti fex sanguinis quę admodum spissa est fæcibus vini haud absimilis. alia verò quam superior essentiæ est multo tenuioris, atque vomentibus eam & olfacientibus accida videtur, quæ etiam terram radit, attollit & fermentat, atq; ampullas quales feruentibus iusculis supernatare videmus, excitat. Sed ea quam crassæ fæci similem esse dixi, in terram effusa nō inducit feruorem, nisi fortè in ardenti febri ipsam præassari contingat, minimè autem acida qualitate participat, túmque ipsam nominare cōsueui melācholicum succum, aut melancholicum sanguinem. Hæc enim meo quidem iudicio non rectè atra bilis appellari potest. Prouenit autem huiusmodi

humor

humor in quibuſdam plurimus, vel à temperie ab initio cõparata, vel à cibis, qui(cũ in venis concoquuntur) in huiuſmodi humorem tranſmutari ſolent. Igitur vt craſſus pituitæ ſuccus ita hic quoque comitialem morbum ſolet efficere, vbi in meatibus vẽtriculorũ cerebri retinetur, ſiue is medius ſit ſiue poſtremus. Vbi verò in ipſo cerebri corpore abundat, melancholiam efficit. Quemadmodum alter atræ bilis ſuccus qui præaſſata flaua bile naſcitur, ferina deliramẽta inducit, modò ſine febre, modò cũ febre in cerebri corpore abundans. Atq; ob hãc cauſam phrenitis nõnunquã mitior eſt, cũ videlicet à pallida bille ortũ cõtraxit, interdũ vehemẽtior, cũ bilis eã peperit, atq; inſup alia nõnunq̃ dementia occurrit ferina, & melãcholica flaua bile pręaſſata. Deliria autẽ quæ per febrium vigores accidunt, nõ propria cerebri paſsione, ſed per cõſenſum fiũt, proinde eos delirare & deſipere, ac mẽ

te moueri, non ſolū medici ſed priuati quoque dicere conſueuerunt. Phreniticos autē non appellant, eo quod phreniticorum inſania non quieſcit mitigato febrium vigore. Igitur quemadmodum in phreniticis febris vnum quoddam accidens affectionis cerebri, cenſetur ſic è conuerſo in ardentibus febribus demētia multis elatis ad ipſum vaporibus. Similis eſt huic eorū quę in ſuffuſis apparent ſymptomatum generatio, ab affectionibus ventriculi excitata. Namque cerebrum ventriculo, & ventriculus cerebro, ſuas paſsiones tranſmittit, idque propter neruorum à cerebro ad os ventriculi deſcendentium magnitudinem, per quos etiam ſenſus huic particulæ, quā vlli reliquarum corporis partium acutior eſt. Quocirca capitis fracturas cùm ad mēbranas vſq; perueniunt, bilioſus vomitus, ac interdum dolores capitis quomodocumque fiant, nauſea, ſtomachique morſio comittatur

mittatur

mittatur. Hiponchodriacas verò & flatuosas vocatas pasſiones melancholica triſtitia ſequitur, haud ſecusquam acutam febrem dementia & quaſdam oris ventriculi pasſiones ea, quæ in accidentbus ſuffuſioni ſimilatur, paſsio. Sic neruoſis partibus inflãmatis, promptius, quam reliquis delirium ſuperuenire ſolet, idque aſcendente ad caput, interdum per continuas partes ſolo calore, interdum verò ſpiritu vaporoſo, vel fumoſo vel fuliginoſo.

SCHOLIVM.

PITVITAE nomen aliquando dicitur de eo tãtum humore qui cum è numero ſit humorũ quatuor, in via eſt ad ſanguinis generationem, aliquando latius patet, diciturq́; pituita etiam ſuccus crudus, (ita appellatur humor qui ſolet eſſe in crudis tuberculis, & ſubſidere in vrina) qui à reliquis pituitæ ſpeciebus differt craſsitie (Craſſus enim eſt) à vitrea pituita differt lentore, eo quod vitrea pituita, vt eſt craſſa, ita eſt lenta. Diuidi ſolet pituita ab authoribus variè, nunc in plures, differentias, nunc in pauciores, quod duplici de cauſa fieri reperies, aut quod differentiæ earum iuxta diuerſa pituitæ

tuitæ accidentia ſumũtur: aut quod differentiæ aliquot earum quæ alicubi dicuntur, alio in loco tãquam ad alias relate dimittantur. Videas ergo Gal. nonnunquam capientem differẽtias pituitæ ex modo ſubſtantiæ, nonnunquam ex ſaporibus, nonnunquam ex vtriſq;. Atque ex modo ſubſtantiæ, non vnico modo diuiſionem facit. Neque enim ſubſtãtiæ modus vnum eſt accidens, ſed modò in eo cõſideratur craſsities aut tenuitas, modò æqualitas aut inæqualitas partium. Itaque poteſt pituita multis modis diuidi, quanquam omnes diuiſiones perfectæ ſint. libro ſecundo de differentia febrium ca. ſexto, diuiſit Gal. per ſapores, fecitquè pituitæ ſpecies quatuor, vitream, acidam, ſalſam, & dulcem. Quarto etiam de ratione victus accutorum commẽtario.13. per ſapores diuidens fecit tres ſpecies, redigens nimirum vitream ad acidam. Nam duobus his locis non aliorſum inueſtigabat, ſpecies pituitæ, quàm vt inueniret febrium diffentiã, & ex multis alijs pituitæ ſpeciebus tam diuerſæ febrium figuræ prodeunt, quam ex his quæ ſumuntur ex ſaporibus. Vitreã verò ommiſit 4. de ractiõe victus, quia vt dixi ſub accida cõpræhendi poteſt, & re vera eſt differentia ex modo ſubſtãtię potiùs ſumpta, quã ex ſapore, quã tamẽ in opere de differẽtia febrium, nõ oportuit omitti, quia inſignẽ facit figuram febris Primo de alimentorũ facultate, ca.1. multarum differentiarum pituitæ meminit diuidens ſecundum ſapores in quatuor, accidam, ſalſam, dulcẽ, & incipidam,

ſipidam, ſecundum modum ſubſtantiæ dupliciter, primùm in craſſam & tenuem (intelligi oportet mediocrem, & ſi non dicatur) deinde in viſcidam & diſsipatu facilem. Nimirum in opere de facultatibus naturalibus has omnes differentias dici oportuit. Sunt enim alimentorum quædam, ſucci tenuis, quædam craſsi, quædam lenti, quædam ſucci ſine lentore, quædam dulcis, quædam ſalſi. Dixit verò hic ſaporum differentias quatuor, quia addidit inſipidam, quæ eſt naturalis pituitæ ſpecies, quæ in opere de differentia febrium non debuit dici, naturalis enim pituita talis manens, non poteſt fieri febris cauſa. Hoc etiam in loco ſimile quoddam artificiũ eſt. Quoniã enim de pituita quæ in cerebrũ incidẽs obſtructiones facit, eſt diſputatio, hoc verò nulla qualitate ita fit, ſed aut è qualitate partiũ, aut inequalitate quę ex admiſtione flatus naſcitur, aut craſsitię aut tenuitate. Ab hac diuiſione incæpit Gale. deinde ſapores addidit, quia ad enarrandam acidam melancholiæ qualitatem erat facturus tranſgreſsionem. Vbi Gal. dicit, alia quidem pituita ſimilaris videtur, licet fortaſſe non ſit, alludit ad ſententiam Platonis, qui cenſuit omnem pituitam eſſe diſsimularem ex multis inuiſibilibus ampullis cõflatam. Quod verba hæc ex Timæo declarant. Sæpe verò tenerioris recentisq; carnis portio quædam, vnà cum aëre colliqueſcit, deinde vẽto inflatur incluſo, humiditate protinus circunfuſa fiuntq; ex hoc ampullæ, quæ ſigillatim propter par-

uitatem uideri non possunt: Iunctæ verò simul ingrãdiorem tumefactæ molem, conspiciuntur. Colorémque propter spumæ generationem habent album. Omnem hanc tenerioris carnis eliquationem vna cum spiritu factam, quæ ex humiditate vento circunfusa tumescit, albam pituitam appellamus. Saliua re vera non est pituita, quãquam verba hæc (Saliua non vna qualitate duntaxat gustum afficit, nedum vniuersa pituita) illud videntur significare. Sed est humor quidam in oris & fauciũ glandulis genitus propriam substantiam habens. Quod apperte intelliges ex saliuæ viribus, quas decimo de simplicium medicamentorum facultate Gal. scribit. Constat enim illas nullius speciei pituitæ esse, sed quoniam admistione humorum qui redundant, maximeque pituitæ varios sapores induit saliua, & quia cum saliua quæ verè saliua est, multa pituita quotidie spuitur illam appellat pituitam, atque ex illa sapores pituitæ iubet explorare. Vbi legimus, sæpenumero enim & salsam & acidam, & salsuginosam, à quibusdam legitur, amaram, & acidam, & salsuginosam, ab alijs acrem, & acidam, & salsuginosam, tamen non sine errore Nam præterquam quod dictione ἁλυκόυ neque acris, nec amara significatur, sed salsa, sensus etiam fit vitiosus. Nam cum occasione pituitæ, mentionẽ faciat saliuę, oportet quæ de saliua dicũtur ad pituitam transferri, itaq; dici speciem aliquã pituitæ acrem aut amaram, quod nẽ apud Gal. ipsum neque

apud

apud alium quempiam authorem inuenias. Omnes enim ex ſaporibus quatuor tantum ſpecies numerant,(id quod à Platone ipſo fluxit)ſalſam,acidam, inſipidam, & dulcē (nam ſicubi apud Auicenam acris dicitur, acida ſignificatur) nimirum pituita nulloq; modo alterari poteſt, vt amareſcat, antequam in bilem permutetur. Quod ſi miſcetur cum bile, aut ea eſt modica, redditq; ſalſam, aut copioſior, rapitq; denominationem,eſtq; bilis. Itaq; nulla pituita eſt amara. De atræ bilis ſpeciebus libro 1. controuerſiarum cap.21. ſatis à me diſputatum eſt. Sed quod de naturali melācholia hoc loco dicitur (minimê etiam acida qualitate participat) videri poſſet alicui falſum. Cùm Gal. ipſe ſoleat hunc eundem humorem acidum appellare, nec ſolum acidum, ſed & acerbum appellauit. 5. de vſu partium his verbis: Acerba enim eſt, & acida nigra bilis. Nec verò nomine nigræ bilis loco illo alia intelligi debet quam naturalis melancholia, diſputat enim de ea quam lien ſecundum naturam congerit, & quotidie reijcit in ventriculum. Tamē cùm hic à Gal. dicitur ἥκιστα μετέχει ποιότητος ὀξείας id eſt, minime participat qualitatem acidam, ne intelligas quod nonnulli intelligunt,quaſi dicat nulla qualitate acida participat, ſed ἥκιστα πάντων id eſt minimè omnium (ſuple ſpecierum melancholiæ) acida qualitate participat, quæ dictio non ſignificat melancholiam naturalem non eſſe acidam, ſed minus acidam eſſe omnibus ſpeciebus præter natu-

 ralis

ralis melācholiæ. Iam verò quod 5. de vsu partium dicitur στρυφνὴ γάρ ἐστι καὶ ὀξεῖα, ἡ μέλαινα nolim ità transferri. Acerba n. est & acida, sed, astringens n. est & acida, & vt nomine astringentis nō significetur sapor intensior acido) nā melancholiā naturalē haud parum est esse acidā) sed vi astrictoria. s. omnia acida aliquatenus astringunt. ~~Ergo~~ temperamēta nō debere definiri per humores, sed per qualitates, monstratū est lib. 1. cōtrouersiarū, & ab alijs ante me. Quare nō est idē dictu tēperies melācholica, & tēperies frigida & sicca, sed quæ tēperies sit per quam, multa melācholiæ copia in corpore colligitur, nunc definire oportet, non n. est vt prima frōte videri posit tēperies frigida & sicca. Nā quæcunque natura frigida est, vtcumq; habeat in passiuis qualitatibus, eorum humorū generat copiam, qui crudiores sunt sanguine, quique citra sanguinē cōsistentes appellantur. Huiusmodi sunt solū pituitosi, vt videre licet 4. de tuēda valetudine, vbi de biliosis ac pituitosis humoribus ita scriptū est, siquidē sanguis qui medio est biliosorū, atq; horū quorum genus appellare licet vel crudum succū, vel pituitā. Illi namq; ex sanguine fiunt, vbi supra iustū modū est percoctus, hi verò ex eo nōdū perfecto, hæc Ga. vnde facile est intellectu calorem minorē quam vt posit sanguinem perficere, nec melācholiæ magnū prouentū facere, sed pituitæ id quod senes etiā declarant, qui cū frigidissimi sint ac siccissimi, nō tamē sunt melācholici, sed pituitosi: itaq; melācholia

supra

ſupra naturalē menſurā non gignitur à frigidis & ſiccis,ſed calidi,&,ſicci ſunt quicunq; generāt multam aut melācholiā,aut bilē flauā,aut atrā: (qui n. calidi ſunt & humidi ſanguinē colligunt,qui frigidi ſiue cū humiditate ſiue cum ſiccitate,pituitā) nō tamen omnes eodē gradu,ſed qui aliquādo calidiores ſunt iuſto,quia à maiori calore craſsior gignitur ſanguis & veluti taurinus , melācholiā:qui multùm calore iā vrente tenues partes ſanguinis, flauā bilē qui maximè,atram bilē,calore vrente iam etiā partes craſſas ſanginis,& tenues alioqui vſtas perurēte. Hoc docuit Ga.haud obſcurè 3.li.de cauſis ſymptomatum capi.2. ita ſcribens.Sed alteratricis potētiæ intemperies , quæ ad calidius ſit verſa,aliàs biliosum,aliàs melācholicū efficit excremētū, quemadmodū aut vtrūq; in alijs eſt traditū.Ad frigidius verò mutata,vel pituitoſius vel aquoſius facit excrementū.libello etiā de atra bile ca.4. ita ſcripſit, ſanguis igitur in vena ſecunda craſsior& nigrior in ſiccorū calidorūq; corporū naturis conſpicitur. Hæc ìn illo loco,ex quib9 euidēter patet eū docere naturā calidā & ſiccā gignere melācholiæ multā copiā. Nam melancholiæ redundātis nullū eſt apertiùs ſignū,vt ſequēti ca.dicetur quàm ſanguis è vena fluens melācholicus apparēs , (niger & craſſus puto) quid ergo, non omnes melancolici ſunt calidi?non omnes.Sed quicūq; maiorē melācholiæ copiā colligere inijciant quàm pro natura ciborū quibus vtūtur,calorem habent moderato maiorem,hi verò ipſi

psi diuturnitate possunt frigidi euadere, manebũtq; nihilominus melãcholici, non gratia temperaturæ, (hæc enim pituitosa esset) sed quod consueta membra nutriri melancholia, eam expetant, ac gratia similitudinis quam cum ea contraxerunt, omnia in melancholicum sanguinem transmutare tentent, nõ aliter quam leucophlegmatici hominis mẽbra in pituitam. Itaq; constat vt possit tandem frigidus simul ac melancholicus esse homo, sed constat non minus homines natura sua atq; à prima generatione frigidos, & siccos, & pituitosos esse, nõ melãcholicos. Quod præter dicta, illa etiã quę à G. sequẽti c. dicuntur apertè declarant, describens enim eos homines qui facilè colligunt multam melancholiam ita inquit, macri, nigri, & hirsuti & quibus latè sunt venæ, & impense rubri, & flaui: quæ omnia constat esse signa calidi temperamenti: sed de his statim dicemus. Nerui ex sexta coniugatione in os vẽtriculi venientes compassionis illius cum cerebro sunt causa, & acer sensus, qui præ alijs omnibus corporis partibus huic inest, quo fit, vt hæc sola fame & siti crucietur, quoniã scilicet nulla alia est, quæ cùm tam acri sensu tantam suctionem sustineat.

Cap.

CAP. VI.

Relectiuncula.

Docet Galenus cerebrum non eundem semper morbum à craßis humoribus pati, sed diuersos cùm quoniam craßi humores diuersi sunt pituitosi scililet aut melãcholici: tũ etiã quia ij diuersimode lædunt cerebrũ, nonnũquã enim lædunt illud vt partem instrumentalem, nonnunquam ut similarem, vt instrumentalem: vt cùm obstruunt, faciuntq; ita epylepsiam, vt similarem, vt cum ex melãcholico succo melancholia morbus fit, huic contingit, vt epylepsia, & melancholia facilé in se inuicem commutentur. Quanquam non æque vtrumque in alterum, sed melancolici omnes possunt fieri epyleptici, non tamen omnes epyleptici melancolici, quia epylepsia à quocunque crasso succo fieri potest, melancholia verò haud quaquam à pituitoso, quare epylepsia pituitosa nõ potest mutari in melancholiã, potest tamen in apoplexiam. Post hæc inquit Gale. melancholiam tripliciter fieri, aut redundante melancholico succo in solo cerebro, aut hypochondrijs, aut in toto corpore, præstatque signa, quibus dignoscatur redundet in toto corpore, an vnico aliorum membrorũ, ex corporis habitu melancholico, & victu antecedente, & retentis melancholicis vacuationibus, & modò substantiæ sanguinis fluentis. Signa verò hypochondriacæ melancholiæ petit ex Diocle.

ORRO', quemadmodum hæ passones, quibus caput per consensum patitur, ita illæ quoque, quæ primogeniæ ipsius passiones sunt, non parũ inter se differunt. Igitur crassi humores, qui in cerebri substantia abundãt, interdũ ei vt instrumẽtali, interdũ vt similari parti nocent. Cùm enim meatus obstruuntur, vt instrumentali, cùm verò temperamentum alteratur vt similari: proinde totus hic sermo in fine sexti libri de vulgaribus morbis præscriptus est: melancholicique magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & cõtra morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici: atque horum vtrumlibet magis accidit, prout vel in hanc vel in illam partẽ infirmitas repit, Si enim in corpus comitiales, si verò in mentem, melancholici redduntur. Hoc sermone primum quidem declarauit quod nõ semper sed magna

gna ex parte harum paſsionum altera in alteram tranſit. Quippe non ſolum atra bilis, verum etiam pituita morbum comitialem committit. Igitur ea quam atra bilis conſtituit, in melancholiam aliquando trãſit, quę verò à pituita parta eſt, in aliam paſſionem de qua paulò poſt dicturus ſum, permutatur, melancholiam verò, haud qua quam efficit. Altera verò Hippocratici ſermonis pars non paruum contemplandi locum deſiderat: quippe cum anima ſit, aut temperamentum actiuarum qualitatum, aut ab ipſarum temperamento permutetur: Bilem: cum cerebro veluti parti inſtrumentali nocet, ad cerebri corpus conuerti ait, id quod in obſtructionibus fieri conſtat: cùm verò temperamentum mutando, ei vt ſimilari nocet ad mentem eam repere dicit. Verum hoc, quod medici dereliquerunt, definire imprimis neceſſarium eſſe videtur, nempe vt in manifeſtis corporis partibus,

interdum omnibus eadem apparet temperies vt in morbo regio & elephante sic vocato, & aqua inter cutem, & malo habitu. Insuper in his, quæ ab hepate, atque splene pendent, colorum vitiis. Interdum verò vnius duntaxat partis, quæ videlicet, aut biliosum, aut pituitosum, aut melãcholicum humorem suscipit, temperies permutatur. Ita etiã cerebro accidit vt nonnunquã vniuerso in venis sanguine melãcholico effecto, ob cõmune vitiũ, ipsum quoque lædatur. Nonnunquam verò reliqui corporis sanguine prorsus innocuo, solus is qui in cerebro cõtentus est, alteratur, idque bifariam fit. Aut N. aliunde in ipsum deriuatur, aut in ipsomet melancholicus humor genitus est, generatur autem à multo calore interno assante crassiorem, & nigriorem sanguinem. Atque hæc doctrina non paruum habet in curatione momentum, siquidem vbi vniuersum corpus sanguinem melancholicum

continet,

continet, curationem à venæ ſectione incipere oportet. Vbi verò ſolum cerebrum, infirmus (quod ad hãc paſsionem attinet) ſanguinis detractione non indiget, quamuis ob aliam quampiam cauſam ſanguis mitti poſsit. Vtrum verò melancholicus ſanguis vniuerſum corpus, an ſolum cerebrũ occupet, ita diſcernendum eſt. Imprimis vniuerſi corporis habitum qualis ſit, conſideres velim, memineriſq;, quód molles, & cãdidi, & obeſi nequaquam humorem habẽt melancholicum. Macri verò & nigri, & hirſuti, & quibus latæ ſunt venæ, aptiſsimi ſunt vt huiuſmodi in ipſis humor cumuletur: fitque interdum vt impenſe rubri homines affatim in melancholicam temperiẽ decidant, atque poſt hos flaui, idque maximè quando, & vigiliis, & multis laboribus & ſolicitudine, & tenui victu fuerint educati. Quibus hæ quoque notæ conueniunt, an hæmorrhois aliqua reſtricta ſit, aut alia quępiam

piam consueta sanguinis vacuatio aut mulierum menstrua. Insuper quibus cibis quis fuerit vsus, vtrum iis, qui suapte natura melancholium sanguinem pariunt an è diuerso. Porrò qui melancholicum sanguinem efficiunt hi fere sunt caprina, bubulaque caro, magisquè hircinæ, & taurinæ, sed maximè asinorum, camelorumque carnes, nam & his nonnulli vescuntur: item vulpinæ, caninæquè carnes: atque magnā in huiusmodi sanguinis generatione vim obtinet ex lepore cibus, sed multo magis ex apris: ac limaces quoq; melancholicum sanguinem pariunt, si frequens sit eorum vsus: præterea omnes terrenorum animalium carnes salæ conditæ, aquatilium quoque carnes vt thunni, balenæ, vituli marini, delphini, canis atq; cetaceorum omnium. Ex oleribus autem brassica fere sola, huiusmodi sanguinem gignere consueuit, quemadmodum & arborum germina, vbi vel muria

vel

vel oxyhalme cõdiuntur præcipuê lentiſci, terebinthi, rubi, cauirubi. Leguminum verò omnium maximè lentes, inter melancholicos cibos numerantur, mox panis furfuraceus, & qui ex tipha, atque vitiatis ſemi nibus factus eſt, quorum apud quaſdam na tiones vſus loco frumenti habetur verũ de iis in primo libro de ciborum facultate iam dictum eſt. Præterea vina craſſa, nigraque aptiſsima ſunt, vt ex ipſis melancholicus humor fiat, præſertim ſi quis abunde ipſa ingerens, incommodâ oblatâ occaſione in multo corpus calore contineat. Vetus deni que caſeus vbi forte fortuna in corpore fue rit ſuper calefactus, facilè huiuſmodi parit humorẽ. Igitur ſi quis antea, quàm in morbum inciderit, huiuſmodi victus ratione fuerit educatus, maiorem quandam inde li cet facere coniecturam. Si verò boni ſucci cibis vſus fuerit, conſiderare oportet exerci tationes ipſius, męſtitiam, vigilias, ſolicitudines.

dines. Sunt etiam nonnulli, qui per febriles (vt dictum est) morbos, melancholicum humorem contraxerunt, atque ad efficaciorem notitiam, non parum confert anni tempus, ac præterita, præsensque constitutio, item terra, ac laborãtis ætas. His itaque omnibus præconsideratis, cum speraueris in vniuersi corporis venis melancholicum sanguinem cõtineri: quo certiorem habeas notitiam cubiti venam seca, pręcipueque mediam, quæ communis est, & ei, quæ humeralis nominatur, & ei quæ per axillam ad manum fertur, quòd si tunc fluens sanguis non videatur melancholicus, statim supprimatur. Si verò talis appareat, vacua quãtum pro laborantis corporis habitu satis esse conieceris.

SCHOLIVM.

NISI nuperrimè monstrauissemus melancholici succi magnũ prouentũ cũ nõ culpa victus fit, ab intẽperie calida procedere, meritò quispiã intelligeret omnem melancholiam propriam cerebri esse inaniam, ex illis verbis Gal. Aut N. aliũde in ipsum

ipſum deriuatur,aut in ipſomet melancholicus humor genitus eſt,generatur autem à multo calore,interno aſſante craſsiorem,& nigriorem ſanguinem. Verùm omnem melancholiæ prouentum nimium, indicare calidam temperiem ſequentia declarant, Quales N.dicit eſſe melancholicos? Macros,nigros. & hirſutos,& latis venis.Hos tamen omnes calidos eſſe natura,docet libro artis medicinalis cap. 56. his verbis,calidior ſimul,ac ſiccior eſt quæ hirſuta magis,ac calida,& dura exiſtit,& pinguedine caret tenuiſque eſt, & capillos nigros habet. Si verò multum in caliditate excedat, calor quoque niger illi adeſt. Hæc Gal.quibus apertè docet quos modo depingit nullatenus eſſe naturâ frigidos, ſi qua ratiõe frigidi eſſe poſſunt,id quidem erit quod ætate tales redditi ſint, vt cum prius eſſent bilioſi, in tempore decrementi redditi ſunt frigidi, hi euadunt melancholici,quia naturà calidi in conſiſtendi tempore habent calorem minorem iuuenili qui omnia in bilem commutabat,maiorem verò quam reliqui conſiſtentes qui pituitoſi fieri incipiunt, proindeq; ipſi melancholici ea ætate ſunt, quod dictum eſt. cap. 59.artis medicinalis.quo etiam cap. Qui natura ſua ſunt frigidi & ſicci graciles, & glabri eſſe perhibentur. Vbi nos legimus fitque interdum vt impenſe rubri affatim in melancholicam temperiem decidant. Legit Copus,qui rufo colore ſunt, non ſine magno errore. Nam præterquam quòd Græce habetur ἐξέρυθροι ἄνθρωποι,falſus prorſum ſenſus redditur

ditur illa versione, nam rufus color cap.58. artis medicinalis naturam significat frigidam & humidam quam constat esse pituitosam. Ergo Typha quãtum ego, ex primo de alimẽtorum facultate possum colligere est genus frumenti quòd Hispane appellatur centeno. Quod genus vere est melancholicum. Fit N. ex eo panis grauis odoris & ater.

EST præterea tertium melancholię genus, morbi comitialis exemplo, cum ortum à ventriculo habuerit. Solentque medicorum aliqui, hanc dispositionẽ, Hypochõdriacũ, flatuosumq; morbũ nominare. Sufficit autẽ mihi ea percurrere symptomata quæ Diocles illi asidere scripsit in eo libro cui titulum fecit pasio, causa, & curatio. In eo N. Diocles ad verbũ ita scripsit. Porrò alius oritur à vẽtriculo morbus, qui supra propositis non disimilis est, nominaturque ab aliis melancholicus, ab aliis flatuosus, quem sumpto cibo, maximè coctu difficili, & ardorem inducente, sputum humidum, idemque multum comitatur, item ructus

uctus accidus flatus, estus in præcordiis, fluctuatio nõ illico, sed cũ retinuerint: interdũ ventriculi quoq; vehementes dolores, qui nonnullis ad dorsum vsq; procedũt, concoctis deinde cibis quiescũt, mox aliis ingestis eadẽ rursus reuertuntur acidentia quæ interdum ieiunos, interdũ etiã à cena molestãt, atq; euomũt crudos cibos, & pituitam, vel subamarã, vel calidam, vel acidã, adeò vt nonnũquam dentes stupore afficiãtur. Atq; horum plurima ab ineũte statim ętate eueniunt, vt cumq; tamen acciderint omnibus producuntur. His pręscriptis, Diocles mox causam subiungens ita scribit: cæterùm flatuosos vocatos, suspicandũ est, plus caloris, quàm expedit, habere in his venis, quæ alimentum à vẽtriculo excipiũt sanguinemq; in ipsis crassiorẽ factũ. Quippe in his venis sanguinẽ cõtineri cõstat, vel hoc argumento, quod alimentũ corpori non distributo, sed in vẽtriculo manet incoctũ, cùm ipsum

meatus antea ſuſciperēt, magnamq́ʒ ipſius partē in imum ventrē excernerēt. Itē quod poſtero die vomāt, vt pote nō digeſtis per corpus cibis. Sed quod calor id, quod ſecundum naturā eſt, facilimè intelliges, tùm ab ęſtu qui in ipſis accidit, tùm ab his, quæ ingeruntur. Siquidē iuuari videntur refrigerantibus cibis, qui videlicet calorē refrigerare, extinguereq́ʒ ſolent. Deinde alia quoque Diocles iam propoſitis in hoc ſermone addidit. Aiunt autem nonnulli os ventriculi, quod inteſtinis continuatur, in huiuſcemodi paſsionibus inflammari, ac ob inflammationem ipſam & obſtrui, & prohibere, ne alimenta ſtatuto tempore ad inteſtinū deſcendāt. Quamobrē diutius, quam decet in ventriculo manētia, & tumores & ęſtus atque reliqua quæ prædicta ſunt, efficiunt. Hæc ſunt quæ Diocles quidē literis prodidit. Verùm in hoc ſymptomatum catalogo præcipua totius concurſus ſilentio præteriit,

riit,quæ videlicet & melancholiã, & flatuosam, hypochondriacamq; passionem, tanquã charactere quodã designãt, atq; omissit(vt puto)huiuscemodi accidẽtia,eo quòd ex morbi ipsius nomine manifestè declarãtur. Etenim ab Hippocra.didicimus: si metus & mestitia longo tempore tenent, melancholica est huiusmodi passio. Verùm haud absurda quæstio est, quare Diocles cùm causas aliorum accidẽtium redderet, quàm ob causam mens lædatur, non scripserit. Siue N.venarũ,quæ vẽtriculo contiguæ sunt,calor exuperat, siue partes, quæ iuxta portã sunt inflãmatione laborãt,quid causę sit,cur melãcholica comitẽtur accidẽtia,derelictũ est. Etenim quod vẽter flatuoso spiritu impleatur,ac deinde eructãdo ipsum leuetur,ac præterea,quæ dicta sunt vomitione quoq; iuuetur,vt nihil dicente Diocle manifestum est. At propria melancholiæ acidẽtia,simul cum dicta ventriculi passione

ſione ſcriberet, haud ita facilè ei fuit. Nos igitur hoc adiiciamus, affectum ipſum manifeſta interpretatione enarrantes. Atq; videtur quidem in ipſo inflammatio eſſe. Sanguis autẽ in parte inflammata contentus & craſsior, & magis melãcholicus. Itaq; quẽadmodum elato ex ventriculo ad oculos fuliginoſo quodam, aut fumoſo habitu, aut craſsis quoq; vaporibus, ſimilia ſuffuſorum accidentia cõtingunt. Eadem ratione ſublata ad cerebrum, ab atra bile euaporatione, melancholica eueniũt in mente accidentia. Quinetiam quàm frequẽtiſsimè videmus, flaua in ventriculo bile contenta, caput dolore affici, vt ea per vomitum eiecta, illico dolorem mitigari. Atq; huiuſmodi dolorũ genera, mordendo, exedendoq; infeſtant, Quemadmodum alia grauitate, alia tenſione, alia ſopore moleſtare videntur. Atq; inter optimos medicos conuenit, non ſolùm accidentia, verùm etiam morbum comitialem,

lem, capiti à ventriculo procedere. Igitur vt melancholicos timor nunquam deserit, ita præternaturam eis visa non semper eodem genere continentur. Siquidem alius testam se factum putauit, atque idcirco obuiantibus cedebat, ne collideretur: alter gallos cantare audiens, vt hi alarum, sic ille brachiorum plausu latera quatiens, animãtium sonum imitatus est. Fuit item alter, timens ne Atlas, qui mundum sustinere dicitur grauatus sub tãto onere, ipsum à se excuteret, atque ipse cum illo collideretur, ac nos quoque cum ipso periremus. Sunt alia huiusmodi infinita eorum visa. Differũt autem interse melancholici. Nam omnes timent, merent, vitam damnant, odio habent homines, sed non omnes mori cupiunt. Etenim hoc ipsum nonnullis melancholiæ caput est, quod mortem pertimescũt. Quosdam etiam alieno admodum, atque extraneo videbis animo: vt pote qui simul &

mortem metuant, & tamen mortem sibi consciscant. Proinde rectè videtur Hippocrates omnia ipsorum accidētia in duo hęc coegisse, metum, & mestitiam, mestitia nimirum eos inducit, vt odio prosequantur omnes quotquot viderint, nunquam nō tristitiam præ seferentes: ac terrentur vt in tenebris pueri, atque ex adultis indocti. Sanè quemadmodū externæ tenebræ omnibus ferè hominibus pauorem inducunt, nisi vel audaces admodum, vel edocti fuerint: sic atræ bilis color, mentis sedem tenebris obūbrans timorem efficit. Etenim summis, tū medicis, tùm philosophis, in confesso est, & humores, & omnino corporis temperantiam animæ actiones variare posse: id quod nos quoque vnico commētario docuimus quo demonstratum est, quòd animæ potentie corporis temperaturam sequuntur.

Quocirca humorum vim ignorantes (in quorum numero & Erasistratus est) ne scribere

bere quidem de melancholia quicquam au ſi ſunt. Nec indignum eſt admirari tùm cõ munes hominum ſententias, tùm plurima quoque dogmata, quę & philoſophi & medici per ignorantiam præterierunt. Igitur ab omnibus paſsio ipſa melancholia vocitatur, indicante nomine humorem, qui ipſius cauſa eſt. Quum circa ventriculum, prima inceperint accidentia, ipsiſque auctis melancholica ſequatur paſsio, deinde alui deiectione, & vomitu, & proba concoctione, ructibúſque leuetur is, qui laborat, hypochondriacum flatuoſumque morbum, ipſum nominabimus. Accidẽtia verò ipſius dicemus & meſtitiam, & metum. Quum autem propria melancholiæ acidentia auctiora vidẽtur: circa ventriculum verò, aut nulla, aut parua admodum ſunt: haud ab re exiſtimaueris primitiuam in cerebro paſſionem conſiſtere, ob atram bilem in ipſo congeſtam. Cæterum quibus ſignis diſcernatur,

natur, vtrum in ſolo cerebro, an in vniuerſo corpore huiuſcemodi humor contineatur, paulò ante dictum eſt. Interim monendi ſunt mihi amici, qui me curantem viderunt, frequentibus balneis, victúque humido, bonique ſucci, nullo alio adhibito præſidio, huiuſmodi me morbum curaſſe, vbi nondum ob longum temporis tractum, nocuus humor multum vacuationi reſiſteret. Quum N. diuturnus iam factus eſt morbus, fortiora prædictis oportet adhibere remedia. Fit autem huiuſmodi melancholiæ ſpecies affecto prius calidis paſsionibus cerebro, aut ex æſtuatione, aut inflãmatione, aut phrenitide quoque ipſum afficiente, interdum à ſolicitudine, mæſtitia, vigiliis. Verùm ſatis fuerit, hæc de melancholia dixiſſe.

Scholium.

SCHOLIVM.

CVR si hypocondriacus morbus æstus est aut inflammatio circa ventriculum, ructus acidi fiunt ex assumpto cibo, ac non potius nidorosi, quales verisimile erat calidam intemperantiã subsequi? an quia multa melancholia, succus alioqui acidus, quæ eo tẽpore hæret circa hypochondria miscetur cum cibis, ipsosq; acidos reddit? De modo quo ater melancholiæ color metum & mestitiã parit, disputatum à me est libro 5. controuer. modo illud vnum satis sit dicere, non minus expedire, vt spiritus animales lucidi sint, quo actiones animales eis, vt instrumentis, citra noxam agantur, quam vt bene temperati, non minus ergo vitiabuntur, atq; cum ipsis animales actiones, conturbati, denigratique, quam mala temperie affecti.

CAP. VII.

Relectiuncula.

Trifariam fieri morbum commitialem docet hic Gal. aut per paßionem propriam cerebri, aut per consensum, idq; biffariam, aut consentiente cerebro cum ventriculo, aut cum alia quapiam parte. Refert etiam duas hystorias vt doceat quo modo tertia hæc epylepsiæ species fiat, ac docet causam qua motus conuulsiuus per morbum commitialem fit.

TQVE de morbo comitiali deinde dicendum eſt, quandoquidem hic quoque interdum ipſomet affectu, interdum aliis conſentiente cerebro, euenire ſolet. Vt enim tria melãcholiæ genera, ita hunc quoque morbum, tribus contentum differentiis, omnes ferè medici diſtinguere neglexerunt. Verùm omnibus commune eſt, quod cerebrum afficitur vel conſiſtẽte in ipſo paſsione, id quod pluribus comitialibus accidit, aut à ventriculi ore (quod ſtomachum vocare ſolẽt medici) ad cerebũ per cõſenſum aſcendẽte. Atque hoc genus proportione reſpondet accidentibus, quæ oculis à ſtomacho adueniunt, veluti in ſuffuſionibus. Fit etiam, ſed rarò, tertia morbi commitialis ſpecies (nec refert ſiue genus, ſiue differentiam nominaueris) cũ à parte aliqua cui id fore fortuna accidit, incipit paſsio quę deinde ſentiẽte ægro ad cerebrum vſque aſcendit. Hoc

genus

genus primum vidi in puero qui tertium decimũ ætatis annum agebat, cùm equidẽ adoleſcens etiamdum, cum optimis eius tẽpeſtatis medicis conueniſſem, ad idoneam ipſius curationem inueniendam, audiui, tũ narrante puero, paſsionem ipſam à crure initium capere, mox illhinc recta aſcendere per femur, & imminentes illi lumbos, ac per latera ad ceruicem, donec ad caput perueniret, quod cùm primum pertingeret, ipſum haud quaquã ſibi cõſtare. Interrogãtibus autem medicis, quale eſſet id, quod ferebatur ad caput, nihil habuit puer quod reſponderet. Alius deinde adoleſcens compos mentis (quippe qui ſatis poterat & ſentire quod fiebat, & alteri enarrare) dicebat veluti frigidam quandam auram eſſe id, quod aſcendebat.

Scholium.

SCHOLIVM.

VIdetur aut nullã epylepſiã poſſe eſſe compaſſionẽ, aut nullã eſſe propriam paſsionẽ. Nam aut cõpaſsionis nomẽ ita intelligimus, vt quod per ſe propriam permanentiam habet, compaſsio non ſit, atque ita nulla epylepſia erit compaſsio, cùm ſit obſtructio propria laborantium particularum: aut omnem morbum ſecundarium appellamus hoc loco compaſsionem, atque ita omnis epylepſia videtur compaſsio. Non enim poteſt fieri humoribus in eadem parte genitis, quæ obſtruitur, ſed neceſſario à parte alia in eam quę obſtruitur impetum faciũt, aliter enim non repentè fieret, ergo neceſſario fit alia parte congerente materiam obſtructionis, & alia obſtructa. Cæterùm animaduertendum hoc loco morbum ſecundarium dici compaſsionem, atq; hinc temporis ſolum compaſsionem cerebri dici, cùm illud cum parte alia conſentit, nam cùm idem ſecum, quanquam ſecundum diuerſas partes id fiat, vt ſubſtantia ipſius cerebri mittente in ventriculos humorem aut flatum, merito cerebrum dicitur primario patiens. Facta eſt mentio in diuiſione hac trimembri, ventriculi per ſe, eo quod frequenter ſolet epylepſiæ eſſe cauſa. Quamquam potuit etiam vteri mentio fieri, hic enim mulieres frequentiſsime facit epylepticas.

Vnde

VNDE ex duobus alterum Pelopi præceptori placuit, aut quod qualitas quædam alteratis per continuationem partibus, aut flatuosa quædã substantia trãsmitteretur. Nec mirandum esse dicebat, tam validã vim esse humori, qui in patienti parte præter naturam genitus fuisset, vt pernitiosarum ferarum venenis posſit comparari. Quis enim crederet, vel scorpionum, vel phalangiorum ictibus, totum corpus ac tam vehementi mutatione affici: nisi sæpenumero id accidere viderer, præsertim minimam quandam rem feris in ipsum demittentibus. Quum itaq; phalangium aliquem momordit, quamuis paruum sit animal, existimare tamen debemus, venenum ex ipſius ore in ictum corpus descendisse. Porrò marinæ turturis, quemadmodum & terreni scorpionis aculeus, in partem extremam acutiſsimam illam quidem finitur, vbi nullum foramen est,

eſt, per quod venenum deiici poſsit: neceſſe tamen eſt, vt excogitemus, ſubſtantiam quandam eſſe, aut flatuoſam, aut fluidam, quæ vt mole minima, ita facultate quam maxima eſt. Etenim cùm nuper ictus quidam eſſet à ſcorpione, videor mihi videre, inquit, quod grandine percuſſus ſim, eratq; omnino frigidus, ſudore etiã frigido accedẽte: ſed tandẽ debitis adhibitis remediis, non ſine negotio ſeruatus eſt. Itaque Pelops, nõ impoſsibile eſt, inquit, in corpore ſimilem aliquem eſſentiam generari, non accedente cauſa extranea, quæ vbi neruoſam aliquam partem occupauerit, per continuas partes vſque ad neruorum principium vim ſuam tranſmittit, ſiue id per alterationem, vt ipſe dicebat, fiat, ſiue flatuoſa eſſentia, veluti aura, ad ipſum elata. Sæpenumero enim infigente aculeum ſcorpione, aut in neruum, aut venam, aut arteriam, manifeſtè videmus percuſſos, vehemẽtiſsimis infeſtari

festari accidentibus. Atqui scorpionis aculeus, totam cutem penetrando, ad profundum vsque potest peruenire. Phalangiorũ verò paruorum ictus solam afficit superficiem. Vnde constat, interdum à sola cute, veneni vim ad totum corpus deferri: quippe tota cutis & continua est & neruosa. Proinde haud quaquam impossibile est, cùm ex icta parte, per totam ipsam celeriter distributa sit veneni vis, eam inde eodẽ rursus contactu, in singulas subiectarum ei partium recipi mox ex illis in alias continuas, atq; iterũ ex his, quę patiũtur in aliascumque ad dominantium partium aliquã peruenerit, tum mortis periculum homini instare. Ad hanc rem imprimis conferunt vincula superioribus partibus iniecta: id quod in viperarum scorpionúmque ictibus, item aspidum quoq;, quod propter imminens subitariæ mortis periculum, magis incredibile est, expertus sum. Etenim cũ Alexan-

Alexandriæ eſſem, ruſticus quidam non lõge ab vrbe, in vno manus digitorum ictus, eius radicem apud palmã validiſsimo vinculo ligauit, accurrẽſq; in vrbem, ad familiarem ſibi medicum, totum digitum ab ipſa coarticulatione ad poſt brachiale vſq; abſcindendum præbuit, ſperans inde ſe nihil mali paſſurũ. Nec fruſtratus eſt ſua ſpe, quippe nihil aliud faciens, ſaluus euaſit. Similiter alium noui qui epoto ex viperis medicamento, reſciſſo priùs digito, á periculo liberatus eſt. Vidi præterea ruſticũ cuius totum digitum vipera momorderat, qui falcè, quam tunc fortè habebat (erat enim vinitor) ab vltimo articulo ictam partem reſecans, deinde inducta in digito cicatrice, nullo ſumpto medicamine ſanatus eſt. Sed puerum quoque, cuius morbus commitialis à crure oriri conſueuerat, medici, qui tũc ad curationem eius conuenerant, ſanare ſperabant, ſi in primis vacuato vniuerſo cor-

pore

pore medicamen ex tapſia, aut ſinapi parti adhiberent, ligato interim mẽbro, ſupra eã videlicet partẽ, quę primaria paſsione laborabat: atque hoc pacto, acceſsionem reuerti prohibuerũt, quamuis antea quotidie puerum infeſtare conſueuiſſet. Verùm hæc obiter, atq; ex abundantia dicta ſint, ne quis miretur, quo pacto, ab ignobili aliqua parte tantus morbus ortum contrahere poſsit. Supereſt autem cauſam veſtigare, quãobrem in huiuſmodi per cõſenſum paſsionibus, comitiales fiant conuulſiones. Nam ne Pelops quidẽ vllam ad hãc rem attulit probabilem perſuaſionẽ: nec etiam alius quiſquam, cum quo nobis aliqua fuerit conſuetudo. Mihi itaq; per huiuſmodi cõſenſum, videnti aliquãdo laborantem, ſine vehemẽti cõuulſione cõcidere, ſimul quod ꝑ interualla, breuibus quibuſdã motibus quateretur probabile viſum eſt, quemadmodũ frequentiſsimè ſingultũ fieri cernimus, patien

te ſtomacho, ita hanc quoque paſsionē euenire. Etenim meipſum quoque ſingultus illic inuadere ſolet, ſi piperis aliquando immodicā quantitatē ingeſſero. Id quod aliis quibuſdā non paucis, quibus ſcilicet facilis erat oris ventriculi ſenſus, accidiſſe meminimus atqui iam ſupra memoratum eſt, id non ſolum medicis, verum etiam vniuerſis hominibus ſtomachū appellari. Itaque cùm cecidiſſent, qui non ex propria cerebri paſsione ſed per conſenſum cōmitiali morbo laborabant, eos citra perpetuā conuulſionē, veluti palpitante quadam agitatione, per interualla concuti videbam. Proinde exiſtimaui ſimilē aliquem cerebro motū euenire, qualis ſtomacho, interdū à re quapiā moleſtato accidere ſolet: quippe cùm à ciborum mole grauatur, aut vbi corruptis cibis mordicus infeſtatur, tùm ſingultum pati conſpicitur. Atque acrem quoque humorē, nō ſingultum modò, verum etiam conuulſionē per

vniuer-

vniuersum corpus efficere sæpenumero vidimus: deinde vomitu eiecto eo quod mordicabat, illico quiescere. Quo minus mirandū est, si neruorum principiū huiuscemodi motu concutiatur, dū festinat vt à se expellat, quidquid fuerit id quod à parte primū patiente ad ipsum affertur. Ad hunc modū reliqua quoq; accidentia omnia, quibus nerui concutiuntur, fieri putauerim. Vbi verò deperdito sensu quis cōciderit, non accidente motu conuulsorio, aut palpitante, id à vehementi frigore ortum trahere censeo. Huius autem generis est & lethargus.

SCHOLIVM.

NVDAM qualitatem non putauerim posse epylepsiæ esse causam. Non quod quamplurimæ admirandæ actiones non agantur per simplices alterationes, tùm in nostris corporibus, tùm extra illa, sed quod nuda qualitas non posit obstruere. Opus ergo est substantia quæ obstruat, ea est aut humor aut flatus, fumusve, quæ quidem in via animalis influxus hærentia consistunt, non gra-

tia crassitiei, nam per densiores alias substãtias penetrat, cùm per ipsorum neruorum fibras penetret, sed quia caliginosa sunt, atque splendori non peruia, vt sunt quãplurima extra nos, quæ cũ sint crassiora splendoris transitum minus impediunt quam alia tenuiora. Sane cristallum, & vitrum, ac laminæ corneæ densioris substantiæ sunt aqua, aut caligine, aut nubecula, tamen lumini sunt magis peruiæ. Itaque mirum non est solum flatum caliginosum, & substantiam humoris à quo est excitatus referentem, influxum animalem, quem irradiationem quandam esse antea diximus impedire.

APOPLEXIAE autem, quod subito eueniat, aut frigidum succum, aut crassum, aut viscidum, qui principes cerebri ventriculos affatim implet, nó totius substantiæ intemperiem, causam esse manifestum est: veluti lethargi, phrenitidis, insaniæ melancholiæ, stultitiæ, amissæ memoriæ, sensuum hebetationis, resoluti motus. Porrò in omnibus his passionibus, in quarum numero apoplexia quoque continetur, periculi magnitudinem

ex

ex reſpirationis nocumento coniicere oportet. Sanè quemadmodum dormientes ſpirant, quamuis nulla alia fungantur actione, quæ à conſilio prodeat, nimirum cum ſupini iaceant in cubili: ita in ſoporoſis paſſionibus omnibus, quanquam nec ſentiat corpus nec moueatur, tamen ſola ſpiratio ſeruatur, quæ muſculorum thoracem mouentium eſt opus, huius enim firmam habemus fidem, & demonſtratiua lege factam. Quemadmodum & quod muſculis etiam omnibus, motus principium ab innatis ipſis neruis accedit. Atqui ex anatomice didicimus, neruos omnes à cerebro primarium ſumere initium. Nec ſimpliciter initium, ſed primarium dixi, id quod ſpinalis medullæ gratia orationi adieci. Quamuis enim permulti ex ea nerui prodire videantur, vim tamen omnem, quam habet, cerebrum ipſi mittit, cumque itaque ſpirationem vehementer impeditam

difficultérque procedentem videris, non paruam in cerebro morbidam paſsionem eſſe coniicere debes, ídque in ſoporiferis morbis, quos nimirum omnes in cerebro fieri manifeſtum eſt.

SCHOLIVM.

OMNES ſoporoſas paſsiones ortum trahere à frigore dictum antea eſt. Dictum non minus antea eſt de lethargi, phrenitidis, maniæ, melancholiæ, ſtultitiæ, amiſſæ memoriæ, ſenſuum hebetationis, & reſoluti motus eſſentia. De apoplexia, quodque illius grauitas ex reſpirationis difficultate cognoſcatur, dicetur decimo cap. Illud videtur in hac parte difficilè quod Galenus poſtquam dixerat ſoporoſas paſsiones à frigore naſci, de apoplexia, ita ſcripſit. Apoplexiæ autẽ (loquitur verò de apoplexia ad differẽtiam aliarũ(quod ſubito eueniat, aut frigidum ſuccum, aut craſſum, aut viſcidum, qui cerebri ventriculos affatim implet, non totius ſubſtantiæ intemperiem, cauſam eſſe manifeſtum eſt, Veluti lethargi, phenitidis, inſaniæ, melancholiæ, ſtultitiæ, amiſſæ memoriæ ſenſuum hebetationis reſoluti motus. His verbis appertè videtur docere Gal. apoplexiam non fieri

prop-

propter ſubſtantiæ cerebri intemperiem, vt letargum, phrenitidem & reliquos morbos, ſed propter humorem frigidum aut craſſum, aut viſcidum. Qui tamen ſenſus videri poſsit alicui falſus, quandoquidem & lethargus fit propter humorem, non ptopter ſolam intemperiẽ. Nec verò videntur verba illa alium à dicto modo ſenſum accipere poſſe. Nam ſi ita legas, apoplexia non fit propter ſubſtantiæ intemperiem, ſed propter ſuccum frigidum vel craſſum, vel viſcidum, vt & lethargus, & phrenitis & cætera, longius aberit à veritate ſenſus. Nam phrenitis non fit à craſſo neque à frigido, nec à viſcido humore, amiſſam memoriam quam tamen illic retulit nihil prohibet à nuda intemperie naſci. Quid ergo nobis ſignificant illa verba? quod modo dico. Quamquam pleræque harum ægritudinum ab humore male afficiente cerebrum naſcantur, atque in illis ferè omnibus cerebrum ab humoribus & obſtuatur, & diſtemperetur, tamen ſymptomata apoplexiæ (hoc idem dictum puta de epylepſia) immobilitatem inquam & inſenſibilitatem repentinam, non fieri ab humore, quia diſtemperat (hoc enim non facit repentè) ſed quia obſtruit. Lethargi verò & phrenitidis ac reliquorum paſsionum ſymptomata, non tam ſequi obſtructionem quam cerebri intemperantiam. Nimirum ſomnus lethargi à frigida humoris qualitate fit magis, quàm à craſſa ſubſtantia, deliria, & peruigilia per phrenitides calefactionem & deſiccationem

immobilitas, et sensibilitas retina apoplex epilepsie non fit ab humore quatenus distemperat, sed quatenus obstruit. Et qui

tionem cerebri consequuntur. Hæc intelligent facilimè qui prius intellexerint quę de phrenitide, & lethargo paulò antè diximus, ac multò difusiùs, libro quinto controuersiarum, vbi monstrauimus illorum morborum essentias, non tam consistere in tumoribus preter naturam, quàm in intemperãtijs, cum affluentia humorum. Quare qui hæc nondum cæpit illa legat.

CAP. VIII.

Relectiuncula.

Hoc cap. est de vertigine, quo Ga. docet vertiginosis omnia videri in girum agi, maxime si in circulum rotentur ipsi, aut alium rotari viderint, siue rotam, aut aquarum vortices. (Nam hæ causæ alios etiam solent ita afficere.) Verùm alij nisi ab his causis aut coeuntibus omnibus, aut valde intensis non patiuntur, vertiginosis vnica illarum atque adeo non admodum intensa satis est ad paßionem docet etiam hoc fieri, quia humores, & spiritus in eorum capitibus inordinatè mouentur, idq; ab humoribus flatuosis, ac flatibus, atque vertiginosos solere iuuamen recipere à sectione arteriæ post aures, quamquam non omnes vertiginosos iuuet hæc sectio. Docet etiam vertiginem fieri, aut primogenia paßione, aut per compaßionem cum ventriculo. Scribitq; signa, quibus dignoscuntur.

Is autem

S autem qui ſcotomaticus, ideſt, ob tenebratiuus, aut vertiginoſus vocatur, ex ipſa appellatione qualis ſit, conſtat: quia à parua occaſione obtenebrantut, qui ſic laborant, adeò vt interdum cadant maximè, ſi aliquãdo ipſi in circulum rotantur. Quòd N. aliis in multis circũrotationibus, euenit illud ipſis ab vna. Proinde vertiginẽ innuerunt, ſiue alium quempiam, ſiue rotam, aut id genus aliud quippiam, aut ipſos quoque in aquis vertices circumagi viderint. Id verò maximè, cùm vel ſub ſole ęſtuauerint, vel aliam ob cauſam calefacto fuèrint capite. Nam quòd aliis, cum in circum frequenter vertuntur accidit, hoc ipſis citrâ circuitionem euenire videmus. Atqui vbi quis crebro vertitur, inęqualem, & turbulentum, & inordinatum motum, tùm humorum, tùm ſpiritus, in eo fieri in confeſſo eſt. Rationi igitur conſonum eſt, huiuſmodi accidentia verti-

ginem patientibus itidem euenire. Quamobrem nonnulli horum, ab arteriarum sectione præsidium petierunt, arterias pone aures ad tantam scilicet altitudinem secantes, vt medius inter duas partes locus cicatrice induceretur. Sed constat, non omnes huius auxilii beneficio fuisse curatos. Etenim aliæ arteriæ, iis maiores ad cerebrum ex ipsius basi per retiformen plexum ascēdunt: per quas huiusmodi pasſionum fieri rationi consentaneum est, elato per ipsas vaporoso, calidoq; spiritu, atq; implēte cerebrum. Atq; fieri etiam potest, vt inęqualis cerebri intemperies huiusmodi spiritum producat. Igitur hanc pasſionem ad caput pertinere, ex ipso vertiginosorum sensu, manifestum est. Oritur verò interdum capite primogenia pasſione laborante, interdum vero, cùm ori ventriculi consentit: id quod Archigenes quoque fatetur, libro primo de longarum pasſionum notitia de hac vertiginosa

pasſione

paſsione ita ſcribens. Porrò ea bifariam oritur. Aut N. in ipſo capite, aut in his partibus, quæ circa præcordia ſunt. Quin etiã genera eius diſtinguere aggreditur. Nam vbi ex primaria capitis paſsione vertigo dependet, aurium ſonos, & capitis dolorem, grauitatemq; præcedere dicit: itẽ olfactus, atque alterius cuiuſque ſenſus inde prodeũtis, oblæſionem. Eos ſenſus (vt equidem puto) ſignificare volens, qui à capite initium ſumunt. Vbi verò ab ore ventriculi oritur, cordis morſionem, nauſeamq; præſentiri. Verùm vt iam antea ſępenumero monuimus, licet caput per alterius partis conſenſum patiatur, genita tamen paſsio ipſius eſ ſe cenſenda eſt.

SCHOLIVM.

NVLLVM reticularem plexum in hominibus eſſe Andreas Veſalius nos primum docuit, deinde nos quoque rem ipſam explorantes, ita habere vt is dicit inuenimus Gale, fortaſsis aliorum anima

lium

lium ſectione deceptus eſt. Verùm quòd ad vertiginem attinet, nihil permutatur, ſiue ſit plexus ille, ſiue non. Illud vnum eſt veriſsimum arteriam illam, quæ ab vtroq; latere in caput aſcendit, in duas ſecari, aliamq; poſt aures tendere, atq; cùm vena iugulari diſtribui, aliam tẽdere ad capitis baſim, illincq; in cerebrum ipſum penetrare, per ventriculum medium. Nec verò puto quanquàm vertiginis cauſa in hac arteria non contineatur, omnino fore inutile illam poſt aures ſecare. Nihil N. mirum eſt, cùm communem radicem non lõge, à ſectionis parte habeant, & omnia in noſtro corpore ſint conſpirabilia aliquid ſanguinis in vna illarum contenti per aliam fundi. Non N. ad vertiginem, & cephaleam; & inueteratas alias capitis paſsiones arteriæ ſecandæ tantum ſunt, ſed permittendum etiam eſt mediocriter fluere. A capite initium ſumentes dicuntur illi ſenſus, qui aguntur per neruos, ortum trahentes ab ipſo cerebro, huiuſmodi ſunt quatuor, olfactus, guſtus, auditus, & viſus. Quòd in vltimis capitis verbis dicitur (verùm vt iam antea ſępenumero monuimus licet caput per alterius partis conſenſum patiatur, genita tamen paſsio ipſius eſſe cenſenda eſt) nihil aliud ſignificatur, quàm quod ſæpius libris primo, & ſecundo repetitum eſt, nempe partem cuius actio læditur, licet per concenſum patiatur re vera pati.

Cap.

CAP. IX.

Relectiuncula.

Cap. hoc est de doloribus capitis, distinguit ergo Gal. cephaleam, à cephalagia, & ambas has, ab hemicrania. Deinde hos omnes dolores docet fieri posse interius in memingibus, aut exterius in pericraneo. Atq; vbicumq; fiat, posse ab humore replente, aut mordente, aut à flatu fieri, aut citra hæc omnia, propter acrimoniam sensus partium circa caput, docetq; hæc omnia signis distinguere.

TQVE de ea quoque, quæ cephalea à medicis nominatur, nemo dubitauerit quin capitis sit morbus. Est N. (vt breuiter quis dixerit) pasio hæc, dolor capitis diuturnus, difficulterque solubilis, qui à parua occasione vehementes habet exacerbationes, vt neque strepitum, nec vocem vehementiorem, nec luminis splendorem, nec motum tolerare possit infirmus, sed tranquillitatem obscurumq; cubiculum quærat, idque ob doloris vehementiam.

mentiam. Quippe nonnulli veluti malleo ſe percuti arbitrantur: alii caput frangi diſtendique ſentiunt. Non paucis ad oculorũ quoque radices dolor extenditur. Quin huiuſmodi exacerbationum acceſsiones, veluti in morbo comitiali intermiſsiones habent, interceditq; tempus, quo perfectè liberati videntur. Igitur conſtat, quod ſicut in cephalalgia, ita in hoc morbo caput facilimè patitur, atque hoc eſt ipſis commune: verùm per cephaleã patientes partes multa redduntur, quàm in cephalalgia, debiliores. Cæterùm inter capitis dolores, non nihil diſcriminis inuenitur: nam ſunt nonnulli, quibus caput aptiſsimum eſt, vt impleatur, ac vniuerſi quoque corporis habitus ad ipſum implendum admodũ idoneus. Alii etiam ipſas ſimilares partes aptas habẽt vt patiantur. Quibus vbi vitioſo victu vtuntur, accidit vt cephalea arripiãtur. Quo minus mirandũ eſt, ſi horũ aliis membranæ

cerebrum

cerebrum continentes dolorem patiantur, aliis pericranium. Discrimen autem ab oculorum radicibus sumitur, considerando vtrum veniat ad eas malum, nec ne. Siquidẽ consentaneum est, vt quibus intra caluariã dispositio est, iis ad oculorum vsque fundamenta dolor extendatur, eo quod & à cerebro, & ab vtraque membrana, atque à vasis, quæ in ipsis continentur, veluti germina quædam deducuntur. Sed & eorum quibus dimidia capitis pars dolore infestatur (solent autem vocari hemicranici) alii extra caluariam, alii in capitis intimis partibus dolorem sentiunt. At verò dextram capitis partem à sinistra distinguit sutura per longitudinem ipsius protracta, iuxta quam intra capitis ossa linea medium cerebrum diuidens protenditur, ad quam etiam peruenit anteriorũ duorum ventriculorũ septũ. Porrò ea corpora, suapte natura, idonea sunt, vt ipsis caput impleatur, in quibus vaporosus

porosus, calidusque spiritus generatur, aut quibus biliosa excrementa cumulantur in ore ventriculi. Atqui spiritus dolores inducunt tensiuos: qui idcirco sic vocati sunt, quod extensionis sensum inducunt. Biliosa excrementa, dolore mordaci afficiunt. Dolores à plenitudine procedẽtes grauitatis sensum afferunt. Quibus si rubor accedit, atque calor, calidos: sed sine iis non calidos humores significant. Sũt quibus caput assiduè dolet, vbi vel liberalius vinum ingesserint, vel meratius, idque magis, si suapte natura calidum fuerit. Præterea calidi odores omnes, vt styracis, aut cypheos, atque in totum odorata omnia suffita capitis dolorem pariunt, adeò vt nonnulli, ne thuris quidem odorem ferre possint. Nec verô absurdũ est, vt quosdam ob sensus exuperantiam, dolor infestet, quemadmodum in ore ventriculi accidit. Sũt N. nonnulli, in quibus id tam exactê sentit, vt neque acetum, nec sinapi,

napi,nec aliud huiuſcemodi ferat. Quippe videntur aliqui, vel ructare, vel vomere quædam vſq; adeò vitioſa qualitate infecta,vt nos ne odorem quidẽ ſuſtinere poſsimus, cùm tamẽ ipſi interea nihil ferê mororſus ſentiant. Nihil igitur prohibet quominus in hominum cerebro ſimiles notentur differentiæ,vt eoſdem odores aliqui impune ſuſtineant perinde,ac ſi omnino ab ipſis diſtarent, alii eos ſine moleſtia ferre nõ poſſint igitur quod omnes huiuſmodi paſsiones ad caput pertineant, iam manifeſtum eſſe videtur.

SCHOLIVM.

QVI volet copioſiorem de dignoſcendis ſpeciebus dolorum capitis à Gal. audire ſermonem,ſimulque curationis modum,legat caput de cephalea libro.2.de compoſitione medicam. Secundũ locos. Ciphus quid ſit vide apud Dioſcoridem. cap.28.libri primi. Ergo vt per hemicraniam dimidiæ tantum partis dolor fiat, nunc dextræ,nunc ſiniſtræ,non tam eſt cauſa ſutura longa quam ſagitaliſ

& talem

lem vocant (quanquàm hæc quoque aliquid facit) quàm illa linea quæ est intra capitis ossa secundum cerebri longitudinem protracta totum cerebrum diuidens in duas partes, in hac linea fit sinus oblongus duræ meningis, qui factus est quasi ex membrana plicata, estq; pro arteria, & pro vena, peruenit per partem anteriorem vsque ad os cribrosum. Per posteriora penetrat profundè inter cerebrū, & cerebellum. Iam verò vndequaque penetrat profundè ea membrana vsque ad partem cerebri, quæ quia duos ventriculos priores diuidit, interseptum appellatur, quo fit vt substantia ipsa cerebri tota ferè ab hac membrana in duas partes dextram, & sinistram secetur in quas partes ab oblongo illo membranæ sinu æqualiter venę distribuuntur. Non ergo mirum est cum tam insignis diuisio sit, causam doloris modo in partem dextram, modo in sinistram incumbere. Sutura sagitalis etiã facit aliquid, verùm hæc non secat os occipitis, neque os frontis, nisi in tenellis, ac recens natis, & alijs perquam paucis.

CAP. X.

Relectiuncula.

Per apoplexiam in cerebro esse obstructionem, eamq; maximam, docet hoc cap. Gal. quia omnia membra ita affectis priuantur sensu, & motu. Quod non fieret nisi ipsamet facultatis prima sedes laboraret. Nam contingit vnicum,

nicum, aut duo, aut plura membra resolui, vt propria alicui, aut communis aliquibus, hisq; duobus, aut pluribus radix patitur. Tractat hunc locum Ga. longiusculè, narratq; de hac re aliquot hystorias, docet etiam grauitatem, aut leuitatem apoplexiæ ex læsione respirationis maiori, aut minori diuidi ea re.

T verò ægritudo resolutionis, & conuulsionum totius corporis (quo in genere tetanus est) non similiter cognosci potest sensu, sed op9 est ratione nos ducente. Itaque si aliquádo per totum corpus, neruorum actio vitiosa redditur, ipsorum principium pati constat. Id verò ex sola anatomice cognosci potest.

Quum igitur omnes pariter nerui, tùm sentiendi, tùm mouendi vim amiserint apoplexia huiusmodi passio appellatur. Vbi verô alteri lateri, aut dextro, aut sinistro, id accidit resolutio nominatur, eius scilicet partis, in qua consistit, interdum dextræ interdum sinistræ. Quòd si in artuum aliquo idem euenerit, eiusdem membri resolutio

esse dicitur. Nam & tota manus, & totum crus interdum resoluitur, atq; solus in crure pes, & quæ sub genu sunt. Sic etiam de tota manu similiter proportione dicendum est. Cæterùm ex anatomice didicimus, quòd omnes animantis partes sub ceruice positę, quæ à consilio & voluntatis imperio moueri possunt, neruos habent qui eas moueant, procedentes ex spinali vocata medulla. Atqui sæpenumero audistis, eam spinalem vocari medullam, addita scilicet medullæ appellatione, interdum verò sine additione simpliciter spinalem nuncupari. Vidistis etiam in corporis dissectione, neruos, qui thoracem mouent ex ea spinæ medullæ parte, quæ in ceruice est, ortum deducere. Ipsa verò ex transuerso incisa, si tota fuerit dissecta, omnes quæ sub ipsa sunt, corporis partes, sensu motúque priuari, vt pote suscipiẽte spinali medulla à cerebro, vim tùm sentiendi, tùm mouendi pro arbitrio.

Præterea

Præterea in anatomice vidiſtis, vbi per trãſ uerſas ſpinalis medullæ inciſiones, ad medium vſq; ſecundum longitudinem ſecaretur, non omnes ſuppoſitas corporis partes ſed eas duntaxat, quæ è regione ſectionis erant. Reſolutas dextras quidem, dextræ ſpinæ medullæ parte diſſecta: ſiniſtras verò, vbi reliqua pars eſſet inciſa. Itaque manifeſtum eſt, quòd circa primum ſpinalis medullæ proceſſum, facta aliqua paſsione, per quam cerebri facultas quo minus ad ipſam perueniat, prohibetur, omnia inferiora mẽbra, dempta facie, ſenſu, motuq; priuabuntur. Vbi verò media eius proceſſus pars fuerit paſſa, non omnes inferiores partes reſoluentur, ſed vel ſiniſtræ dũtaxat vel dextræ. Videntur autem huiuſmodi reſolutionum aliquæ, faciem qnoque infeſtare, ſed tum reſolutum latus ad alteram faciei partem trahitur. Quũque ex anatomice didiceris neruos qui per faciei partes ſparſi ſunt, à cere-

rebro demitti, ſi earum aliqua ſimul cum toto corpore reſoluta eſt, haudquaquam vos latere debet, reſolutionis paſsionem in ipſo cerebro conſiſtere: vbi verò illæſæ permanſerint, ſpinalis medullæ initium pati ſciendum eſt. Accidit verò nonnullis, vt faciei partes duntaxat patiantur, quemadmodum & reliquarum quoque partium interdum aliquæ, vt lingua, oculus, mandibula, labium. Etenim non omnibus ab vno loco principium influit, vt pote quæ ex diuerſis cerebri partibus neruos ſuſcipiunt: id quod in anatomice haud obſcure conſpicitur. Igitur apoplexia omnibus animalibus actionibus noxam inferens, cerebrum pati manifeſte declarat.

SCHOLIVM.

NIHIL eſt quod adeò referat ſciri ad capitis huius plenam enarrationem, quàm diſſectionem neruorum de qua breuiter, quantum ſcilicet in

ſtitutum

ſtitutum huius libelli, ferre potuit, diximus, in ſcholijs ſexti. cap. libri primi. Illa ergo reſume, ſi non videntur eſſe ſatis, lege quartum librum, de humani corporis fabrica Andreæ Veſalij.

DISCERNITVR autē paſsionis magnitudo ex noxæ, quam ſpirationi infert, vehementia. Quum N. naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: cùm verò paulum impedimēti eſt, paruam in cerebro noxam eſſe coniicere oportet. Sane omnium peſsima ſpiratio putanda eſt, quæ & intermittitur, & magna cū volentia trahitur. Quippe mori contingit apoplecticos, ob id quod ſpirare non poſſunt. Nam homo qui corporis partes mouere nequit, ad vitæ quidem functiones cenſetur inutilis, quamuis huic ſubitæ mortis periculum haudquaquam immineat. Itaq; vidimus quendam, qui reliquis partibus omnibus reſolutis, nullam, quæ ad faciei partes, pertineret actionem amiſiit, ſeruabatur

batur autem in ipſo reſpiratio proculdubio. Quomodo enim viuere poſſet diutius ipſa deperdita? In hoc, primario pati collegimus illam ſpinalis medullæ partem, quæ paulò inferior eſt proceſſu neruorum ad ſeptum tranſuerſum tendentium. Manifeſtum autem quod & vrinas, & excrementa præter voluntatem eiiciebat. Inſuper vidimus alium cui propter caſum omnes inferiores partes, demptis manibus reſolutæ eſſent. Igitur quemadmodum vbi vniuerſæ corporis partes, quæ ſub facie conſtitutæ ſunt, reſoluuntur, faciei partibus illæſis, paſsionem in ſpinalis medullæ initio eſſe certum eſt: ad eundem modum, ſi toti corpori conuulſio acciderit, faciei partibus omnino ſeruatis, eundem ſpinæ medullæ locum pati declarat. Quòd ſi hęc quoque patiantur, cerebro noxã iam illatã eſſe oſtẽditur. Vbi verò pars aliqua conuulſa eſt, neruũ qui eius motioni deputatus eſt,

aut

aut musculum pati necesse est. Igitur si ex anatomice neruorum ad singulas partes venientium principia didiceris, perquam facilè earum & sensum, & motum deperditum curabis. Verùm hæc indeterminata relicta sunt & Herophilo & Eudemo, qui primi post Hippocratem neruorum anatomicen accuratè scribentes, non mediocrem medicis dubitãdi occasionem prebuerunt: quo pacto per neruorum resolutionem interdum sensus dũtaxat, interdum voluntarius motus, nonnunquam ambo simul pereant. Itaqꝫ neruorum resolutio potissimũ dicitur vbi motus deperditus est. Vbi verò partium aliquarum sensus perit, eam partẽ sensus expertem esse, resolutam verò non adeo dicere consueuimus. Quamquã sunt nonnulli, qui hanc passionem, sensus resolutionem vocitant. Nos verò semper iubemus vt cuiqꝫ nominibus pro arbitrio vti liceat. Etenim hoc nobis esto propositum,

vt patientem scilicet sedem, simulque passionem eius inueniamus. Nisi enim hæc accuratè cognouerimus, nequaquam eas partes, quibus vel sensibus, vel motus vitiatus est, rectè curabimus. Sanè Pausanias Sirus sophista, cùm Romam aliquando venisset, secundum duos minores sinistræ manus digitos, atque medii partem dimidiam, sensum imprimis quidem difficilem habebat, postea male curantibus medicis, sensum omnino amisit. Quibus equidem cognitis, omnia, quæ præcesserunt, inuestigaui, atq; ipsum, cùm per viam duceretur, vẽtriculo excidisse, atque in dorsi initio læsum, mox partem læsam, breui quidem curatam, sed auctum in digitis sensus vitiũ audiui. Igitur remedia, quæ illi digitis adaptauerant, læsæ parti adhibere iussi, atque sic vir ille celeriter sanitati restitutus est. Etenim id quod imprimis scire oportet, quod videlicet nerui per vniuersæ manus cutẽ dispersi, qui-

bus

bus ſentiendi ad ipſam facultas defertur, propriasquaſdam habeant radices, quodque neruorum muſculos mouentium ſunt aliæ, medici ignorant. Verùm latiùs, quam propoſueramus, iã noſtra expatiata eſt oratio: proinde quieſcere eam decet. Quippe noſtra intentio erat, vt hoc commentario omnes paſsiones, quæ caput, maximè verò cerebrũ infeſtare conſueuerunt, inueniremus, at quia ab ipſo nerui origiñe ducunt per conſequentiam, ad neruorum vſq; paſsiones ſermo peruenit: cui etiam finem imponẽdo, paſsiones, quę reliquis capitis partibus accidere ſolent ſcribere aggrediamur, ſi prius hoc tantillum ſuperioribus addiderimus.

SCHOLIVM.

NVLLA in ægritudine earum, de quibus hactenus diſputatum eſt, tam curauit Gal. vehementem à non vehementi diſtinguendam, quam in apoplexia, quia nulla alia tantum intererat diſtingui. Nimirum vt in aphor. 42. ſectionis ſecunda

dæ dicitur ab Hippo. Apoplexiam fortem ſoluere eſt impoſsibile, debilem non facilè, refert ergo quamplurimum eas dignoſcere, ne aut in forti curanda operam perdamus, aut debilem, vt incurabilem dimittamus. Cùm verò ſignificari poſsit apoplexię grauitas, grauitate aliorum accidentium, inſenſibilitatis inquam, & immobilitatis, nullo tamen melius quam noxæ circa reſpirationem contingentis magnitudine. Gradus vehementiæ diſtinguit G. in commentario illius aphoriſticæ ſententiæ, dicēs, ſi reſpiratio prohibeatur, maxima eſt, & acutiſsima hæc apoplexia, Quicunque verò reſpirant quidem ſed magna cum vi, fortis adeſt iſtis apoplexia, fortis autem adeſt & illis, ſed minus qui neque intentam neque violentam inequalem tamen ac inordinatam, ac præterea intermitentem habent reſpirationem. Sicut in quibus aliquem ſeruat ordinem, debilior exiſtit. His verbis Gal. docuit quantæ reſpirationis noxæ ſufficiant, vt apoplexia meritò grauis dici poſsit. Verùm occurrit hoc loco quæſtio contemplatione digna, de cauſa, qua cum omnes alij voluntarij motus intercipiantur, reſpiratio ſola ſeruetur. Reſpondit Gal. paulò antè ad finem ſeptimi capi. (niſi ſumus obliti) ſane quemadmodū dormientes ſpirant, etſi nulla alia fungantur actione quæ à conſilio prodeat. Verùm hæc comparatio nihil declarat. Rogo enim hoc idem de ſomno, cur dormientes reſpirant, ſi reſpiratio eſt actio voluntaria? Reſpirationem eſſe voluntariam actionem, monſtratum

monſtratum à nobis eſt lib.tertio controuerſiarum cap.ſecundo. Verùm monſtratum nihilominus etiã eſt libr. quarto euſdem operis cap. quarto. per ſomnum non accidere membris priuationem integram ſenſus,& motus, ſed ceſſationem quandam non integram, quandoquidem multæ voluntariæ actiones per ſomnum etiam agantur, & multa ſentiantur. Hoc idem intellige dictum de apoplexia. Quanquam apoplexia tanto magis accedit ad priuationẽ integram quam ſomnus, quanto à maiori obſtructione pendet, & quanto difficilius eſt excitabilis, tamen integra priuatio nondum eſt ea apoplexia, cum qua ſeruatur reſpiratio. Quum ergo hoc ita habeat non eſt mirum aliquem motum voluntarium agi per ſumnum,& per apoplexiam, nimirũ influit interim, dum viuit animal, facultas aliqua, etſi ea perexigua. Sed cur hæc actio quam ſpirationem dicimus agatur, magis quam alia, cùm nerui illi miniſtrantes obſtructi ſint, non minus quam qui reliquis actionibus miniſtrant, nondum diximus. Gale. nuper citato commentario ita inquit, videtur autẽ hoc fieri propter reſpirationis neceſsitatem, quæ neruorum vim excitat ad operationem. Quę verba ſignificant facultatem apponere conatus maximos ad hanc actionem gratia neceſsitatis maximè. Quo fit vt quanquam ad hanc actionem facultas influat per id tempus exigua, tamen defectum ſuplente conatu, actio illa obeatur, alijs voluntarijs interceptis. (Verùm quandoquidem non apponuntur illi conatus

alia respiratio

conatus à consilio, aut deliberatione, mente ita cōsiliante, hęc actio agatur, illę cessent, oportet vt caussa alicuius irritationis in respirationis instrumētis cōtingētis, maioris quã in aliarũ actionũ, fiat. Quod Gal. intelligens addidit necessitas maior quæ instrumenta respirationis excitat ad actionem. Itaq; cordis feruor totiusq; thoracis ardor instigat thoracem, multo magis quam aliarum actionũ instrumenta instigantur. Proinde non mirum thoracem laborare, alias partes otiari, vt aliarum partium quæcunque cùm irritatur, moueri solet, quietis alijs. Vt si dormientis hominis digitum vnum pungis, videbis illum contrahi alijs incontractis. Illud vnum superest scitu dignum. Videtur falsum quod de irritatione partium respirationis diximus. Nam quæ dormientium corporum partibus molestiã inferunt, eadem irritatione solent dormientes excitare. Vt si digitum dormientis hominis vellices, primum facies vt refugiat, deinde etiam excitabis. Ergo si tanta in partibus spirantibus irritatio accideret, eadem irritatione homo excitaretur. Verũ oportet hic aliud obseruari, quod circa dormiētes accidit. Ab irritationibus consuetis minus perturbatur animus, eoq; minus excitantur homines, vt videas hominem mollissimum, pulicis morsu excitari: rusticum tamen, aut illum etiam hominem, si multis diebus in loco sordido dormire feceris, totũ corpus mouere & versare ad excutiendum pulices, tamen non excitari. Itaque consueta irritatio non

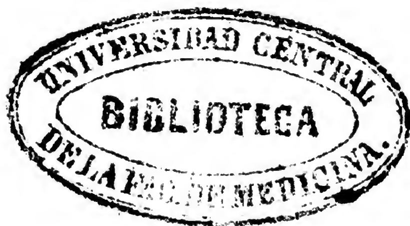
excitat

Tria dubitatio

excitat, cùm ergo tam consueta ac naturalis nobis sit ea irritatio quæ à necessitate respirationis contingit, non est mirium sufficere eam irritationem ad permouendum thoracem, permittere tamen animæ quiescere. Si causam qua cōsueta minus perturbant insuetis scire cupis, lege capite quinto libri 8. controuersiarum, cui titulus est de consuetudine & natura. Illud velim in præsentia animaduertas Galenum non negare posse per apoplexiam hominem viuere sine respiratione, sed posse diutius viuere. Experimur enim quotidie, cùm mulieres vteri præfocatione laborantes, tùm etiam apopleticos, sine respiratione (vanum enim sit respirationem fingere, quam nulla ratione sentio) viuere, plus etiam quam quatuor horas. Quod cùm fit, subit dubitatio consideratione non indigna, cur apoplexia laborātes viuere possint sine respiratione tanto tempore, cum ij qui laqueo suspēdtuūr, nec quartā horæ partem expectare videantur? Potissimum cum Gale. dicat hoc loco mori contingit apoplecticos ob id quod spirare nō possint, quo eodem mortis genere constat, mori eos qui suspendùntur. Verū (quantum ego intelligo) causa huius euentus est, quòd apoplexia non minus quam vteri præfocatio est affectio frigida, per quam quia minima est aëris necessitas, nihil mirum est si sola transpiratione aliquantisper seruetur anima. At verò ijs qui suspenduntur nihil aliud accidit, quam quod priuentur respiratione, eadem de causa, si cui per anginam, quæ non est frigida

gida pasio,spiritus omnino intercipitur, statim ac intercipitur morietur. Nec verò hæc quæ diximus quidquā afferunt rationi dissonum. Non enim tantum per apoplexiā frigus in capitis partibus fit (quā quamneque id esset minimū, ad tolerantiam apneę cum cerebrum propriam respitationem habeat(sed etiam vt à Gal. dicitur commentario. vigesimo septimo quarti de ratione victus in acutis, in corde, hepate, & vena caua, quæ hæc coniungit viscera: Nimirum à magno humorum impetu per naturales alueolos facto fit interclusio spirituum, qui naturaliter sunt impetum facientes, atque hac causa sanguis congelatur. Hic accidit (quod sæpe experimur) Vt etiam si secetur his vena, sanguis nullus profluat. Nihil ergo mirum in tanta refrigeratione seruari posse animal aliquot horas sine respiratione. Ad reliqua omnia quę hoc capite dicuntur nihil opus est scholijs, sed satis erit ea relegere, quæ sexto capite primi libri diximus. Hic non est opus pluribus.

Cap.

CAP. XI.

Relectiuncula.

Agit de læsionibus virtutis odorandi, docetq́; eam lædi aut per intemperiem anteriorem cerebri ventriculorum, aut obturationem oßium colatoriorum, eo quod odoratorum sensus in ventriculis cerebri agatur, atque ita læsio contingat, vel ipso instrumento proprio intemperato, aut via, quæ ad ipsum est interclusa.

VBI olfaciendi vis læditur, nõ eorum meatuum, qui in naribus cõspiciuntur, sed vel anteriorũ cerebri ventriculorũ, cùm intemperantiã quandam potiuntur, noxa est: aut meatuũ, qui in colatoriis ossibus sunt, cùm obstruũtur, siquidem odoratorum sensus in prioribus cerebri sinibus perficitur, elatis ad ipsos percoli foramina à vaporibus, quẽadmodum in lib. de instrumẽto odoratus demõstratum est.

SCHOLIVM.

NISI Ga. putaret proprium odoratus instrumẽtum esse in ventriculis anterioribus cerebri,

 finem

finem iam imposuisset huic tertio lib. & caput hoc vltimum in 4. librum reseruasset, cùm hic à principio fuerit dicatus passionibus cerebri, & quartus passionibus partium circa faciem. Atqui ego ita fecissem, si meum hoc esset opus, quandoquidem hac in parte cēseo Aristotelis & Platonis sentētiam esse veriorē, agiq; olfactum circa internā nasi pelliculam, ac fortassis etiā nonnihil in tota regione respirationis. Huius sententiæ confirmationem scripsimus lib. 2. cōtro. quæ si vera est, vt mihi videor apertè docuisse, constat, non omnes causas læsi olfactus Gale. hoc loco enumerauisse, sed reliquisse intemperiē propriam partiū circa nasum, quæ læsio, vel sola est per primariam passionem, id est per instrumenti primarium morbum (nec verò dubium est si quis partes internas sui nasi medicamine aliquo vehementer refrigeret, quin is odorandi potentiam sit amissurus) nam cùm ossa colatoria obturantur, priuamur olfactu, non quod vapores intro non penetrent, sed quia aër non penetrat, eoq; respiratio impeditur, quare cùm animalia respiratione prędita non olfaciant sine respiratione, vt possint per respirationē veluti suctu quodam assumētia tenues vapores in intimos tunicæ internæ nasi poros, fit vt priuētur odorandi vi intercæpta respiratione, ea potissimū quæ in cerebro agitur. Nā monstratū id à Ga. euidēter est, esse respirationē quandā cerebro propriā. Sed de hac re dictū est illo in loco quantū ad plenā intelligentiā est satis, quare minus opus est, vt hic immoremur.

Liber

Liber quartus.

DE LOCIS PATIentibus.

CAP. I.

Relectiuncula.

Quum duobus primis libris explicatum ſit, qua ratione patientes ſedes inueſtigare oporteat, & tertio libro cæpta ſit exercitatio in morbis in cerebro habentibus partes patientes. In *hoc quarto libro inquit* Gale. *agendum ſibi eſſe de morbis faciei, atque primum omnium de morbis oculorum toto hoc capite diſſerit, non quidem de omnibus, ſed ijs tantum qui latentes habent ſedes, cuiuſmodi obſtructio in neruo optico, conuulſio aut paraliſis alicuius muſculi mouentium oculum, qui ſeptem ſunt numero, in quos omnes inſeruntur nerui ſecundæ cõiugationis: aut diſtortio pupillæ ad aliquem angulorũ, aut ad ſupernam infernamve partem, aut obliquè facta, quas omnes duplicatam rerum omnium viſionem facere dicit, præter eam quæ ad aliquem angulorum fit.* Huiuſmodi etiam eſt *ſuffuſio per conſenſum ventriculi aut cerebri, quas ſuffuſionum ſpecies exemplis illuſtrat, & ſignis quamplurimis docet diſtinguere.*

VA via & ratione patientes sedes scrutari conueniat, duobus primis libris certis quarũdam partium exemplis satis explicauimus. Quoniam verò, vt iam diximus atque in aliis libris demonstrauimus, circa res particulares exercitari oportet eũ, qui singula artis opera, quæ vniuersali via & ratione didicit, tuto, & celeriter perficere voluerit, operepreciũ me facturum mihi videre videor, si rationales quasdam notiones, omnium corporis particularum, quæ sensũm effugiunt, cũ quomodolibet patiũtur, præscripserat, sumpto à capite initio. Igitur de memoria & intelligentia vitiata, atq; reliquis animæ functionibus, quas principes nominare consueuimus in huius commentationis lib. 3. iam diximus, simul in non paucis paßionum generibus, via, & ratione inducto exercitationis modo. Nam & de phreniticorum desipientia

disipientia & de ea, quæ citra febrẽ accidit, quam maniam nominant, præterea de lethargo, sopore, morbo comitiali, melancholia, vertigine, cephalea, hemicranea, apoplexia & similibus, ibi iam dictum est.

Non est opus scholijs in primam hanc particulam.

At in presenti libro qui huius commentarii quartus est, de faciei partibus, quæ intrinsecus patiuntur, sermonem faciemus ab oculis incipiendo. Nam modo ipsorum sensus, modo motus, ac nonnunquam tam sensus quam motus resoluitur: idque interdum in altero, interdum in vtroq; accidit oculo. Nonnumquã solius palpebræ, nonnunquam etiam eius partis, quam propriê oculum vocamus, vel sensus, vel motus læditur. Quum igitur nullo in oculis malo apparente cernendi sensus deperditus est, demissus à cerebro neruus causam, vt vel

inflãmationem, vel duritiem in se continet, aut ex humorũ defluxu, aut aliter quomodolibet meatus ipsius duratur. Et hæc quidem, vt organicę parti illi accidere necesse est. Quæ verò ei vt similari, adueniunt, octo intemperantiæ generibus continentur. Præterea aliud quoq; ipsorum vitium est, cùm vel nihil omnino, vel exiguum admodũ, splendidi spiritus, à principio, quod in cerebro consistere putandum est, ad eos descendit. Si verò vteruis oculorum, motũ duntaxat amiserit, secundæ coniugationis neruum, qui à cerebro oritur, molestari necesse est, ab aliqua videlicet earum passionum quas alteri neruo, qui à prima coniugatione nascitur, nuper accidere diximus. Quoniam verò, vt ex anatomice didicimus, musculi oculum mouentes, senario numero constant, ac præter eos, alii quoque sunt, qui descendentis in ipsùm, meatus radicem amplectuntur (quippe dissectores

ctores ita nominare consueuerunt, primæ coniugationis neruum, eô quòd soli manifestum sit foramen) accidit interim, quanuis ipse haudquaquam patiatur, vt musculorum aliquis, aut in propria essentia, aut in neruo ad ipsum descendente, ab aliqua nuper dictarum passionum infestetur. Siquidem singulis horum musculorum pars quædam nerui à secunda coniugatione orti transmittitur, haud secus, quã iis quoque musculis, qui meatum ipsum comprehendunt, siue ii duo, siue tres, siue vnus duntaxat, dicendus sit. Id enim ad præsentia non refert, modo nouerimus horum musculorum munus esse, vt & trahant oculum, & firment, ne mollis ille neruus quem & visificum, & meatum nominant, vllo pacto in processu diuertatur. Quum itaque sex inueniantur oculum mouentes musculi, si is quidem, qui ipsum retrahere solet, patia-

 tur

tur, totus oculus delapſus videbitur. Si verò is, qui ipſum detrahere poteſt, retractus apparebit. Ita etiam ſi minoris anguli muſculus vitiatur, ad maiorem: ſi verò hic læſus eſt, ad illum oculus deflectitur. At ſi volentium muſculorum quiſpiam reſoluitur, obliqua erit totius oculi conuerſio. Cæterùm cùm alii prætere a ſint muſculi mollem neruum illum circundantes, ſcire licet ipſis reſolutis totum oculum procidere, atque à ſua ſede moueri. Et vident horum plurimi ſine læſione, neruo molli exporrecto quidem ſenſim, patiente autem nihil qui vbi quoquomodo patitur, viſum efficit obſcuriorem. Vbi verò adhuc magis malum ingraueſcit, conſtat eos, qui ſic patiuntur, nihil omnino cernere poſſe.

Scholium.

SCHOLIVM.

VBI nos legimus ſplendidi ſpiritus legit Copus viſifici ſpiritus,non ſine magna corruptione loci nam græce habetur, ἀυγοειδὲς πνεῦμα, id eſt ſplendens ſpiritus,Adde monſtratum à nobis eſſe.2. libro controuerſiarum. cap. 22. non eſſe alios ſpiritus viſui,alios auditui,alios guſtatui ſeruientes,aliosque ad oculos,alios ad aures,alios ad linguã à cerebro mitti,ſed eoſdẽ animales ſpiritus eoſq; ſplẽdidos in omnia hęc inſtrumẽta deferre vim ſentiẽdi. Itaq; nulli ſunt ſpirit9 viſifici.Ibidẽ vbi dicit,extra hęc autẽ quãdo nihil prorſus,vel omnino parũ mittitur ſpiritus ſplẽdidi ab eo principio,q̃ in cerebro eſt, videbitur fortaſſe nullũ nouũ malũ dici,ſed rurſum repeti,q̃ dixerat prius.Nã cũ obſtructus eſt neruus,nõ accipit ſpiritus à cerebro oculus. Sed attẽde alium morbũ dici,ſcilicet cũ propter malũ,aut languorem facultatis animalis in cerebro non potentis mittere ſatis multos ſpiritus ad videndum, aut parum,aut nihil videtur.Hac ratione pueruli recẽs nati non vident, & alij quibus per morbos facultas languet. Verum hic non eſt oculi morbus niſi per conſenſum,ſed cerebri.Aliud eſt ſpiritus non recipi oculis,aliud non mitti à cerebro. Quum obſtructi nerui ſunt,mittuntur à cerebro, ſed non recipiũtur oculis quia non penetrant,verùm cum extremę debilis eſt animalis vis non mittuntur.Rationem dignoſcendi, an obſtructi ſint nerui an debilis vis,

non ſcripſit Gal. arbitror, quia eſt facilima dignotio ex reliquis. Nam debilitas maxima facultatis alijs multis ſignis fiet manifeſta, quæ vbi non aderunt, ſi nullo malo apparente in oculis, non vident obſtructio eſt in cauſa. Ergo neruos primæ coniugationis appellat poros, dicitque ita ab alijs appellari eſſe ſolitos quòd hi ſoli omnium neruorũ caui ſint, vt venæ, & arteriæ. Diximus paulò ſupra, non ita apparere in diſſectionibus. Septem eſſe muſculos oculorum docuit etiam libello de diſſectione muſculoruın. Vbi non minus quàm hic dubitat, an vnicus ſit muſculus obuoluens neruum opticum, an duo an plures. Certè is à pleriſque habetur vnicus, nec videtur eſſe plures. Cæterum is muſculus videri poſsit, non tam eſſe muſculus, quàm ligamẽtum quoddam carneum. Non N videtur, tam habere vſum muſculi, quàm ligamenti. Nam non cõtinetur oculus ne excidat per voluntatem, ſed veluti affixus eſt. Si N. per voluntatem contineretur, eſſet nobis liberum exerere oculum, feriante ſcilicet illo muſculo, vt laxamus veſicam, & intro trahere illo laborante, ſed neutrum videmur poſſe facere, ergo aut eſt alius muſculi illius vſus, aut is non eſt muſculus, ſed erit ſyſarcoſis quædã, qua oculus neruo affixetur Gal. hoc loco alium vſum innuit præter oculi retractionem, ſcilicet firmare neruum ipſum, ne in ꝓceſſu diuertatur, aut torqueatur, ſed rectà meet. Hoc non poſſumus experiri an liberum ſit, eſt fortaſſe. Libello de motu muſculorum do-

cet

cet Galenus, vſum huius muſculi eſſe, vt infixi oculi recti, & inconniuenter intueantur rem quampiam etiam minutulam. Verùm ad hanc rem quatuor muſculi mouentes oculos præter contorquentes ſunt ſatis cum ſimul operantur. Itaque haud ſatis ſcio an ſeptimus præſtet vſum muſculi. Nam nihil ſentio ipſum liberè facere, atque ſecundum voluntatem. Brachium N. quia per voluntatem agentibus muſculis erigitur, poteſt decidere per voluntatem laxatis, feriantibuſque muſculis, perinde ac decidit reſolutionem patienti. Tamen oculus nunquam erumpit, niſi cum ligamenta illa ſunt per morbum laxata. Illud conſtat conuerſionem oculi in girum non ſolum agi muſculis obliquis, ſed ſimul laborãtibus quatuor rectis. Nec ſolum hoc ſed etiã non tam agi obliquis quam rectis non ſimul, ſed ſuccesſiuis motibus, atque ordine quodam illum trahentibus. Nam obliqui quos natura oculis dedit nõ ſunt ſatis ad integrã oculi cõuerſionẽ, recti verò videntur ſine obliquis poſſe eſſe ſatis. Nam obliquos ſcimus duos eſſe, in oculis boum ab anguli maioris regione ad angulum minorem alterum per ſupernam, alterum per infernam partem quales Gal. deſcribit libro de diſſectione muſculorum, in homine duos, alium à regione anguli maiores ad medium oculi per ſuperna, alterum à regione anguli minoris ad medium oculi per inferna. Neutra harum cõpoſitionum eſt ſatis ad omnem oculi conuerſionẽ, ac multominus ea quam in hominibus inuenimus.

Nam

Nã vt pupilla voluatur ab angulo minori ad maiorem per ſuperna facit primus, vt à maiori ad minorem per interna ſecundus. Sed vt à maiori ad minorem per ſuperna, aut à minori ad maiorem per inferna, qui muſculi faciẽt? certè obliqui non poſsint niſi duos alios nam modo effinxerit dictis contrarios, faciunt ergo recti ſucceſsiuis illis motibus. Ergo obliqui non videntur eſſe ſatis ad totam oculi conuerſionem. At verò recti quatuor videntur eſſe ſatis, nam ſi primùm contrahatur ſupernus, ſecundo internus (internum voco eum qui eſt ad angulum maiorem, cõtrarium, externum) tertio infernus, vltimo externus, fit integra conuulſio incipiens ab angulo minori ad maiorem per inferna: ſi contrario ordine contrahantur, contra fiet. Certè ego nullis muſculis minori cum malo potuiſſe carere animal putauerim, quam duobus illis dicta de cauſa, non tamen proinde eos ſtatim eſſe inutiles, ſed iuuare alios ad conuerſionem. Quo fit vt non tãtum totus oculus poſsit habere obliquam conuerſionem, reſoluto aut conuulſo neruo aliquo obliquo, ſed etiam reſolutis conuulsíſve aliorum duobus, ſimul vt ſuperno, & externo, aut inferno, & interno, aut ſuperno, & interno, aut inferno & externo, aut fibris aliquibus amborum.

Et

ET in conuersionibus oculorum ea quæ ad aliquem angulum fit concursio conseruat naturalem cernēdi actionem, ea autem quæ sursum, aut deorsum fit, & distorsiones duplicata videri faciunt omnia quæ cernuntur.

SCHOLIVM.

FACTA oculi ad alterum angulorum peruersione omnino manere integrā visionem falsum est aperte. Nam licet tibi experiri, si tu tibi oculum alterum digito detorqueas, rem duplicem videri, atque perinde accidere, ac si ex re quæ videbatur res altera prodeat, rem verò quæ prodijt nonnunquam apparere superiorem priori re, aut inferiorem, nonnunquam ad dextrum, aut sinistrum latus inclinantem, nonnunquam superiorem simul, aut inferiorem, & ad alterum latus inclinantem, hæcque accidere pro modo quo torquetur oculus, si ad superiora torquetur, fieri imaginem rei superiorem, si ad inferiora inferiorem, si oculus dexter ab altero abducatur, id est, vertatur ad angulum externum. (Nam oculos ad sese adduci non vitiat visionem) dextram, si sinister, sinistram: si simul oculus ad superiora expectet & abducatur, fieri superiorem, & dextram, aut sinistram. Perinde ergo poterit

poterit accidere morbo abducente oculum, vt accidere experimur nobis ipsis digito abducentibus. Nec verò est quod non possit per morbum abduci, vt potest sursum, aut deorsum trahi. Quid N. prohibet musculum eum, qui ad externum angulũ rectus venit, conuulsionem pati? Verùm est, (quod Galenum fortasse decepit). Oculum minus ac difficilius posse ad latera torqueri, quàm sursum, aut deorsum. Cuius causam statim aperiã. Verũ id fieri posse ego ipse expertus sæpe sum. Sed quando grauissimo authori contradicimus, æquum est, non id leuiter facere, neque aliter quàm rationibus ipsis perpensis. Non N. arbitror ratio ijs quæ experimento sentiuntur aduersabitur. Gal. 10. libro de vsu partium inquit, neruos opticos vniri antequam e craneo erumpant, non quidem sese transuerse penetrãtes, sed ita vt separati rursum, qui dexter exort9 est tẽdat in dextrum, qui sinister in sinistrum oculum. Hoc vinculum factum dicit, vt ex ipsis neruis cum pupillis oculorum triãgulus fiat, quo ita pupillæ in eodem plano sint. (Est N. secunda propositio, vndecimi libri apud Euclidem, omnem triangulum habere latera in eodem plano). Nam inquit, si in eodem plano oculi non sint, sed alter superior, fore vt res videantur duplices, eo quòd viderentur ac si essent in duobus locis. Nam res videntur circa res alias, quas attingunt radij visorij præter labentes, itaq; videntur hîc, aut illic, quòd circa has, aut circa illas res videantur. Quo fit, vt duo homines nulla ra-

tione

tione poſsint eodem in loco rem eandem videre. Nam vident circa diuerſa, quia ex diuerſis oculis in eandem rem venientes radij in diuerſas res incidunt, cum rem præterlabuntur, tendunt N. recta. Addit Gal. cum oculus intuetur rem aliquam, venire radium ab oculi centro ad rei centrum, aliosque innumeros ab eodem oculi centro ad rei peripheriam, hosque eſſe æque diſtantes à primo illo. Ergo cum oculi ſunt in eodem plano ab vtriuſque centro venire radios illos ad cẽtrum ipſum rei, ita vt ex duobus illis radijs & linea ducta ab vna pupilla ad alteram fiat triangulus. Ergo viſiones (Ita N. vocat lineas peripheriæ) incidere ſimul in eandem partem rei quæ videtur. Sunt N. vtręquæ à ſuo radio æque diſtantes, quare cum radij coeant, & illæ coibunt, videri itaque rẽ vnicam neceſſe, tamen ſi ita oculis in re infixis alter eleuetur eleuari radium, eleuari ergo & viſiões, quare rem alteram videri. Hæc Galenus. Mirum dictu. quod nexus neruorũ opticorum vſum tanti fecit, vt à Dęmone ſe eum accepiſſe affirmet, & illius ſuaſu ſcripto mandaſſe, alioqui rei magnitudinem, & obſcuritatem formidantem. Itaque non iam cum Gal. ſolum eſt nobis inita contentio, ſed & cum dęmone. Sed rogo an ſatis ſit ne res videatur duplex, pupillas eſſe in eodem plano? Dicent ſatis eſſe, nam id faciebat ille nexus. Sed poteſt oculus vnus eſſe altero altior, & vt ſint in eodem plano, ergo poteſt eſſe alter altero altior, & vt res non videatur duplex, nam finge, ex illo nexu ambos

bos neruos recta tendere, alterum verò erumpere per frontem mediam, alterum infra illam per medium nasum, constat alterum altero esse altiorem, tamen sunt in eodem plano. Nam ducta ab vno ad alterum linea fit cum neruis triangulus rectilineus quod vnum dicebas esse satis, ergo possent videri res simplices ab oculis, etiam si Deus, vt effinxit dextrum, ac sinistrum, effinxisset supernum, & infernũ. Cur ergo ductus oculi sursum, aut deorsum, facit res videri duplices, atque si talem situm oculi accepissent à natura viderentur simplices? Quia si tales essent natura facti venirẽt nerui illi recti, & possent adduci ad sese facies anteriores humorum crystallo similium, modo verò cum morbo aut cõpressione fit, euertitur altera pupilla, & facies centrumque crystallini humoris alio spectat. Scilicet visio fit radijs recta prodeuntibus à cẽtro illius humoris per medium pupillæ, tunc ergo radius vnius oculi abscedit à radio alterius, cum euertitur pupilla, & humor crystallinus incipit alio spectare, non quod totus oculus sine euersione, aut contorsione separetur ab altero. Etiam si alter altero altior fiat, nisi euerteretur. Ergo tota ratio eo est redacta, visionem fieri duplicem cum euertitur altera pupilla ita vt alio spectet, ac non possit ad alteram liberè adduci inter videndum. Cõstat verò id accidere etiã posse pupillæ versus latus. Quid ni? an quia ligati sunt nerui in medio itinere, non potest oculus ad latus inflecti? Vides quam sit futilis hæc ratio?

Quid

Quid ergo intereſt oculos torqueri ad latus, aut ſur ſum deorſumve? certè ſi cum flexione abducuntur, nihil. Sed oculi habent latius ſpatium adductus, & abductus à lateribus, quã ſurſum, & deorſum, proinde poſſunt, plus abduci ſine inflexu, ac euerſione quàm retrahi, aut deprimi, tamen abduci, ea tenus poſsint, vt flectantur, & viſionem faciãt duplicem. Itaque ille nexus faciet ad firmitudinem, & tentionem neruorum, nam ita accidit in reliquis particulis, verùm non eſt is, qui facit, vt res ſimplices videantur ſed adductio oculorum ad ſeſe. Oportet N. quò viſio fiat, oculorum pupillas ea tenus adduci, vt radij ab illarum centris egreſsi, in centro rei obiectæ eò euntes cum linea ducta à pupilla, in pupillam triangulum faciant. Quare quoties contorquebitur pupilla, aut ſurſum, aut deorſum, aut ad externum angulum incipiet res videri duplex. Impedietur enim ita adductus pupillarum ad ſeſe. Verùm ſi ad angulum internum trahantur, aut ambæ, aut altera, per morbum, res quædam videbuntur duplices, quædam non. Nam non ſemper opus eſt eadem pupillarum adductione, ſed ad longinquiora minori, ad vicina maiori, nam ſi minus quàm oportet adducuntur, non incidunt radij ambo in idem centrum, ſi plus ſatis coeunt, radij diſſecant ſeſe per medium antequam in rem obiectam incidant, ergo opus eſt, certè quodam adductu, & ad res ſingulas proprio, Illæ igitur res videbuntur benè, ac ſimplices, quæ in ea diſtantia collocatæ ſunt, quàm exigit is adductus

quem morbus fecerit, cum ad internum angulũ flectuntur. Sed oportet reliqua addere. Addebat Gal. res quaſcunque videri circa res alias, verè quidem, tamen malè colligebat, cùm ab vtroq; oculo radij, & viſiones incidunt in eadem puncta neceſſario rē videri ſimplicem. Nam viſiones illæ, etſi coeant in eiſdem punctis rei quæ videtur, cum veniant à diuerſis punctis, & recta tendant ſtatim incipient ſeparari, incidentque in res diuerſas, videbitur ergo circa res diuerſas à diuerſis oculis res quæcunque: quare hac ratione duplex ſemper videretur. Nam quod propoſui ita fit re vera. Si N. rem aliquam intuearis modo dextro oculo, ſiniſtro clauſo, modo ſiniſtro, clauſo dextro, locum videbitur tibi res ea mutaſſe, ſcilicet mutatur aſpectus aliarum rerum. Cur ergo duobus oculis apertis non videtur in duobus locis? certè quia alter alterum corrigit, ſiniſter dextrum, dexter ſiniſtrũ, ſcilicet dexter perluſtrat dextrum latus, ſiniſter ſiniſtrum, videturque ita res ad medium deducta, & vnica. Quum verò res illa ſtatuitur prope oculos ipſos inter ambo, videtur ea eſſe duplex quanquam oculi bene habeant, ac ſecũdum naturam, idque duplici de cauſa. Et quia acies vtriuſque oculi occurrit rei illi vehemens, quare vtraque procedit, & quia aliarum ſpecies eo loci veniunt languidiores præ his, quare minus aliarum rerum intuitu duplex illa viſio emendatur. Oportet N. hic meminiſſe, quod. 2. libro. cont. cap. 28. monſtrauimus, viſionem ſcilicet, vtroque modo fieri &

emiſsione

emiſsione facultatis,& admiſsione ſpecierum. Itaque conſtat vt hac de re Gal. errauerit, non tantum hoc loco, ſed multo magis. 10. de vſu partium enarrans ſomnia.

MVSCVLI verò ſupernam palpebram mouentes (nã inferior immobilis eſt) quoniam perquàm parui ſunt, adeò vt in maioribus quoque animalibus, vix manifeſtè perſpici poſsint, nihil mirum ſi neruis ipſis innati difficulter videãtur. Nihilominus quemadmodum in muſculis, quorum iam ſupra meminimus, ita, & in his quoque euenire neceſſe eſt, vt interdum muſculi ipſi peculiari aliqua paſsione ex his quos ad muſculos pertinere nouimus, interdum verò nerui ipſis innati infeſtentur. Igitur ſi muſculus ipſam ſurſum retrahens exoluitur, laxam efficiet palpebrã, adeò vt oculus aperiri non poſsit. Si verò detrahentes. (Gemini N. ſunt) reſoluuntur, oculum claudere non poterũt. Quorum ſi alter duntaxat patitur ad oppoſitum muſ-

culum palpebra deflectetur, vt fracta videatur, in fine videlicet circa mediam ipsius lineam: quippe ea pars, quę iuxta musculum patientem est, retrahi, quæ verò iuxta illæsum est, detrahi videatur hæ sunt partium oculi peculiares passiones quæ latētibus locis insistunt.

SCHOLIVM.

LIBRO.10.de vsu particularum refert Gal. de sententia omnium qui anatomes erant periti musculis quibusdam eleuari, & deprimi palpebram supernam, mentionem faciens tantummodo duorũ musculorum, alterius ab angulo magno ad medium tarsi venientis ad deprimendum, alterius ad paruum angulum, à supercilio ad eandem partem tarsi ad eleuandum, verùm quanquam hæc optimos anatomicorum dicat asserere, non tamen inquit se posse in illorum sententiam venire, eo quod tales musculos nunquam viderit apertè. Addit argumentum quo indicet nullum musculum talem esse ad magnũ angulum, ex curatione ex ęgilopis. Scilicet cum curatur, sæpe secatur per transuersum, & vritur tota ea caro, quæ est ad magnum angulum, illæso motu palpebræ

palpebræ. Quòd non posset fieri. Hæc illo in loco, hic verò in illorum sententiam venit apertè, & trium musculorum mentionem facit. Nam deprimentem dicit esse geminum. Certè si motus ipsos consideres, & læsiones quas pati potest oculus euersione palpebræ, geminum oportet esse deprimentem, alterum ad angulum paruum, alterum ad magnum. Nam potest palpebra ad angulum magnum esse depressa, ad paruum semiaperta, & semiaperta ad magnum, ad paruum depressa, quod nisi ad paruum esset musculus deprimens qui posset; conuelli non posset accidere. Qua N. ratione? Verùm musculi hi nec gemini nec simplices re vera apparent inter dissecandum, nisi quis seipsum velit fallere, sibi persuadens, videre quidem se illos, quanquã non manifestè. Mihi probabilius, fit motus illos agi cute carnosa, vt motus frontis, vt quæ super alia nunc sursum porriguntur, nunc deorsum deprimũtur opera solius huius cutis, ita superiorem palpebram. Nec verò mirum quanquam res ita habeat posse palpebram per morbum nunc hoc, nunc illo motu priuari. Nimirum aliquando ita esse depressam, vt non posit oculus aperiri, aliquando ita eleuatam, vt non posit Claudi. Nam quanquam ea mẽbrana contexta est ex fibris ambientibus oculum in circulum fere integrum, eò in inferna palpebra solum deficiente, possunt aliæ fibræ claudere oculum, aliæ aperire. Scilicet, si quanquam omnes eundem seruent positum, non tamen omnes eadem par

te neruorum surculos accipiant. Nam fibræ contrahuntur versus illam partem qua neruum accipiunt. Si igitur fibræ quæ alijs sunt depressiores, & prope tarsum oculi (ita vocatur ea cartilago, ex qua oriuntur cilia) sitæ neruos accipiunt, non in inferna palpebra, sed in ipsis angulis, alię hinc, alię illinc distinctæ, deprimẽt palpebram, claudentque oculũ, vt crumenę solẽt corrigijs. A' sublimioribus autem, si neruos infra angulos in inferna palpebra accipiunt, contractis fiet extremarum, & humiliũ partium palpebræ superioris attractione totius supernæ palpebræ eleuatio, ac oculi appertio. Certè hic motus est, si quis alius, maximè ocultus, proinde nihil mirum si ratione ducamur accipientes quędam, quę quanquã opere non possint prę tenuitate indicari, verisimile tamen sit ita habere, modò ab ijs quæ in rebus ipsis inueniuntur non recedamus. Alijs occasionibus, præter eas quarum mentionem facit Galenus potest palpebra, aut detracta esse, aut euersa. Vstione scilicet, aut cicatrice quam acceperit, aut carne quæ in ipsa plus satis crescat. Verùm has occasiones tacuit, quia nõ sunt ocultæ, ac proinde nec huius loci sunt.

AC sunt præterea alii, qui ex aliis partibus, ei per consensum aduenìunt. Igitur accidentia, suffusorum visis similia

milia, videntur, oculis nulla propria passio ne molestatis, sed aut oris ventriculi, aut cerebri cognatione, id accidere solet. Verùm hæc ipsam ab iis, quæ à ventre oriuntur, distinguenda sunt. Primùm quidem ex eo, quòd vel alter duntaxat oculus, vel vterque similiter visis occupetur: siquidem in vniuersum visa ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta, vtrique oculo similiter accidunt. Quæ verò per suffusiones apparent, nec incipiunt simul in vtroque, nec similiter apparent. Deinde ex tempore quoque distinguntur. Si enim tribus, quatuorue, aut etiam pluribus mensibus, suffusionis apparuerint accidentia, cõtẽplantique tibi pupillã, nihil tenebrosum videatur, ab ore ventriculi patiens procedere inuenies. Si verò non ita multum temporis intercessit, querendum est imprimis, vtrum ex quo incępit passio singulis diebus perpetuo huiuscemodi apparitio per-

 seuerauerit,

ſeuerauerit,nullo ſcilicet interueniente die, qui omni reprehenſione caruerit, an diebus quibuſdam laborans exactè videatur conualuiſſe. Nam aſsiduitas ſuffuſionem portendit. Intermiſsio verò, quòd malum à ventriculo prodierit, ſuſpicionem excitat. Idque magis, ſi perfectè quis concoquens, nullum ſibi viſum apparere fatetur: ſed multo magis, ſi cum apparuerunt viſa, mordicus in ore ventriculi doluit: maximè verò, ſi poſt hæc vomendo, eiecta re mordente, mitigata fuerint accidentia. Hæc ſunt, quæ primo ſtatim die, cùm videris hominem, interrogando diſcere debes, quando, vt iam diximus, exquiſitè ſecundum naturam ſe habuerint oculi. Vbi verò altera pupilla tenebroſior, aut turbidior, aut (vt breuiter dicam) non exactè pura videtur, ſuffuſionis eſſe initium cenſendum.

Si

Si verò quiſpiam ſuapte natura pupillas ipſas non admodum puras habuerit, conſidera num vtriuſque ſimilis ſit paſsio: ad hæc an non ita multum temporis à ſuffuſionis accidentibus præterierit, vt eas turbidiores reddere potuerit. Quod ſi ita eſt, impera, vt minus cibi, quam pro conſuetudine ingerat, eúmque nihil mali ſucci habentem: poſtero die, vbi probè cõcoxit, qualia apparuerint viſa, interroga. Si enim vel omnino nulla vel debiliora videantur, ad ſtomachum referendum eſt accidens. At ſi ſimilia permanſerint, non per cõſenſum, ſed ex propria paſsione, ſciendum eſt huiuſmodi accidentia oculos infeſtare. Idque magis vbi ſumpto ex aloe medicamento, nihil variauerint. Voco autem medicamentum ex aloe, quod alii hieram picram, alii ſimpliciter picram appellant. Quippe ſi à ſtomacho prouenerit, accidens huiuſcemodi medicamento potui dato, facilime curatur, ac-

cedente simul bona concoctione: vt in idē conueniant, & patientis sedis notitia, & ipsius curatio. Equidem quosdam sic patientes, quamuis, vti scitis, non viderem, cum in alienis essent terris, per literas curaui. Nam cùm nonnulli ex Iberia, Celtica, Asia, Thracia, atq; aliis regionibus, per epistolas à me peterent, etiam in suffusionis initio, nullo adhuc vitio in pupilla apparente, vt probatum aliquod eis medicamentum transmitterem, volui prius certiorem me redderēt, num ex multo tempore ita fuissent passi, præterea de aliis quoq;, quorum paulò ante mentionem fecimus. Qui cùm per epistolas responderent, sex menses, aut annū iam exactū esse, vtrumq; oculum similiter pati, cùm probè concoxissent, melius sese habere: per cruditates, atq; stomacho mordicus dolente, grauius irritari, educta verò per vomitum bile, quiescere, nulla facta de pupilla quæstione, satis efficaciter me cognoscere

gnoſcere putaui, non propria paſsione, ſed per ventriculi conſenſum oculum infeſtari. Mittens itaq; picram, ipſos quidem imprimis, atq; præcipuè, per eos autē alios quoque multos ipſorum conterraneos ſanaui. Quum enim omnes, quotquot epiſtolas meas acceperunt, docti eſſent, patientiū locorum notas ex literis meis didicerunt: quibus deinde facilè cognitis, eos amaro medicamento curauerunt. At ſimilia quoq; ſuffuſioni accidentia in quibuſdam in phrenitidis ſpeciebus, patiente ſcilicet cerebro, ſæpenumero euenire ſolēt. Nec refert vtrum ſpecies, differentias nominaueris. Nam ſimplices quidem duæ inueniuntur, ex quibus deinde tertia cōponitur. Quippe ſunt phrenitici quidam, qui de iis, quæ oculis offeruntur, rectè quantum ad ſenſus pertinet, iudicant, mente verò à naturali iudicio aberrāt. Alii rurſus mente quidem falluntur minime, ſenſibus tamen delire mouentur. Sunt præterea, qui ſimul & ſenſus & mentis vitio

tio laborant. Itaq; cuiusq; lęsionis modum sic accipe: cum Romæ quidam domi cum lanifice puero contineretur, surgens à cubili, venit ad fenestram, per quam & ipse videri, & prætereuntes videre potuit. Itaque ex vitreis vasis singula ostendens, interrogauit, imperarent ne vt ea proiiceret. Illi verò videntes, plaudentésque, vt ea proiiceret rogabant, tum ipse deinceps omnia arripiens eiecit. At illi magnis acclamationibus risērunt. Postea iuberent ne puerū quoque proiici, cùm eos interrogasset, atq; id illi iussissent, illico ipsum deiecit, quem ab alto cadentem videntes, suppresso statim risu accurrerunt, & confractum iam puerū sustulerunt. At contrariam passionem, non solū in aliis, verùm in meipso, cùm adolescentulus adhuc essem, expertus sum. Quum N. per ęstatem ardenti febri laborarem, & festucas atro colore, ex cubili eminere, & floccos similiter esse putabam, quos auferre tē-

tans

tans, nihilq; sub digitis eductum inueniens, accuratius vehementiúsque id efficere cognatus sum. Audiens itaq; duos ex amicis, qui tunc aderãt, dicentes: vides ne hunc iam & floccos euellere, & festucas colligere? Statim intellexi, id ipsum quod dicebãt, me fecisse. Quum verò sic animo constarem, vt rationalis in me facultas non vacillaret: rectè inquam, dicitis, proinde ne phrenitis me arripiat, auxilio estote. Illi autem cum idoneis rigationibus caput fouerẽt, tota die, sequentéq; nocte, grauibus insomniis turbatus sum, vt interim clamare, & exilire viderer. Verũ postero die, mitigata sunt omnia accidẽtia. Igitur cõstat, quod licet ab vna & eadẽ causa secundũ speciem accidentia prouenient, non tamen ab eadem sede, quæ primario passa sit, emergunt, cùm aliàs ex cerebro, aliàs ex vẽtriculo per cõsensum passio oriatur, vt dictum est. Quum enim in cerebro cuiuspiam biliosus succus abũdat,

accedit q;

acceditq; febris ardens, is efficietur, perinde ac si ad ignẽ torreretur, oritúrque tùm fuligo veluti in lucernis ab oleo : quæ fuligo simul per vasa, quæ ad oculum tendũt delapsa, visorum in ipsis causa censetur. Siquidem in anatomice vidistis, quod & arteriæ & venæ ab his vasis, ex quibus membrana secundiformis contexta est, simul cum neruis ad oculum descendũt. Verùm huic sermoni, vt pote satis iam definito, finem imponẽtes, de reliquis oculi partibus deinceps dicamus : si prius id in vniuersum monuerimus, nostri instituti non esse earum particularum, quæ manifestè sensu percipiũtur, si à naturali constitutione aberrauerint, notas præscribere, sed illarum potius, quæ, cũ passæ fuerint, sensum latent. Nam cùm pupilla manifestè videtur aut fracta, aut distorta, aut præter naturã vel aucta, vel minuta, haud difficile est patientẽ particulã cognoscere. At verò quæ sit pasio huiusmodi faciens

ciens ſcire, artis medicæ munus eſt. Verùm de iis in lib. de cauſis accidentium iam ſcriptum eſt. Proinde non opus eſſe videtur, vt in hoc lib. vel patientes ſedes in oculis, quas ſenſus conſequi poteſt, vel paſsiones ipſas declarare aggrediar. Quippe paſsionum nomina vno paruo volumine, cui titulus eſt, quomodo noſcantur oculorum paſsiones, perſcripta ſunt. Cauſas (vt diximus) in libro de accidentium cauſis inuenies. Tempus igitur eſt, vt ad linguam noſtra conuertatur oratio.

SCHOLIVM.

CONSENSV etiam cum venis, & arterijs poſſe oculos ſuffuſione laborare, non ſolum conſenſu ventriculi & cerebri, non arbitror eſſe obſcurum, cùm veniant multæ venæ & arteriæ in oculos, & poſsint illæ nec cerebro nec vētriculo patientibus per ſe deferre flatus craſſos. Nec ſolum poſſunt oculi laborare ſuffuſione per cōſenſum cerebri in phrenitide, ſed etiam in vertigine, & alijs paſsionibus capitis non eſt omnino impoſsibile, ſuffuſionem fieri in ambobus oculis, & eam eſſe pro

prium

prium affectum, sed est perrarum, ambo simul ita affici, vt rarum sit, ambas manus simul corripi inflammatione, tamen quod fieri possit. Itaque potes colligere, si alter tantum oculus laborat, non fit consensu ventriculi: non tamen si ambo laborant statim est consensus, sed fit ita plærunque. Vbi Gal. inquit, in quibusdam phrenitidis speciebus accidere ægrotantibus suffusionis accidentia, ne intellige quod nonnulli intelligunt, semper laborare oculos cum cerebro, cùm id delirat circa aspectabilia prauè imaginando, sed intellige id accidere frequenter, posse tamen solam vim imaginadi, per sese, sine læsione instrumenti alicuius singularis sensus errare. Nam imaginari se videre quæ non videt, non est actio oculi deprauata, sed actio imaginationis. Verum hæc demonstrata à me sunt libro quinto controuersia, capi. 17. quod velim te ad intelligentiam huius perlegere. Ego enim quæ semel sunt satis explicata repetere, prę terquam quod grauiter ferrem, inutile esse duco. libro de diffe. symp. Ga. mentionē fecit læsę memoriæ, non tamē læsæ imaginationis aut rationis. Nimirum erat *illi* institutum inuenire omnes symptomatum differentias, Hic nullam mentionem facit læsæ memoriæ, quia visiones suffusorum ad læsionem imaginationis solius, aut communem imaginationis & rationis aliquid facere possunt, ad læsionem memoriæ nihil.

Cap.

Relectiuncula.

Ad morbos linguæ facta transgreßione, docet linguã posse accipere noxam motus, aut sensus, atque huius, aut secundum gustatum, aut secundum tactum, ac motum lædi vitio nerui septimæ coniugationis, sensum vitio nerui tertiæ, sensum etiam posse lædi in gustandi facultate illæsa, facultate tangendi, eo quod hæc sit imperfectior. Obiter cõfert sensus omnes perfectione. Motũ inquit, lædi posse altera linguæ parte, aut ambabus, eumq́; qui altera parte lædatur, in periculo paralysis versari, qui vtraq́; in periculo apoplexiæ. Redditq́; *rationẽ qua frequẽter inter partes faciei sola lingua solet pati resolutionẽ, obiter disserit de essentia, causis, et symptomatis soporis, epylepsiæ, apoplexiæ, & cathoci, tandem refert morbos tẽperamenti & compositionis, qui possunt linguæ accidere.* Quanquam *illorum plerosq́; mitti iubet, vt pote manifestos, atque ad hanc tractationem minime attinentes.*

TQVE videmus interdum ipsius motum, interdum gustandi sensum lædi, atque nonnunquam cum ipso tactum quoque. Nec verò aliis gustus, atque aliis tactus neruis vtitur, vt in motu videre est. Nerui enim à tertia coniuga-

tione orti, non solum tangẽdi, verùm etiam gustandi, vim obtinẽt. Verum crebrius læditur gustandi, quam tangẽdi facultas, quãuis iisdem neruis vtraque vtatur, vt magis exacta indigens cognitione. Nam tangendi sensorium, crassissimum, vt cernendi tenuissimum est. Auditus verò sensorium, vt in tenuitate à visu, ita sensorium gustus in crassitudine, à tactu secundum locum obtinet. Olfaciendi verò sensorium in illorũ quatuor medio constituitur.

SCHOLIVM.

LINGVA habet nouem musculos, instrumenta suorum motuum, ab vtroque latere quatuor & nonum illorum mediũ. Quidam oritur à radicibus dentium molarium qui sunt postremi, alius ab osse stilo simili, & sub musculis omnibus faciei, & temporum venit obliquè ad linguam. Duo alij oriuntur ab osse. *v*. formam referente his respondent ab altero latere totidem, nonus oritur à medio mãdibulæ infernę à basi ima. Verùm cùm hi nouẽ musculi ad medium ferè linguę finiantur, non videntur esse satis ad motus extremæ linguæ, qui sunt quã

multi

multi, ac varij. Proinde ego dixerim extremam linguam vim per sese habere musculi atq; adeo multiplicis musculi, scilicet, finiuntur nouem musculi ad medium linguæ illis coeũtibus, confusisquè in vnicum corpus laxum, ac molle, quale conspicimus linguæ corpus, fibræ quædam producuntur ab illis omnibus vsque ad extremum linguę, vbi terminantur omnes, ita vt supernæ infernis alligentur, atq; id corpus varios motus posſit imitari varietate fibrarum quarundam, quæ in illo corpore obscurè sunt, ac proinde is motus est obscurus, si quis alius. Quod instrumentum tactus sit crasſisſimum, videndi tenuisſimum, atque alia vt Gale. hic docet, ex temperamentis illorum sensuum pendet, de quibus abundê disputatum à me est, secundo libro controuersiarum, capite vigesimo tertio. Vbi ostendi visum pertinere ad ignem cælestem, auditum ad aërem, odoratum ad halitum, gustatum ad aquam, tactum ad terram. Meritò ergo vt se habent hæc corpora in tenuitate ad sese, ita se habẽt sensuum instrumenta. Ratio quæ gustatu crebrius læditur quam tactus, est eadem, qua indicatum supra est motum particulæ alicuius tolli ante sensum.

MOVENDI autem vis linguæ aduenit, à ſeptima neruorum à cerebro ortorum coniugatione, non lõge à ſpinalis medullæ initio. Quumq; hoc in loco vtraque cerebri pars, tam dextra, quam ſiniſtra patitur, ne apoplexia hominem rapiat, periculum eſt, vbi verò altera tantum, in paralyſim finiri ſolet. Ea interdum duntaxat linguæ medietatem, à motu prohibet: interdum partes ſub capite conſtitutas, & quidem modo has, modo illas infeſtat. Nonnunquam alterum latus per vniuerſum corpus vſque ad extremas pedum partes afficit. Igitur ex faciei partibus ſola lingua ſæpenumero videtur iam dicta noxa moleſtari, cùm nulla ſit, neque in tactu ipſius, nec in guſtu læſio. Cuius rei cauſa haud obſcura eſt, vobis præcipuè qui vidiſtis neruorum à cerebro proceſſus, ad faciem quidẽ à parte eius anteriore, ad partes verò totius animalis ſub facie omnes, ab

altera

altera parte, nempe posteriore fieri, à qua etiam eorum neruorum, qui ad linguæ musculos veniunt, coniugatio procedit, quibus ipsa motum ab electione perficit. Itaq; non ab re, cùm anterior duntaxat cerebri pars patitur, sola linguæ motio vitio carebit. Reliquæ verò faciei partes omnes, in altera parte, dextra, aut sinistra, & sensum, & motum, ab electione amittunt.

SCHOLIVM.

LABORAT lingua frequentissimè paralysi, atque adeò sola, sine reliquis partibus faciei sæpe, ea causa, quàm Gale. reddit, quod scilicet, nerui ad linguam veniẽtes à postrema cerebri parte oriuntur in exortu ipsius spinalis medullæ, adde quod minime omnium cum reliquis neruorum partibus permiscentur. Nullum enim mittit surculum ad aliquem priorum neruorum, quãquam accessionẽ quandã recipit à tertia, & sexta cõiugationibus.

QVOD si aliquando tota anterior cerebri pars patitur, supremum

ipsius ventrem ei consentire necesse est: atque mentis quoque actiones vitiari. Proinde qui ita laborat, nec sensus, nec motionis munere fungitur, spirandi tamen facultas haud quaquam læditur, vocatúrque hæc pasio caros. Si verò adeo vehementer spirationem opprimat, vt quis vel magno conatu, vix spirare posit, eorum exemplo, qui per grauem somnum stertere solent, apoplexia nominatur.

SCHOLIVM.

τὴν ὑψιλοτάτην κίλιαν, id est supremum ventriculum appellat medium. Nam túm temporis putat fieri carum cùm patiuntur ventriculi anteriores cum medio. Verùm non est quod medium, suppremum appellet, cùm infra duo priores sit locatus. An pasione priorum ventriculorum cerebri carus fiat cum pasione medij, an vltimi nullus posit iudicare euidenter, non enim profectò, vt Ga. innuit anteriores locati sunt in anterioris capitis parte, & post illos medius in medio & suppremo capite, sed vt antea monui, duo priores sunt eminentiores & à lateribus, tertius profundior, & in medio illorum

rum. Illud vnum videtur verisimile, per carum lædi ventriculos cerebri, vt per epilepsiam, non substantiam etiam cerebri vt per apoplexiam. Nam si substantia etiam cerebri, vt in illa obstructa esset, non posset fieri libera respiratio in caro, magis quã apoplexia, nimirum esset obstructa neruorum radix, & ipsum processus principiũ. Epilepsiam quoq; dicit Gal. fieri obsttuctione ventriculorum, verùm dicit ab ea differre carum, quod epylepsia sit affectio omnium ventriculorum cerebri, carus anterio rum tantummodo. Verùm ego cui persuasum multò ante id nõ satis posse constare, cùm ꝓpter anatomẽ tùm etiam ꝙ quæ sensus actio in quo ventriculo cerebri agatur, sciri non posse demonstraui, aliter dixerim, epylepsiã nempe tenere vẽtriculos & substãtiã, sed substãtiã multò minus quã apoplexiã, multo plus quã carum. Atq; adeò carũ aut nihil aut quã minimũ obstruere substantiã, prẹterea humores aut vapores, qui cari sunt causa, refrigerando id facere. Inducunt n. stuporẽ primi sensus puta profundũ somnum, eos verò qui epylepsiæ, non ita, sed aliter irritando, itaq; insurgere cerebrũ aduersos eos & se concidere. Quanquã carũ à principio nõ comitetur necessario læsio respirationis, cõstat tamẽ ingrauescente malo posse succedere difficilẽ respirationẽ, verũ erit iam tũ apoplexia. Cõiugio etiam alterius mali nihil prohibet lædi respirationẽ etsi carus sit, vt si anginã cùm caro esse fingas, nec solũ hac ratione, sed vitio quodã naturali fieri potest, vt per earũ

quis ſtertat. Nam & per naturalẽ ſomnum ſtertunt quidam, quod anguſtas habeant ſpiritus vias.

ATQVI ſolutæ apoplexiæ creberrimê ſuccedere ſolet, vocata paralyſis. Sopore verò finito, bona valetudo magna ex parte ſubſequi cõſueuit. Fit autẽ ſopor, Hip. authore, muſculis temporũ patiẽtibus, præterea in acutis quoq; morbis, vt idem Hip. ſcripſit. Inter ſoporẽ verò, & apoplexiã, morbus comitialis medius eſt, cõuulſionẽ afferẽs vniuerſo corpori, ſed in paralyſim non finitur. Horũ trium morborũ, frigidus, ac craſſus, aut omnino viſcidus humor, cauſa eſt. Verùm & in ſopore, & morbo comitiali, ventres magis cerebri, corpus minus: in apoplexia verò corpus magis pati ſolet. Atq; in ſopore anterior pars magis in apoplexia, & morbo comitiali vtráque laborat. In catalepſi verò & catocho poſteriora cerebri magis moleſtantur

Scholium.

SCHOLIVM.

CARVS nunquam est, cum febre, nisi cùm illius est accidens, vt in quibusdam ardentibus febribus solitum esse fieri docet Hippo.3.epid. parte.3.sed de hac re.5.libro cont.cap.15.scripsimus.
Miror Gal.dicere epilepsiam, nunquam finiri in paralisim, nam vidimus nonnullos, audiuimusq; quāplurimos, infantes potissimum epilepsiam euasisse per paraplexiam, siue paralisim. Maximè cùm Gale. ipse dicat.4.de ratione vict.in acut.com. 27.paraplexiam fieri, aut ex apoplexia, aut epilepsia, neque id solùm, sed etiam apoplexiam, plerumq; abire in paraplexiā p mediā epilepsiā quo loco rationē optimā reddit qua id fiar. Nimirū per epilepsiā succus cōcussione mēbrorum partim discutitur, partim distrahitur per corpus, ergo habebit duplicē solutionis modū, aut discusso succo, aut detruso ad mēbrū aliquod, quare si alterum latus sit imbecillum in illud incumbet, facietque paralysim. Itaque hæc duo Gale. loca manifestè pugnant, quæ proinde ego in quodam commentariolo, quòd de locis manifestè pugnantibus apud Gal.scripsi censui reponenda.
Musculus temporum est in masticatorijs, ortum habet ab ossibus temporum, lapideo, & frontis, descēdit sub osse iuguli, inseritur in processum supernum & externum maxillæ infernæ, læso hoc trahi ad con sensum facilè cerebri ventriculos puto facere magnam arteriam, quæ per tempora venit, & neruos

qui eo loci à cerebro erumpunt, præterquam quòd eo loci os eſt debiliſsimum & ſuturæ multæ, quibus mouetur os vt articulus. Hoc docet Hippo. libro de vlceribus capitis dicens, hac de cauſa vlcus in temporibus ſolere eſſe maximè periculoſum.

QVVM autem oſſe quopiam terebra perforato, medius ventriculus fuerit attritus, ſopor hominem occupat, ſed neque conuulſione, nec difficili facta ſpiratione, quarum hæc apoplexiæ, illa morbo comitiali peculiaris eſt, haùd ſecus, quàm catalepſi, ſoporique ſeruata ſecũdum naturam ſpiratio. Verum vt per ſoporem palpebræ clauduntur, ita in catalepſi manent apertę. Quemadmodum autẽ inter perforandum, cùm quis incautè præmens meningophylace, meningem plus iuſto compreſſerit, carus fit. Ita vbi os caluariæ vehementer attritum, ipſius ventriculos comprimat maximéque medium, ſopor ſuperuenire poteſt. Quinetiam ad vehementes dolores hæc paſsio ſequitur, con

cidente

cidente videlicet robore ſpiritus animalis. Voco autem ſic id, quòd eſt in cerebri ventriculis primùm animæ inſtrumẽtum, quo & ſenſum, & motum, in vniuerſas corporis partes mittit.

SCHOLIVM.

NON video qua ratione poſsit terebra perforato oſſe medius vẽtriculus atteri, non antea ac plus etiam attritis primis, ego ſanè ventriculorũ vitio accidere ſoporem probabile duco, huius tamen, aut illius vitio fieri, nõ poſſum dicere. Sed cau ſam, qua cum cerebrum oſſe perforato comprimitur, ſopor hominem occupat, longe aliam eſſe ſuſpi cor. Nimirum vt dictum eſt, alibi de ſententia Gal. cerebrum habet propriam quandam reſpirationẽ, cuius cauſa natura ſatis magnum ſpatium dilatationi, & conſtrictioni cerebro reliquit inter tenuem, & duram meningem, cùm ergo compreſsione: hac ventilatione priuatur cerebrum, ſimile quiddam patitur ſuffocationi, & intercipitur decurſus ſpirituum, & ceſſant ſenſus. Nam ſenſus interni aguntur motu quodam ſpirituum, ceſſantibus ſenſibus ceſſat continuo toto corpore motus. Nam animantia mouentur appetitu, qui non eſt ſine imaginatione. Itaque meritò compreſſo cerebro accidit ſopor, etſi ventriculos non attingat contuſio. Nam & ipſemet

Gal.

Gal. dicit ſtatim ſoporem accidere, compreſſa meninge, plus iuſto meningophilace inſtrumento. Eſt meningo philax inſtrumentum quo vtuntur chirurgi ad cuſtodiam meningum cum aliquid circa craneum moliuntur.

HAS capitis paſsiones tùm quòd iam propoſito ſermoni familiaritate coniunguntur, tùm etiam quòd antea nõ ſatis declaratæ fuerunt, opere pretium duximus in præſentia definire. Sed ad linguæ paſsiones redeundum nobis eſt. Quorum aliæ quidem communes ſunt per cerebri, neruorumque conſenſum. Aliæ ipſius duntaxat propriæ cenſentur. Igitur quòd ad cõmunicationem, quàm cum cerebro habet, pertinet, vt per ſeptimam neruorum coniugationem motus ipſius vitiatur, ita ſenſus impediri poteſt per tertiam, quem neruum diſſectores mollem appellant, deſcendentem, diſperſumque (vt ſcitis) in tunicã, quæ linguam comprehendit: quemadmodum is, qui à ſeptimo coniugatione ortum habet,

bet, muſculis ipſum mouentibus diſtribuitur. Propriæ autem ſolius linguæ paſsiones, ex iis, quæ iam ſupra de oculorum propriis paſsionibus diximus, haud difficulter inuenientur. Quippe ſicut muſculorum ipſius, vt pote ſimilarium, intemperantiæ motum impediunt, ita ambientis ipſam extrinſecus membranæ intemperies, & tangendi, & guſtandi ſimul ſenſum vitiat. Inſtrumentalium verò paſsionum ſpeciem referunt inflãmatione, ſcyrrhi, tumores molles, eryſipelata, ſuppurationes. De his verò, vt pote quæ tùm viſu, tùm tactu diſcerni poſſunt, nihil aliud in hiſce commentariis dicemus. Quippe eas duntaxat patientes partes hoc in libro perſequi propoſuimus, quæ nec viſu nec tactu, ſed per ſigna quædam ex indicatione, atque (vt ſummatim dicam) rationali via inueniri poſſunt.

Scholium.

SCHOLIVM.

LIBELLO etiam de dissectione neruorum docet Gal. neruum tertiæ coniugationis solitum esse appellari mollem, & molliorẽ esse re vera neruis coniugationis secundæ, certè præter naturam aliorum omnium neruorum, qui tanto solent duriores esse quanto è posteriori parte cerebri oriuntur. Verùm hoc non sine causa est machinata natura in his neruis cum tertia coniugatio sit ad linguæ sensum, & secunda ad oculorum motum, oporteat verò neruo, motus neruis sensus duriores esse.

CAP. III.

Relectiuncula.

Docet hoc cap. Gal. eadem methodo posse nos vti ad morbos occultos qui auribus contingunt, qua in morbis instrumentorum, aliorum sensuum vti hactenus docuit, scilicet, si solus auditus læditur nullo apparente circa porum malo, læsio est proprij nerui. si verò simul cum auditu læduntur faciei partes, malum est cerebri.

ADEM igitur ratione in sensu auditus, quęcunque passiones in aurium oculis obiecta concauitate oriũtur, rationali inuestigatione nõ opus est.

est. Quæ autem non patiente eo poro qui videtur in auribus læso autem secundum audiendi actionem simili methodo inuestigamus. Siquidem sola patitur proprium neruum læsum esse coniicimus.

SCHOLIVM.

SI quid de proprio auditus instrumento hoc loco audire cupis lege cap.15. 2.libri nostrarũ cõt.

CAP. IIII.

Relectiuncula.

Hoc capite differit Gal.de faciei, extra sensuum instrumenta, morbis: atque imprimis de oris tortura, per quam cum resolutione fit, in sanam partem trahitur pars ægra. Obiter docet multa ad eius partis anatomen spectantia.

VBI verò reliquæ faciei particulæ simul cum ipsa læduntur, in cerebro passionem præter naturam esse existimamus, ipso velut similari, vel vt instrumentali parte patiente. Sed facies reliquis in locis omnibus non solum motum,

verùm

verùm etiam ſenſum, aut perdit omnino, aut vitiatum habet: interdum partibus, quę læſas habent actiones propria paſsione laborantibus, interdum verò neruis, qui ad eas à cerebro deferuntur, denique ipſomet interdum patiente cerebro. Quorum diſcrimen per copulata ipſis accidentia facilè deprehēditur. Quippe ſi forte fortuna vna quæpiam particula, aut in ſentiendi, aut mouendi, aut vtraque facultate lædatur, ea ſola cauſam paſsionis continet. Idque aut in ſuis ipſius partibus, vel inſtrumētaliter, vel per intemperiem patientibus, aut in neruis, qui ad ipſam ex tertia coniugatione feruntur. At vbi plurimæ ſimul patiuntur particulæ, cōſiderare oportet, vtrum ex vna neruorum origine, aut pluribus, ſenſum, motúmue, cùm in naturali ſunt habitu, ſortiātur. Subiiciamus N. ex artè ſecandi corpora, temporum, maxillarumque muſculis, item labris, & nariū primis, ſenſum & motum:

tum: linguæ verò omnibúsque oris partibus, sensum duntaxat: à tertia neruorum cõiugatione procedere: à secunda verò, vt oculorum musculis motum, ita à prima oculis ipsis cernendi sensum suppeditari. Igitur vbi particulæ, quibus à tertia coniugatione nerui adueniunt, & quidem omnes, sed in alterutra duntaxat parte læsæ videntur (nunquam autem huius præceptionis, vel nihil dicẽtibus nobis obliuiscaris, neruum ipsum primariò laborare putandum est. Si verò vtramque simul partem lædi contigerit, non nerui propria, sed in cerebro loci cuiuspiam, â quo nerui procedunt, prima passio est. Sanè patiente in vtraque parte, tam dextra, quâm sinistra, cerebro in eò videlicet spatiò, vnde tertia neruorum coniugatio prodit, omnes vicinæ partes simul pati cõsueuerũt. Et proinde secundæ, & primæ coniugationis nerui læduntur: vnde sequitur, vt oculorum quoque partes lædantur

tur. Quòd si vnus duntaxat vel musculus: quoquo modo, siue primaria passione, siue per consensum, laborauerit, pars ipsa in aduersum trahitur musculum. Nam resoluto musculo, qui dextram labri partẽ mouet, ipsa ad sinistram deflectitur. At si is, qui sinistram mouet, resoluitur, ipsa trahitur ad dextram. Haud secùs & totam mandibulam, & narium pinnas, & genas vtrasque, quas à musculosa latitudine moueri didicicistis, in aduersam partem deflecti contingit. In hanc verò non ex tertia coniugatione nerui, sed ex vertebris colli procedunt in totam ferè, dempta parua quadam parte in quam, à quinta coniugatione inseruntur nerui. Vbi ea latitudo supremùm habet locum.

SCHOLIVM.

OPTIMVM sanè modum inueniendi partem laborantem Galenus docet ex partibus quæ simul, cùm alijs patiuntur: aut non patiuntur. Nimirum

rum cùm particula quæpiam laborat sola, non est quòd malum referatur in radicem vnde in illam neruus venit, cùm verò cùm ea simul laborant aliæ, videndum est, an illis omnibus ex eadem parte, ac per oculum neruum vis veniat, an ex diuersis. Si N. ex eadē, illa in parte quæ omnibus malè affectis est communis radix, malum esse putandum est, si ex diuersis, in illis omnibus: in ipsis quidem neruis cum iam sunt producti, si vnico in latere læsio fit: in ipso cerebro, si in ambobus. Itaque cum ad locorum laborantium notitiam adeò conferat anatomes peritia, & ad morborum curationem nihil adeò conferat, quàm notitia laborantinm locorum, non est quòd quisquam neget anatomes peritiam apprimę esse necessariam ad artem medicam. Verùm illi argumento qnod à partibus quæ simul laborāt, aut non laborant, accipi diximus, aliud addi debere putauerim, ex signis fluxionis quæ in partem laborantem decumbit, quorum maximum est dolor. Raro N. fit vt tortura oris quispiam corripiatur, quin doleat prius, aut inter vertebras colli, aut prope aures, qui dolor mihi indicat fluxionem in neruulos illis locis decumbentem. Nolim verò signum hoc dimitti, quia fieri potest, vt particula aliqua sola laboret, tamen mali principium in primò nerui exortu sit, quòd scilicet non totus neruus, sed quædam in eo fibræ, quæ in eam partem sunt processuræ, resolutæ sint. Ita diximus capite sexto, primi libri, cōtigisse illi cui accepto in principio dorsi, ictu duo

CAP. V.

Relectiuncula.

Incipit enumerare spinalis medullæ passiones, ac primum omnium docet necessarium esse tenere memoria numerum neruorum qui ab illa prodeunt, ac scire in quàm quisque partem veniat, & secundum quàm vertebrã prodeat. Deinde anginæ luxatione vertebrarum colli factæ mentionem facit, ac locum quendam ex libri. 2. epidemicon constitutione. 2. profert, quo Hippo. tempestatem quãdam describit, qua illa anginæ species grassata est, ac enarrans Gal. Hippocratis verba, signa omnia illius mali percurrit, & singulorum, quæ acciderunt, causas docet, ac obiter omnium specierum anginæ nomina, quibus medici post Hippo. vtebantur, & signa profert.

ED iam tempus est vt spinalis medullę passiones persequamur. Igitur spinalis medullæ passiones, quantum ad presentem inquisitionem pertinet compẽdiosam habent doctrinam: minimè verò compendiosam cognitionem in ipsis operibus habent. Etenim nisi quis neruorum ab ipsa procedentium coniugationes

iugationes ita memoria teneat, vt ad quam corporis partem singulæ perueuiant, cognoscat, discernere non poterit, secundum quam vertebram ipsa patiatur: veluti è contrario, si illarum meminerit, facilis erit patientis sedis notitia. Quinetiam si reliquarum quoque partium omnium notitiam quæris, vt neruorum, qui à spinali medulla oriuntur, memineris necesse est.

SCHOLIVM.

SPINA tota constat. 24. vertebris, quibus accedit os sacrum sex constans osiculis, quæ sunt pro sex vertebris, quibus additis fiūt tringinta, quæcunque vertebra habet interius permedium quoddam foramen, cui aliud in inferna respondet, itaque ex illis omnibus coarticulatis fit oblonga quædam fistula è cerebro orta perquam cerebri substātia deducta spinalis medulla fit, atq; medulla vt recedens à cerebro semper extenuatur, ita angustius etiam fit semper internum vertebræ sequentis foramen, foramine antecedentis, vt verò foramen id in sequentibus vertebris perpetuo fit angustius, ita corpus ipsius vertebræ fit maius, præter primam, & secundam quæ maiores sunt multo proximis vertebris,

bris,quanquam sunt excelsiores. Nec tamen hoc solum habent duæ hæ vertebræ præ cæteris,sed figuram propriam & modum articuli. Ita N. oportuit cũ motuum capitis futuræ essent instrumenta. Prima vertebra caret spina(spina in quauis vertebra vocatur processus quidã osseus retro spectans) quanquam reliquis omnibus sit,habet duos sinus à lateribus excipientes duo tubera ossis occipitis, atq; hac ratione coarticulatur capiti. Secunda vertebra habet figuram reliquis similem præterquam quòd in parte superna, & interna quo loco aliæ habent sinum quendam excipientem processus supernarum, ea habet processum longum, & per foramen primæ subeuntem, cuius causa ab Hippocra. appellata est hæc vertebra dens, aut denti similis.

Hoc secundo articulo motum annuendi,& renuendi fieri, & primo illo caput in girum agi contendit Galenus, multis verbis, duodecimo, de vsu partium, ego tamen magis acquiesco in sententia eorum,qui asserunt motum annuendi fieri, primo articulo, & flexum, ac reflexum capitis in secundo, non alia de causa, quàm quòd ipsa structura videtur indicare. Possis enim tu ipse ita experiri. Caput in prima vertebra colloca vt per naturã est, deinde primã vertebrã altera manu tene vt immota sit atq; altera tenta caput circunferre, ac videas ipsas articuli partes esse impedimẽto. Tẽta. 2. ita collocatũ caput deprimere ac eleuare in eodẽ articulo,ac videas articulo illæso caput cedere facilimè.

Iam

Iam verò nihil facilius quam primam vertebram in ſecunda circunferre, trahere caput in occipitiũ non videtur facile, in mentum non videtur poſſe fieri, quum proceſſus dens vocatus medullam ſpinæ lædat comprimens, ſed hæc obiter ſint dicta. Spinalis medulla, vt diximus, quo plus à principio recedit, eo fit tenuior, ac protectò tantũ videtur craſſitudinis amittere, quãtum in neruos qui ex ea proceduut impenditur. Nam ex ſingulis vertebris oriuntur bini nerui, vtrinq; vnus, itaq; triginta neruorum paria oriuntur ex ſpina, erumpẽtia per quędam foramina, quæ non tam ſunt in ipſis vertebris quam fiunt in coalitu vertebræ cum vertebra, ſingulis habentibus ſinus & excauationes. In collo æquales partes præſtant foraminibus ſupernæ & infernæ, in dorſo aliquantò plus ſupernæ, quam inferne, in lumbis tota fere foramina ſunt in ſupernis Qui neruus in quam partem tendat multum ad hãc tractationem ſcire refert, ſi tamen omnia aut omnino multa mihi de hac re dicenda forent, opus eſſet libro integro, quæ neceſſaria ſunt & videntur eſſe ſatis, ſexto cap. lib. primi dixi.

VELVTI vbi primæ vertebræ patiuntur, licet raò, euenire, tamen interdum angina poteſt: ídque in pueris magis, quam adultis, de qua Hippo. lib.

ſecundo de morbis populariter vagantibus in hunc modum ſcripſit: erãt anginæ paſſiones huiuſcemodi, ceruicis vertebræ ad interna conuerſæ ſunt, aliis quidem plus, aliis verò minus, atque in partibus exterioribus, manifeſta videbatur in ceruice concauitas: dolorem laborans, cùm eo loco tangeretur, ſentiebat. Accidit autem cuidam ſub dente apellato, non eodem modo acutum eſt autem & quibuſdam valde cõſpicuum maiore peripheria, ſi ſimul cùm vocato dente pharynx non phlegmone affecta, ſed cõpreſſa aut, anguſtia affecta ſit. Ea, quæ ſub bucis erãt, tumebant quidem, ſed inflammatione vexabantur. Glandulas nullus dolor cruciabat, ſed naturali potius habitu permanebant. Lingua haud facilè mouebatur, atq; aucta ipſis videbatur, atq; prominentior. Venæ ſub lingua manifeſtæ: deglutire niſi magno cũ labore nequibãt. At ſi vi quadã deuorare conarentur, per nares effluebat

fluebat id, quod ingesserant. Ex naribus loquebantur. Spiritus ipsis non admodum sublimis. Nonnullis capitis, tēporum, atq; ceruicis venæ attollebantur: atque horum quibusdam redditis malignioribus, tempora paululū calebant, quamuis alioqui nō febricitarent. Plurimi non suffocabantur, nisi cum vel sputum, vel aliud quippiam deglutire tentarent. Nec intus subsidebant oculi. Igitur quibus tumor non in alterutram partem deflexus, sed rectus erat, nequaqāu paralytici euadebāt. Horum si quempiam periisse mihi cōstaret, id referre grauarer minime: nā quotquot memoria nunc cōsequi possum, omnes superstites permanserunt. Atque alii quâm celerrimè sanitati sunt restituti: alii non pauci, quadragesimū diem præterierunt. Insuper nonnullos febris omnino non arripuit. Plurimis etiam vsque in longum tempus, pars quædam tumoris protacta est, cuius rei signum, & â deglu-

tione

tione,& à voce, ſumi poterat. Atq; eliquatę quoque columellæ, quanquam nihil mali habere videbantur, malæ tamen ſignificationis nuntium præſtabant. At verò quibus in alteram partem vergebat, in ea parte, vnde vertebræ inclinabant, paralytici euadebant, atque hęc ipſa verſus alteram trahebantur. Porrò huiuſmodi accidentia tùm in facie tùm in ore & interſepto ſecundum gurgulionẽ perſpicua erant. Quinetiã inferiores buccæ ꝓratione mutabãtur. Cæterũ qui paralytici ab angina fiebant, iis non totum corpus, vt in aliis fieri ſolet, reſoluebatur, ſed vſque ad manus duntaxat malum procedebat,ab ea parte, quę angina vrgebatur. Atque ii concocta quædam, eáque exigua, & non ſine moleſtia expuebant. Præterea quibus tumor in rectitudine conſiſtebat, ii expuere poterant. At ii, quos febris quoque infeſtabat, longe maiori cum difficultate ſpirabant, ac inter loquendum

quendum ſaliuam effundebant. Venæ ipſis attollebantur, atque pedes erant omnibus, maximè tamen iis, quã frigidiſsimi. Horũ ſi aliqui non illico mortui ſunt, ii tamen erigere ſeſe haud quaquam potuerunt. Verũ omnes quotquot equidem nouerim, mortem obierunt.

SCHOLIVM.

ANGINAE huius quæ vertebris ad interna vergentibus fit, mentionem fecit idem Gale. quarto apho. in cõmentatione illius ſententiæ qua Hippo. inquit, ſi à febre habito collum peruertitur & vix poteſt deuorare ſine vllo tumore letale. Nã de ijs prorſus ægrotantibus diſſerit illic Hipp. Atq; 2. epidemicon vt Ga. ipſe in commentario teſtatur, & verba ipſa palam faciunt. Hæc angina non ſine cauſa accidit magis pueris quã adultis, quia fit vertebrarum ad interna tractus, docentibus Hippo. & Galeno tertio de articulis, tuberculis euellentibus cum ligamentis vertebras, conſtat verò laxioribus & mollioribus ligamentis oſſa puerorum contineri. Vergentibus ad interna primis vertebris, prima inquam & ſecunda fieri anginam, id eſt compreſsionem laringis (nam hoc loco omnem illius compreſſionem

ſionem anginam vocat Hippo. etſi ſine inflammatione ſit) & extra excauationem, intro ſcilicet vertebris extractis, nihil mirum. nec quidem mirum illic à tangentibus dolorem excitari, pulſis ſcilicet magis vertebris, & compreſsis eo loco neruis. Verũ quod addit cuidam accidiſſe, vitio vertebræ quæ eſt ſub vocata dente, quæ eſt ſecunda, tertiæ ſcilicet, non adeo eſt conſpicuũ. neque id aliter intelligi poteſt, quam productis verbis græcis, reperiũtur enim mille verſionum modi apud Hippo. ita reperio ſcriptum ἦμ δὲ καὶ κατοτέρω τινὶ τοῦ ὀδόντος καλεόμενου ὀστοῦ, ὦ οὐκ ὁμοίως ὀξὺ ἐστίν. ὅτῳ δ' οἷσι καὶ πάνυ περιφέρες, μείζονι περιφερείῃ, εἰ μὴ ξὺν τῷ ὀδόντι καλεομένῳ φάρυγξ οὐ φλεγμαινουσα κειμένη δὲ. Hanc lectionẽ ſequutus Ianus Cornarius ita trãſtulit, erat autem & cuidam infra os dentem appellatum, quod non ſimiliter acutum eſt: quibuſdã verò etiam valde rotundum maiore circunferentia. Si non cum dente appellato, fauces non inflammatæ, verum iacentes, conſtat his verbis falſum prorſum ſenſum exprimi. Nam tàm longè abeſt, vt vertebra quæ eſt poſt dentem, ſecunda inquam, ſit minus acuta, & aliquando valde rotunda & maiori peripheria quam priores, vt nihil magis repugnet ſuę magnitudini, & figuræ. Iam verò quod addit, ſi non cum dente appellato fauces non inflammatæ, verũ iacentes, neque ego video neq; Gal. vidit, nec alius quiſquam, ſi priora verba ita legerentur, quid poſſint ſignificare. Gal. aut habuit alium codicem, aut

ratione

ratiõe ductus quędã immutauit, ita n. legit hoc loco ἦν δὲ καὶ κατωτέρω τινὶ τοῦ ὀδόντος καλεομένου ὁ οὐχ ὁμοίως ὀξὺ δεῖν ἐπὶ δὲ οἷσι καὶ πάνυ περιφανὴς, μείζονι περιφερείῃ, ἦν μὴ σὺν τῷ ὀδόντι καλεομένῳ, φάρυγξ οὐ φλεγμαίνουσα ἐγκειμένη δέ. Itaq; Gal. περιφερὲς, id est rotundum scribit περιφανὴς, id est manifesta, & in enarratione huius loci hoc ipso ca. illud ὀξὺ, id est acutum reijcit non ad os, vt Cornarius, sed ad πάθημα, intelligens Hippocratem dicere malum non esse adeò acutum, haud quaquam negare os esse acutum. Hæc respiciens Copus ita transtulit, accidit etiam angina cuidam sub ea vertebra, quam dentem nominant, verũ non adeo acuta: quibusdam verò ob rotunditatis magnitudinem, omnino conspicua. Fauces autem si non cum vertebra quæ dens dicitur, inflammatione minime laborabant, sed iacebant. Hic quod acutum ad anginã retulit, non ad os; bene fecit, sed nõ debuit meminisse rotunditatis nec magnitudinis, nam si legendum est περιφανὴς non est in codice περιφερὲς, cur ergo ille omnia coniungit, obscurum reddens sensum, nam hic etiam significat maiorem rotunditatẽ esse tertiæ vertebræ quã prioribus. Iam verò quod addidit, fauces autem si non cum vertebra, quæ dens dicitur inflammatione minime laborabant sed iacebant, nec cum prioribus quadrat, nec per se est idoneus contextus, vt quiuis qui vel solam grammaticam degustauerit, facilè intellget. Leonharthus Fuchsius facilem reddidit sensum, sed nõ video quẽ codicem

dicem sit sequutus, legit enim περιφερὲς, vt est apud Hippoc. & refert illud rotũdum ad cauitatem, siquidem rotundum legendum est, melius multo facit quam Cornarius qui refert ad os, tamen non reperio ita apud Gal. sed περιφανὴς. quanquã ex his quæ Ga. addit toto hoc capi. non intelligas quam lectionem probet magis, manifesta angina, an rotũda cauitas. Sed satis est ita inueniri in græco codice Galeni. Verum quod addit Fucsius. Fauces cum dente vocata phlegmone haud quaquam laborabant, molestia tamen afficiebantur, sensum sibi ipsi parauit facilem, tamen non obseruauit autoris verba. Nam εἰ μὴ, significat nisi, ille verò excepit particulam excipiendi. Petrus Iacobus Stebe Valentinus, qui secundum epidemicon librum commẽtarijs, & propria versione est prosequutus, ita scripsit, erat autem & inferius cuidam, osse, cui denti nomen est: nec huic perinde fuit acuta. Quin & quibusdã valde conspicua maiore circunferentia, siquidem cum dente vocato fauces non essent inflammatæ, verum iacentes. Verùm hic videtur intelligere, Hippocratem loqui de angina quæ contigerit ex denti simili vertebra, tamẽ ille loquitur de tertia quæ est infra secundam, præterea ita interpretatur per fauces iacentes intelligere Hippocratem, non inflammatas, tamen nomen hoc ἐγκείμενον, significat quod iacet, si quando per analogiam de alia re dicitur, profectò dicitur de re molestia affecta aut afflicta, non de re quæ nullo malo laborat. His de causis ego nullam

harum

harum lectionum sequutus sum, sed aliter locū verti, vt opinor, verba autoris meliùs obseruans, & verum sensum exprimens. Ego enim intelligo Hippocratē asserere illa tēpestate quam describit multos laborasse angina vitio vertebrarum colli infra secundam, malum tamen non fuisse adeò acerbū, quā quibus in primis duabus vertebris erat: cęterùm his quoq; malum fuisse manifestum, & cum magna excauationis externæ peripheria, nisi quibus simul cum illis vertebris denti similis euertebatur, aut fauces erant inflammatæ. Nam illis sine magna excauationis peripheria, erat malum manifestum, scilicet causa inflammationis faucium. (Nam φάρυγγα esse apud Hippo. fauces Ga. docet 4. aphor. com. 34.) quibus verò sine inflammatione erant fauces afflictæ, cōpressione ab osse facta, magnæ peripherię fiebat excauatio, vides vt cadrēt modo verba. Erat cuidā (suple πάθημα τῶν κυναγχίκων, id est malum anginosorum) infra dentem vocatum, secundam scilicet vertebram, quod (intellige, malum) non similiter (ac in primis vertebris) acutum est. Est autē quibusdam (ita laborantium) valde conspicuū malum, aut conspicua angina (nam legunt quidam περιφανής, quidam περιφανὲς, & nihil refert) maiori peripheria (excauationis externæ) nisi simul cum vocato dente (euerso simul cum inferna vertebra) fauces non sunt inflammatione affectæ, (nam ita sine excauationis magna peripheria sit malum graue) sed compressæ aut angustia affectæ. Nam hęc omnia

significat dictio ἐγκυμένη. Nec verò est quod mirere, tā multis esse opus ad enarrationē breuissimè dictiunculæ, est enim Hippo. non Galeni. Vbi ego legi, redditis malignioribus, legunt alij recrudescentibus, alij malignis, dictio græca est παλιγκοτάτοισιν, significat verò παλιγκος, vt græcæ linguæ peritissimi quique testantur, qui irascitur, verùm per methaphoram ab Hippo. dicuntur morbi, qui cùm videntur debere sedari, maligni fiunt παλιγκότατες. Testis est Galenus in commenta. libri secundi de articulis, ita enarrans quædam Hippoc. verba. τὰ κακοηθὴ παθήματα παλιγκότα καλεῖ, καὶ τὸ παλιγκοτᾶι ειν τὸ οἷον παλιγκακοηθεύεσθαι. Certè methaphora eadem vtuntur Latini & Hispani, nam apud illos homo ita percitus dicitur seuire, morbus quoque dicitur seuire, apud hos etiam homo & morbus dicitur, furioso, y enconado. Nomine interseptì secundum gargareonem nihil aliud intelligo, quam gargareonem ipsum, siue columelam. Hoc ipsum puto dixisse Hippocratem κάτα γαργαραίωνα διαφράγματι significantem gargareonem ipsum esse quoddam septum inter partes palati & faucium. Vbi dicitur atque eliquatæ columelæ, in græco codice apud Hippocratem inuenimus κίονες τε τικώμενοι μινύθησιν τινὰ παρεῖχον, πονηρὸν οὐδὲν δοκέοντες κακὸν ἔχειν, quam lectionem sequutus Stæue Valentinus, ita transtulit, columelæ tabescentes, minutionem quandam ostendebant: quanquam nullum grauius malum habere

bere videbantur. verùm non dicit in commentarijs cur ſint redditæ columelæ tabidæ & minutionẽ perpeſſæ. Non enim ſatis eſt dixiſſe columelas ad ſympathiam trahi, niſi dicas, qua cauſa hoc affectu magis quam illo laborarint. Nam ſi reſolutæ ſunt, laborabãt, ita quoq; ſympathia. Nec debuiſſet vſq; adeò verbis codicis operum Hippocratis, qui circũfertur, hærere, cùm ſit à Galeno emendatus, aut cũ Galeni ſcripta prodant fuiſſe illum codicem à tempore Gale. corruptum. Nam Gal. pro πονηρὸν legit πονηρὴν, itaque redditur ille ſenſus quem ego expreſsi, columelæ reſolutæ malã ſignificationẽ pręſtabant, quanquam nullum malum videbantur habere. Certè ex verbis his quæ ex Hippocra. profert hoc loco Galenus, facile eſt intellectu quantum corruptionis attulerit vetuſtas græcis autoribus, vtq; maioris laboris ſit autoris genuina verba inuenire, quam inuenta enarrare. Conſtat non minus quantò careat adiumento ad bonorum autorum lectionem medicus qui idiomate græco eſt deſtitutus, non enim in dictis verbis ſolum eſt varietas, ſed & vbi ſcriptum eſt, inter loquendum ſaliuam effundebãt inuenio apud Hippocratem dictionem hanc ἀλλοχόοι, id eſt delire loquentes, quam lectionem ſequutus eſt Ianus Cornarius, tamen Galenus aut emẽdauit, aut in ſuo codice legebat σιαλοχόοι, id eſt ſaliuam effundentes.

TOTAM hãc ſermonis ſeriem in 2. libr.eius commentarii, quẽ in ſecundum librum de morbis populariter vagantibus perſcripſimus ad verbum fere enarrabimus. Atque idcirco eam totam hic inſeruimus, eo quod Hippo. multis oſtẽdit accidiſſe, anginam nobis rarò viſam nullo exiſtente in ſummo gutture propria paſsione. Quinetiam quod circa primas oritur vertebras, à quarum altera pars quædã dẽtiformis vocata procedit. Vnde nõnulli ipſam totam vocauere dentem. At nunc ſub hac quoque vertebra (inquit) factam quidẽ anginam, ſed non æquê acutam, vt ea, quæ circa ſecundam fieri ſolet. Siquidẽ conſtat, quod ſpinæ medullæ partes, quo fuerint altiores, eo ſunt præſtãtiores. Si verò multo inferiori duabus primis vertebris ea ipſa affectio fiat, tantò etiam minus infert læſionis. Nam ex arte ſecandi corpora didicimus ſepti tranſuerſi neruos ſub quarta ac quinta vertebra

vertebra emergere. Præterea ex commentariis de ſpirationis cauſis, edocti ſumus, liberã ſpirationem à ſolo fieri ſepto tranſuerſo accedente ad hanc intercoſtaliũ quoque muſculorum actione, vbi videlicet vehementiori opus eſt inſpiratione. Quod ſi vehemẽtiſsima inſpiratione indiguerimus, ſublimos etiam muſculos cõcurrere oportet. Verùm non ſolum ob magnã aut maximam ſpirationem, horum muſculorum actionem requirimus, ſed ob alias quoque cauſas, de quibus latiùs in libris de dyſpnœa iam dictũ eſt. In præſentia verô ſatis fuerit, à præſcripto Hip. ſermone tantũ accipere, quantum ad patiẽtium locorum notitiam neceſſarium eſt: ſi prius eius verbi, quod in libro de articulis à nobis explicatum eſt, meminerimus, vbi inquit: vertebrarum autem, quæ in ſpina ſunt, quæcunque per morbos in gibbũ trahuntur. Vult nimirũ nõ ſolum ad interna vertebrarum luxationem

quam λόρδωσιν vocant, ſed eam quoq; qua retro vertebræ labũtur, comitari tenſiones, quæ ad partes fiũt internas, trahentibus, qui ibi præter naturã conſiſtũt, tumoribus neruoſa corpora. Igitur vbi vnica dũtaxat vertebra, aut etiã duę aut tres ſeſe deinceps cõſequentes diſtrahũtur, ea parte ſpinã cauari cõtingit. Vbi verò inrer diſtractas vertebras vel vna, vel plures illæſę permãſerint, ſic patiẽtibus gibbus accidere ſolet. At ſi in alterutram partẽ, vel dextrã, vel ſiniſtrã diſtrahatur, ibidẽ in oblicũ torquebitur ſpina, atq; in eo, quẽ præmiſimus, ſermone, vtriuſq; mẽtionem fecit Hippo. Repanditatis quidem, (λορδωσιν Græci vocãt) cũ dixit, quibus ſecũdũ rectitudinẽ tumor erat. obſtipitatis verò (vocant σκωλιωσιν) dicẽs: quibus verò in alteram partẽ vergebat. Porrò exactè admodũ atq; vtiliter nobis (ſi legerimus) hęc cõſcripſit: ꝑ λορδωσιν quidẽ neminẽ fieri paraplecticũ, quod eſt parte aliqua reſolutũ, per ſcoliosin

liosin autem fieri dicens ad manus vsq;. Significãs ipsum ad infernas partes, vt costas, lumbos, crura non posse descendere. Imprimis itaq; hoc nobis sciendũ est, alia quidem sequi accidentia, laborante spinali medulla propria passione, siue id ex sola intemperie fiat, siue simul humore quopiã affluente, vt in erysipelate, inflãmatione, atq; vlcere putri: alia verò, vbi vel vna, vel plures vertebræ afflictæ luxantur. Quippe vbi propria passione spinalis medulla laborat, siue id in dextra, siue sinistra parte eueniat, citra tamẽ vertebrarũ luxationẽ: siquidẽ in altera parte dũtaxat patiatur, omniũ inferiorũ corporis partiũ, quæ è directo nocumenti cõstituuntur, tam sensus, quã motus læditur. Si verò vtràq; pars patitur, omnes particulæ tã in dextra quã sinistra parte, ei, quæ læditur, subiectæ, similiter resoluũtur. At luxata vel ad gibbum, vel ad concauum vertebra, fieri potest, vt nulla omnino partium infe-

riorum, vel in ſentiendi, vel mouendi facultate vitium percipiat. At qui fieri etiam poteſt, vt lædatur, eo videlicet modo, qui ab Hippocrate in libr. de articulorum paſſionbus definitus iam eſt. Quum enim anguloſà (vt ipſe nominat) fit ſpinalis medullæ luxatio, id eſt cùm non paulatim, ſed affatim, perinde ac ſi frangeretur, pars aliqua curatur, ſubiectas partes omnes lædi neceſſe eſt. Paulatim verò facta luxatione, atque in orbem magis, nihil notatu dignum patiuntur partes, quæ commotæ vertebræ ſupponuntur. Sed in oblicum luxatio, lædit omnino eas partes, ad quas nerui ex luxatis vertebris procedentes, perueniunt: idque magis in ceruice, in thorace minns, ſed multo minus in lumbis accidere ſolet. Siquidem in ceruice, vertebræ inter ſe connexæ æqualiter vtrequæ conferunt foramini, vnde neruus procedit, in thorace autem ſuperior magis, inferior minus.

nus. Sed in lumbis, totus neruus ex ſuperiori exit vertebra, vbi ſi obliqua eueniat vertebrarum luxatio, eadem ſecum trahens & ſpinalem medullam & neruum, illæſum ſeruat ipſius ſecundum naturam ortum. In ceruice verò, ex loco medio inter duas vertebras procedentes nerui per obliquas luxatiões, in ea quidẽ exortus parte, ad quã ſpina ipſa deflectitur, opprimuntur, in altera verò tenduntur. Porrò tenſiones quidem, vbi ingens quoque inflammatio acceſſerit, conuulſio comittatur, ad compreſsiones verò earum partium, ad quas oppreſſus neruus peruenit, reſolutio ſequitur. Igitur non ab re in ea angina, cuius in præmiſſo ſermone hiſtoria narrata eſt, ad manus vſq; ſuperuenit reſolutio, vt pote procedentibus neruis ex fine ceruicis ad manus. Quippe ſub ceruice thorax eſt, à cuius vertebris emergentes nerui non ad manus, ſed ad ſpatia intercoſtalia tranſmittuntur, paucis, qui ex

primis procedunt, exceptis igitur per eas, quas nuper diximus, vertebrarum luxationes, reliquæ faciei partes omnes, neq; in sensu, neque in motu noxam subeunt. Porrò buccæ duntaxat sine mandibula læduntur, vt quæ à musculo lato mouentur. Constat itaque quòd musculi, quibus mouendi, vis aduenit per neruos qui à ceruicis vertebris orti, in ipsis disperguntur, noxam non euadunt, si & spinalem medullam, & prouenientes ab ipsa neruos, passio quæpiam infestauerit.

SCHOLIVM.

VBI ego legi, si verò multo inferiori primis duabus vertebris ea ipsa affectio fiat, tanto etiam minus infert læsionis. Legit Copus quem sequutus est Fuchsius. Quo inferior primis duabus vertebris fuerit affectio, eò minorem infert noxã. Itaque hi volunt Galenum, illud vniuersim docere, quo humilior est luxata vertebra, eo minorem læsionem fieri. Qui quantum intelligo priora verba respexere. Nam mox dixerat, constat spinę medullę

partes

partes quo fuerint altiores eo eſſe præſtantiores, ex quibus videtur ſtatim fieri, vt quo vertebra fuerit humilior, eo læſio ſit minor. Sed videntur mihi hi homines cogere autorem incaute in ſentētiam omnino falſam, & in inæptum ſermonem. Ita enim ſcribunt. Proinde quo inferior primis duabus vertebris fuerit affectio, eo minorem inferet noxam. Nam ex arte ſecandi corpora didicimus, ſepti trāſuerſi neruos ſub quarta ac quinta vertebra emergere. Quo modo quadrent verba hæc vltima primis? An quo noxa ſit eo minor, quo vertebra eſt inferior, cauſa eſt neruos ſepti tranſuerſi oriri ſub. 4. & 5? immò hinc fit illius cōtrarium. Nam ſi nerui diaphragmatis ortum habent ſub quarta & quinta vertebris, maius malum erit viciari quartam, aut quintam, quàm tertiam, quandoquidem, hæc non tollet reſpirationem, illæ tollent. Tamen conſtat quartam aut quintam humiliorem eſſe tertia. Ego quidem ita mihi perſuadeo, cùm Galenus docuiſſet inferiores, minores noxas efficere quàm ſuperiores, voluiſſe excipere quartam & quintam: ſignificaréque has maiores noxas facere, dicta de cauſa quàm tertiam. Nam hoc veriſsimum eſſe credo ſi quid aliud. Quibus ergo verbis illas excepit? His ἐὰν μὲν οὖν πολὺ κατωτέρω γένηται τῶν πρώτων δύο σπονδύλων ἡ αὐτὴ διάθεσις, ἔτι καὶ μᾶλλον ἧττον ἀκολουθήσει ἡ βλάβη. μεμα τέταρτον καὶ πέμπτον σπόνδυλον ἐκφύεσθαι. Id eſt, ſi verò multo inferiori duabus primis vertebris fiat ea ipſa affectio, tanto etiam minus inferet læſionis.

læsionis. Didicimus enim, nos ex anatome neruos septi transuersi infra quartam & quintam vertebram nasci. Itaque illud asseruit Galenus. non de quibusuis vertebris, sed de multo inferioribus duabus primis. Ac respondens tacitæ obiectioni, cur scilicet, non id, & in paulò inferioribus ita accideret, adiecit, nam ex anatome didicimus neruos, septi sub quarta & quinta nasci. Nomine sublimium musculorum intelligi debent qui in supernam partem thoracis veniunt, partim è clauicula, partim è colli vertebris, partim ex spatula. In principio tertij commenta. in libell. de articu. inquit Galenus, tres esse luxationum spinæ modos, ad interna, hũcque vocari ab Hippocra. λόρδωσιν. (latini vocant repanditatem), aut ad externa, vocarique κύφωσιν, aut κύρτωσιν (latinis est gibberus) aut ad alterum latus vocarique σκωλίωσιν (est latinis obstipitas) docet non minus eo loco gibberum fieri à tuberculis crudis, non quidem, vt nonnulli ante Galenum putabant tuberculis illis incumbentibus in ossa ipsa, atque ita pellentibus illa à suis locis, sed contractis ligamentis ossium, atque ita ossibus ipsis euulsis.

VERVM qui & quales sint huiusmodi musculi, ex neruorũ, qui à spinali medulla oriũtur, dissectione didicistis, veluti alia quoque cognitu necessaria accidentia

accidentia, quæ ſequuntur, vbi ſpinæ ipſius vertebræ, vel in gibbum, vel concauum, vel etiam obliquum luxantur, ex ſecunda particula commentariorum, quos in librum de articulis edidimus, omnia cum propriis demonſtrationibus accuratè conſcripta habetis, quorum ſummas in præſentia commemoraſſe operæ preciũ fuerit. Equidem nõnulla iam percurri. Supereſt itaq; vt ea quæ nondum tacta ſunt, tractemus vt nihil orationi noſtrę deeſſe videatur. Porrò ſcire debetis, vertebras à ſuo poſitu luxari, aut ob caſum, aut ictum, aut tumorem præter naturam, neruoſa corpora, vertebris ipſis, atque ſpinæ medullæ inſita, extendentem. Horum duo ſunt genera. Aliud N. eſt partium quę ſunt ſecundum naturam, aliud earum quæ præter naturam, quæ Hipp. vno nomine comprehendens cruda tubercula nominauit. Igitur manifeſtum eſt, quôd in prima conſtitutione, quem libr. 2. de vulgaribus

ribus morbis descripsit, ceruicis vertebris adiacentes musculi patiebantur: potuit etiã tuberosus aliquis tumor accedere, ob quem concocta nonnullos screare dicit, facta videlicet tuberum concoctione. Cur igitur eos anginosos appellauit? An quia difficulter spirabant, nullo existente, vel in thorace, vel pulmone vitio? Quippe hac in re differt anginæ concursus, à peripneumonię & lateralis morbi cõcursu: atque in eo quod angustiæ sensus in summo gutture est.

SCHOLIVM.

NOXAE quę ex vertebrarum luxatione fiunt, vt licet videre apud Hippo. libell. de articulis, partim sunt communes omnibus vertebrarum luxationibus, quocunque in loco illæ fiant, partim sunt propriæ pro ratione loci in quo sunt. Commune est omnibus, cùm, antequam totum corpus ad iustam molem creuerit, contingunt, partium circa læsionem incremẽtũ prohibere. Itaq; qui in lũbis accipiũt lęsionẽ: coxas habẽt imposterũ graciles, qui in dorso, habent angustum thoracem, quo fit vt his angustus & prominens thorax fiat. Qui in collo acceperint læsionem, perinde in collo afficientur.

Hinc

Hinc naſcuntur propriæ ſingulis partibus noxæ, cauſa vicinarum partium. Vt qui in collo habẽt luxationem, patiuntur anginæ ſpeciem illam, & ſcripta hoc loco accidentia. Qui in thorace, habẽt difficilem ſpirationem, & vocem ſtridulam, & caput repandum verſus dorſum, in prima & ſecunda vertebris, & habent tubercula cruda circa pulmonem. Qui in lumborum regione habent luxationem, hi pati ſolent malum renum, & veſicæ, & in ijs regionibus multas ſuppurationes. Et fiunt impotes generandi, & imberbes, & impubes. Hæc omnia contingunt magis ijs qui luxationem acceperunt tenelli adhuc, quàm quibus grandioribus iam factis. Vbi nos legimus horum duo ſunt genera. Aliud enim eſt partium quæ ſunt ſecundum naturam, aliud earum quæ præter naturam, quæ Hippo. vno nomine comprehendens, cruda tubercula nominauit, Fuchſius legit horum duo ſunt genera. Aliæ N. ſunt partium quæ ſecundam naturam ſe habent, alij verò tumores quidam præter naturam, quos Hipp. vno vocabulo comprehendens, cruda tubercula nominauit. Itaque Fuchſius illud præter naturam ad tumores retulit, non ad partes. Qui primum omnium autoris verba minimè obſeruauit. Deinde amethodam diuiſionem illi impoſuit. Nam vt primum oſtendam, Gal. ita inquit, *διττὰ δὲ ὄντα τῷ γένει ταῦτα. τὰ μὲν ἕτερα τῶν κατὰ φύσιν μορίων. τὰ δὲ ἕτερα τῶν παρὰ φύσιν ὄγκοι τινὲς, οὓς Ἱπποκράτης ἑνὶ περιλαβὼν ὀνόματι, κέκληκεν ἄπεπτα φύματα.* cõſtat verò illa

verba

verba, τῶν παρὰ φύσιν, nihil aliud referre, quàm μορίων, nam quid aliud quòd referre poſsint, anteceſſerat? ſed eſto vt vult, quid ſignificabunt illa verba? Duplex genus illorum tumorum primùm, tumorum qui ſunt in partibus naturalibus, vt ſi inflãmetur muſculus, alterum, tumorum qui ſunt præter naturam, vt tubercula cruda. An inflammatio muſculi eſt tumor naturalis? non certè. Eſt ergo tumor præter naturam. Quæ eſt ergo iſta tua diuiſio, cum altero membro ambo contineantur? Nimirum omnes illi tumores ſunt præter naturam. Dices omnes ſunt tumores præter naturam, ſed non ſunt omnes tubercula cruda. Cur ergo primum genus appellauerit partium naturalium? An non tubercula cruda ſunt tumores præter naturam partium naturalium? Nam tubercula illa ſunt in ligamentis oſsium, aut proximis illis partibus, quæ non minus ſunt ſecundum naturam quàm muſculi. Itaque illa verba nihil poſſunt continere Galeno dignum. Quid ergo ſignificant? tumor poteſt fieri ſubſtantia quapiam naturali plus ſatis aucta, vt fit in oculo pterigium (1. huius operis libr. hæc docuit Gal.) aut redundante illic ſubſtantia quapiam quæ ſit præter naturam, vt excremento aliquo. Ergo poteſt fieri vt vertebra luxetur in cartilagine quapiam, aut ligamento, aut neruo genito fungo, qui ſubcreſcens ligamenta euellat, aut genito tuberculo crudo, quod fit excremento craſſo illic congeſto.

Præterea

PRAETEREA in prognostici libro videtur anginę nomine appellare omnes passiones huic loco accidẽtes, quas spirandi difficultas comitatur. Inquit enim angina piculosissima est, celeriterq́; enecat, si neque in faucibus, neque in ceruice quidquam apparet, si dolor vehemens est, si vix spiritus erecta ceruice trahitur. Etenim eodem die iugulat, licet interdum vsq; ad alterum, aut tertium, aut etiam quartũ protrahatur: quæ in reliquis non minore quidẽ dolore afficit, in faucibus verò tumorem, ruboremque excitat, superiori non minus periculosa est: sed lõgius spatium habebit, præcipue si vehemens fuerit rubor. Sed iũ præcipue malum prolongatur, cum non solum fauces, sed ceruicem quoq; rubor occupat. Maximè verò potest ab ea secunda valetudo contingere, si rubor simul & ceruicem & pectus comprahendat, neq; ad interna reuertatur erisipelas. Igitur ex iis verbis,

bis, haud dubia coniectura est, omnes passiones, quæ huic loco accidunt si spirationẽ quoquo modo reddant deteriorem, ab ipso cynanchas, id est, anginas nominari: nondũ solitis medicis cynanchen per K, cynanchen verò per. S. nominare. Tantum abest, vt vel paracynanchen, vel parasynanchen dicerent. Quippe tùm primùm homines res ipsas neglexerunt, cùm nimio studio nomina quęrere inciperent. Itaque quatuor inuẽtis nominibus, quatuor passiones significari dicebant. Ac notas ipsarum scribentes, genus illud, quod supra tractauimus, cùm sermonem ex libro vulgarium morborũ 2. explicaremus, omnino dereliquerunt. Atq; hæc sunt quatuor earum genera. Primùm, vbi fauces inflammantur. Fauces voco, internum oris locum, vbi simul conueniunt, & gulæ, & summi gutturis partes extremę. Alterum, cùm neq; fauces, nec reliquæ oris partes, neq; etiam externarum partiũ vlla

inflamma-

inflammata videtur, laborans tamen suffocationis periculum in summo gutture sentit. Tertium vbi extrinsecus circa fauces inflammatio apparet. Quartum vbi summi gutturis partes, tùm externæ, tùm interiores similiter patiuntur, ac superest adhuc alia ceruicis passio, quàm ipsi silentio præterierunt, vbi ad anteriores partes vertebræ luxantur, idque vel solis interdum musculis, qui cũ ipsis communicant, tumore præter naturam laborantibus, vel nato ibi tuberculo, interdum etiam gula pariter vitiata. Nonnunquam musculis qnoque, qui gulam summo gutturi iungunt. Quinetiam propriis aliquando summi gutturis musculis, qui ipsum apperiunt, oblæsis Per omnes id genus passiones, spirandi quidem difficultas oboritur: sed citra suffocationis periculum laborantes difficulter deglutiunt, atque dolore afficiũtur: idque præcipue cũ potus eis per nares resilit. Accidit etiam in-

terdum vt excedente inflammatione, & lingua, & fauces in tumorem attollãtur, quẽadmodum & Hipp. ipse tradidit. Verùm huiuscemodi cognationũ affectuum enarratio, proposito nostro nihil cõferre videtur, nã & lingua patiẽte actiones deperduntur.

SCHOLIVM.

LARYNX habet docente Gale. libr. 7. de vsu part. cap. 11. decem & octo musculos, vel vt alij putant viginti, 12. proprios, reliquos cõmunes, proprij sunt, qui soli9 sunt laryngis, cõmunes, qui sunt illi cùm alijs membris communes. Horum duo sunt communes laryngi & ossi yoidi, duo laryngi & ossi pectoris, duo laryngi & gulæ. Sed hæc cap. 6. lib. 1. diximus fusius.

CAP. VI.

Relectiuncula.

Hoc capite regulam quandam tradit, qua cum actio læsa est vnica, & loca malè affecta possunt esse plura cognoscamus, cuius partis morbo ea lædatur. Regula verò est ex varietate symptomatũ aliorũ quæ actioni læsæ adiuncta sunt, Nam quanquam fieri poßit, vt diuersarum partium morbi idem symptoma afferant, tamen habebunt multa alia diuersa singuli sua. Ergo reputãs medicus actio

læsa,

læsa, quæ occurrit, quot partium vitia sequi poßit, ac cuiusq; partis læsio in quæ alia symptomata soleant accedere, ex ijs quæ adsunt, aut non adsunt, facilè potest colligere, quæ sit malè affecta pars. Proposita hac regula. *Deducit nos ad exercitationem, in primis in respiratione sublimi, deinde in multis alijs.* R*espiratio sublimis potest, ardente calore, angustia viarum, debilitate septi transuersi fieri.* Q*uum prima causa sit illa respiratio, accedit febris ardens, & illius symptomata: cùm secunda, accedit sensus angustiæ in larynge, aut bronchijs pulmonis, aut signa destilationis magnæ è capite: cùm tertia nihil aliud quàm veluti pondus quoddam in regione septi transuersi. Si quis ergo sublimem habet respirationem cum febre ardente, ex febre putandum est malum fieri, si cum sensu angustiæ ex angustia, si sine his ex debilitate.* Deinde *profert multa exempla debilitatis spinæ medullæ, ac rursum monet, quòd supra docuit, considerari debere an pars aliqua sola laboret, an multæ simul, ac opus esse peritia anatomes, cuius ignorãtia inquit fieri, vt multi medici peccẽt in curatione.*

T vbi vnica duntaxat actio læsa est, & sedes patientes plures, tùm nostri instituti est, vt reliquorum accidentium varietate eas discernendo inueniamus. Quippe nullo spiritalium instrumentorum quoquo modo, nec primario, nec per consensum patiente, fieri minimè

 potest,

potest, vt spiratio lædatur. Quum itaque multa sint spirandi instrumenta, ac numerosa quoque partium multitudo, quibus ipsa consentire consueuerũt, non ab re multa discretione indiget is, qui & primario patiẽtes & cõsentiẽtes sedes inuenire conatur. Igitur ex sola spirãdi specie, illico nõnihil & de patiẽte sede & de ipsa passione coniicere licet. Quippe si videatur laborãs, inter spirãdum, totum mouere thoracem, vt in parte quidem anteriori ad iugulum, in vtroque latere ad summum humerum, in parte posteriore ad scapulas vsque, motus ipsius ascendat, tres ex huiusmodi spiratione passiones significantur vna est flammea in pulmone, atque corde caliditas. Altera in aliquo spiritalium instrumentorum angustia. Tertia est facultatis musculos thoracis mouentis debilitas. Quumque huiusmodi spirationẽ conspexeris, inprimis arteriæ pulsationẽ perpẽdere oportet. Hæc N. quã multus

sit

ſit calor indicat. Atq; de iis in libro de præſagiis à pulſu iã ſcriptũ eſt. Deinde expirationẽ ipſam cõſidera an multa, an frequẽs, an exufflando fiat. Poſtremo thoracẽ in pectore tange, quẽ ſi ardentẽ inueneris iã omnes copioſi caloris notas te habere nõ dubita. Quibus ex abũdãtia accedit, faciei, oculorumq; rubor, capitis ardor, ſitis vehemẽs, lingua arida, & ſalebroſa, dicẽte infirmo ardere ſeſe. Vbi verò incendii ſignis modũ ſeruãtibus, thorax vehemẽter dilatatur, anguſtiam in ſpiritalibus inſtrumẽtis eſſe portẽdit. Itaq; cõſideres oportet, an ſummũ guttur laboret, an pulmo, an thorax ipſe humoribus impleatur, an tubercula in ipſis nata ſint, quo in genere etiã abſceſſus numerãtur. Atqui ſũmi gutturis paſsiões, tũ primarias tũ eas, quibus ꝑ cõſenſum infeſtatur, iã ꝑcurrimus. Pulmonis autẽ thoracíſq; vitia, paulò pòſt accuratius perſequemur. Nã in præſentia ſpinæ medullæ dũtaxat paſsiones

nes tractare proposuimus, tũ alias, tùm illas quæ ei per imbecillitatẽ vocatã accidere solẽt. Porrò solet imbecillitas accidere, interdũ cerebri vitio, vt pote à quo & sentiẽdi, & mouẽdi facultatẽ recipit. Interdũ ipsa dũtaxat spinali medulla primaria passione laborãte: idq; ob peculiarẽ intẽperiẽ, vel toti ipsi, vel diuersis ipsius partibus aduenientẽ, quã vulgariũ medicorũ mẽtes nequaquã cõpræhẽdere valẽt, cũ tamẽ creberrimè videãt laborãtes quosdã adeò exolutos, vt vix digitos possint mouere quãuis omnibus thoracis partibus spiritus trahatur. Nullo ardẽte calore ad magnã spirationẽ ipsos cogẽte. Id verò ob huiusmodi causas eis accidit. Nã dũ quiescit animãs, liberã spirationẽ solũ septùm trãsuersum, modo valeãt vires, efficere solet. Vbi verò ob infirmitatem spirãdi munus perficere non valet, tũ intercostaliũ musculorũ cõcurrit auxiliũ. Quòd si pręterea maiori animal inspiratione egeat, tũ superni

perni musculi omnes, quorũ maximi scapulas secũ manifestè mouẽt, ad spirandi actionẽ requirũtur. Quum itaq; hominẽ spirãdi opus omnibus thoracis partibus perficere videris, non fuerit tamẽ frequẽs inspiratio, quantum thorax dilatetur perpende. Insuper & narium pinnas considera. Nam & has ipsum contrahere comperies. Dilatatur autem thorax quidem, verùm non similiter vt in ardẽtibus febribus, cùm adhuc valent vires. Nam in iis magna ex parte totus thorax dilatari consueuit. Neq; etiam vt in illis, quibus id euenit ob aliquam spiritalium instrumentorum angustiam, vt in angina, atque dispnœa, quam fluxio affatim descendens induxit. Nec quibus ab vtraque causà prouenit, vt peripneumonia. Quippe hoc morbo affecti, & maxima & frequẽtissima spiratione vtuntur. Cæterum quẽadmodum ob virium infirmitatem, ita ob vnius quoque particulæ particularem imbecillitatem

becillitatem, omnes thoracis partes dilatari coguntur. Igitur exercitiorum magister Secundus nomine, qui satis quid pateretur intelligebat, sentire se manifestè in septo trãsuerso dixit imbecillitatem. Atq; idcirco cogebatur intercostales musculos sine intermissione mouere, atque nonnunquam superiores quoque, interdum autem zonã circundans præcordiorum partibus, sola trãsuersi septi motione, sufficienter spirabat, quo tempore quiescebat. Verùm an septi transuersi musculum, an ad neruos, qui ad ipsum perueniunt, an ad aggregatum ex vtrisq; pertineat huiusmodi imbecillitas, mihi quidẽ explicatu perdifficile videtur. Idẽ spirationis genus etiam in alio quodam notaui, quem cùm aliquãdo equus in præcordiorum regione calcitrasset adeò atrociter, vt oborta in septo transuerso inflammatione, mortis periculum immineret: is licet euaserit á periculo tutus, ab imbecillitate tamen

men liberari nequiuit. In alio etiã qui à vehementi peripneumonia cõualeſcebat, brachii tam externæ, quam internæ partes, à cubito ad ſummos vſque digitos, ſenſus difficultate laborauerunt, atq; motus nonnihil læſus eſt. Hinc nerui, qui in primo, atq; ſecundo intercoſtali loco inueniuntur, noxã ſubierũt. Quorum primus non contemnẽdæ magnitudinis, per intimas partes abditus defertur, ſed ei qui ipſum præcedit, admiſtus, atque multifariam diuiſus, vt in arte ſecandi corpora videre eſt, cuius etiam partes aliquæ per interiorem cubiti regionem. vſque ad digitorum extrema perueniunt. Alter verò neruus tenuis quidem, nullique admiſtus, per axillam ſub cute ad brachiũ defertur, diſperſus per cutis tam exteriores quam internas partes. Huic homini celeriter ſanitas reddita eſt adhibito medicamẽto ei loco vnde nerui prodeũt, iuxta primũ, ac ſecundum intercoſtale ſpatium. Iam ſanati

nati ſunt quoq; nonnulli, quibus vtrumque crus paululum reſolutum erat, adaptato lũbis medicamẽto, in eo ſpinalis medullæ loco, vnde cruribus nerui adueniunt, nullum reſolutis cruribus medicamen adhibendo. Neq; enim ipſorum, ſed medullæ propria erat paſsio. Vidimus aliũ, cui magna oborta ſuppuratione in altera nate, iuxta cruris initium, nerui eiuſdem cruris per inciſionẽ nudati ſunt: ſed ea parte ſanata, toti membro mouendi difficultas accidit. Itaque cõiiciens durum quippiã à priori inflammatione in neruo derelictum, quod huiuſmodi paſsionem induxerit, patienti loco idoneum medicamen adhibendo, hominem perfectè ſanaui, quod autem de partibus faciei dictum eſt, id de reliquis quoq; omnibus eſt intelligendum. Quippe vnica duntaxat pereunte actione, ſolum muſculum, qui ipſam efficere ſolet, aut neruum ipſius, laborare putandum eſt. At vbi plures actio

nes

nes vitiatæ ſunt non eodem in loco, accidit interdum, omnes muſculos à communi aliqua cauſa lædi. Fieri etiam poteſt vt neruus aliquis, qui muſculis illis cõmunis eſt, patiatur. Præterea piſcator quidam, cùm in fluuio piſces venaretur, adeò circa ſedem & veſicã infrigidatus eſt, vt ipſo inuito effluerent, & alui excrementa & vrina. Atque hic quoque percalida remedia patientibus muſculis adhibita, celeriter ſanus euaſit. Item alius eiſdem moleſtatus accidentibus ſine tamen manifeſta cauſa, læſis circa os ſacrum neruis, multò tẽpore per multa præſidia, vix ſanatus eſt. Igitur quod protinus ab initio dicebam, illius nunc quoque mentionem faciendo ad alia me diuertam. Etenim ſi ex arte, quæ corpora ſecare docet, ad quam particulam deſcendant ſinguli nerui, à ſpinali medulla prodeuntes, cognoueris, patientes ſedes quam facillimè inuenies. Ex artis itaque operibus horum omnium examen

men re ipsa depræhēdistis. Namque sæpe-numero vidistis ex huiusmodi notitia, manifestè iuuari laborantes. Quippe non solum crura, & manus temerè, ac frustra vulgares medici, tota die, noctúque, calidis medicamentis illinūt, prætereuntes locum, vbi vel spinalis medulla, vel neruus aliquis ex ipsa emergens, læditur, verumetiam caput cuiusdam non ita pridem, impositis medicamentis vehementer calidis, vlcerarunt, putantes sensum ipsius grauiter læsum, hoc pacto posse reuocari. Atque hunc ipsum sanauimus, inuenta sede patiente, tùm ex reliquis accidentibus, tùm ex euidentibus causis. Nam super singulis interrogauimus. Quorum vna huiusmodi erat: cùm sub multa pluuia, ac vento impetuoso ambulasset, pallium circa ceruicē madefactum aiebat, adeò vt vehemens se frigus in ea parte pati sentiret. Itaque si scieris ex primis spinæ medullæ vertebris,

quatuor

quatuor neruos ad caput aſcendere, à quibus pellis ipſum ambiẽs ſenſum accipit, facilè ſedem patientem inuenies. Hac igitur ſanata, capitis quoque pellis pariter ſanata eſt: vt potè quæ nulla primaria paſsione laborabat. Medici verò neq; huiuſmodi neruos, neq; eos qui per ſingulas cutis partes diſperſi ſunt, cognoſcentes, quamuis præſentaneum ſit eis remedium, quod minimæ particulæ iuxta nerui initium, adhiberi deberet, ipſi partes illæſas multò negotio moleſtant. Ego verò ſæpenumero vos monui, alios quidem in ipſa ſpinali medulla, veluti radicem habere, alios verò, vt ex magnis ramis, atq; ipſis quoque è ſpinali medulla exortis, procedẽtes, qui rurſus diuiſi diſtribuuntur. Atq; alii ꝑ valde multas cutis partes, alii per pauciores. Quo magis miror diſſectores ipſos, illos non cognoſcere, atque in neruorum reſolutione quærere, quam ob caußam reſolutarum partium non ſemper

&

& motus, & sensus pereat: sed aliquãdo sensum duntaxat, aliquando & sensum, & motum simul deperdant. Arbitrantur namque neruorum, qui per musculos dispersi sunt, reliquias, ad cutem tendere, cumque diuisus per musculum neruus laborat, siquidẽ vehemẽs fuerit vitium, & sensum, & motũ simul lædi, si leuiùs fuerit malũ, seruari quidem sensum, vt potè qui non tantum roboris desideret, motum verò eo quod robustis egeat viribus, perire. Interdum enim vnus musculus, vel totum crus, vel manum mouet, ac proinde viribus indiget, qui si ita patiatur, vt munus suum perficere nequeat, membrum ipsum immobile relinquit, sentiendi verò facultas partium passiones discernens, illæsa, tunc permanet, vt quæ nõ ita validis egeat viribus, nam pati non minus, immò plus etiam contingit imbecillibus. Cognitio autem passionis fit sufficienter, & per debilitatem facultatis: efficit

cit tamen imbecillitas, vt facilius paſsio à ſenſu dignoſcatur. Igitur ratio ipſorum in huiuſmodi quidem neruorum reſolutione probabilis eſſe poteſt: vbi verò perdita ſentiendi facultate, motus non perit, nonnulli quidem adeò vanas adduxere rationes, vt ſatiùs fuiſſet eos conticeſcere: nonnulli verò cognita huius quęſtionis difficultate, nõ grauati ſunt dicere huiuſcemodi paralyſis ſpeciem, qua ſeruato motu ſenſus perderetur, neminem vnquã vidiſſe. Sanê qui arroganter ſibi ſectæ alicuius principatum vſurpant, artis verò opera nunquã in exercitationis vſum duxerunt, iis nihil tam difficile videtur, quod non intrepide profiteãtur. Verum magna ex parte mẽtiuntur, atq; vt ſcribunt nonnulla, perinde ac ſi ipſa frequenter conſpexerint, quorũ tamen ne ſomnia quidem vnquam viderunt, ita plurima nunquam videri aiunt, quamuis creberrimè conſpexerint.

SCHOLIVM.

VBI ego transtuli, cognitio autem passionis fit sufficienter & per debilitatem facultatis. Legit Copus. Efficit tamen imbecillitas, vt facilius affectus à sensu dignoscatur, qui transtulit parum fideliter, & in falsam sententiam orationem detorsit. Nam Ga. ita scripsit ὅτι διάγνωσις τοῦ πάθους αὐτάρκως γίνεται, καὶ διαῤῥώστου δυνάμεως, quæ oratio constat quam respondeat meæ versioni. Præterea quo pacto non sit falsum dicere, imbecillitatem efficere, vt affectus faciliùs cognoscatur? nam ea passio quàm infert id quòd sentitur, potest esse maior, causa debilitatis. Nam omnes passiones quæ violentia fiunt, fiunt per debilitatem maiores, tamen ipsum sentire siue cognoscere instrumenti passionem, aut non est pati, aut certe non est pati cum violentia, sed passio quædam perficiens sensum ipsum, ea igitur non est quod melius agatur propter debilitatem, sed propter sensus acrimoniā. Sed quia potest esse satis magna sensus acrimonia, cum ea debilitate, qua non possint membra moueri, & alteratio violenta à re ipsa quæ sentitur fit maior, inquit Galen. nam pati non quidem minus, imò plus etiam contingit imbecillibus cognitio autem passionis fit sufficienter & per debilitatem facultatis. De modo quo sensus & motus pereunt aut non pereunt, non est quod modo dicam quidquam, nam dixi supra, & incontrouersijs

uersijs disputaui de ea re diffusê.

CAP. VII.

Relectiuncula.

Docet Gal. signis cognoscere, cùm sanguis per os reijcitur, an è thorace an è pulmone aut aspera arteria, an è ventriculo, aut gula, an è faucibus aut gurgulione, an è capite, an ex ore extremo sit. Nam ab omnibus his locis potest venire. Id dignoscitur modo quo reijcitur, tußiendo, aut vomendo, nauseandó ve, aut excreando, aut expuendo tantùm. Præterea ex causis quæ antecedũt, & ex accidentibus quæ comittantur malum. Dicit etiam sanguinẽ è pulmone prodire posse, exesis, ruptis, aut laxatis venis, cùm verò nullius talis morbi notæ adsunt, et serosus cruor prodit hirudinem aliquam affixam esse gulæ aut palato suspicandum est.

TQVE conuenit quidem inter medicos, sanguinem è gula, ventriculóque vomitione, ex spiritalibus partibus tussi, ex faucibus & qui gurgulione screatur, ex ore simplici expuitione expelli. Nos verò sanguinem, qui à capite & gurgulionis partibus internis, vt ad fau-

ces affatim deſcendebat, tuſsiendo educi ſæpenumero conſpeximus, quippe ſubitò ſummo gutturi irruens, tuſsim moueře poteſt. Quare diligenter aduertere animum oportet, ne aliquando huiuſmodi ſanguinem ex ſpiritalibus inſtrumentis aſcendiſſe putemus. Quemadmodum iam noui quoſdam medicos falſo ſuſpicatos, qui ex ſuo errore inducti putauerunt multos optimos medicos non recte pronunciare, periculoſiſsimam eſſe huiuſmodi ſanguinis eruptionem, vt potè pulmone vehementer laborante. Neque enim parui alicuius vaſis in ipſo ruptionem fieri veriſimile eſt. Cæterùm contingit plerumque etiam, vt vel eroſa, vel exeſa, vel vt cumque nominare volueris vena, ſanguis affatim tuſsiendo eiicietur. Quum enim retroactis temporibus, quis ex non ita multis interuallis, quotidie ſanguinem tuſsiendo expuere conſueuit, ſuperueniátque ei

ei postea multi sanguinis inter tussiendum eruptio, & quidem neque ab alto cadenti, neque in certamine, nec palæstra grauiter vulnerato, neque etiam sub vllo graui pondere oppresso thorace: reliquum fuerit, vt coniiciamus, ob auctam erosionem, plurimum sanguinem inter tussiendum fuisse reiectum. Atq; non pauci sic laborantes, pulmonis quasdam particulas simul cum sanguine eiecerunt. Quo circa diligenter considerare oportet an spumosum quidpiam simul educatur. Id enim efficacissimum fuerit indicium, quod ex pulmone facta sit excretio. Haud secus si bronchii pars quædam, aut arteriæ, aut venæ tunica, aut etiam pulmonis ipsius carũcula eiicitur. Quippe nihil horum accidit iis, qui ex thorace sanguinem tussiendo producunt: haud secus atque nullus dolor infestat eos, quibus à pulmone sanguis erumpit: vt poté qui duos neruos perquam tenues, à

ſexta neruorum à cerebro ortorum coniugatione recipit, extrinſecus per membranam ipſum continentem diſperſos, qui intrinſecus haud quaquam per viſceris profunditatem extenduntur. Verùm thoraci (vt ſcitis) multi ab internis, multi etiam ab externis partibus adueniunt nerui, quibus facilè dolores percipi poſſunt. Præterea thorax muſculis, oſsibúſque abundat, pulmo verò laxus eſt, atque ab afflictione tutus. Proinde thoracis dolores intenſiores ſunt, pulmonis remiſsiores.

Quum igitur dolente thoracis parte quapiam, ſanguinem quis ſpuendo reiecerit, neque multum, neque rubrum, ſed nigricantem grumoſumque, huic thorax primaria paſsione infeſtatur. At ſanguis patiente thorace per pulmonem educitur, haud ſecus, atque in ſuppuratis paſsionibus pus quod inter thoracem & pulmonem ſenſus iudicio contineri percipitur:

tur : ad eundem modum etiam in pleuriticis ſputum coloratum emitti ſolet, quemadmodum in quinto huius commentationis libro vtcunque dicemus. Conſequens eſt, vt de vlceribus quæ ſanguinis reiectioni ſuperuenire conſueuerunt, deinceps dicere aggrediamur. Ea in pulmone creberrimè fieri poſſunt, ac curationem, (vt quibuſdam videtur) nequaquam admittunt, aut vt alii putant) difficulter admodum ſanantur. At in thorace diſrupta vaſa, â quibus ſanguis expuitur, magna ex parte conglutinantur. Nam etſi multò tempore maneat, vlcus tamen nunquam fiunt non perfectè ſanabilia. Quæ verò in pulmone longo iam tempore permanſerunt, quamuis aliquando curentur, reliquintur tamen in ipſo res quædam calloſa, fiſtuloſáque quæ tractu temporis, à leui occaſione excoriari ſolet. Atque cum iis, quæ inde expuuntur, miſcen-

tur vlceris tectoria, ephelcides à medicis vocatæ, ac cruoris exigua quædam guttula, qua in re cùm vlceribus in aliis sedibus genitis communicant. Verùm ex gula ventriculóque, vomitu: ex renibus & vesica, cum vrina: ex intestinis verò, deiectione excernuntur. Sed ex spiritalibus instrumentis nihil sine tussi expui potest. Quod si pluribus deinceps diebus aliquis cruorẽ & screauerit, & emunxerit, ídque citra capitis vel dolorem, vel grauitatem siue præsentem, siue præteritam, neque is ex ictu procedat: huius & totum per nares meatum, atq; eam oris partem, qua ad nares foramen tendit, accuratè considerare oportet. Nam fieri potest huiusmodi accidens, hirudine huic loco adhærente, quæ quidem in dies augeri solet. Quamnis enim primis diebus, vt potè exigua, sensum effugiat, tertiò tamen quartóue die, haud obscurè videri potest. Eadem ratione ex ventri-

culo quoque, cruor epota ſanguiſuga euomitur: ſed eſt huiuſmodi cruor tenuis, ac ſeroſus, ſiue is ex ventriculo, ſiue naribus, ſiue ex ore feratur. Igitur cum talem videris, ac hominis conſiderato habitu, ſuper præteritis eum interrogaueris, ex omnibus, reiipſius veritatem facilè coniicies. Equidem cum viderē hominem integra valetudine, huiuſmodi cruorem euomentem, interrogaui qua victus ratione antea fuiſſet vſus: ille verò inter alia, quę narrauit hoc quoque addidit: quòd cū nocte quadam ſitiret, miſſo puero, qui aquā afferret, ex immundo fonte bibiſſet. Quibus auditis, ſciſcitatus ſum, apparuiſſent ne aliquando ſangui ſugæ in ipſo fonte: qui cū id quoque fateretur, epoto ſubinde idoneo pharmaco, hirudinem vomitione reiecit. Porrò cùm alius quiſpiā huiuſmodi cruorem emungeret, & expueret, ipſo narrante audiui, eūm rure æſtatis tempore, in ſtagno

quodam, cum cæteris iuuenibus iuuenili ludo, qualem adoleſcẽtes in aqua ludere ſolent, exercitatum: tum ego ſciens in eo ſtagno ſanguiſugas eſſe, duxi laborantem ad ſplendorem, cõuersóque directè ad ſolis radios narium foramine, in eo meatu vbi naſus ad oris regionem perforatur hirudinis in meatu latentis caudam conſpexi. Has igitur hiſtorias, vt pote perquam conducibiles, vobis narrare operæprecium duxi.

SCHOLIVM.

QVAM periculoſa ſit exulceratio pulmonis docet Gal. ipſe. 5. lib. meth. cap. 8. docens eam multis de cauſis eſſe periculoſam, nulla tamen cauſa vſque adeò quàm quod non poteſt pulmo aliter, quàm tuſsi expurgari. Tuſsis verò lancinat illum, ergo fit vt ſua curatione augeſcat malum. Quanquam ſunt etiam aliæ cauſæ, nimirum pulmo eſt in motu perpetuo, ſed quæ vlcerata ſunt indigẽt quiete, vt conglutinẽtur. Accedit quod non poſſunt medicamenta venire ad pulmonem ipſum niſi fractis admodũ viribus, quia à vẽtriculo ad illũ ſunt multi anfractus. Accedit quod hoc loco docet Ga. quòd ſcilicet

ſcilicet ruptura in pulmone non poteſt non eſſe magna. Nam non eſt veriſimile in illo fieri parui vaſis rupturam. Ita N. inquit Gal. οὐδὲ γὰρ μικροῦ τινὸς ἀγγείου ῥῆξιν εἰκὸς γίνεσθαι. Quæ verba apertè oſtendunt quanto cum errore quidam vertant. Neque N. ferè alicuius vaſis rupturam in ipſo fieri veriſimile eſt. Nam nec hæc verba reſpondent illis, nec verum cõtinent. Nam non poſſe aut fere non poſſe rupturam in pulmone fieri, falſum apertè eſt, atque contrariũ prorſus docuit ipſe Gale. ſed ille longe aliud docet, ſcilicet rupturam quæ in pulmone fit non poſſe eſſe parui vaſis ſed magni, proindèque fieri vt ſi exulceratio pulmonis eſt ruptura, magna ſit ac difficilis. Iam verò ſi eſt exeſio aut corroſio multis etiam nominibus erit magna. Inter cætera quia pulmo natura ſuæ ſubſtantiæ eſt paratiſsimum membrum ad putredinem contrahendam. Eſt N. calidum & humidum, & excrementis plenum. Sed cur non poſsit in pulmone rumpi vas paruum? Certè quia in illo non ſunt venæ exiguæ ſed magnæ, præterqnam ſi quæ ſunt capilares per ſubſtantiam ipſam diſtributæ, hæ verò non poſsint frangi niſi dirrupto pulmonis corpore, quod cum ſit tam laxum & verſus quaque ſequax non ſit facilè ruptilè. Nam comprimi ac diſtẽdi, & vtcunque aliter flecti poſsit, non ruptum. Itaque his omnibus de cauſis pulmonis vlcus eſt curatu difficilè, quarum multæ quanquam communes ſint pulmoni cum thorace, nam thorax etiam mouetur perpetuo & tuſsi expurgatur, & medicamina ſero

accipit

àccipit tamen duo illa non tam conueniunt thoraci. Nam neque in tanto motu eſt aſsidue quanto pulmo, neque adeò lancinatur quàm ille. Reliquis cauſis longe etiam ſuperatur thorax. Nam nec tam magna vaſa ſolēt in illo quàm pulmone rumpi, nec in illo eſt ſubſtantia tam apta putredini quàm in hoc. Ergo merito vlcera thoracis melius curantur quàm pulmonis: vſque adeò vt vlcera thoracis quanquã non ſint admodum recentia, ſed aliquanto plus mã ſerint, perfectè curari poſsint, vlcera verò pulmonis, diuturna, nunquam perfectè curentur. Ita N. trãſ fero verba illa, *καὶ εἰ παραμείνειεν μέχρι πλείονος ἡ ἕλκωσις, ἀλλ᾽ οὔτι γε τελέως ἀνίατος γίνεται*, non vt legitur in vulgari verſione. Nunquam N. vel diuturna curatione omnino reſiſtunt. Nam hæc verba malè hærent ſequentibut vt legenti cuique videre licet, ſed **τελέως ἀνίατος**, idem eſt, ac ſi dicas, non perfectè curabilis. Si quis hoc loco plura ſigna partis ex qua ſanguis venit qui ore reiicitur audire cupit, legat cap. 59. lib. 8. apud Aëtium & cap. 31. lib. 3. medicamenta commoda ad epotas ſanguiſugas inuenies apud Gal. lib. 2. de antidotis cap. 41.

CAP. VIII.

Relectiuncula.

Refert modos læſionum quæ contigere poſſunt ſecundum vocem aut ſermonem, vtque hæc ſeſe ordine quodam ſequantur.

sequantur, ita vt priora materia posteriorum sint. expiratio, efflatus sine strepitu, cũ strepitu, vox, sermo. Docetq; quæ sint singulorum instrumenta propria, vtque nonnunquam lædantur per se, nonnunquam ex accidenti.

VOD in proposito sermone, læsionem putare oporteat, etiamsi non penitus tota partis actio secundum naturam deperditur, sæpenumero iam diximus. Neq; ab re fuerit id in præsentia monuisse. Praeterea (quamuis non ignoretis) monitos vos velim, non eandem esse rem, vocem, & sermonem: siquidẽ vox vocalium instrumentorum munus est. Loquela verò eorum, quæ sermoni deputata sunt inter quæ lingua principatum obtinet. Cui non parum conferunt & nares, & labra, & dentes. Sic etiam vocis instrumenta sunt, summum guttur, & musculi ipsum mouentes, atque nerui, qui à cerebro ipsis vim deferunt. Igitur si vel claudentes vel apperientes summum guttur musculi, immobiles

mobiles reddantur, qui ſic laborat obmuteſcet. Vbi verò vel difficulter mouentur, vel palpitant, aut tremunt, pro paſsionis ipſius modo, vox ipſa lædetur. Similiter, ſi vel conuellendo, vel quatiendo mouentur, aut vbi imbecillæ ſunt ipſis vires, ſiue ob ſuam ipſorum, ſiue ob neruorum ipſos mouentium paſsionem, obſcuram & paruam efficient vocem. Quòd ſi alius quiſpiam ex mouentibus ſummum guttur muſculis, quoquo modo laborat, lędetur quidē vox, ſed paruum erit vitium, atque ſic laborans, nec obmuteſcet omninò, neq; ita exiguam habebit vocem. Vt autem ex muſculis ſummum guttur mouentibus, præcipui habentur ii, quos recurrentes vocant, qui & ipſi ſextæ coniugationis pars ſunt, neruorum, qui à cerebro oriuntur: quemadmodum & alii, qui quidem per ipſum diſperſi differunt ab illis, eo quòd à neruis ſextæ coniugationis non in ceruice, ſed cùm ad thoracis,

cis regionem peruenerint, ſeparantur. Nullus itaque tam ineptus diſſector eſt, qui ſextam coniugationem totam ſecet inuitus, quamuis recurrentes nerui ob imperitiam nonnunquam diuellantur. Accidit verò interdum in magnis aſperæ arteriæ vulneribus vt vna cùm ipſa arteria, vel alter, vel vterque incidatur. Porrò per chirurgiam quoque infrigidati tantiſper vocem impedient, donec calefacti naturalem temperiē recuperauerint. Quinetiam vitiari vocem haud obſcure contingit cùm vel acutior, vel maior redditur, ob id quod fauces à ſuis muſculis nequeant intendi. Item grauiſsimè læditur vox, vbi membrana, quæ faucibus, & ſummo gutturi communis eſt, multa humiditate rigatur. Quòd etiam deſtillationes eadem ratione vocem raucam efficere poſſunt nemo non intelligit, vehemēs quoque exclamatio, ſimiliter vocem lædit, vt pote quæ ſimilem inflammationi circa

iam dictam membranã, atque summi gutturis musculos parit paſsionẽ. Cæterũ cũ summi gutturis interni musculi inflammantur eam paſsionem, anginam esse constat, quę simul & vocem & spirationem lędit. Ac idem quoque in vniuersum facere solẽt omnes præter naturam tumores, siue in spiritalibus viis exoriantur, siue extrinsecus ipsas comprimãt. Sic N. gula quoque, vbi inflammationem patitur, vt cõprimat asperæ arteriæ tunicam, qua cartilaginum ipsius partes extremæ sigmoides vocatæ coniunguntur, & spirationi, & voci noxam afferre consueuit. Haud absimile quoque vitium inducit, vertebrarum ceruicis in anteriorem partem luxatio, sed de his iam antea dictum est. Igitur omnes huiusmodi paſsiones voci adueniũt, propriis ipsius instrumẽtis familiari aliquo vitio siue primogenia paſsione, siue per consensum laborantibus. Nam ad propositũ modo sermonem nihil

interest,

intereſt. Sunt prætereà aliæ paſsiones, cùm peculiari ſua materia priuatur. Atque in cõmentariis de voce dictũ iam eſt, quod propria huius actionis materia generatim quidem loquendo, eſt expiratio: ſecundum ſpeciem verò, atque propriam differentiam, exufflatio. Quæ quidem eſt, cùm affatìm ſpiritus foras effertur, intercoſtalibus muſculis ad hanc actionem concurrentibus. Vnde fit, vt per vehementia thoracis vulnera, atque omnino ipſius in altera parte reſolutionem, imprimis quidem ſemiſpirans ex accidenti aut & ſemiuocale fit animans.

In apoplexia verò, ſopore, morbo comitiali, vigilanti ſopore, communi ratione earũ actionum, quæ ab impetu, & voluntatis imperio procedunt vocem lædi contingit, ſiue ſpinalis medullæ partes primæ, ſiue ſimul, cùm iis cerebrũ quoque patiatur. His itaque quinque inter ſe conſequentia quadam coniunctis actionibus, expiratione, exuffla-

H tione,

tione citra ſtrepitum, ſtrepenti exufflatione voce, loquela ſi earum prima lædatur reliquas omnes lædi eſt neceſſe: vltima verò læſa, reliquæ haud quaquam lęduntur. At cũ ſecunda, tres reliquæ læduntur: cùm tertia, duæ vltimæ, cùm quarta verò, ſola poſtrema læditur. Etenim ſi nihil omnino ſpiret animal, vel ex vtriſque thoracis partibus, vel ex altera parte duntaxat: & quidem ſi ex vtríſque, celerrimè ſuffocabitur: ſi ex altera tantum, ſemiſpirans, atque ſemiuocale reddetur, perdétque ſimul reliquarũ deinceps duarum actionum partem dimidiam. Quarum alteram exufflationem citra ſtrepitum, alteram verò ſtrepentem nominare conſueuimus. Quòd ſi expiratione ſeruata corrumpatur exufflatio, reliquæ tres actiones, ſtrepens exufflatio, vox, & loquela, ſimul corrumpentur. Sicut voce pereunte, loquelam quoque perire neceſſe eſt. Quum itaque dictarum actionum opifices muſculos

los cognoueritis,ſupereſt cõſiderare, qui ex ipſis propria paſsione laborent, & quorũ actio lædatur per accidens Quòd ſi quidpiam eorum, quæ ex corporum diſſectione vidiſtis,obliuioni tradideritis, admonebunt vos ii,quos de reſpirationis cauſis atque de voce perſcripſimus, commentarii. Atque de his ipſis in.2. lib. de viuorum diſſectione etiam dictum eſt.Sanè expirationem faciũt vniuerſi thoracem contrahentes muſculi: vocem verò ipſam ſummi gutturis muſculi efficiunt: ſed lingua articulatim vocẽ diſtinguẽs, loquẽdi vſum præſtat,atq; nonnihil ad hanc rẽ conferre videntur dentes, labra, narium foramina, palatum, gurgulio, præterea mediocre linguæ ipſius vinculũ. Itaque balbis,blæſiſq;,atq; aliis,qui impedita ſunt loquela,locutionis inſtrumentorum aliquod, aut cùm natura ipſum formaret, aut poſtea,lædi certum eſt. Veluti cùm vel polypus,vel aliud,quippiam narium fora-

mina obtulit, aut ex primis dentibus aliquis deperditus eſt, aut vbi labia fuerint mutilata. Verùm quopacto quidem tenuem obtineant vocem, ac præterea quomodo aliæ vocis, tùm differentiæ, tùm paſsiones fieri poſsint, vt raucæ, clangoſæ, tenuis, aſperæ, aut magnæ in commentariis de voce ſufficienter diximus.

SCHOLIVM.

NERVI ſextæ coniugationis emergentes è caluaria per ea foramina, per quæ carotides vocatæ arteriæ cùm venis penetrant, deſcendunt vſque ad hipochondria, interim per viam in multa membra bonas portiunculas demittentes, inter cætera, cùm eis ad medium thoracem peruentum eſt, demittunt duos ramulos ſatis manifeſtæ magnitudinis, qui recurrentes ſurſum ſubeunt in muſculos laryngis. Quo fit vt multo maiores ſint hi nerui cùm deſcendunt, quàm cum recurrunt. Nam deſcendentes ſurculos aliquos in deſcenſu demiſerunt, ac nō toti recurrunt, ſed bona pars vltra progreditur ad inferna, hac decauſa inquit Gal. nullus tam ineptus diſſector eſt, vt ſextam coniugationē inuitus ſecet, quamuis recurrentes ſæpe per incuriam ſecentur.

Verùm

Verùm non incipiunt ambo nerui eodem loco recurrere, ſed dexter è loco ſublimiori, ſiniſter ex humiliori. Nam anneƈtitur ſiniſter arteriæ illi quæ eſt aortæ pars, & reſleƈtitur ad inferna, deſcenditque per ſpinam, dexter illi arteriæ quæ de magna aſcendenti, iam deciſa ad brachium tendit. Neruos hos inquit Gal. lib. 7. de vſu partium annexos eſſe diƈtis arterijs vt illinc impetum capientes melius poſſent muſculos ad inferna trahere. Non aliter, quàm fune res aliqua per trochleam trahitur. Cæterum debuiſſet Galenus meminiſſe loco illo, nullum neruum motum habere, ſed muſculos ſolos eſſe motus inſtrumenta, eos verò per neruos accipere facultatem.
Non ergo neruus innititur, aut contentionem capit ante quàm in muſculos ſubeat, ſed muſculi ſolum contrahuntur, ijſque contraƈtis contingunt omnes motus liberi. Ille annexus fortaſsis ſolum eſt pro ligamento, atque ad neruorum recurrentium direƈtionem, ac ne plicas, aut compreſsiones facilè paterentur. Si quid aliud maioris artificij latet in illo annexu, haud ſcio ſatis: profeƈtò naturam contemnit qui non fatetur, nullum mortalium poſſe omnẽ artem qua in formandis hominibus vſa eſt intelligere, nedum enarrare. Illud ſatis conſtat, nequaquã naturam nexus illos effeciſſe vt nerui arterijs innitentes, muſculos deorſum traherent. Nam prætérquam quòd natura neruorum repugnat, qui nullum perſe motum habent, neque illa ars erat ſatis idonea. Nam ſi illi nerui firmati in arterijs contraherẽ

tur profectò comprimerentur cum arterijs, ac viá in recurrentes neruos facultati obstruerent. Nam mediocres etiam neruorum compresſiones videmus in illis stuporem efficere, ac maiusculas etiam resolutiones. Musculos faucium intelligo eos esse qui sunt communes laryngi & gulæ qui ad vocé & sermonem iuuant, quanquam instrumenta propria non sint. Docet idem Galenus. libro septimo, de vsu partium, voces raucas fieri cùm larynx est nimis humida, cum nimis sicca clangosas. Ergo multa vociferatio clangosas voces solet efficere, cùm quia post multum clamorem difficilè clauditur larynx, tùm etiam quia desiccat, fit ergo vox vt ex aridis fistulis solet, ergo facit (inquit) vociferatio similem pasſionem inflammationi nimirum vt inflammatio ardore desiccat, ita exclamatio quanquam videtur melius quadrare si hic φλεγμωνὴ, significet quòd φλώγοσις, ardorem inquam, non tumorem præter naturam. Nam tumor angustiam facit magis quàm clangorem. Non satis attentè dictum est à Gale. expirationem faciunt vniuersi musculi thoracem contrahentes, exufflationem, quæ vehemens expiratio est, intercostales maximè. Nam videtur innuere plurium musculorum actione esse opus ad expirationem facilem, quá ad exufflationem. Accedit quòd ad expirationem solam, sola septi transuersi motio sufficit, nisi cum is est debilis admodum. Cæterum dicit optime, musculos intercostales, omnes scilicet, efficere exufflationem,

tionem,quanquam lib.de caufis refpirationis aliter docuit,fcilicet intercoftales internos expiratione͂, externos infpirationem.Tamen non eft dubium,verius effe quod hoc loco affirmat.Nam omnes intercoftales mufculi adducunt coftas ad fefe. Balbi & blæfi græce τράυλοι & ψέλοι,dicti, ijfdem funt, vt Gal.ipfe finit 6.apho.com.32.qui.ρ.non poffunt exprimere,potiffimum poft.τ. intellige vno nomine eos,qui non poffunt litteras prolatu difficiles, qualis imprimis eft.ρ.exprimere.Hoc imbecillitate neruulorum mouentium linguam præ nimio humore contingit,vt in puris,& mollibus hominibus. Impediti aut cunctabundi fiunt quibus non eft expeditum mouere verfufquaque facilè linguam,aut quia ea adiacentibus membris eft plus fatis alligata, aut minor quàm opus eft,ipfa tota,aut mufculus aliquis eorum qui ipfam ingrediuntur. Commentaria de voce quæ genuina Galeni fint, non habemus, tame͂ conftat vocem raucam ac clangofam dictis caufis fieri,tenuem, aut magnam, aut afperam,tenuitate͂, amplitudinem,aut afperitatem, arteriæ afperæ fequi. Conftat etiam corruptiffimum effe hoc loco codicem græcum.Habet N.vbi in ipfo extremo calce capitis legimus magnæ,μελαινής,id eft,nigræ.Eft N.legendum μεγάλης,id eft magnæ.Nã nigra, nullatenus eft vocis differentia.Nec verò probo quòd nonnulli interpretantur,vertentes,obfcuræ. Nam vox non eft obfcura,fed per metaphoram talis dicitur,at verò nec quod obfcurum eft propriè dicitur

nigrum ſed per metaphoram. Nam obſcurum eſt cõtrarium ſplendido vt nigrum albo. Ergo appellare vocem nigram, vt obſcuram intelligeret, eſſet vti metaphora, ex alia metaphora ducta, quòd in nominibus quibus Archigenes vtebatur acerrimè reprehendit. Niſi ergo quòd in aliis vituperat eſt oblitus deuitare, non vocat vocem nigram, ſed veriſimilius eſt corruptum eſſe codicem. Nam aërem nigrum dicere, id eſt obſcurum, licet, cùm verè ac propriè eſt obſcurus. At vocem non licet, nam non eſt obſcura propriè, ſed per metaphoram.

CAP. IX.

Relectiuncula.

Repetit breui plurima eorum quæ in libris de difficili reſpiratione ſcripta ſunt, dicens nonnunquam moueri omnia reſpirationis inſtrumenta, nonnunquam quædam illorum. Atque reſpirationis eius quæ omnibus inſtrumentis fit, tres eſſe cauſas, debilitatem virtutis, aut calorem magnum, aut obſtructionem in inſtrumentis. Docet *etiam has cauſas ſignis diſtinguere, cùm ſingulas per ſe, tùm compoſitas, enarratquè ſententiam. 27. 1. prognoſtici & de apnæa diſſerit.*

Atque

TQVE de diſpnœa iam antea vbi ſpinalis medullæ * paſsiones percurrimus, multa dicta ſunt. Quibus nunc in memoriam reuocatis, quę ad pręſentem cõtemplationem ſuperſunt, ſubiungam. Itaque in vniuerſum expedite vos meminiſſe velim muſculorum thoracem mouentium, neruorũmque, qui ad ipſos perueniunt, quos in corporum diſſectione vidiſtis. Igitur introeuntes ad hominem difficulter ſpirantem, imprimis conſiderate an omnes thoracis muſculi moueantur, an ſoli intercoſtales ſine ſuperioribus, atque an ſimul cum intercoſtalibus ſeptum tranſuerſum quoque moueatur. Quum itaque conſpexeritis omnes moueri, vnam ex tribus, quas dicemus, cauſis, huiuſmodi motionem efficere putandum eſt, ac deinde quę ſit illa, quę nunc infeſtat, perpendere oportet. Quod ſi non omnes mouentur, aliter definire. Subiiciamus igitur a-

liquem omnes ſimul mouere muſculos, vt pectus vnà cum ſcapulis manifeſtè ſubleuetur. In hoc opere ex tribus vnũ aliquod cõiicere neceſſe eſt. Aut viriũ imbecillitatẽ, aut viarum ſpititus anguſtiam, aut vehemẽtem in corde, & pulmone calorem. Quãuis interdum duæ, aut nonnunquam (licet rarò) tres quoq; ex iam dictis cauſis concurrere poſsint. Atqui tribus quidẽ ſimul conuenientibus proximam mortem timere oportet: vbi verò duæ fuerint, difficile eſt ægrum ſeruare. Sed vnà duntaxat infeſtante peculiari opus eſt finitione, vt ſciatur, vtrũ ad ſanitatem perueniet æger, an ſub malo ſuccumbet. Igitur vbi vires duntaxat fuerint infirmæ, ad tria mouentium muſculorum genera venire eòſque omnes ad motionem excitare ſolent, quia vnum genus ſatis vehementer mouere pectus non valet. Quippe ſi ſeptum tranſuerſum ſolum veluti cùm ſecundum naturam ſe habet, ſufficienter

ficiẽter mouere posset, nec intercostalibus nec superioribus musculis indigeret: quoniam verò imbecillum est, omnes sensim mouet, sed neq; frequentem, vt nec rarã omnino facit actionem. His igitur adhibenda est mens, nam cætera haud difficulter per ea discernuntur. Sanè plurimùm aucto in spiritalibus instrumẽtis calore, omnibus quidem thoracis musculis agit animã, sed velox, frequens & vehemens est eorũ actio, quando videlicet citrà virium imbecillitatem, calor intestat. At virium imbecillitatẽ vbi flammeus calor non accesserit, nec velox, nec frequens omnino comitatur motus, proinde non ita multum omnes thoracis partes dilatare potest. Quippe hoc dispnœæ genus, cum ea, quæ ob nimiam incensionem facta est, vnum commune habet, quod omnes thoracis musculi per ipsam agere coguntur. Quinetiã vbi ob plurimùm calorem spiratio difficilis est, præ-

ter

ter magnitudinem, frequentiã, & celeritatem hoc quoque accedit, quod calidus feruensq; spiritus exufflando producitur: vbi per virium imbecillitatem, nulla ab ore facta exufflatione, ex solis naribus emitti solet. Quod si per inspirationem cuipiam narium pinnæ manifestæ contrahi videantur, id verò efficax prostrati roboris inditiũ est. Ob spiritaliũ verò instrumẽtorũ angustiã, totus qdẽ thorax magna ex parte, & celeriter & frequenter dilatatur: sed qui sic laborant exufflare omnino nõ cõsueuerũt. Si verò simul conueniũt in spiritalibus instrumẽtis, & calor & angustia, vt in peripneumonia, tùm nec maxima, nec frequẽtissima nec etiã celerrima spiratio sufficere potest, sed surgere tentãt sic laborãtes. Etenim sentiũt hoc pacto totum thoracẽ faciliùs dilatari. Quippe qui decũbentibus in sese concidit, eò quòd pectoris partes ad spinã declinant, qua erecta, thorax etiã simul fertur, nõ amplius

plius ſeipſum grauãs,ac ſimiliter quoq; reſpirare ſolẽt ii quibus aſperæ pulmonis arteriæ plurima defluxione opplẽtur, aut vbi ex ꝓximis locis in ipſas aliquid deriuatũ eſt: vnica verò dũtaxat re differũt,quòd neque exufflãt,nec calidũ ſpiritũ emittunt. Sic etiã iis,quibus inter thoracẽ,pulmonémq; magna puris quãtitas collecta eſt,quos ſuppuratos vocãt,totus thorax attollitur:ſed neq; calidus eſt ipſorũ ſpiritus,neq; etiã exufflãdo emitti ſolet, niſi adurens fortaſſe febris acceſſerit. Verùm ii celerrimè ſuffocantur, tùm ob paſsionẽ ipſam,tùm quod vires omnibus ſuppuratis ex neceſsitate imbecilliores reddũtur.Sed non neceſſario in fluxionibus,quæ ad pulmonẽ irruũt, aut peripneumonia, aut aſthmate robur proſternitur. Nã cõtra per anhelãtes paſsiones,craſsis & viſcoſis humoribus pulmoni impactis, vires robuſtæ,cõſtantéſq; permanere poſſunt Atq; ſi tuberculũ,coctu difficile,aliquando

in

in ipſo natũ fuerit, thorax maximè quidẽ dilatabitur, ſed nõ ita multũ inſpirabit aërem. At licet continẽter ſpirare cogatur, nõ tamẽ exufflare ſolet: id N. aucti caloris ꝓpriũ eſt. In eandem diſpnœæ ſpeciẽ, ſed alia ratione labuntur, ii quoq;, quos angina moleſtat, ob anguſtiã cauorũ, nõ quæ inſpirationẽ ſuſcipiunt, ſed eorũ quæ tranſmittit. Quibus verò & abſceſſus & inflãmatio atq; humorũ plenitudo, in thoracis, aut pulmonis cauernis cõſiſtit, nulla obſtructione accidente in gutturis atq; aſperæ arteriæ concauitatibus, illis videlicet quæ inſpiratũ aërẽ ſuſcipere ſolẽt, ſi tùm anguſtia cõſtringat, ex neceſsitate ſequetur magna thoracis dilatatio, ſed nõ ita multus trahetur ſpiritus. Proinde laborantẽ & celeriter & frequenter ſpirare neceſſe eſt, Præ omnibus N. vos meminiſſe velim, magnę reſpiratiõis geminas eſſe differentias. Fit N. interdũ, ob dilatatiõis à thorace ꝓcedentis magnitudinẽ, interdũ verò ob

ob inſpirati aëris multã eſſentiã. Scitis nimirũ ꝙ ſępenumero vos admonere ſoleo, earum rerũ quæ à prioribus omiſſę ſunt. Nã quas ipſi pſequuti ſunt earũ, propter ſcriptorũ multitudinẽ, facilis atq; in prõptu eſt memoria. Quæ verò ab Hip. (quãuis accuratè de dyſpnœa ſcripſerit) nõ ſunt definita, ea poſteriorũ nemo explicauit definitiuè. Idcirco neceſſariũ eſſe putaui, creberrimè illorũ vos admonere. Igitur quicunq; ſine inflãmatione, vel omnino ſine aliquo præter naturam tumore, aut anguſtia ſpiritaliũ inſtrumẽtorũ per febres ardẽtes, difficulter ſpirant, iis inſpirati aëris quãtitas magnitudini dilatationis thoracis ꝓportione reſpõdet. Quibus verò vel tumor, vel anguſtia ſine flãmeo calore in ſpiritalibus eſt, in his thoracis quidem dilatatio maxima eſt. Id verò quod inſpiratur, non ſolum dilatationem proportione non aſſequitur, verùm etiam minus, quã ſecũdum naturã inſpirari ſolet, attrahitur,

Scholium.

SCHOLIVM.

VIDETVR Gal innuere posse respirationem agi solis intercostalibus musculis, atque adeò non moto septo tranuerso. Nam inquit, considerate an omnes thoracis musculi moueantur, an soli intercostales sine superioribus, atque an simul cum intercostalibus septum transuersum. Quod tamen falsum est. Nam quoties musculi intercostales mouẽtur, mouetur etiam septum, quanquam non contrà. Nam septum est quod semper facit ad respirationẽ, musculi intercostales, cùm opus est efflatu. Accidit quòd intercostales omnes cõstringũt, vt priùs indicatũ est, quare illis solũ agẽtibus non posset thorax dilatari. Certe nulla ratione fieri puto, vt solis intercostalibus respiratio agatur, nec vt intercostalibus & sublimibus vocatis, quin simul moueatur septum transuersum, nisi fortè id sit omnino resolutum, quæ passio citissimè afferet mortem. Quare ego ita intelligo Galeni verba, considerate an omnes thoracis musculi moueantur, an soli intercostales sine superioribus. i. an inter musculos qui præter septum sunt soli intercostales moueantur, & an septum moueatur, simul cum intercostalibus (intellige) an solum. Considerare debes in singulis harum causarum debilitatis virtutis, angustiæ viarũ, & aucti caloris, excessus non omnino immodicos & excessus maximos. Nam aliter hærebis in ijs quæ à Galeno dicuntur. Aliàs enim dyspnoeæ species

efficiunt

efficiunt cum illis:aliàs cum his excessibus, singulæ causæ, cuiusmodi illud est. Debilem virtutem mouere omnes musculos, sed neque densam, neq; raram omnino respirationem facere. Nimirum cùm nihil aliud in causis respirationis permutatum est, quanquam virtus est facta languidior, si mediocris est languor mouet omnes musculos, sed non facit crebriorem respirationem naturali. Quia quanquam facit minorem, tamen quod deest magnitudinis suppletur multitudine instrumentorum. Verùm si plus crescat debilitas, vt non posset mouere illa omnia instrumenta, quantum illi vsui posit esse satis, crebram efficiet haud dubiè. Contrà, quod aucto colore accidere dicit, vt scilicet moueantur omnia instrumenta, non est cuiusuis ardoris, sed magni. Nam auctus calor primum facit magnam, celerem & crebram respirationem, deinde sublimẽ etiam, & exufflationem. Illud etiam quod spiritaliũ instrumentorum angustiæ accidere dicit celeriter & crebro respirare, illi tantum angustiæ accidit, quæ est maxima. Nam imprimis facto in thorace tuberculo, calore & facultate non mutatis, fiet respiratio, tantò maior quantò via est naturali magis obstructa, quia ita trahetur quantum exigit vsus qui est moderatus, nam non trahetur satis multum aëris pro magnitudine dilatationis, sed tantò minus quantò instrumenta sunt magis impedita, atq; ita aëris copia quæ non respondebit dilatationi, respondebit vsui, deinde verò facta maxima ob-

ſtructione, cùm nõ poſsit thorax tantũ dilatari,vt vſui nihil deſit celeris & crebra reſpiratio fiat. Refert ergo multum, non tantum cauſas illas conſiderare, ſed mediocres & maximos exceſſus in ſingulis.

AT ſine diſtinctione, vnam paſsionem oſtendit magna thoracis dilatatio, ſi raritatem ſimul acceperit. Verum animaduertere oportet, ne aliquãdo in hac decipiamini, putantes eã ſpirationem, quæ ob viriũ imbecillitatem omnibus agentibus muſculis efficitur, eandẽ eſſe cum magna. Quam equidẽ, quo clarior eſſet interpretatio, ſublimen vocare volui. Hicq; mihi facile fuit intelligere, Hip. eũ ſublimẽ vocare ſpiritũ qui altioribus thoracis partibus inſpiratur. Quemadmodũ cùm inquit, magnus ſpiritus & ex longis interuallis, deliriũ declarat. Conſtat eum, magnũ pro multo dixiſſe. I verò bifariã fieri poteſt, vel ſine ſuperiorũ muſculorũ actione, vel ipſa quoq; cõcurrẽte. Nã plerũq; intercoſtales muſculi, vnà cũ ſepto tranſuerſo, ad multã thoracis eleuatio-

nem

nem, qua multus ſpiritus alliciatur, ſuperiorum muſculorũ auxilio nõ indigẽt. Quod verò huiuſmodi eleuationis ſpecies, deliriũ portendat, in cõmentariis de dyſpnœa iam oſtendimus, vbi etiã cuiuſlibet difficultatis ſpirandi paſsio declarata eſt. Nunc verò, vt cõpendio quodã hic explicamus eas paſsiones quas in aliis ante à cõmentariis iam percurrimus: ita & de dyſpnœæ differẽtiis, partim quidẽ dictũ eſt, partim verò in ſequẽtibus dicemus. Nã veluti magnarũ reſpirationum alia quidẽ crebra eſt, atq; huic ſunt differẽtiæ cõplures, quarũ, aliæ alias paſsiones indicant: alia verò rara vnicã indicans paſsionẽ: ſic etiã de parua dicendum eſt, quod rara quidẽ ſpiritaliũ inſtrumentorũ frigiditatem, frequẽs verò non ſolũ ſpiritaliũ, ſed eorũ quoq;, quæ cum ipſis mouentur, vt hepatis, lienis, vẽtriculi, gulę, dolorẽ portẽdit. Quum igitur plures ſint paſsiões, quas per vehemẽtes motus dolor comitatus, ex aliis

notis, & cõſiderãdũ, & definiẽdũ eſt, ſiue inflãmatio quędã, ſiue eryſipelas, ſiue vlc9, ſiue abſceſſus dolorẽ efficiat. Quinetiã didiciſtis, ꝙ inequales intẽperantię, dolores excitare ſæpenumero ſolẽt. Similiter ſpiritus crudi, flatuoſíq; copia qui arctatus aliquando partes ipſum ambientes diſtendit, aliquãdo verò violenter egreditur. Pręterea calidi, & aëris, aut frigidi, & lenti humoris abundantia, ſi aliquando retentus humor ambientia corpora diſtendat, aut inde violenter exeat, dolores efficere poteſt. Quod ſi grauı9 paſſa fuerint inſtrumẽta, in quibus huiuſmodi humores continentur, dolent, vel nõ mota: ſi verò leuior fuerit paſſio, quando mouẽtur. Verùm in lib. de dyſpnœa, cauſam explicauimus, cur paruæ ſpirationis, frequens quidem ſpiritus, motorum per expirationem inſtrumentorum dolorem ſignificat: rarus verò, vehementem perfrigerationem, & quidem ſpiritalium duntaxat,

præcipuè

præcipuè pulmonis & cordis.

SCHOLIVM.

MAESTI aut cogitabundi ſæpe reſpiratione magna & rara vtuntur, idq; ſine delirio, atq; quod bene valentibus propter mæſtitiam aut animi cogitationem ſolet, poteſt ægrotātibus iiſdem occaſionibus accidere, verùm in morbis & cauſa ipſorum morborum, atque ſine manifeſta cauſa, nō poteſt accidere niſi delirantibus. Parua & crebra reſpiratio (inquit) ſignificat dolorem, ego addi velim parua & crebra, ac nō languida. Nam aliter aucto calore & debilitata multum facultate fieri poſſit reſpiratio parua & crebra.

EST etiam alia dyſpnœæ ſpecies, cùm veluti breui quadam quiete intercipitur opus thoracis, ídque nonnunquam expirando, nonnunquam verò inſpirando, ſiue hoc accidat ob muſculorum thoracis conuulſionem, ſiue ob caloris copiam, cogentis laborantem cōtinenter vel expirare, vel inſpirare.

SCHOLIVM.

HAEC respiratio est quam Hippo. 6. part. aph. spiritum offendentẽ appellat, est assimilis pul sui dicroto, videtur fieri posse aucto vehementer calore, verũ rarissimè fit nisi incipiẽte cõuulsione.

EST insuper alia respirationis passio, quã apnœã (quasi non expirationẽ dixeris) nominãt, nulla, vt aspiciẽtibus videtur, facta spiratione. Verum vt rei ipsius natura declarat eam non fieri incredibile est. Nam impossibile videtur, vt animal omni spiratiõe exactè priuatũ, in vita seruari possit, quamuis ea animalia quæ in cauernis latere consuerunt, thoracem mouere videantur minime. Proinde duorũ alterũ cõiicere oportet, aut adeò exiguã fieri spirationẽ, vt sensum effugiat, aut huiusmodi animalia tunc spiratione omnino nõ indigere, sed eã transpirationẽ, quæ per vniuersum corpus fit sufficere: quippe hanc cor ipsum per arterias efficit. Respirationẽ verò per thoracẽ

cerebrum

cerebrum efficere cõstat. Verùm qualis est passio, quæ apnœã efficere potest, cõmunis certè omnibus aliis partibus esse videtur, veluti in apoplexia, sopore, morbo comitiali, catalepsi. Nam in his omnibus nulla ꝓpria passio spiritalia instrumenta præ ceteris infestat, non magis quã vocis, aut locutionis, aut prægressionis instrumenta: sed patiente principio, omnia, quibꝰ vires suæ, per quas regũtur ab ipso suppeditari cõsueuerunt, ei consentire necesse est. Verũ de apnœa iam & particulatim & per se diximus, quam ob rem tempus est vt nunc ad alia transeamus.

SCHOLIVM.

MVLTIS in locis Gal. videtur censere nullatenus viuere posse hominẽ sine omni respiratione, sed tunc etiam cùm omnino videtur ea carere, habere exiguã aliquam, quæ non sentiatur. Id N. libello de vsu respirationis & penultimo cap. li. vltimi huius operis innuit, nõ minꝰ quã hoc loco. Ego verò quanquam respirationem vt alias omnes actiones citiùs fugere sensum quam omnino perire non dubito, tamen cur non posit etiam aliquando

perire omnino respiratio antequam vita, non intelligo. Nam respirationis sunt tres causæ continẽtes, vsus, instrumenta, & facultas, quæcunq; illarum tollatur deerit actio omnino. Illa facultas apponitur per voluntatem (est enim animalis) ergo me volente cessabit meus thorax, non tamen momẽto moriar, sed aliquantulo tempore suffocationis periculum subeam, interim viuens sine respiratione, perinde accidet si cui animanti ad tertiam colli vertebram præcissa sit spinæ medulla. Iam verò deficiẽte vsu, deerit etiam respiratio, ille verò potest deficere viuente animali. Nam respiratio non est necessaria propter vitam simpliciter (multa enim viuunt sine respiratione) sed propter attemperationem caloris. Quare ea animantia quæ quia frigida sunt, attemperatione caloris non indigent, non sunt donata à natura respirationis instrumentis, nimirum flamma omnis cõseruatur mediocriter frigidi aëris modica vẽtilatione, marcescunt ergo flãmæ ventilatione priuatæ, vt sub cucurbitula, & à flamma maiori discipantur. Ita noster calor indiget aëre mediocriter frigido, nam in calido non minùs suffocamur, (quod in aëre balnei accidere solet, quã omni aëre priuati. Ergo non dubiũ est aërẽ qui inspiratur mediocriter refrigerãdo tẽperare calorẽ cordis. Ergo accedẽte interius causa plus refrigerante cor, quã aër soleat, nõ indigebit animal aëre. Quare cessante vsu cessabit actio, illud certè accidit mulieribus quæ vteri præfocationem patiuntur,

tur, illæ enim causam habent dicente eodem Gale. quæ totum corpus refrigerare valet. Nō itaque dubiū est posse hominem aliquantulo tempore, solo pulsu cordis, & arteriarum viuere. Nam omnino sine respiratione & pulsu non possit viuere, aut id sit ferè temporis momentum. Nam quamuis fingas interius fuligines, aut flatus auras ve perfrigerantes accedere, quominus opus sit attemperatione quàm præstet respiratio, aut pulsus, tamen erit opus motu spirituum, quo cessante extinguitur innatum calidum repente.

CAP. X.

Relectiuncula.

Differit de pulmonis morbis, ac primum omnium expurgat se, quod repetat multa eorum quæ supra dicta sunt. Deinde refert signa ad cognoscendum, an in pulmone sint tubercula cruda, an crassi succi, an tenues & multi, an pus. Scribitque perypneumoniæ accidentia, atque accidentia quibus distinguatur inflammatio ab erysipelate pulmonis, atque ij à tumoribus medij generis. Porrò docet intemperiebus sine humore laborare nonnunquam pulmonem, atque quæ mala intemperiebus succedant, vtque dignoscantur, ex quibus præterea causis rumpantur vasa, aut laxentur, aut corrodantur in pulmone, vt sanguis excreetur. Narrat tandem historias quorundam qui putredine pulmonum tabidi mortui sunt, atque alterius qui grandinis similia quædam tussi reijciebat, demum aliam Anti-

patri medici qui in pulsu omne genus inæqualitatis habebat, tamē non respirabat difficulter. Quia craßi succi erāt non in asperis pulmonis arterijs sed in leuibus. Tamen *hic quoque exactis sex mensibus mortuus est.*

GITVR cùm exercitationis via, qua ad patientium locorū notitiam peruenitur, duplex sit: altera quidem ab apparentibus accidentibus, altera verò à corporis partibus, si quis per vtrasque voluerit exercitari, eadem bis dicet, quamuis alio & alio modo: vt de pulmonis cōfestim passionibus dictū est, vbi de dolorū ratione, de sanguinis reiectione, ac de dyspnœa diximus, atque in præsentia quoque dicemus. Etenim vehementi dolore nunquam cruciatur, verum & grauitatis sensum, & aliquando extēsionem quandā, vel ad pectus vel ad spinam percipere potest. Ibi N. membranæ ipsum ambientes suspenduntur. Sæpenumero etiam angustia molestantur laborantes, atque ob hoc crebro

crebro celeriterque ſpirant, thoracem mul tum dilatantes ſed non ita multum aërem attrahunt. Hæc ſi citra febrem acciderint, aut tuberculum quoddam, aut lentorum, craſſorumve, aut multorum humorũ plenitudinem, in eo exiſtere, aut pus, aut alium quendam humorum, vel lentum, vel craſſum, vel multum, in ipſum effuſum fuiſſe declarant. Verùm ea per præterita acciden tia diſcernere licebit. Namque ſi quis per bonam valetudinem, cùm ſolitas actio nes facere poteſt, ſic difficulter ſpirare incœperit, augeatúrque accidens, nec inter reſpirandum ſtertere videatur, crudi tuberculi ortum ſuſpicari oportet. Si verò ſtertendo ſtrepitum fecerit, lentorum, craſſorúmque humorum pertinaciter impactorum multitudinem, pulmonis bronchia moleſtare indicium eſt. Quòd ſi illico ab anguſtiæ ſenſu, quis difficulter ſpirauerit, fluxionem vel à cerebro, vel à vicinis ſedibus, in pulmonem

monem irruentem portendit. Sed cum fluẽtibus in pulmonem, vel viſcoſis, vel craſsis, vel multis humoribus hominem difficulter ſpirare dico, in bronchiis eos contineri, intelligas velim. Diuiſa N. in totum viſcus aſpera arteria haud ſecus, atque leui, bronchiorum ſubſtantia in totum pulmonem procedit. Vocantur autem à diſſectoribus bronchia, aſperę arteriæ cartilagines, ſigma litteræ figuram referentes. At vbi pleuritis præceſsit, mox remiſſa febris vehementia, intra latera grauitas in imô thoracis derelicta ſentitur, ac vbi quis affatim à decubitu tranſmittatur, idque maximè ſi ab vno latere in aliud ſe conuertens, defluere aliquid ſentiat, puris multitudinem ibi contineri, haud dubia coniectura eſt. Quinetiam in iis fluctuatio ſæpenumero haud obſcure creditur. Accidit ad iam propoſitas notas hoc quoq; indicium. Si vehementi prægreſſa pleuritide, nihil penè laborans expuerit.

Si

Si verò citra febrium serosus, aut pituitosus humor in thoracis spatium subito defluens, spirandi difficultatem excitauerit, laborãs, tenue sputum, idque ab initio quidem exiguum, sed cum vehementi tussi: vbi verò concoctum est, plus, atque crassiue, & cum mitiori tussi expuere solet. Quippe bifariã accidere potest, vt vehementer tussiendo, pauca quis expuat. Alii N. ob lentum, crassum ve humorem, alii ob tenuem, id facere videntur: siquidem tenuis humor, cùm subleuatus est, inter tussiendum à spiritu diuisus refluit. Lentus verò, aut omnino crassus difficulter effertur, vt pote qui non tam facile à corporibus, quibus impactus est, abstergi, neq; etiam à quauis occurrentis spiritus violẽtia impelli potest. Nisi N. spiritus qui tussiendo effertur, & multus, & vehemens fuerit, nihil secum educet. Igitur sputum, quòd neque liquidum, aut aquosum admodum fuerit, nec crassum etiã, aut lentum,

tum,id facilè efferri ſolet,maximè vbi validæ fuerint vires. Etenim ſine vehementi thoracis contractione vehementer tuſsire nemo poteſt. At ſine valida tuſsi,craſſos, lẽtóſqne hnmores efferri impoſsibile eſt. Igitur quando cum ſpirandi difficultate cui & anguſtia, & grauitas coniuncta eſt, acuta quoque febris inciderit,ea paſsio inflammatio pulmonis eſt. At ſi intolerabile fuerit incendium,anguſtiæ verò,grauitatíſque ſenſus minor,eryſipelas ipſum vexare cenſendum eſt. Extremis autem ita definitis, quid ſit eryſipelas inflammatum,aut inflammatio eryſipelatodes, haud difficulter deprehendetur.

SCHOLIVM.

DVPLICI via poteſt aliquis diſputationem de locis patientibus inſtituere, aut percurrendo ſymptomata,atque ex illis inueſtigando particulas,aut ordine percurrendo particulas atque in ſingulis ſigilātim conſiderando quibus malis corripi ſoleant. Vtrumque ordinem maioris exercitationis

gratia

gratia sequutus est Galenus. Nam primo & secundo libris methodum tradidit quæ ab accidentibus auspicabatur, tertio libro incepit partes percurrere, à capite capiens initium atque hoc ipso 4. lib. cognatione sermonis ad symptomata quædam, (vt cũ superius de sanguinis sputo disseruit) deuolutus est. Ergo non potest non multa bis dicere. Quod posset fateor si simplici methodo velit insistere Galenus deuitare, sed mihi crede in hoc opere nulla repetitio non est vtilis. Ex his quæ hoc loco dicit de succis qui facilè aut difficulter reijciuntur tussi, intelliges merito medicos humores quos ad excreationes præparant modo tenuare modo crassos reddere medicamentis, quanquam eos quos ex reliquo corpore euacuari volunt, perpetuo curent tenuiores reddere.

SVNT aliæ pulmonis passiones, vbi citra humorum affluentiam, intemperies ipsum infestat, siue æqualis ea fuerit siue inæqualis. Igitur inæqualis tussim excitat: æqualis verò, si moderata est, spirationis rhythmum variat. At si vehemens, idq; vincente calore, frigidi aëris, atq; potionis, cupiditatem inducit, ac tractu temporis finitur

nitur in febrim per frigidam autem intemperiem, contraria euenire solent: quippe interim dum est mediocris, calidi aëris, ac calidæ potionis desideriũ excitat: si verò modum excedit, replet viscus ipsum fluxionibus. Cæterum de ea tussis specie, qua sanguis ex ipso reiicitur, vel exeso, vel rupto vase aliquo, vel ore alicuius venæ patefacto, antea, vbi de sanguinis sputo mentionem fecimus, iam dictum est, atque nunc quoque pauca quædam dicemus.

SCHOLIVM.

NON accipitur hoc loco nomen intemperiei æqualis rigidæ vt libello de inæquali intẽperie. Nam ita ea tantum intemperies quæ est facta, & in habitu, cuiusmodi hectic9 calor, potest esse æqualis. Hic verò non est factæ, aut non factæ intemperiei mentio, sed aliquanto latius patiente nomine quæ manifestæ inæqualitatis est inæqualis intemperies dicitur, quæ non manifestæ dicitur æqualis. Solere; hæc nomina ita vsurpari à Galeno memini me alio etiam loco dixisse. Rhythmus respirationis, vt ego intelligo, est non vt in pulsu pro portio temporis

poris dilatationis ad tempus constrictionis (quanquam hic quoque rhythmus possit considerari): sed vt apud musicos proportio motus ad quietem. Quum ergo frigus pulmonis faciat raram, & calor crebram respirationem, ac crebritas & raritas, fiat in longitudine, aut breuitate quietum, non possit, non vtraque illarum intemperierum rhythmum permutare. Sed cur cum Galenus consideret vtriusque intemperiei calidæ inquam & frigidæ duos excessus, alium mediocrem, alium magnum: mediocrē frigoris, dicit afferre calidæ potionis & inspirationis cupiditatem, caloris verò non mediocrem, sed magnam contrariam cupiditatem, frigidæ in quam potionis & inspirationis afferre? An quia vt docet Hippocra. sexto. particu. apho. frigida sunt inimica thoraci? Atque proinde quia frigida persese sunt thoraci inimica, tardius expetuntur alijs paribus, quàm calida, quæ sunt amica? Tussis vt docet Gal. lib. 2. de causis sympt. fit aut cū aliquid incidit in viā spirit9, aut irritatio aliqua, aut asperitas, fit in respirationis instrumentis. Hanc vocant græci κἕϱνον. Hanc facit intemperies inæqualis, æqualis verò non facit hanc passionē asperitati similē, proinde quāquā efficiat alia mala, nō facit tussim.

PORRO ruptiones in ipso deprehendes, tùm ex multi sanguinis læsione, tùm etiam quòd post magnam ali-

quam causam quæ antecedat quiddam ser
sui manifestum, ac magnum succedat. Vo-
co autem præcedentes causas, vt cum ex al
to, vel in ludo, vel certamine ceciderit, aut
cum alter super alterum cadit, aut vbi ex in
animatis corporibus aliquod graue, vt vel
lapis, vel lignum, thoracem læsit. Nonnul-
lis ira cum exclamatione præcessit. Quin-
etiam citharædis, tragædiisque certantibus,
acuta, vehementique voce vasa interdum
dirumpuntur, maximè vbi non præmissa
pulmonis per præcedentes exclamationes
lenitione, violenter clamare conantur. Vt
enim luctatoribus, si certamen aggredian-
tur, musculis prius nec calefactis, nec per
frictiones, aut moderatas motiones expla-
natis, partes quædam rumpuntur, atque cō
uelluntur: ita etiam pulmoni accidere solet.
Hunc, quia frictionibus ad vehementes mo
tiones preparare non licet per exclamatio-
nes, quæ frictionibus proportione respon-

dent,

dent, id efficere ſtudemus. Inſuper nulla manifeſta extrinſecus adueniente cauſa, in pulmone quoque vas aliquod ob ſanguinis abundantiam dirumpi poteſt: velut etiam alia quædam corporis pars, cum videlicet extenſioni reſiſtit, aut ob frigus à vicinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem. Ita Hippocra. venas (inquit) frangit frigidum. Atqui ipſum per ſe ruptiones non facit, ſed quia venarum tunicas frigiditate ſua duras, & extendi contumaces reddens, vt rumpantur paratiores efficit. Ruptionis verò cauſa eſt, aut vehemens motus, aut humorum abũdantia qui vel per ſe, vel vna cum crudo & frigido, & flatuoſo ſpiritu venas extendunt. Verùm ruptionis ab huiuſmodi haud obſcurum inditium præbet, ſubita plurimi cruoris vacuatio. Quum verò venarum ora apperiũtur, non frigidæ, ſed è contrario, calidæ paſſiones præcedunt: veluti vbi multis, eiſdéque

calidis balneis, homo vtitur: atque terram inhabitat calidam, fuerítque anni tempus eiusmodi, similiter alimenta quoque, & potiones. At quæ eroso vase aliquo affatim accidunt sanguinis euacuationes, eas præcedere solent exigua sputa, atque acres in pulmonem à capite fluxiones. Nonnunquam verò & pulmonis aliqua pars, aut crustula simul efferri videtur, vt neminem latere possit, ad pulmonem hanc passionem pertinere, orto verò in aspera arteria vlcere, præter hoc quòd sputum purulentum appareat: dolorem quoque in loco patiente laborans sentire consueuit. Ipsum verò per ea, quæ screatur quia exigua sunt, ab vlcere, quod in pulmone natum est, discerni potest: quippe ab vlceribus pulmonis, plurimũ puris reiicitur. Atq; vt ex pulmone educta particula, visceris ipsius vlcerationem significat: ita ex summo gutture videmus interdum corpusculum aliquòd à ligula

pe

per vlcerationem excreari. Id verò non solum hoc inditio depræhenditur, verùm etiam ex eo quòd in vlcerato loco, doloris sensu laborans infestatur: veluti de aspera arteria dictũ iã est. Etenim pulmonis vlcera dolor nõ comitatur: ea verò quæ in iis sedibus oriuntur, dolorem quidem inducunt, sed non vehementem: vt si alicui suapte natura hebes fuerit sensus, ipsum sanè nõ percipiat. Igitur persæpe vidimus eas quas iã supra proposuimus, passiones, & quæ pulmoni, & spatio thoracis, & asperæ arteriæ & summo gutturi accidere possunt. Nam & horum, sermonis communitate inducti, mentionem fecimus.

SCHOLIVM.

CONSVLTVM est, Vt docet ipsemet Galenus libro secundo, de tuenda valetudine, labores quoscunque à leuioribus inchoare. Sic enim melius feruntur, ita ergo & in exclamationibus vsu

venit. Hippocra. ſexto epide. part. tertio frigidum inquit, valde frangit venas & (paucis interpoſitis) cauſa duritiei. Libr. etiam ſecundo epide. conſtitu. tertio inquit, frigidum exulcerat. Rurſum hic animaduertendum eſt, quod capite primo, libri primi. Eſt enim eodem modo quo illico corruptus codex, ſcriptumque ἐπιγλωττίδα pro γλωττίδα. Ligula enim γλωττίς, eſt non, ἐπιγλωττίς. Verùm hæc illo loco diximus.

QVAE verò deinceps dicentur nó ita crebro nobis apparuerunt.

Quidam humorem repente expuit, liquidæ bili in colore perquam ſimilem, medium videlicet inter flauum, ac pallidum, ac nulla acredine infectum: atque ita quotidie magnam eius quantitatem expuit: deinde leui ſuborta febricula, tabeſcere incœpit, adeò vt purulenta ſcrearet. Poſtea tractu temporis, quatuor videlicet menſium, exiguum cùm pure cruorem reiecit, atque ſic aucta febre, magis conſumebatur: ac iterum atque iterum plus expuebat, adeò

vt

vt magnam ſputi quantitatem redderet: quocirca magis increſcente febre, ac reſolutis viribus, eorum qui tabe marceſcunt, exemplo mortem obiit. Deinde alium vidi eodem ferè modo ſex menſibus, ac alium quoque diutius laborantem. Igitur qui primus nobis occurrit, initio quidem nihil mali habere, ſed tandem peſsime affici viſus eſt. Alterum verò cum conſpiceremus, ei ſtatim ab initio cognito malo, præſenti medicamento ſuccurrere tentauimus. Ac multo etiam magis tertio.

At quamuis multo negocio eos liberare conaremur, nihilominus neque horum vllus, neque alius poſt eos ſeruari potuit.

Quum enim morti iam proximi eſſent, pulmonis ipſius putres quaſdam partes expuebant. Proinde facile cognoui, haud abſimili eos paſsione laborare, qualem in externis partibus videre ſolemus, cùm à putrefaciente quopiam humore inficiuntur:

tur: verùm. Has & abſcindere, & vrere poſſumus: pulmoni verò horum auxiliorum neutrum adhibere licet. Quapropter omnes perire neceſſe eſt. At verò poſtremum cum viderem, ad viſceris fortem exiccationem, ſollicito me animo conuerti, & quidem odoribus atque potionibus ad id efficacibus. Proinde medicamentum, quòd hedychroum vocant, interdiu naribus ipſius iugiter adhibere iuſſi. Ad ſomnum verò ſeſe conuertenti præſcripſi, vt narium foramina ex aliquo præcioſorum vnguentorum illinerentur, qualia videlicet Romæ præparari ſolent, vocant verò ea, & foliata, & ſpicata, Atque dedi in potu medicamenta, mithridaticam vocatam compoſitionem, ambroſiam, athanaſiam, theriacam. Itaque perpetuo anno ſic educatus tandem ſimiliter, vt reliqui tabidi, vitam finiuit, quam fortaſſe, ob iam dictam educationem

nem, longiori tempore protraxerat. Præterea aliam huiuſmodi paſsionem in pulmone notaui. Quidam diuturna tuſsi vexatus, & pauca, eáq; viſcida expuens, fruſtũ quoddam, paruo grandinis grano haud abſimile, excreauit, ac deferens illud mihi oſtẽdit, atque rurſus non ita multò poſt, aliud quoque attulit. Vnde cõieci, lentum illum, ac viſcidum humorem, quem anteà expuere ſolebat, ad huiuſmodi compagem perueniſſe. Quamobrem medicamẽtum ei in potu dedi, quod anheloſis auxiliatur. Atq; ita factum eſt, vt minorem expueret grandinem, atque longiori, quam anteà interuallo, nec pluribus deinceps annis adeò mitigari potuit paſsio, quin tandem moreretur. Cæterùm grandines ipſæ magna ex parte erui magnitudinem æquabant, quamuis interdum maiores, interdum minores eſſe viderentur. Atque alios quoque ſimiliter quidem ſpuere, ſed nihilominus in multos an-

nos vitam extendere vidimus. Quorum a-
lii aliam ob causam, alii verò ob spiritaliũ
instrumentorum passionem mortui sunt,
quamuis nihil cruoris excrearent. Ea verò
quæ Antipatro medico acciderunt nemo
est qui nesciat: vt potè qui medicam artem
publicè apud Romanos professus est. Age
bat hic ætatem sexaginta quidem annis mi-
norem, sed quinquaginta iam annos excesse
rat. Is correptus aliquando febre quadam
diaria, idque ab euidenti causa, declinante
iam febre vt quid sibi facto opus esset, intel
ligeret, pulsum ipse suũ tangere aggressus
est. Quum igitur omne inequalitatis genus
in arteriarum motione inueniret, imprimis
quidẽ territus est: deinde verò cũ sese non fe
brire planè sentiret, illico balneum subiit,
quippe laboribus, ac vigiliis corpus fatiga-
uerat. Atque tenui quoque victu, donec diẽ
tertium præteriisset, vsus est, quo cùm nul-
la appareret febris, ad solita negotia pertra

ctanda

ctanda rediit, atq; arteriam in extrema brachii sui parte tangens: admiratus est perseuerantem in pulsibus inæqualitatem. Occurrens itaque mihi, extendit manū ridens, iussítque pulsum tangere. At ego subridēs, quid, inquam, portendit hoc, quod proponis ænigma? ille iterum ridens, obnixè orauit, vt tangerem. Igitur inter tangendum, omnigenam in pulsu inueni inęqualitatem, non solum in multarum pulsationum cumulo, quam collectiuam vocant, verum etiam in vna arteriæ dilatatione. Proinde hamiratus quomodo viueret, cùm talem haberet pulsum, interrogaui, non difficilis esset ei respiratio: illo verò nullam se sentire respondēte, obseruaui equidem, an aliquādo mutaretur: quippe sex mensium spatio assiduè arteriam tangebam. Quunque ab initio interrogaret, quænam corporis passio mihi videretur posse huiusmodi pulsum efficere, atque per quem modum, idque

que citra febrim, ad eam quæstionem res-pondi. In cõmentariis de pulsibus iam declarasse me huiusmodi inæqualitatem. Nã ob magnarum in pulmone arteriarum angustiam, id euenire putaui. Angustiam verò hanc dixi, ob visceris inflammationem, nunc tibi obortam esse impossibile esse, quippe febre fuisses affectus. Relinquitur igitur vel obstructionem ex liquidis, & crassis, & viscosis humoribus, vel crudi cuiusdam tuberculi ortum, in huiusmodi te passionem induxisse. Tùm ille respondens, oportuisset (inquit) me anhelosa orthopnœa laborare. Probabiliter dixi ipsum loqui, sed nondum verè: quippe cùm ab huiusmodi causa orthopnœa fiat humore crasso, & lẽto, non in leuibus arteriis, sed aspera arteria collecto. Proinde omnem ei victus rationem atque medicamenta quoque, haud aliter, quam anhelosis, adhibere iussimus: deinde sex (vt dixi) mensibus elapsis, leuem quandam

quandam ſpirandi difficultatem paſſus eſt, accedente ſimul cordis palpitatione. Imprimis quidem ſemel, deinde bis atque ter, poſtea quater, ac ſæpius quoq; aucta ſimul ſpirandi difficultate, ad quindecimum vſque diem: poſt quem difficillima de repente oborta ſpiratione, reſolutus ſtatim obiit, aliorum quorundam exemplo, qui cordis paſſionibus laborāt, de quibus poſthac ſermonem faciemus.

SCHOLIVM.

EX alijs membris poteſt incipere tabes aut conſumptio corporis. Nam ex affectione vētriculi aut hepatis poſsit fieri febris hectica atque ad extremum marcor, fitq; ſæpe ex horum membrorum inflammationibus. Verùm fit citiſsimè ex vlcere putri ac ſordido pulmonis, quia eſt in via inſpirationis & nimis vicinus cordi, hoc facit vt putreſcentis membri calore, lædatur ſtatim cor, ac comparet calorem factum, & hecticam febrem, illud, vt nec inſpirationis refrigerio male affectum cor frui poſſit. Nam cùm aër pulmonem prætereat, attingit eo

tempore cor calefactus & infectus. Reliqua omnia per se sunt aperta satis.

FINIS QVARTI LIBRI.

Liber quintus de LOCIS PATIENTIBVS.

Procemium.

N libro qui hunc antecessit, à pulmonis passionibus exorsus sermonis communitate thoracis & cordis mentionem feci, differens perfectam de his disputationem in quintum hunc cōmētarium. Quoniam verò quarti commentarii doctrina finita est in iis quæ Antipatro medico euenerunt, eius passione primá affectionem habente in pulmone transeunte verò in cor, melius esse videtur de omnibus ipsius passionibus differere.

Cap.

CAP. I.

Relectiuncula.

Differit hoc capite de cordis morbis, atque primum omnium monstrat omne mortis genus accidere per malum cordis, quandoquidem in illo est principium vitæ. Docet quoque cor non posse sustinere vlcera, nec inflammationes, ac differit de syncope cardiaca, & de ea quæ accidit per consensum ventriculi, & de cordis palpitatione, ac narrat historias quasdam de hac affectione.

GITVR quemadmodum de cæteris corporis partibus, ita de corde quoque definiendum est, quænam ipsi propriè vel primaria passione, vel vtcunque nominare volueris, superueniant accidentia, quænam verò ipso cæteris partibus consentiente. Id autem ex iis intelligi potest, quæ prius in aliis libris demonstrauimus, vbi iam declaratum est, innati caloris cor velut fontem esse, neque animal mori omnino posse, nisi cor patiatur. Quùm itaque tres sint principes partes, quibus gubernatur animal, (quippe preter cor

dis

dis principatum ostẽsum est sensum & motum, vniuersis corporis partibus à cerebro suppeditari, iecur verò nutricis facultatis esse principium) semper mors ad immodicas sequitur cordis intemperantias. Simul enim cum ipso omnes vitiantur partes. Quùm autem, vt ostendimus, ipsæ peculiari sua temperie, actiones suas perficiant hac pereunte, actiones quoque ipsarum perire necesse est, ac proinde cerebri quoque, & iecoris. Horum verò temperie deperdita, nõ oportet cordis simul actionem perire. Nã etsi nec sentiendi actiones, neq; eas quæ ab arbitrio procedũt animal retineat, qnin nec nutriatur, veluti in latentibus euenit animalibus nihilominus viuere ipsũ posse, quoad cor manserit illæsum, haudquaquam negandum est. Et videtur quidem sæpe multis deinceps diebus aliquis non intelligens, nec sentiens nec motum habens, tamen adhuc viuere. Quemadmodum vbi quis ob

viriũ

virium hepatis imbecillitatem non nutritur, diutiùs etiam sufficere potest. Si verò quis cor respiratione priuet statim vitietur Igitur qui ad spirandi functioné, nihil cófer re thoracem putant, ii causam reddere nequeunt, cur per vehementem apoplexiam, superno duntaxat principio vitiato, laborã tes subitò moriantur. At vobis eam inueni re haud difficile est. Vt potè quibus efficaciter persuasum est musculos, qui motionis principiũ, à neruis in ipsos à spinali medulla, quæ in ceruice est, delatis, suscipiunt, thoracem attollere, priuatis tunc musculis mouendi facultate, quæ ex cerebro ipsis influere solebat. Etenim nisi ad spirandi functionem ambo principia simul iuncta concurrere oporteret, potuisset aliquis viuere, priuatus interdum superno principio. Igitur ex quibus causis inuenimus, cur patiente cerebro, in vehemẽti apoplexia, cor quoque lædatur, ex iisdem ipsis, sed secundum

alium modum cauſam quis inueniet, quamobrem in apoplexia minore, catalepſi, ſopore, morbo comitiali, lethargo animal ita laborans non pereat. Namque ſi diligenter conſideraueris, inuenies per huiuſmodi paſsiones, quomodo ſpirẽt laborãtes: quippe videbis & violentam & difficilem ſpirationem, perinde ac ſi vinculo quodã conſtrictus thorax attolli prohiberetur. Atque huius rei ſufficientem fecimus mentionem, in libris de muſculorum motione. Namq; ſimilis eſt hæc quæſtio ei, qua de ſomno quidam hæſitant. Quippe cùm per ſomnum omnes muſculorum actiones exoluãtur, ſola actio, quæ ad thoracis muſculos pertinet, ſeruatur. Nunc verò ea duntaxat dixiſſe ſatis fuerit, quæ propoſito noſtro cõducere videbantur. Porrò qua ratione homines per ſomnum ſpirant, reliquis muſculis omnibus quieſcentibus, eadem quoq; ratione per minorem apoplexiam, atque alias

lias ei vicinas paſsiones, ſpirare poſſunt. Vbi verò vel apoplexia, vel alia quæpiam paſsio adeò vehementer increuerit, vt muſculorũ thoracis actio omnino deperdatur, perire ſimul reſpirationem neceſſe eſt. Vnde cordis quoqué temperamentum ſoluitur. Quo fit tandem, vt etiam animalis ipſius neceſſario ſequatur interitus. Atque hac ratione per vehementes ſuperni principii leſiones animalia perire videmus.

SCHOLIVM.

OMNE mortis genus ad intemperiem magnã cordis venit: nec aliter poteſt animal interire quàm nultum intemperato corde. Nam quanquã facultas animalis eſt à cerebro & naturalis inſita ſingulis membris, tamen ſuppeditat cor alijs omnibus membris inſtrumentum quoddam neceſſarium, calorem ſcilicet naturalem. Hoc ergo aut per intemperiem cordis extincto, aut pręciſione cordis detracto neceſſe eſt mẽbra omnia viribus ſuis carere, ac intemperari corrumpiq́; ac mori. Verùm hoc perſeuerante animal non interit, vtcunque membra alia afficiantur. Infert quidem mortem membri cu-

iusque, principis aut præcisio, aut intemperies maxime cerebri, trahitur enim statim cor ad compassionem priuatum ventilatione, aut alimento, aut aliter itaq; præciso capite emoritur reliquũ corpus, quia cor priuatur respiratione, & per insignes venas & arterias effunditur sanguis & spiritus. Verùm si fingas præciso capite (quãquam est hipothesis impossibilis) nihil horum fieri, corpus non est quod moriatur, quanquàm carebit sensu & motu, quia deerit virtutis illius præcipuum instrumentum. Nam quod ad reliquum corpus attinet, perinde est caput præcidi, aut perfectè obstrui, sed finge perfectè obstructum esse caput, respiratũ verò, vi dęmonis cuiuspiam, aut vtcunq; aliter Deus volet agi, cur interreat animal, dum non præ fame intẽ perabitur cor? certe vt habet membrum aliquod per se, ita corpus totum. Brachium religatione quinq; neruorum in fine ceruicis & principio dorsi, priuari possit omni vi mouendi & sentiendi, tamen non statim morietur, nam dum in eo seruabitur temperies viuet, mẽbrum verò sthiomeno affectũ caret sensu & motu, & mortuum est, quia hoc non habet iam naturales facultates insitas, has enim amisit cũ temperamento, & influentes non potest amplius accipere: illud verò quanquam vi sentiendi & mouendi religatis neruis priuatũ est, tamen solutis vinculis potest eas recuperare. Viuit ergo, nã quod mortuũ est non potest reuiuiscere. Cęterũ si consortio eò quòd habet cum corde, etiã priuetur brachiũ, ligatis etiã arte-

rijs

rijs & venis, morietur, amissa tẽperie ac simul viribus omnibus, & vita. Sed neq; id, tẽporis momẽto, sed cũ soluta manifeste iam sit tẽperies quæ calido innato cõseruatur, quæ nõ posſit momento tẽporis solui. Imò verò posſis cũ his omnibus vehementer religatis veluti mortuũ corpus effeceris, illis festinãter solutis in vitã restituere. Id ita habere apertè intelliges, quod & præciso corde vidit Ga. in sacrificijs animalia vociferari, & ingredi. Quæ constat non interijsse (non enim agerentur motu animali) tamen præciso corde. Neq; ergo brachium repentè præcisum, momento moritur, sed vt tẽperies, & calor naturalis in eo corrumpitur. Vnde vt hoc quoq; obiter dicam) euidens mihi videor capere argumẽtum, esse in nobis præter rationalem animã aliam altricem quæ corpus ipsum informat, facitq; viuũ & idoneũ accipere vim animalẽ, quæ animæ rationalis est (nisi est etiã alia anima sentiens.) Nam in præciso brachio minimo illo tẽpore quo nondũ naturalis calor extinctus est, sola altrix superest. Nã rationalis vnica, cùm nõ sit per corpus ꝑducta ac extenta nõ posſit duo deiuncta corpora afficere. Itaq; manet anima altrix quæ nõ potest manere sine calore vitali, nec manente calore vitali, potest perire. Tunc demũ homo mortuus est, cùm facultates omnes quæ viuentis sunt amittit, quas, nisi pereunte priùs calore amittere non potest. Venit itaque omne mortis genus per vitium cordis. Quare rectè Galenus libr. septimo metho. capite vltimo dixit,

ſi neceſsitatem ſpectes cor eſſe membrum omnium præſtantiſsimum, aliter, ſi actionis nobilitatem, nam hac ratione eſt cerebrum nobiliſsimum. Verùm poſsit alicui videri falſum, quod modo diximus, atque oportere iecur vltimo mori, ac proinde intemperato multum corde poſſe viuere. Nam quod omnium primò generatur, videtur debere omnium vltimo mori, contrarius enim eſt reſolutionis ordo compoſitioni. At verò iecur generari ante cor indicat fætuum diſſectio. Sed hæc ratio etſi videtur probabilitatem per ſe ferre, non euertit veram aſſertionem. Non enim cor neceſſarium eſt reliquis omnibus membris ad vitam propter ſeipſum, ſed propter vim vitalem quam tribuit. Ea conſiſtit in calore vitali, iecur verò in fætu cùm nondum erat cor, erat quidem ſine corde, ſed non ſine calore vitali, hunc enim per venam & arterias accipiebat influentem à matre, verùm in perfectis hominibus non eſt vnde accipiat, corde exciſo, aut multum imtemperato. Quod verò Galenus in propoſitæ aſſertionis confirmationem addit, conſideratione indiget. Nam ſunt hæc verba, etſi nec ſentiendi actiones, neque eas quæ ab arbitrio procedunt retineat adhuc animal, quin nec nutriatur, veluti in latentibus euenit animalibus, nihilominus viuere ipſum poſſe quoad cor manſerit illæſum, haudquaquam negandum eſt. Primum omnium hoc non debet intelligi de facultatibus, ſed de actionibus. Nam totum animal fa-

cultatibus

cultatibus omnibus priuatur simul, actionibus non ita, sed potest carere hac ante illam, vt gratia exempli, dum viuit animal non potest carere anima altrice, quæ vis est alendi, tamen non nutriri aliquantulo tempore etsi viuat, vt per eam ægritudinem quam propter symptoma appellamus atrophiam, nihil habet veræ philosophiæ aduersum. Nam nutritio non est simpliciter ad vitam necessaria ac per sese, sed ad reparandum id quod perpetuò absumitur, mors verò non euenit per se, quia hoc non reponitur, sed quia illud assumitur absumptio non potest repentè fieri, sed tempore satis magno. Non ergo detractio alimenti potest inferre mortem repentè. Male ergo omnes Aristotelici vulgares quod de facultate Aristoteles asserit tertio de anima capite vndecimo, venitquê intelligendum, vt ego explicui, ad actionem transferunt affirmantes non posse id quod viuit nutritionem vel tantillum tempus intermittere. Producunt deinde argumenta quædam futilia. Cuiusmodi est illud: primus gradus animatorum est quod vim habet nutriendi, veluti reliquorum fundamentum, non ergo potest aliquo modo viuere quod hoc carebit. Sed argumentantur à facultate ad actionem. Quasi verò opus sit, vt quod potest ingredi, ingrediatur, ac non possit quod modo, sed & eam habere vim. Perperam etiam interpretes quidam Galeni vbi ego legi actiones sentiendi, & eas quæ ab arbitrio procedunt, legunt,

facultatem, cùm tamen Græce habeatur ἐνεργείας. Itaque Galenus rectè asserit posse quod viuit non nutriri, sed quod in exemplo innuit animalia quę latent in cauernis eo tempore non nutriri falsum esse puto. Nam vt Aristoteles obseruauit, atque octauo de historia animalium, capite decimoseptimo affirmat, pinguescunt eo tempore illa animantia adeò vt non possint se loco mouere, quod sine nutritione non continget. Nutriuntur profectò, quamuis cibum non capiant, succis crudis, quos interius continebant. Quod præter cætera profundus somnus atque longus indicat, per quem non possunt non agi multæ concoctiones. Itaque non admodum cautè Galenus quod non vescantur, nutritione carere affirmauit. Iam verò quod addit, & videtur sæpe multis deinde diebus aliquis neque intelligens nec sentiens nec motum habens tamen adhuc viuere, est proculdubio pręcipitata assertio, ac proinde falsa. Nam quo pacto videri possit semel nedum sæpe homo sine sensu & motu viuens vno die nedum multis deinde diebus, cùm qui sine sensu & motu est careat respiratione. (Est N. respiratio motus animalis), sine hac re verò, quòd ipse mox affirmat statim intereat animal? Nec si intelligas Galenum non quidem rigidè affirmare hæc, sed sine sensu & motu appellare eum in quo sola seruetur respiratio, possis illud à temeraria assertione vindicare. Nam qui fieri potest vt sæpe Gal. viderit apoplecticos homines

viuere

viuere multis deinde diebus cùm illa tam repentè iugulet nisi omnino sit leuissima? Certè cōcepit verùm sensum quem incaute falsa assertione confirmauit, ferebatur nonnunquam, quantum suspicor, impetu sermonis. Verus sensus is est, quem ante expressi. Fieri posse vt homo multis deinceps diebus viueret etsi sensu & motu priuatus esset nisi hanc priuationem consequeretur læsio cordis. Verùm id quidem re ipsa apparere falsum est. Nam fit necessario vt cor lædatur statim respiratus interceptione. Qua causa dormientes respirent reliquis omnibus musculis quiescentibus atque etiam per minorem apoplexiam dictum à me est supra.

IAM ex iocinoris quoque affectu mori accidit, sed alia ratione, inedia scilicet.

Vnde longiori temporis spacio, in huiusmodi affectibus vitam protelare possunt. Atque mori contingit nonnullus per aliũ quoque modum, vt in sincopa stomachi vitio eueniente, & vehementi dolore, & timore graui, & voluptate maxima. Etenim quibus vitale robur infirmum est, animi verò passiones ob imperitiam fortes, iis ani-

mæ essentia facilè dissolui potest, atque horum aliqui ob mœstitiam interierunt, sed non ilico, vt de superioribus diximus. At vir magnanimus neq; ob mœstitiam, neq; ob aliam aliquam animi ęgritudinem mœstitia fortiorem vnquam succubuit: vt pote cuius animæ robur validum est, passiones verò non adeò vehementes.

SCHOLIVM.

NON omnes qui vitio hepatis pereũt, præ inedia perire verùm est, sed eos tantum quibus illud præcipium mali caput est, quòd actione iecoris priuantur, vt qui atrophia vocato malo vitio iecoris laborant. Verùm qui præ inflammatione iecoris moriùtur, nõ inedia moriũtur. (Durarẽt enim plus tẽporis). Sed maligni morbi vi. De causis sincopes Gal. disputat satis diffuse lib. 12. meth. atq; à me lib. 5. controuer. multa disputata sunt, illinc ergo pete.

CAETERVM propria quoque passione cor laborare solet, vel ob simplicem intemperiem, siue inæqualis, siue

siue æqualis ea fuerit: vel inflammationem, vel erysipelas, idque dum fieri incipit. Illico enim antea quàm augebantur huiusmodi passiones animal corrũpitur. Atque has passiones rursus cardiaca sincopa sequitur. Quemadmodum quæ stomachi vitio fiũt sincopę, ad eas passiones. Quibus os ventriculi (stomachum nonnulli appellãt) infestatur, sequi solent. Verùm hæ consentiente corde veniũt porrò vtriusq; partis, tùm oris vẽtriculi, tũ cordis dispositiones, aut à forti duntaxat intemperie, aut venenoso humore, nonnunquam ab erysipelate, aut inflammatione, aut alio quopiam præter naturam tumore fieri solent. Igitur exiguæ quidem cordis intemperantiæ, pulsus arteriarũ, pro sua quæque natura variant: de quibus in libro de pulsibus iam dictum est. Maiores verò per proprias quidem similarium partiũ intemperies subitam mortẽ non inducunt, per eas verò quæ ad instrumentales partes pertinent,

pertinent, subito, enecare possunt: sed præcedentibus prius signis quibusdam, quorũ vnum ab Hippo. dictum est: qui sæpe & multum exoluuntur sine causa manifesta, hi repentè moriuntur. Est & alia passio, palpitatio videlicet cordis, aut per se eueniens, aut cum significatione quadã: quod in humore cor ipsum moueatur. Neq; enim mirum videri debet, tantam humoris multitudinem cumulari aliquando in ambiente cor tunica, vt ipsum, ne attollatur impedire possit. Quippe in animalibus dissectis vidimus plerumque plurimum humoris vrinæ speciem referentis, in eo, qui ipsum inuoluit, panniculo cõtineri. Etenim simiæ quædam cùm emaciari in dies videretur, eam tamen necessariis nostris negociis impediti secare in tempore non potuimus, post mortem verò reliquis corporis partibus omnibus illæsis inuentus est in ambiente cor tunica tumor præter naturam, humorem in

se

ſe continens qualem puſtulæ hydatides e-mittere ſolẽt. Atq; in Gallo quoq; vidimus aliquando cordis tunicam huiuſmodi ſcirrhoſo tumore affectã, perinde, ac ſi plures craſſæ mẽbranæ inuolutę altera alteri fuiſ-ſent: verũ in eo nihil humoris cõtinebatur. Vnde veriſimilis cõiectura elicitur, homines etiam ſimilibus poſſe paſsionibus infe-ſtari. Inflammato autem manifeſtè corde gladiatores vidimus, haud aliter quàm qui cardiaca ſincopa pereunt obiſſe. Igitur ſi ad ventrem cordis vulnus aliquando penetra-uerit protinus magno cùm ſanguinis fluore hominem mori neceſſe eſt: idque præcipuè ſi ſiniſtræ partis venter fuerit vulneratur, ſi verò non ad ventrem vſque pertingat, ſed in cordis ſubſtantia perſiſtat vulnus, ex ita affectis aliqui non ſolum ea die qua vulnerati fuerunt, ſed ſequenti quoque nocte viuere potuerunt: qui oborta deinde inflammatione extincti ſunt. Atque etiam hi

hi quãdiu vixerunt mentes cõpotes inuenti sunt. Vnde euidens testimoniũ sibi sumere potest ea secta quæ negat rationalẽ animæ vim in corde consistere, palpitatio autem visceris huius pluribus integra valetudine degẽtibus, tùm adolescẽtibus, tum adultis subitò, sine alio manifesto accidente eueni-re visa est, atque omnes eos sanguinis detra-ctio iuuit. Atque hoc accidente planè libe-rati sunt, qui post sanguinis missionem vsi sunt, victu & medicamẽtis, quibus esset ex-tenuandi facultas. Horum verò nonnulli, quos rursus huiusmodi accidens infestabat, simili curatione sospites euaserunt. Cæterũ noui quendam quotanis verno tempore hu iusmodi palpitationis accidente vexatũ, qui cùm per tres annos à sanguinis distractione se adiutum intelligeret, anno quarto, an-tea quam accidens ipsum inuaderet, sangui nem misit, idq; pluribus deinceps annis fa ciendo, idonea etiam post sanguinis detra-

ctionem

ctionē medicamenta adhibuit. At nihilominus hic quoque ante senectutē morte præuentus est, sicut & reliqui omnes, quorum alii quidem per acutas febres alii verò cùm sani degerent, affatìm sincopa perierunt intercepti. Quāuis vnus vel duo citra sincopam alia quadam mortis specie perierint. At verò sic patientiū magna pars ætatem agebant, quinquaginta quidem annis inferiorem, sed quæ quadraginta annos excederet. Porrò panniculus cor ambiens quomodocunque passio sit, nisi inflammatione infestetur, inter ignobiles partes reputatur. Quocirca ipsius dispositio per consensum ad cor transcurrit. Cùm enim ipse solus patitur, exemplo reliquarum omnium partium, quæ ad custodiam, & tegumentum cæterarum nobiliorum factæ sunt, nullū affert periculum. Cæterum nulla à corde spirandi difficultas oritur, præter eas quas in priori libro diximus, cùm de Dyspnœa

sermonem

sermonem haberemus. Etenim insuper calfactum spirationem effecit magnã & densam, atque celerem, ac calidum insuper spiritum reflat. Contra refrigeratum, exiguã reddit respirationem & raram.

SCHOLIVM.

DVBITET aliquis qua ratione nõ repugnat Ga. sibi ipsi dicens, maiores verò per proprias simplicium partium intemperies subitam mortẽ nõ inducunt. Per eas verò quæ ad instrumentales pertinent subito necare possunt, cùm lib. de diffe. morborum dicat intemperies omnes esse partium simplicium, compositarum verò morbos in compositione: vocat Gal. hoc loco intemperies pertinentes ad partes compositas, siue instrumenta, eas quæ non sunt nudæ, sed fiunt à succo aliquo, qui simul morbum in compositione facit, huiusmodi sunt tumores præter naturam omnes, & omnes obstructiones.

Cùm tanta sit cordis necessitas ad vitam vt vitalis facultatis sedes sit, & vitalis spiritus contineat, non mirum, si neque vlcera neque inflammationes possit sustinere, sed neque mirum est posse per diẽ & noctem viuere animal vulnerato corde, nisi vulnus penetret in ventriculos cordis, non enim spirat

repentè

repentè vitalis illa flamma (ſpiritus & tenuem ſanguinem intelligo) niſi penetret, atque vt noxa citiùs in caua cordis penetrat, ita citiùs vitale robur extinguitur, vt non careat probabilitate quòd multi venatores affirmant, citiùs expirare animam ceruos & ſues, atq; talia animãtia, ſi ſagitta veneno intincta pulmoni infixa ſit, quàm ſi cordis carni, delato ſcilicet celerius veneno ad cordis caua.

CAP. II.

Relectiuncula.

Diſſerit hoc capite Gale. de morbis ad thoracis ipſius partes pertinentes, docetque diſtinguere veram pleuritidem à non vera, ac dignoſcere, an in muſculis inter coſtas conſiſtat inflammatio, an in membrana ſuccingente coſtas. Docet etiam qua ratione ſuccus eò loci in inflammatione concluſus, & pus quòd eſt intra thoracem poßit tußi reijci per os, ac refutat de ea re ſententiam Eraſiſtrati, proferens illius verba.

AT QVE huic quoque parti, vel primario patiẽti, vel aliis conſentiẽti. Quemadmodũ reliquis omnibus paßiones quædã ſuperueniũt, quas reſpirationẽ lędere neceſſe eſt. Quippe propriũ reſpirationis organũ eã eſſe iã demon-

ſtratum eſt. Igitur vbi dolorificis paſsionibus moleſtatur, exiguã denſamq; edit reſpi rationẽ, veluti cõmentationibus de difficul tate ſpirationis oſtẽdimus. Id verò & vicinis quoq; partibus, & iis quæ ſimul mouẽtur paſsionibus euenire ſolet. Nã diximus anteà de ſpinæ paſsionibus, reſpirationẽ interdũ lædi, thorace propia paſsione nequaquã laborãte, ſed vel neruo quopiã à ſpina procedẽte, vel ſpina ipſa patiente. Earũ verò, quæ propriè ad thoracẽ pertinẽt paſ ſionũ, quędã in ipſius muſculis quędã verò in mẽbrana ſuccingente coſtas conſiſtunt. Nã de his paſsionibus quæ vel in cute, vel in coſtarũ oſsibus cõſiſtũt, hic agere nõ pro poſuimus in quibus locus patiens ſenſibus ſubiiciatur. Igitur cùm ex muſculis alii ſpa tiũ intercoſtalia vocata repleant, alii verò extrinſecus extendãtur, dolorificę externorũ muſculorũ diſpoſitiones, vt vlcera, contuſiones, abſceſſus, eryſipelas, inflammatio, haud

haud difficulter à medicis manũ adhibentibus discernũtur. At intercostalibus musculorũ inflãmationes eorũ maximè, qui in ima pte cõsistũt (duo N. vt scitis sunt huiusmodi musculorũ genera) tactu cõsequi nõ possumus atq; hi grauiori, quàm externi dolore cruciãtur, ac fluxionẽ, quæ inflãmationẽ induxit, at interna per eã quæ costas cingit, membranam transmittũt, quàm tunc pariter cùm ipsis inflammare necesse est. Veluti rursus vbi ipsa aliquando primaria passione infestatur, intercostalium musculorũ partes internę, similiter ei consentiunt. Verùm exquisita pleuritis fit, vbi cingens costas membrana primaria passione laborat. Proinde dolor, vel ad iugulum, vel ad præcordia peruenire potest: ad iugulum quidẽ superioribus eius partibus patientibus: ad præcordia verò vbi inferiores patiũtur. Atque vehemẽs quoq; febris huiusmodi inflãmationẽ perpetuo sequitur, quia sedes pa-

tiẽs,& parum diſtat à corde,& cùm pãnicu lo ipſum inuoluẽte, ac ſepto trãſuerſo cognationẽ habet. Cæterùm patiatur nè magis cingẽs mẽbrana, an muſculi ipſam contingentes, à pulſibus inditiũ petere oportet. Nãq; muſculi minus, cingẽs verò mẽbrana magis & tẽdit, & indurat arteriã. Vt in peripneumonia nulla penitus apparet, huiuſmodi durities. At effuſa in ſpaciũ thoracis ſanies in aſperas arterias pulmonis trãſſumitur, deinde tuſsiẽdo excreatur, qualis ſit, qui inflãmationẽ fecit, humor, declarãs, an videlicet bilioſus, aut melãcholicus, aut pituitoſus, aut cruẽtus. Etenim ſi bilis abundat, pallidũ, aut flauũ, ſi atra bilis nigrum: ſi pituita ſpumoſum & cãdicãs: ſi ſanguis, rubrũ ſputum reiicitur. Quòd verò tuſsiendo ex thoracis ſpatio aliquid interdum ſpuatur, facilè intelliget is qui eas diſpoſitiones cõſiderauerit, quibus ab exterioribus, ab intima pectoris vlcus penetrare contingit, ſiue id

ob

ob vulnus non cōglutinatū eueniat, siue ob magnum abscessum vtrinq; éruptum, vel perinde dissectū, ac si externas duntaxat par tes afficeret, facta deinde sectione, inueniatur cingēs costas membrana erosa, aut costa ob sphacelum (id est cariem) excisa, aut eò quòd medici cingentem membranam, vt pote erosam, putrescentémq;, seruare illæsam non potuerunt. In omnibus iam propositis dispositionibus, si aqua mulsa in thoracis spacium infundatur, mox tussiēdo expuitur, laborans ipse aquam mulsam esse, ex sapore depræhendit. Quo pacto autem hoc fieri possit, atque per quos meatus ipsa in asperam arteriam ingrediatur, perpendere debet is, qui errorem illum in quem multi in causæ inuestigatione inciderunt, effugere voluerit: ii namque ex thoracis spacio in pulmonem quippiam recipi, impossibile esse iam sibi persuaserunt, fortasse ita se sentire simulantes, ne videantur de re quapiam

piam dubitare. Cæterùm credere oportet huiuſmodi fieri tranſſumptionem: quippe per vulnera haud obſcurè apparet. Dein de quo pacto ea fieri poſsit, inueſtigare, vt quum inuenerimus, animo ſimus quietiori. Sed inter quærendum, quandiu nihil nos inueniſſe putauerimus, ruditatem potiùs noſtram accuſare, quàm veritatem ipſam negàre debemus. Atque videmus etiam conglutinatis cruentis vulneribus, in ſputo notas quaſdam fluentis ex vulnere cruoris, ad ſpatium quod inter pulmonem eſt & thoracem. Præterea ſuppurati in hoc ipſo ſpatio pus cõtinere, & ipſum ſpuere haud obſcurè videntur. Atqui rationi conſentaneum eſt, vt eodem modo tùm cruor, tùm pus ex thorace ſpuatur. Quorum viam inquirens Eraſiſtratus incredibilia quædam ſcripſit in eo libro, cui titulus de Sanguinis eductione eſt, ſub hac verborum ſerie: Via autem per quam incedunt, ea quæ ab iis

ſedibus

ſedibus reiiciuntur, huiuſmodi eſt: Ab ea arteria quæ ſpinæ adiacet, vaſa quædam ad vtrunque latus, tam dextrum, quàm ſiniſtrum ſimiliter procedunt deinde in loca vicina, multiplici diuiſione diſperſa, tandem adeò euadunt exigua, vt ſenſum lateant. Quum itaque ſanguis in huiuſmodi arterias inciderit, nonnunquam per concauam arteriam, ad loca quæ circa pulmonem ſunt, atque ad eos nexus per quos pulmo apud ſpinam arteriæ coniungitur, aſcendit. Quippe ea quæ huc inciderint, hac via ad pulmonem aſcendere ſolent. Verùm quomodo ex pulmone deinde reiiciantur, anteà dictum eſt. In his verbis manifeſtè declarauit Eraſiſtratus, eas arterias quæ à magna arteria ad ſingula intercoſtalia loca procedunt, per ora quæ ad inflammatam partem perueniunt, ſanguinem ſuſcipere, ipſumque ad magnam arteriam, quæ à corde orta, per

ſpinam extenditur, referre, atque ab ipſa rurſus, ad ea loca quæ circa pulmonem, ſunt, tranſitum fieri. Sed neque modũ quo huiuſmodi tranſitus fiet, neque viam explicauit. Verùm deinceps ſcripſit. Atque per eos nexus, per quos pulmo arteriæ circa ſpinam adhęret: fit enim (inquit) hac quoque via, eorum quæ inciderunt in pulmonem, aſcenſus. At quomodo & per quæ conceptacula id fieri poſsit, non oſtendit. Proinde manet adhuc eadem quæſtio nihil planê ad ipſam diſſoluendam afferente Eraſiſtrato. Quamuis vt in cæteris libris omnibus, ita in hoc ipſo, de ſanguinis eductione, perſpicuam pollicitus fuerit interpretationẽ. Quocirca multò magis vitioſum quiſpiam huiuſmodi ſermonem reputauerit, vt pote qui ipſi quoq; Eraſiſtrato fuerit ſuſpectus. Apparet itaq; ex induſtria eũ voluiſſe obſcuris vti ſermonib9, vt aliquid dixiſſe videretur, cũ nihil diceret. Atq; hoc in loco,

quæſtionis

quæstionis enarrationem dereliquit. Nam quomodo sanguis ex lateribus quidem ad magnam arteriam perueniat, manifestè declarat. At quomodo rursus ab hac ad eas sedes, quæ circa pulmonem sunt, vt ipse dicebat, ascendat, haudquaquam exposuit. Constat etiã ex eo quod dixit, loca quę circa pulmonem sunt, cùm dicere pulmoné potuisset, eum haud inuitũ sermonis obscuritatem affectasse, id quod postea declarauit, dicens: ex pulmone auté quomodo ad eductionem ascendat, iam anteà dictũ est. Perinde enim ac si in pulmonem ex magna arteria sanguis iam delatus sit, quomodo inde reiiciatur, velle nos admonere videtur. Quod verò de expuitione quæ ex pulmone fit, iam anteà dictũ sit, non ignoramus, ac perspicuam fuisse enarrationem testificamur. Verùm optaremus vt de ea, quæ ex magna arteria in pulmonem fit, transsumptione dixisset. Quemadmodum cùm inquit,

quit, per eos quoque nexus per quos pulmo arteriæ apud ſpinã coniungitur, fieri circa pulmonem ſanguinis reiectionem. Nec hîc quidem quos nexus dicat declarauit. Etenim ſi vel ex membranis vel fibris conſiſtant, ad ſanguinis in magna arteria contẽti, in pulmones delationem nihil conferũt. Quippe neceſſe eſt ex arteria oriri vaſa quædam per quę ſanguis in pulmonẽ trãſferatur, quemadmodũ Eraſiſtrati ſecta hoc ipſum per arteriã pulmoni ſubſtratã fieri autumat. Huius enim arteriæ extremę partes, & quidem exiguæ, ad aſperã arteriam tranſire videntur. Atqui ipſa quoq; ex magna arteria, anteà quàm ad ſpinam perueniat initium ſumit. Itaque duplici quadam ratione, Eraſiſtrato ab hac arteria auxilium ſuppeditare conantur ſectæ ipſius profeſſores. In præſentia quidem ad ſanguinis ex thorace eductionem, alibi verò ad inflammationis in pulmone generarionem, nã & hanc

hanc obiiciunt eis, qui aliter sentiunt, vt potè quam ita, vt Erasistratus docuit, fieri sit impossibile. Namque vbi docet quomodo fiat inflammatio, putat incidentem in arterias sanguinem, spiritui, qui à corde deferatur, obuium fieri, atque sic ad extremas arteriarum partes repelli, nisi vulneratæ aliquando quædam arteriæ, vacuato ex ipsis per vulnus spiritu, ex ea quæ ad vacuatum spiritum fit sequela, sanguinem suscipiunt. Hac itaque rarione non posse fieri inflammationẽ in pulmonis arteriis dicunt. Quippe si aliquando sanguis in eas inciderit, nulli ipsum spiritui obuiare, quod in solas pulmonis arterias, nullum à corde ferre spiritum Erasistratus contendat, quamuis reliquas arterias omnes à corde spiritum suscipere fateatur. Verùm è contrario, ipsas cordi spiritum suppeditare, quem per inspirationem ab asperis leues arteriæ suscipiant. Hanc igitur arteriam, quæ à maiori

arteria ſpinæ incumbenti, in pulmonẽ fertur in inflãmationem in extremis partibus ſuſtinere, atq; vt ſanguis ex thorace reiiciatur, efficere dicũt Eraſiſtrati ſectatores. Sed inflãmationis rationẽ hoc in loco tractare nõ propoſuimus. Cæterũ quod ex magna arteria, in pulmonẽ ſanguinis tranſſumptionem fieri Eraſiſtrati ſectatores dicunt à veritate deuiare videtur, imprimis enim ſanguinẽ ex intercoſtalibus locis in magnam arteriam ferri impoſsibile eſt, quippe à ſpiritu, qui à corde per magnam arteriam ad hæc loca tranſmittitur, repulſus illico reuertetur. Si conceſſerimus autẽ hoc ita fieri, ac demus in magnã ipſum arteriam deferri multò abſurdior ex Eraſiſtraticæ ſectæ fundamentis ſermo euadet, etenim ſpiritũ ſaluantem incurſionis impetum, à corde in hanc arteriã expreſſum, in totũ deferri corpus, per ortas ab ipſo arterias autumat, perinde ac ſi ex vna arteriæ conſtrictione ſpiri-

tus

tus ad extremas pedũ partes peruenire poſ-
ſit, veluti à vehementiſsimo vento, delatio
nis celeritate fieri putans. Quod verò tanta
vehementia, ſanguinẽ in magna arteria cõ-
tentum, ad quãlibet corporis partem non
impellat, impoſsibile eſt. Neq; vlla ratione
dici poteſt, ipſum in vnã arteriã quę in pul-
monem feratur cõpelli: ita enim is impetus
mentis ſit particeps, atq; intelligat, qua via
quàm facillimè vacuari poſsit. Idipſum ve
rò rurſus pugnare videtur, cũ præſenti ſer-
mone qui ſanguinẽ quàm celerrimè vacua
ri per aſperam arteriã concedit. Nam ſi tã
facilis eſt per extremas harũ arteriarum par
tes tranſitus, vt incidens in ea ſanguis, tã ce-
leriter vacuetur, fieri nõ poteſt vt impactꝰ,
inflammationem excitet: eò quòd impingi,
& excidere, inter ſe ſunt contraria. Id ve-
rò multò maiori admiratione dignum eſt,
quod cum Eraſiſtra. quam diligentiſsimè
deinceps de puris vacuatione conſcribat, ſi-
ue

ue id in pleuriticis, siue in suppuratis contineatur, ipse pugnam hanc, qua videlicet sermones eius, tùm nobis, tûm reliquis hominibus omnibus inter se certare videntur, nõ intellexerit, ea facilè depræhendetur, si sermoné eius, qui ad verbũ sic se habet, hic subscripserimus. Atque in his ipsis passionibus, plurimi interdũ puris excretio fit: causa, venarũ natura est, quã si perpendere oportet: magna quędã vena excorde nascitur, adiacẽs spinæ, ac in eo loco, vbi à vertebris septum trãsuersum nascitur, finẽ accipit, ab hoc verò, venæ quæ ad latera extensæ sunt, atque arteriis adiacent, oriri videntur. Igitur cùm vel vlcus, vel abscessus, in his locis euenit, multũ puris congregans, id quidẽ haud facile ad spatiũ quod inter latera & pulmoné est, effundi potest. Quod succingens latera mẽbrana neruosa est, & fortis, ac diuidi contumax: proinde coërcetur ad vasa mẽbrana intrinsecus subiecta. Cum itaque tenuis,

nuis magis, ac imbecillior vena ſit quã arteria, hæc vaſa priùs diuiduntur quã ipſæ arteriæ, atque per has diuiſiones, pus effunditur in venas : per inferiores verò ſedes pus deiici non poteſt, quia ad eas venarũ natura non peruenit, ſed finẽ ſortiũtur, vt dictũ eſt, circa ſepti tranſuerſi ortũ. Cũ ſemper autẽ continuæ ſedes repleantur, vt per ſuperiores meatus exitum capiat neceſſe eſt. Perpẽdenda igitur eſt actio, quã pulmo inter reſpirandũ efficit, ac quomodo, tùm ſpiritum tùm humores, & attrahit, & expellit, quippe eodem modo pus à lateribus ad pulmonem aſcendere ſolet. Sed quomodo demũ à pulmone reiiciatur, anteà dictũ eſt. In hoc ſermone quod pus in venas tranſſumptum eſt, non poſsit ad loca, ſepto tranſuerſo inferiora peruenire, rectè ab Eraſi. dictũ eſt, vt potè vena, quæ octo inferioribus thoracis coſtis alimentũ præbet. Non enim omnes alere poteſt, ad ſeptũ tranſuerſum peruenientе

ente:neque enim in pręsentia contẽdere velim, an exigua aliqua eius particula inde exiliat. At quomodo huiusmodi pus expuatur, neutiquã dicere aggressus est: similiter nec sectatorũ eius quispiã. Neq; enim quẽadmodum arteria quandam à magna deductam in pulmonẽ ferri affirmant, ita de vena dixerint, etenim arteria, tametsi non manifestè in viscus ipsum ramis distribuitur, ei tamen subterni, atque ad asperam vsque alteriam ramusculos emittere videtur. Verùm à magna vena, quæ spinæ incũbit, venam aliquã in pulmonẽ transire, neque nos vnquam vidimus, neque dissectorũ quisquã scripsit: ac nec Erasistratus quidẽ id affirmare ausus est. Quippe inter omnes conuenit, quod à dextro cordis ventriculo, per vnum duntaxat vas, pulmo sanguinẽ recipit. Oportet igitur pus quod à costis in eã venam, quæ spinæ adiacet, imprimis quidem peruenire ad cor, deinde ad venam quæ ab

hoc

hoc orta in pulmonẽ transit, postea ex hac in asperas arterias, quæ per ipsum dispersæ sunt trãssumi: postremò tussi indigere quæ scilicet ipsum vsq; ad os efferre possit. Quo autem pacto puris sanguini permixti, ab ipso fiat secretio, tanquam exiguum quippiam ac vulgare, & quod ad vniuersam ipsius rationem firmandam parum conducat, præteriens dixere neglexit.

SCHOLIVM.

OMNIA intestina mouentur simul cum septo transuerso ad respiratum, vt hac ratione inflammatio etiam in illorum aliquo, consistens, possit respirationem paruam & crebram facere. Et vt respiratio, quantum ego opinor, ad descensum ciborum, & delationem non parũ conferat. Musculi thoracis sunt duplices, quidã habẽtes principiũ extra thoracẽ & in thoracẽ ipsum delati ac inserti, venientis ex lumborũ vertebris, ex collo, ex clauicula & spatula, quidam à costis ipsis nati, & in ipsas costas inserti per spatia media, qui propterea, intercostales appellantur. Horum etiam sunt quidã externi, quidam interni, nam alij alijs substant. Omnes musculi thoracis sunt expositi tactui, vsq; adeò

vt cùm inflammati ſunt, compreſsi doleant, præter intercoſtales. (Nam duo: muſculos qui interius ſunt triangulorum formas referentes,) ſoleo ego intercoſtalibus internis annumerare.

NAM neque hoc dicere quiſquã poſſit, ſanguinẽ qui continetur in ea vena quæ circa ſpinam eſt, ad cor referri. Nam contrarium prorſus dicendum eſt venam hanc à dextra cordis auricula oriri, ac ſimul cum ipſa ſanguinẽ commeare partes omnes thoracis circa octo coſtas nutrientẽ, etenim ſuperiores quatuor, non ab his, ſed â vena ad iugulũ aſcendẽte, quæ à medio loco inter cor & iugulũ exoritur, nutrimentum ſuſcipiunt. Præterea & hoc quoque non minus abſurdum ad Eraſiſtrati verba ſequitur. Nam pus quod à ſupernis quatuor thoracis coſtis, in concauã venam refertur, maximè quidẽ ad eas venas ducetur, quæ ad ceruicem & ſcapulas, & caput, & manus, imò potiùs ad vniuerſas animalis partes perueniunt. Hæc

ſunt

ſunt ferè abſurda quæ ad Eraſiſtrati ſcripta ſequi videntur. Accedit ad hæc, quod cauſam in hac perpenſione penitus non attigit: dicens enim, non facilè pus effunditur in ſpatium, quod inter coſtas eſt & pulmonem, qnia ſuccingens coſtas mẽbrana neruoſa ſit, & fortis, atq; diuidi contumax, pus aliquando in hoc ſpatium effundi poſſe, non negauit: quippe qui neruis ſuis non facilè addiderit. Debuit ergo dicere id quanquam non facilè, tamen aliquando fieri, deinde viam oſtendere qua ſuppurati pus ſpuere poſsint. Vt enim ex his non paucos perire, ita & alios quamplurimos ſeruari vidimus. Quorum ſi quis per ſingulos dies recti puris quantitatem collegerit, interdum ſex, aut octo heminas interdum decem, atque interdum plures tantam ſummam æquare inueniet. Ceterum id quòd quam creberrimè dicere conſueui, nunc quoque dicam, quod mul-

ti medici rerûmque manifestè videntur causam reddere nequeuntes, eas esse omnino negant, quamquam (vt dixi) omnes quotquot in thorace vulnerati sunt, iniectam per vulnus aquam mulsam, illicò expuere solent. Nonnulli etiam medendi modo & qui cruentis adhibetur & glutinatorio dicto haud paucis perforationibus curati, imprimis quidem dierebus purulenta quædam expuunt, nisi rectè ac exquisitè, vniuersus sanguis per vulnus (quatiendo videlicet hominem qui sic vulneratus est) fuerit effusus. At verò membrana costas succingens & valida est, & neruosa, ac diuidi contumax. Sin autem moles, adde sermoni etiam membranam pulmonem ambientem eandem cum illa naturam habente: eóque liquores in vacua thoracis infusus hæc quidem non transmittit, illa non transsumit. Itaque ad eundem modum dices cutem membranis esse

multo

multò fortiorem, atque craſsiorem in fra-
ćturis oſsium callo obducendis ſanguineũ
humorem, quominus per ipſum penetran-
do egrediatur prohibere poſsit: Hunc ta-
men in nonnullis videmus adeò copiosè
effundi, vt tota etiam ligamenta poſsit ir-
rigare. Quòd cùm ita fieri videamus, i-
dem haud abſurdè per tenues quoque mẽ-
branas fieri fatendum eſt. Atq; ſatiùs fuiſſe
Eraſiſtratum non de hac re dubitare, ſed
id potiùs abundanter intelligere, quomo-
do humor inter thoracem & pulmonem
contentus, in aſperas pulmonis arterias re-
cipiatur, ad læues verò arterias, atque ad
venas, peruenire non poſsit. Nam & ipſo
Eraſiſtrato autore, tria hæc vaſa ſimul
extenduntur, atque ſimul diuiſa termi-
nantur ſuo extremo quodlibet ore, in ad-
iacentem pulmoni membrana. Cùm er-
go tria hæc ora inter ſe proxima ſint, cur
in vnum duntaxat fiat tranſſumptio, quæ-

rere debuit Erasistratus. Nam longè præstantius erat ea quæ fiunt, quomodo fiant quærere, quàm quòd fiant negare. Quanquam neque dubia neque inuentu difficilis, mihi videtur, eorũ quæ in thorace continẽtur, in pulmonem receptio, quæ quidẽ in asperæ arteriæ partibus extremis fieri potest, quippe quæ non adeò angustæ sunt, vt leuiũ arteriarũ atq; venarũ partes extremæ, Atque quòd magna ex parte asperarũ arteriarum essentia, cartilago est, quæ concidere atque concludi omnifariam non potest: quòd etiam earum, quam duorũ vasorum reliquorum, ora multò sunt ampliora. Cùm igitur ipsorum circa pulmonem diuisiones numero sint æquales: rationi consentaneum est, asperæ arteriæ veluti ramos, reliquorum duorum generum partes, proportione superare. Id verò manifestè apparet per visceris ipsius dissectionẽ, nã vicina quæquæ vasa eandẽ inter se seruãt

in

in magnitudinis excessu proportioné, quá ab initio maximè eorú partes habere cóspiciuntur. Hæc sunt quæ dicere debuit Erasistratus, ac deinceps, vtrú inspirationis, an respirationis, an quietis tempore pus ex thoracis spatio in pulmoné recipiatur, explicare: ac deinde cú id neq; per inspirationé, neque per quieté fieri docuisset, ostédere ipsú spirationis tépore recipi: id q facillimú erat demóstrare, ei cui prius persuasú esset, respirationis actioné ad thoracé ptinere, pulmone nullá propriá habéte motioné, quippe p consequentiá dilatato thorace pariter attollitur: eo verò cóstricto ipse spógiarú exéplo quas manibus exprimimus, in se se residere solet. Etenim hoc pacto p magna vulnera fibra ipsius per vulnus pcidere videtur. Verú citra vulnus, thorax vehemeter cóstrictú humoré q in eo spatio q inter ipsú, & pulmoné est, cótinetur in asperas ipsius arterias comprimédo cogit, nec credas velim, huic

orationi vehementer frustrâ fuisse insertũ, nisi enim vehementer admodũ, thorax pulmonemex omni parte comprimit, humor in asperarũ arteriarum ora recipi non poterit. Quamobrem natura, quo robustior fieret expresśio, tusśi vocata, donauit animalia. Quæ cùm naturale sit accidens, & sternutamentum, & singultum, & nauseam, similitudine quadam imitatur, de quibus in libro de causis accidentium satis dictum est. Verùm quia viribus opus est, quibus huiusmodi accidens naturale excitetur, cõtingit creberrimê per suppuratas pasśiones, mori laborantes, prostratis anteà viribus, quòd à validisśima thoracis constrictione eadẽq; celerrima, tusśis excitatur, atque vires imbecillæ, neque validæ neque celeriter agere posśunt. Ergo de spuitione quæ ex spatio thoracis procedit, satis fuerit hæc dixisse, redeamus igitur rursus ad eum quẽ ab initio proposuimus sermonẽ.

Sanè

Sanè quę in ſuccingente coſtas membrana, ac muſculis illi continuis, fiunt inflammationes morbum quem lateralem vocant efficere ſolent. Huius accidentia inſeparabilia ſunt: febris acuta, dolor, perinde ac ſi locus vel intēdatur, vel pungatur: ſpiratio frequens, & exigua: pulſus paruus, arteriam & duram & quodammodo tenſam indicans: tuſsis magna ex parte cum ſputis coloratis, nonnunquam verò ſine his. Has incoctas pleuritides nominant, quæ vel celeriter hominem rapiunt, vel longo temporis ſpatio finiuntur. Ac dolor modo ad iugulum, modo ad præcordia peruenire videtur. Sunt præterea alii laterum cùm febre dolores, per quos ſpirationem exiguam reddi neceſſe eſt, ſed nullum redditur ſputum, vt in ea re nihil à pleuritide ſine ſputo conſtante, differre videatur. Verùm hi facilè ab illis diſcerni poſſunt. In his enim nulla omnino tuſsis eſt: illi verò qui ſine ſputo pleuritide laborant

laborant, ſicca tuſsi moleſtantur: deinde quod neque tenſionem, neque duritiem vllam refert pulſus: poſtremò quòd nõ æquè acuta febri laborant, neque adeò difficulter ſpirant. Sunt etiam nonnulli, qui perſſo extrinſecus inflammato loco dolere ſeſe fatentur. Atque ii per ſputum non purgãtur, quia ab initio nihil eius ſucci qui inflammationem excitauit, ad thoracis ſpacium peruenire ſolet. At concocta inflãmatione, niſi pus prius diſcutiatur, ad cutem vſque attollitur atque inciditur.

SCHOLIVM.

VENAM ſine coniuge appellat hoc loco Gal. venam quæ circa ſpinam eſt. Nam hæc nutrit partes circa octo coſtas inferiores. Verùm illa non oritur, quòd Gale. videtur inuere à dextra auricula cordis, ſed à caua, ſupergreſſa iam cor, neque putes velim Gale. negare ſanguinem eum qui continetur in vena ſine coniuge poſſe retrocedere verſus cor. Nam non dubium eſt poſſe illum præter naturam ita ferri, neque enim verum eſt, vt alibi oſtendimus

quòd

quòd quidam commenti sunt, esse inquam ostiola quædam à natura, principio venæ illius affixa quo-minus quicquam ab ea recurreret. Quid ergo est quòd Gale. dicit? Certè nihil aliud, quàm sanguinem non solere secundum naturam à vena illa versus cor ferri, sed contra rursus venam illam ferri. Nam vtitur verbo illo πεφυκέναι, id est secundum naturam fieri aut contingere.

CAP. III.

Relectiuncula.

Docet toto hoc capite paraphrenitidem, quæ ex inflammatione septi transuersi ortum habet à vera phrenitide, quæ est cerebri affectio propria, distinguere. Fit ea distinctio per respirationem quæ in phrenitide est magna & rara, & in inflãmatione septi diuersa, ac inæqualis: & per signa antecedentia vtrumque malum.

TERMINVM quo thoracis pars inferior finitur, antiqui phrenas (id est mentem) appellauerunt: siue simpliciter de ipsis in animum venerit, siue (vt aliqui putant) quia eo inflammatione affecto, mens quoque lædatur.

A' Platone autem diaphragma vocari incepit: qui ſanè & ipſe aliis veteribus ſimiliter, phrenas appellauit. Putat autem hunc in animalibus vſum habere diaphragma, vt irascibilem animæ vim in corde contentã abs appetitoria, quæ in iecore ſedem habet, ſepto diſtinguat. Poſteà Medici neglecto priſco nomine diaphragma ipſum appellare conſueuerunt. Id quod in dorſali quoque medulla eos feciſſe conſtat. Quippe huic quoque hoc propriæ ſubſtantiæ nomen medulla eſt, quemadmodum inſtrumentum cuius nunc mentionem fecimus phrenes nuncupantur. Verùm quo clarior eſſet dignotio, illi dorſalis, quemadmodum & ceruicalis, & ſpinalis, atq; lumbaris, cognomenta addiderunt. Poſteà ferè omnes ſimpliciter dorſalem appellare conſueuerunt, Sic in præſenti quoque propoſito, phrenũ nomine reiecto diaphragma (id eſt ſeptum traſuerſum) nominare magis placuit. Ariſtoteles

ſtoteles autem hanc animalis particulam, ſuccincturam appellat, neſcius ipſam magnæ ac perquam neceſſariæ actioni, in animalibus eſſe deputatam, quippe quæ ſpirationis ſit inſtrumentum.

SCHOLIVM.

MVLTI philoſophorum vt refert Ariſt. 3. de partibus animalium. Putauere mentem, aut vim ſentiendi reſidere in ſepto tranſuerſo, hancq; eſſe cauſam qua ij qui inflammatione huius membri laborant, delirant perpetuò. Cæterùm neq; Plato, neque Ariſt. ita ſenſere, ſed Plato vim ſentiendi in cerebro, iraſcibilem in corde, concupiſcibilem in hepate. Ariſt. Has omnes in corde collocauit. Proinde Plato de huius partis vſu ita diſſeruit. In pectore igitur mortale genus animę poſuerunt, cũq; id naturaliter partim melius partim deterius eſſet, diſpoſuerunt rurſus thoracis capacitatem, decernenteſque ſedem tamque virorum alteram, alteram fœminarum. Cartilaginem enim quandam, nomine diaphragma, quòd etiam phrenas vocāt, inter hæc mediam interiecerunt. His verbis conſtat Platonē non alium vſum ſepto trāſuerſo adſcripſiſſe, quàm vt ſepararetur mortalis animæ pars ignobilior, quę eſt

est in hepate, à nobiliori, quæ est in corde. Arist. 3. de partibus animalium. cap. 10. de huius partis, vsu ita scripsit. Habent hoc omnia quæ sanguinem obtinent æque, vt cor & iecur, cui9 rei causa est, quòd ideò habetur, vt sedem cordis à vētre dirimat, videlicet vt animæ sentientis origo inoffensa seruetur neque facilè occupetur exaltatione cibi, & caloris aduentitij copia. Hæc verba apertè indicant Arist. non minus quàm Platonem septi vsum huic membro dedisse, atque ambo eodem modo sensisse de particulæ vsu, esse scilicet eam ad separandum ignobiliorem à nobiliori parte, præterquam quòd in reliquis obseruant suis placitis consequentia, loquūturque cōsentanea. Scilicet Plato, vt qui irascibilem in corde consistere, cōcupiscibilem in iecore putat, partem animæ nobiliorem ab ignobiliori dirimi: Arist. vt qui omnes animæ partes principes in corde collocet, sentientem animæ partem ab officinis alimenti ventre inquam, & hepate separari, ne vapore & calore lędatur, affirmat. Verùm vterq; omisit maximum particulæ vsum: nimirum septum transuersum est instrumentum proprium respirationis. Estque musculus quidam, quo solo subleuato & depresso modo flabeli agitur respiratio naturalis. Quòd non intelligentes illi philosophi vocabāt nunc membranam, nunc cartilaginem. Est tamen neque membrana, neque cartilago, sed musculus quanquam formatione & positu ab alijs musculis, nonnihil discrepet. Confert itaque ad respirationem, vt est

est instrumentum motus, sed & alia ratione confert ad respirationem, vt est septum nam aliter non esset thorax conclusus vndique, quare non magis egi posset in illo respiratio, quàm reciproce aër trahi & pelli potest follibus dirruptis, aut si totus etiam venter in cauo respirationis contineretur, agerentur huc & illuc, & contorquerentur, mouerentúrque violentius, quàm par erat, intestina, vesica, & omnia viscera.

IGITVR non immeritò cùm afficitur spirationem lædit: vt suprà cùm de spirandi difficultate ageremus, diximus: vbi proprias eius passiones vnà cũ his qui per consensum cum spina & neruis ab ea exortis in ipso fiunt tradidimus. At verò nunc eas passiones, qui superne consentient principio, ei adueniunt, perstingamus. Igitur anteâ quàm aliquis deliret, frequentem ac exiguum: infestante verò iam delirio, multa varietate inæqualem spiritum reddit: vt in libris de Spirandi difficultate iam dictum est. Fiunt etiam desipientiæ, & his qui ore ventriculi malè habent, & ardentibus febribus,

bribus, & pleuritide, & peripneumonia, quæ verò ob ſeptũ prope phreniticos ſunt. Quippe per cæterarum partium paſsiones, atque per febres ardentes delirium mitigari ſolet, quoties morbus declinare videtur. At phrenitidis propria, præcipuáq; nota eſt, ne in declinatione quidẽ febrium delirium quieſcere. Neque enim per conſenſum duntaxat, ſed huiuſmodi morbo cerebrum afficitur, ſed propria primariáque affectione laborat, atque proinde paulatim accidere, quieſcere verò neque ſubitò, neque affatìm ſolet, vt in his partibus quarum nuper mentionem fecimus: ac anteà quàm inualeſcat, præcedunt ipſum accidentia nó pauca. Eáque omnia phrenitica indicia vocantur, quæ ab iis quoque, qui me præceſſerunt ſcripta ſunt. Videas enim aut vigilias, aut quoſdam ſomnos manifeſtis imaginibus conturbatos antecedere. Nam interdũ vigilias pręcedere, ſiue etiam ſomnum manifeſtis

nifestis imaginibus turbatum, vt clament nonnnulli, & exiliant videre est. Interdum verò irrationalis accidit obliuio, vt laborantes aliqui cùm matellam petiuissent, meiere tamen neglexerint. Aut cum lotiũ emitterent, matellam ipsam, haud quaquã prodere meminerint. Interdum maiori cũ tumultu, aut temeritate respondent, præsertim vbi aliquis anteà fuerit mansuetus. Atque ii omnes exiguo vtuntur potu. Spiratio ipsis rara est & magna: pulsus minores, magisque neruosos habent. Nonnunquam occiput dolor infestat. Quum verò iã proximê ad phrenitidem accedunt oculi eius vehementer euadunt squalidi, aut ex altero ipsorũ acris lachryma effunditur, ac deinde lippitudo innatat, & venæ ipsorum sanguine plenæ videntur, & sanguis stillat è naribus. Quo tempore nihil quod exactè ad prudentiam pertineat respondent, & floccos auellunt, & festucas carpunt, atque ari-

diore febri cui non ita magnæ in alterutrã partem mutationes accedunt, torquentur, quemadmodum in aliis quibuſdam febribus videre eſt, quæ per vigorem quidẽ grauiſsimè infeſtant, inclinationes verò habẽt mitiores. At hæc lingua quoque ſalebroſa eſt, nonnulli interdum audiẽdo falli videntur, ac interdum mœſti iacent, vix quicquã reſpondentes, atque diſpoſitione dolorifica affecti, vel acrius premẽte aliquo, eã haudquaquã ſentiunt. Ergo hoc modo per cerebri affectum, paulatim phrenitis euenire ſolet. Ab aliarũ verò partiũ nulla, perpetuũ delirium procedit dempto ſolo ſepto tranſuerſo cuius vitio excitatum delirium, parum à continuo diſtat, adeò vt veteres putauerint, hac parte inflammatione affecta, homines phreniticos euadere, atque ob eandem ſuſpicionem phrenas (id eſt mentem) eam appellauerunt, tanquam ſapienti parti conferat quippiam. Verùm delirium,

quòd

quòd huiusmodi vitio accidit à phrenitide distinguitur, & ex oculorum accidentibus, & sanguinis à naribus stillis atque spirationis specie. Quippe phreniticorum spiratio magna est, & ex longis semper interuallis. Contrà vbi â septo delirium oritur, inæqualis vt modo exigua sit, atque frequens, modo magna, & angustiosa. Nam incipiẽte septi transuersi inflammatione, prius quâm delirent laborantes, exiguum ac frequentem reddunt spiritum: contra iis qui ob patientem cerebrum delirant, magna prodit, raráque spiratio. Atque vt summatim dicam veluti eorum accidentium, quæ phrenitidem antecedere diximus, aut nullũ apparet, aut si apparuerit aliquod, id perexiguum est, in his quibus septum transuersum inflammatione laborare incipit: ita rursus sursum reuelli hipochondrion septi transuersi, illico ab initio patientis, proprium indicium est, id quod patiente cere-

bro poſterius accidit, non incipiente videlicet affectu, ſed cùm factus iam fuerit. Atque calor quoque circa caput & faciem vehementior eſt iis, qui ob cerebri vitium delirant. Reliquæ ſepti tranſuerſi paſsiones, ſiue primaria ſint, ſiue per conſenſum illi eueniãt, partim quidẽ ab hoc noſtro propoſito ſunt alienæ (nẽpe quæ manifeſtè apparent: vt ſunt, tùm alia accidentia, tùm abſceſſus in ipſo exorti) partim verò iam anteà dicti ſunt.

SCHOLIVM.

SEPTO tranſuerſo inflammatione laborante hominem perpetuo delirio teneri Ariſt. nouit, non minus quàm medici. Tamẽ rationem vnuſquiſque reddit ſuis placitis conſonam. Ariſt. loco citato ex. 3. de partibus animalium ita inquit: contra calorem ſe efferentem hoc veluti ſobolem eſſe, argumẽtum, ex his quæ plærúmque accidunt ducitur, vbi enim attraxerint humorem calidum atque excrementitium, cõtinuo mentem ſenſúmque planè perturbãt nos medici duplici de cauſa nõ poſſum9 hãc

rationem

rationem reddere, & quòd septum alia causa factũ esse asserimus, & quòd facultatem animalem in corde esse non putamus. Cur ergo magis accedit ad perpetuũ delirium quòd ex septi inflammatione nascitur, quàm quòd ex ventriculi, aut pulmonis? Certè propter analogiam aliquam, quæ in vtriusque membri (septi inquam & cerebri) natura consistit? De hac analogia, atq; de omnis simpathiæ ratione scriptum à me est libro quarto controuersiarum diffusè satis. Certè delirium ex septo transuerso, tam est perpetuum, vt perpetuitate, quantum ego intelligo, nullatenus à vera phrenitide differat, sed alijs notis, quas Gale. scribit. Quare fortasse dicens cuius vitio excitatum delirium parum à continuo distat, posset illud parum tacere. Omnia signa phrenitidis, quæ hoc loco refert Galenus, scripsit Hippocrates, varijs in locis prognostici, & primò prorrhiticωn, vbi Galenus ipse singulorũ causas optimè scripsit, vt non opus sit, me eas nunc repetere.

CAP. IIII.

Relectiuncula.

Vsum eius partis quæ gula appellatur, & morbos qui ei accidunt, & dignoscendi eos rationem, continet præsens caput, & historiam multorum qui abscessu in gula facto laborauerunt.

AM partem quæ inter fauces, & os ventriculi media est, Quàm veteres œsophagon nominabant, qui post Aristotelis seculum scripserunt, stomachon appellare consueuerunt, Quamuis Aristoteles prisco semper vocabulo hanc animalis particulam nominauerit. Eius duplex est vsus: vnus quòd veluti via est eorum quæ deuorantur: alter quòd circa vtramque viam actionem quandam efficere videtur, tùm deuorando ea quæ ab ore ad ventriculum deferuntur, tùm reiiciẽdo ea quæ ab hoc ad os eleuantur. Quum enim geminæ sint ei partes, (quas dissectores tunicas appellant) altera ad cibi potusque deglutionem vtitur: altera ad eam quæ vomendo fit expulsionem. Proinde rationi cõsentaneum est, duo esse affectuum ipsius genera: vnum vt viæ eorum, quæ ingeruntur, alterum, vt instrumenti eorum tùm

quæ euomuntur, tùm quæ deuorantur. Constat verò, duorum iam memoratorum vsuum, alterum quidem semper esse necessarium, alterum verò propter occasiones quasdam. Igitur eorum accidentium quæ ipsum, tanquam viam infestant, genus vnum est, quum ob tumorem aliquem præter naturam angustia fit ipsius meatus. Alterum cum proprias actiones perficere nequit.

SCHOLIVM.

οἰσοφάγος, aut στόμαχος. Est id membrum quòd latinis dicitur gula, estq; via cibi, & potus ab ore summo ad os ventriculi, ea simul cum toto ventriculo constat duplici tunica. Interna habet villos oblongos: externa transuersos. Primam dedit deus particulæ ad deuorandum, secundum ad vomendum. Nam quanquam vomitu multi nunquam, perpetuo nulli indigeant, tamen dedit Deus id membro vt auctuarium, vt cùm res posceret haberet eam vim. Vt vel hinc constare posit, quòd

alio loco confirmauimus, vomitum esse euacuationem hominibus naturalem. Sed modo quòd præsentis instituti est dicamus. Trahere & pellere habet gula vt instrumentum transglutiendi, vt via nihil aliud, quàm patere cibo & potui, qui deuoratur. Vtraque ratione pati potest mala, & vt instrumentum quo agitur aliquid, & vt via.

PORRO' iam antea, vbi de angina quæ ad vertebrarum in ceruice luxationem sequitur, sermo habebatur, diximus quòd adquisititia ei angustia accidit, vbi à vertebris ipsis comprimitur, cuius rei nunc quoque admonitum te esse velim. Neque obliuioni tradas tumores eorum musculorum qui gulam ipsam inuoluunt, quomodocunque fiant: nam de omnibus in libro de Tumoribus præter naturam dictum iam est. Cæterùm in his omnibus commune est, quod tanta sæpenumero inter deuorandum, infestat angustia, vt potus ad nares remittatur.

Quum verò inflammationẽ patiente gula familiari propriáq; angustia, non à vicinis partibus acquisita, torquetur: tùm grauissimos inter deglutiẽdum dolor infestat, accedente quoq; perquam difficilè transitu prȩsertim si supinus, qui laborat iacẽs transglutire quippiã conetur: quocirca sic affecti habitũ transformare atq; erigere sese student, ex accidẽte ipso edocti, faciliorẽ ita fieri deglutionẽ, adeò vt haud parũ habitus, hic ad ciborũ in decliues partes delationẽ, conferre videatur. vt potè quæ possit sæpenumero vel sola fieri, si prius ex ore vsque ad gulæ initiũ facta fuerit expressio, at supino decubitu nullum speratur auxilium, quo facilius ad infernas partes ferantur alimenta, quippe quod tùm à sola gulæ actione deuorandi munus perfici potest.

SCHOLIVM.

MVSCVLI gulæ ſubſtracti ſunt ijs quos communes gulæ & laryngi eſſe ſupra diximus, ego non ſpero poſſe poſitum decliuem gulæ tantum conferre deglutioni ciborum, vt poſsit aliquãdo fieri deglutio per ſeſe pondere ipſorum ciborum, nullatenus agentibus fibris gulæ, niſi fortè cibus in potu accipiatur, ſitq; liquidus. Hic enim vbi ſemel in gulam inciderit defluet per ſeſe, vſq; ad ventriculum, maximè ſi nullo eſt lentore præditus, verùm cibus ſolidus hærebit in gulæ medio, niſi per partes ſingulas, gulæ facultate naturalis trahatur. Nam ni ita fieret deglutio, cur imbecillitatis gulæ ea nota ſit, vt longo vix tempore per gulam tranſeant ea quæ deuorata ſunt? nimirum deglutio facultatis ventriculi & gulæ munus eſt. Neq; enim tam patens cuipiam eſt gula, vt, in tunica trahat, deſcenſui ciborum expedita via ſit. Sed quanquam deglutionem facultas facit, ad meliorem deglutionem non parum decliuis poſitus confert.

SCITIS autem membra omnia cùm operãtur dolere, in quiete eſſe ſine dolore. Ergo cũ ſentiẽdi facultate gula prędita, eò ipſo quoque vti licebit quaſi auctario partis, vnde paſsiones eius dignoſcantur:

tur: id quod à laborante, inter respondendum depræhendere licet, nisi adeò fuerit saxeus, vt quid ipsum lædat, narrare nõ possit. Quod si huiusmodi est qui possit animi sensu interpretari, gulæ sensus maximum præstabit corrolarium, ad passionum ipsius dignotionem. Etenim imbecillitatem nonnunquam percipere se dicunt laborantes, vt longo vix temporis spatio per gulam transeant, ea quæ ingesta sunt: quæ aliquando ad primum impetum facilè descẽdunt, deinde rursus arcentur, vt videantur impacta, demùm per residuũ spatium facile labuntur. Horum primum actionis infirmitatem, alterum particulæ cuiuspiam indicat. Verùm vtriusq; differentias, ex reliquis accidentibus intelligere licet. Nam in imbecillitate quę à sola intemperie citra tumorem præter naturam fit, ingestorum in transitu tarditas æqualis est, & sine dolore, & in supino decubitu augetur: erecta verò

cervice

ceruice mitigatur neque vllus accidit angustia sensus. Vbi verò cũ tumore est imbecillitas, vnam quanquam particulã robustiorem cæteris efficit, atq; per eam tardior erit trãsitus. Quod si tumor inflãmationis fuerit particeps, aut erisipelatis, accidit ei parti, & dolor, & sitis, & multi caloris sensus, & febris non admodum ardens, quæ etiam siti proportione haudquaquam respondet. Si verò tumor aliquis ex non ita calidis fuerit: tùm citra febrim, & calorem, & sitim, deglutionis inæqualitas eueniet, retentis in parte quapiam alimentis, præsertim si maiusculum, atque solidum fuerit id quod deuoratur: acciditque dolor aliquis, sed exiguus. Ergo cùm aliquãdo huiuscemodi accidentia longo temporis tractu nobis apparuissent, accedente nõnunquã ephemera febre, nonnunquam etiam horrore, coniecturam faceremus abscessum concoctu difficilem esse in gula: accidit procedente tempore

pore vt laborans ruptionis ſenſum percipe ret, ac ſubinde pus euomeret, idq; nõ ſolum eodem, ſed poſtero quoque die atque itidem tertio, deinde ſuccedebant ei deinceps omnia vlceratæ gulæ indicia. Quippe ſiue acria, ſiue acida, ſiue ſalſa, ſiue acerba deuoraret, aut vellicationem, aut conſtrictionem ſentiebat: dolebátq; hac in parte, vel nihil deglutiendo, ſed moderatius. Vehementiorem verô dolorem excitabant, ea quibus mordendi aut conſtringendi vis erat. Hic ergo longo temporis ſpatio vix ſeruatus eſt, fretus ſcilicet ætatis beneficio, etenim natu maiores ferê omnes perierunt. Sanè quotquot dolorificum quẽpiam in gula habent paſsionem omnes ex dorſi quoque dolore ipſum ſignificantem declarant, cuius rei cauſa haud obſcura eſt, iis qui gulam ſpinæ incumbentem viderunt. Quinetiam conſtat, quod ex gulæ vaſis, haud ſecùs quã ex reliquis omnibus ſanguis vomendo reii-

ci

ci poteſt, id ſi ob ruptũ vas acciderit, dolor ibi percipitur ac locum, vbi aliquid ruptũ eſt indicat. Haud ſecùs vbi vena fuerit eroſa, ſiue diabroſim, ſiue anabroſim, ſiue aliter quomodolibet nominare volueris, locus patiens depræhendi poteſt, aperto autẽ vaſis alicuius ore, nullus omnino dolor ſentitur. Atque hac re à reliquis diſtinguitur, ac præterea quod neque ictus, neque caſus hãc profuſionem præceſsit, id quod rupto vaſe videre eſt. Quanquam ob ſolam ſanguinis plenitudinem, nulla adueniente extrinſecus cauſa, vaſa interdum dirumpi poſſunt. At venæ eroſionem vlcus præcedere ſolet, fit autem vlcus, vel rupto vaſe vel vitioſorum humorum influẽtia, id quod in cute quoque ſæpenumero accidere vidimus.

Scholium.

SCHOLIVM.

CVM Ga. inquit, membra omnia cùm operantur dolēt, cum quiescunt sunt sine dolore, intellige, cum mouentur loco, neque enim omnis operatio facit ad dolorem, intellige etiam dictum de membris quæ dolent, non enim omnia possunt dolere, vt quæ sunt sensus expertia cuiusmodi pulmo & hepar, reliqua huius capitis si attentè legantur, non indigent explanatione.

CAP. V.

Relectiuncula.

Docet Gal. in prima capitis parte, morbos qui ob vitium ventriculi euenire solent, vtq; vētriculo consentiat cerebrum & cor, vsq; adeò vt omnia vitia quæ propriè illorum paßione fieri solent per consensum, cum ore ventriculi fiant, docetq; notas quibus hæ paßiones per consensum factæ distinguantur ab his quæ primaria paßione fiunt, quanquā notas quasdam ineffabiles adhiberi etiam debere dicit, reddit cum admiratione, huius consensus causas, & de melancholia hypochondriaca disputat, & syncope ob ventriculum, & de picca. In secunda capitis parte de paßionibus fundi ventriculi disputat, & sententiam quorumdam refutat putantium non posse sanguinem aut pus ex hepate aut liene vomitu reijci.

Veteres

ETERES os ventriculi cor nominabant, ab accidentibus quæ inducere videtur hanc (vt aiunt) deducentes appellationem. Neque enim vt cardiacis syncopis: ita & stomachicis, nonnulli corripiuntur: sed etiam conuulsionibus, sopore, morbo comitiali, & melancholia, nec non accidentibus qualia per suffusiones infestant, vt iam anteà, quàm de oculis loqueremur, dictum est. Atq; omnes hæ passiones, cõsentientibus ei cæteris partibus, in ipso fieri dicũtur. Nam ad propriá eius rationem pertinet & appetentiam prohibere, & natantes cibos corrumpere, quémadmodum id haudquaquam fieri solet, cùm cibi in ventriculi fundo firmãtur, præcipuè si suapte natura non ita facilê corrúpantur. Igitur exactè animum aduertere oportet, vt discernãtur passiones, quę in ipso per consensum enenenniũt ab iis quæ huiusmodi particulis, quarum actionibus nocere

re cōſueuit os ventriculi paſsionem, (quod vt veteres omnes cor appellabant, ita noſtra tempeſtate ſtomachus vocatus) primario accidere cenſentur. Sed hæc inter ſe diſcernere facilè poterit is, qui aſsidua exercitatione circa notiones verſatus, ea quæ præceſſerunt, diligēter conſiderauerit. Sunt enim proprietates quædam inefabiles, ſed quæ accidentibus quæ narrari poſſunt, ſuccedunt, quibus certiores ſtabilioréſq; euadunt patientium partium notæ. Sed has vnus quiſq; per ſe inuenire poterit. Quæ verò tanquam fundamenta vniuerſæ dignotionis exiſtunt, atq; ex quibus ſtudioſiſsimi quique ineſſabiles accidentium proprietates diſcunt, deinceps explicare aggredior. Igitur grammaticus quidam iuuenis quoties vel nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut inediam ſuſtineret, aut iraſceretur, comitiali morbo corripiebatur. Perpēdi quidem in hoc oris ventriculi (vt potè

P quod

quod facilè sentiret) passionem esse, ac deinde per consensum & totum cerebrum & corpus vniuersum cõuulsione concuti. Cui probam concoctioné accuratè procurare, tertia vel quarta hora panem optimè præparatum exibere iussi, atq; hunc quidé, solum, si non sitiret. Si verò siti cruciaretur, ex vino diluto, & quidem albo, atque modicè adstringente. Nam huiusmodi vinum vt vétriculum robustum efficit, ita haudquaquá tentat caput: id quod facere solent ea quæ vehementes vires obtinent. Cùm igitur hac victus ratione vtens non vt anteá afficeretur: exactá iam notitiam me habere arbitratus sum, eorũ quæ priùs sola coniectura cõsequebar. Itaq; quolibet anno bis, aut etiá ter medicamentũ amarũ ex aloe ei exibui: totum enim ventré purgat, viréscq; reparat: atq; ita vir ille viginti annis, quibus postea superstes permansit, integra inculpatáq; valetudine vitá exegit. Quod si aliquando ob ingruentia

urratio

ingruentia negotia diutiùs à cibo abstinere cogeretur, exigua quadã conuulsione vexabatur. Iam alios quoq; vidimus conuulsione comitiali ob oris stomachi vitium correptos: cum aut non probè concoxissent, aut vini & quidem meracioris plurimùm potassent, aut vbi veneri immodicè operã dedissent. Quinetiam per febres quosdam conspeximus de repentè conuulsione præhendi, nullo (quod eam præsagiret) præcedente indicio: qui bilioso superueniẽte vomitu, protinùs ab omni noxa liberati fuerunt: atque hoc modo patientium nonnulli res quaidam fuscas vomendo reiecerunt, alii humorem porri succo similem: Quidã etiã vitiosis grauati cibis, soporosi permanserunt, donec ea quæ os ventriculi opprimebant, omnia euomuissent.

SCHOLIVM.

VENTRICVLI ſunt tres partes, gula, os ventriculi, & fundum, differunt hæ particulæ vſu, & formatione, & morbis, quos ſolent pati. Gula eſt ea pars quam proximo capite deſcripſimus, eius vſum eſſe diximus deglutionem, idq́; eam præſtare bifariam, vt viam, & vt inſtrumentũ. Quà ea finitus eſt os ventriculi, pars ventriculi anguſta, inflexa ad ſiniſtram partem, craſſa & neruoſa, tam multis neruis prædicta, quia ad ſenſum famis & ſitis eſt formata à natura, hicq́; eſt illius vſus, fundum eſt profunda ventris pars à medio deorſum, quæ quaſi reducto ventriculo ad dextram partem eſt locata infra ſeptum tranſuerſum, eſt hac parte ventriculus multò magis carnoſus, quia hæc pars maximè ciborum concoctioni dicata eſt. Cum ore vẽtriculi tam multum conſentit cor, vt hac decauſa veteres os ventriculi καρδίαν .i. cor, & illius dolorem καρδιαλγίαν, id eſt cordis dolorem appellauerint, neque ſolum cor cum ore ventriculi conſentit, ſed & cerebrum. Quare ventriculi malum facere poteſt ſyncopas, & conuulſiones, ſopores, morbũ comitialem, melancholiam, & ſuffuſiones. Verùm hi morbi non pertinent ad propriam illius rationem. Nam illi morbi dicuntur pertinentes ad propriam membri alicuius rationem, qui proprias illius mẽbri

bri actiones lædunt, vt lapsus appetentiæ & ciborum innatantium corruptio, & appetitus rerum alienarum qui vtero gerentibus solet accidere, & fames canina, oris ventriculi morbi sunt, ad propriã illius naturam pertinentes, quia læditur per eos appræhensio & appetitus ciborum, quæ actiones sunt oris ventriculi. Proprietates ineffabiles appellat Gale. quædam quæ morbos sequi solent, quæ non tam dici possunt verbis, quàm in ipsis operibus inueniri ac demonstrari, vt hinc intelligant tyrones quã perperã ij faciant, qui quam primũ duorũ triumvẽ Ga. libellorum enarrationes à præceptoribus audiuere praxim illorũ minime obseruantes, relicta schola in patriam conuolant, & ad artis opera sese transferunt, & ignari multarum rerum, quas vsu oportuit edisci (nimirum sunt quædam ineffabilia) amicorum (hi enim se primum illis concredunt) salutem ludunt. Immodica venus solet facere epilepsiam per consensum cum ore ventriculi, quia debilitato calido innato impedit concoctionem ciborum & corruptionem facit.

Serena ... D. Vicente ...

ATQVI horum accidentium vix illum crederes à ventriculi ore procedere, quemadmodum nec sincopas quoque, nisi tam crebro ita euenire viderentur

rentur. Quanquam enim non pauci ad ipſum ex cerebro nerui perueniunt, non tamen tot eſſe videntur, vt per eos tantus ſit principii cum ore ventriculi conſenſus, vt inde conuulſio inferri poſsit. Tantùm abeſt vt quis credat, cor ipſum tam vehementer ori ventriculi conſentire, vt acuta protinùs ſequatur ſyncopa. Porrò multos non ſolum inſomnia, & ſomni tumultuoſi moleſtant, ſed amentia quoque propter vitioſum humorem in ore vẽtriculi aceruatum. De flatuoſo verò vocato & hypocondriaco morbo nemo non dixit, quomodo triſtitiam, deſperationem, mœſtitiam inducat: atque, vt ſummatim dicam, ad melancholiæ accidentia nihil reliqui facit. Quippe laborantes huiuſmodi morbo, poſt cruditates dictis accidentibus multo vehementius infeſtantur: ac quidem ex ipſis ſplenici quoque fiunt. Quocirca coniiciendum eſt ex

elancolia, ex ventriculo, hy ndriaca

hoc

hoc etiam viſcere vitioſam ſaniem in ventriculum irruere. Ergo ea accidentia quæ vel cerebrum, vel oculos afficiunt, vitioſorum humorum vaporationem ſequũtur. Ac ſyncopa quæ ſtomachi vitio ſolet euenire, ob dolorum ipſius proprietatem, exolutionem inducit: eius quoque intemperie ad cor fortaſſe perueniente. Quemadmodum vbi cor vehementer intemperatum eſt, vires agminatim cadere neceſſe eſt.

SCHOLIVM.

CAVSA qua ori ventriculi adeò conſentiunt duo membra præcipua, cor & cerebrum, ſimilis eſt ei quam de ſepto tranſuerſo & cerebro diximus. nimirum obſcura quædam analogia. Quanquã manifeſtas etiam cauſas habet, cum corde magnam viciniam, cum cerebro continuitatem, per neruulos quos accipit ex ſexta coniugatione neruorum, qui ex cerebro oriuntur.

ATQVE constat etiam, quod κίτῖαι (id est picæ) vocatæ mulieribus accidunt, vbi hæc particula affecta est. Quæ enim aut canum more, aut nihil omnino, aut malos cibos, cupiunt, iis appetentiæ instrumentum læsum esse certum est: id verò os ventriculi esse demonstratum iam est. Sic etiam nausea cordis dolores, singultus inter huiusmodi partis passiones numerari debent. Verum omniũ harum passionum causas in libro de accidentium causis, iam diximus, vt nihil nunc opus sit, in earũ explicatione tẽporis iacturam facere. Etenim quæ per intemperantiam ei veluti similari corpori morborũ differẽtię adueniunt, iam ibi enarratæ sunt. Instrumẽtales verò morbi, qui ei accidere solent, adeò manifestas habẽt notas, vt latere possint neminem qui communes significationes: quæ & in his anteà commentariis, & in aliis quibusdam præscriptæ sunt

memoria

memoria tenuerit. Neque enim abſceſſus, neque inflammatio, neq; eryſipelas, neque vlcera huius loci in oſcuro ſunt, vt potè quorum communes ſunt notæ cum iis, quæ ſupra de gulæ paſsionibus dictæ ſunt. Atque illis eo manifeſtiores, quo facilior huic parti ſenſus eſt, hac claram quoque promptámque notionem habet. Similiter vbi ex hac parte ſanguis reiicitur, inditiorũ proprietas communis eſt, cum illis, quæ de gula iam diximus: verùm cognitio longe manifeſtior euadit.

SCHOLIVM.

CITTA ſiue pica eſt is affectus, per quem appetunt laborantes abſurda quædam, & aliena, vt carbones, cineres, & ſimilia. Huius cauſam docet Gale. libro. 1. de cauſis ſimptomatum eſſe ſuccos prauos quibus os ventriculi eſt imbutum. Sed qua ratione illi ſucci, cùm præter naturam in ventriculo ſint ad ſimilium appetentiam alliciũt, dixi ego capite ſeptimo, libri quinti, controuerſiarum.

ATQVE par esse videtur totum ventriculi spatium simili dispositione affici, quales sunt illæ quas in ipsius ore fieri diximus, atque similia quoque ei aduenire accidentia. Quòd verò longè maiorem inferunt violentiam ea, quæ in ipsius ore cõtingunt, idcirco medici ea quæ in parte ventriculi inferiore eueniunt perinde ac si omnino non fierent, & despicere & contemnere solent. At quia coctionis opus in partibus ab ore inferioribus fieri nemo negat, necesse est, hanc ipsam partẽ, cùm malè disposita fuerit, cruditatum esse causam. Cùm videlicet, vel ob inordinatam alimẽtorum ingestionem, aut multitudine, aut qualitatem homo concoquere nequit, morbi verò, cæteris partibus omnibus communes, siue instrumentales sint, siue per solam intemperiem infestent quorum sedes affectæ manifestæ sunt, ad hanc præsentẽ commentationẽ propriè non pertinent.

de Cruditate Ventriculi

Quippe

Quippe eas dũtaxat partes, quæ ſenſus iudicium effugiunt, conſiderare propoſitum eſt. Sed ſanguine qui ex ipſo vomendo reiicitur, non conuenit inter medicos. Etenim ſunt qui putent, nequaquã fieri poſſe, vt ſanguis, vel ab hepate, vel à liene effluens, per ipſum euacuetur ſimiliter de pure quoque ab ipſis erumpente exiſtimãt. Verùm enim verò per artis exercitationem vtramque opinionem examinanti mihi, via eſt per ipſum fieri euacuatio ex ipſis viſceribus. Cæterùm differre voluimus huius rei doctrinam in eum locum, vbi de ipſis ſermonem faciemus. Quippe deinceps, & iocinoris, & lienis paſsiones percurrere propoſitum eſt.

SCHOLIVM.

CRVDITATEM fieri poſſe inquit etiam ſine malo ventriculi, eſu nimio, aut inordinato. Ego addiderim, aut intempeſtiuo. Qui ſit ordo aſſumendi alimenta, atque occaſio opportuna. Si ſcire hoc loco cupis, lege caput 4. libri 6. cõtrouerſiarũ.

CAP. VI.

Relectiuncula.

Docet hepar pati posse intemperiei omne genus, & quemcumque tumorem præternaturam, & obstructio-nes, verùm non posse illius tumores tactu depræhendi, ob octo musculos abdominis, qui sunt super hepate, nisi tumor sit magnus, & homo gracilis, inflammationum tamen ha-bere alias notas non obscuras, alias cum in gibba parte a-lias, cùm in caua consistit. Harum alias dicit omnibus ho-minibus, qui ita laborent communes, alias quibusdam pro-prias, hydropis etiam tres species ascitem, timpanitẽ, & anasarcam, non anteà fieri, quàm hepar affectum sit, quā-quam uon semper, ex primario illius affectu procedant.

VIC parti, quemadmodum, & cæteris omnibus duplex morbo-rum genus accidit: vnum à sola intemperie, citra tumorem præter naturā. Alterum vbi vna, cum intemperie tumor quoque infestat, vt inflammatio, erysipe-las, scirrhus, id est tumor durus: obstructio-nes, à crassis, & viscosis humoribus, spiri-tuosæ, seu flatulentę distentiones, idque in

extremis

extremis vaſorum partibus quæ ex venæ ipſius portis exoriuntur. Has quidē obſtructiones ſequitur grauitatis ſenſus, quæ dextro hypochōdrio incumbat. Quòd ſi halituoſus quoque ſpiritus, cui non pateat exitus, ibi concludatur: non ſolum grauitas, ſed tenſionis etiam ſenſus ſequetur. Inflammationes verò quæ in hoc viſcere citra ipſius imbecillitatem naſcuntur, ſi quidem in gibba parte conſiſtant, præcipuè ſi grandes fuerint, perfacilè vel ſolo tactu dignoſci poſſunt. At ſimarum partium inflammationes per alia potiùs accidentia, quàm per tactū inueſtigare oportet. Incipiam igitur ab his quæ in parte gibba oriuntur: ſi priùs vos admonuero eorum quos in corporum diſſectione conſpexiſtis muſculorum, qui ſub cute tendūtur. Sunt verò octo numero quatuor contenti coniugationibus. Quarum prima ex muſculis conſtat rectis, per totum carneis à locis quæ circa ſternon ſunt, ad

pubis

pubis ossa, ita enim vocant dissectores descendentibus. At reliquarum trium coniugationum musculi, vsque ad rectorum contactum, carnea quidem parte constant: vbi verò illos primo attigerunt, in neruosas mẽbranas degenerare videntur. Horum itaque musculorum vna coniugatio, quæ quidem reliquis omnibus exterior est, à thorace obliqua deducitur, in anteriores partes & deorsum descendens: Altera huic cõtraria ab infernis exorta partibus, obliqua ad anteriores & superiores ascendit. Huic tertia musculorum coniugatio subiicitur, qui trãsuersum habent positum: atque peritonæo, id est membranæ quæ intestina continet, innituntur. Rectorum autem musculorum tumores præter naturam oblongi atque per medium ipsius ventris extẽsi videntur: vmbilicum, veluti ipsi quoque musculi, comprehendentes. Quapropter haud obscura est eorũ dignotio, vt pote quos & positus,

&

& figura declarat. Accedente ad hæc, quòd ipsi à nullo exteriori musculo cõteguntur. Hæc autem obliquis quoque musculis, qui à thorace descendunt, sunt communia. At multo difficilior est notitia musculorum qui iis subiecti sunt difficillima verò transuersorum. Constat autem iecur intra hos sub peritonæo esse positum: quòd cùm tribus contegatur musculis, fieri non potest, vt tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi vel magna in ipso oriatur inflammatio, vel incumbentes ei musculi extenuentur.

Sed iecur affici declarant, in dextra hipochondriorum parte grauitas, dolor tota hipochondria retrahens, atque ipsius vsque ad iugulum extensio (nam & hoc nonnunquam euenire solet) exigua tussis, linguæ color in primis quidem ruber, deinde verò niger, ingens fastidium, sitis inexhausta, vomitus tùm synceræ bilis, tùm eius quæ ouorũ vitellis assimilatur, quæ postea æruginis aliquando

Signa inflam[m]ationis [illegible] grauitas, dolor [illegible] hypocondria [illegible] Vide fol. 65.

aliquando colorem referre conſpicitur. Al-
uus quoque adſtringitur, niſi vna cum viſ-
ceris huius imbecillitate inflammationem
excitari contingat. Eryſipelatis autem acci-
dentia iis ferè ſimilia ſunt, & inſuper febris
quoque cum vehementiſsima ſiti laboran-
tes cruciat. Eas enim febres quas ardẽtes an-
tiqui vocabant, magna ex parte aduenire vi-
demus, iecoris, aut ventriculi flammeis diſ-
poſitionibus, atque in pulmonis inflamma-
tione eryſipelatis participe, ardentes febres
excitantur. Quemadmodum vbi in vniuer-
ſo quoque corpore bilioſi humores ad im-
moderatum feruorem perueniunt. Verùm
hæ quæ aut iecoris, aut ventriculi occaſione
eueniunt, omnium ſunt vehementiſsimæ.
Quibus particulis ita laborantibus febres
magna ex parte in marcorem tranſmutan-
tur. Sed de hac alibi ſeorſum ſcriptum eſt.
Quæ in ſimis iecinoris partibus eueniunt
inflammationes, vt magis quàm illæ quæ

in

in eius gibbo fiunt, fastidium nauseam, vomitum biliosum, sitim ingentem inducunt: sic è contrario hæ maiori quàm illæ, inter spirandum dolore (vt dictum est) laborantem afficiunt, magísque tusses excitant, atque dolorem vsque ad dextræ partis iugulum, adeò vt detrahi videatur, extendunt. Porrò vtrique parti cùm dolor adest, nothæ costæ nonnunquam consentiunt.

Itaque eis commune est, non omnibus: propterea quòd iecur per membranas non omnibus coniungitur: id quòd non solum in simiis sed in aliis quoque animalibus videre est. Etenim aliis quidem cōiungitur aliis minimè. Igitur quemadmodum interdum in gibbis dūtaxat, ita & in simis huius visceris partibus inflammatio oritur: quamuis in neutra partium exquisitè distincta possit consistere. Nam omnium eius partium carnes inter sese continuantur. Cæterum quibus natura, abdomē gracile est, quādo mor

bo gracilius efficitur, in his facilè est videre ingentem iocinoris inflãmationẽ. Quæ propriã hãc à musculis incumbentibus sortitur differentiam. Quòd moles sub manibus ad coaceruatã circunscriptionẽ desinit. At musculus quilibet, cũ totus sibi continuus sit, inflãmationis ipsius moles sensìm diminui cõsueuit. Quippe soli iocinori propriũ est vt tumoris cumulũ compræhẽsim habeat circũscriptum. Vnde manifestum est, quòd durus in ipso tumor (græci scirrhũ vocant) multo euidentius dignosci potest eo quòd durior, scirrhi sit ipsius, quàm inflammationis moles, quodque in huiusmodi dispositione extenuata sint corpora, quę ei incumbunt, At verò tractu temporis quãuis magis increscat scirrhi tumor, non tamen æque facilè fuerit, per tactum ipsum cognoscere, intercipiente scilicet iudicium aqua inter cutem, quæ illico scirrhum sequi consueuit.

Scholium,

SCHOLIVM.

MERITO dubitet aliquis, qua ratione possit esse inflammatio, in parte quapiam, siue illius imbecillitate. Cùm fluxionis causa debilitas partis recipientis esse soleat. Itaque putet non posse inflãmatam particulã, nõ esse debilem, ac proinde malè Galenũ dixisse. Inflammationes verò quæ in hoc viscere, citra illius imbecillitatẽ consistunt. Sed intelligendum est, hoc loco de ea imbecillitate sermonem esse, per quam naturalis hepatis facultas cõ coquendi, aut retinendi, aut vtriúsque in essentia est læsa, quæ læsio non fit nisi temperamentum ipsum membri, sit radicitus euersum, habeâtque membrum intemperiem factam, quòd non necesse est, accidere inflammato membro. Non enim fluxionis quæ in membrum aliquod concitatur causa est perpetuo membri imbellicitas, sed nonnunquam redũdantia, aut ardor trahens. Quòd si in his quoq; quãdam imbellitatis speciem esse tibi persuadeas, at non dices necessario esse tantam, vt membrum simpliciter imbecille dici debeat. Quid enim prohibet hepar quòd confluentem succum, non repulerit, posse sanguinem mediocriter retinere, & coquere? Nam si inflammatam particulam mediocriter sanguinem coquere negas, quòd vrat, & biliosiorem faciat, id non est imbecillitas facultatis essentiæ. Nam ita infra mediocritatem cõsisteret, sed deprauatio

actionis ob deprauatum instrumentum, itaque potest esse inflammatio hepatis citra illius imbecillitatem. Sed qua ratione dixit inflammationes hepatis quæ citra illius imbecillitatem nascuntur, si in gibba parte consistunt, præcipuè si grandes fuerint, perfacilè vel solo tactu dignosci possunt. An inflammationes hepatis quæ cum imbecillitate consistunt in gibba parte non possunt tactu dignosci, & si sint grandes? Nam id videtur innuere: Non certè. Sed quia post hanc disputationem de inflammatione sine debilitate, in sequenti capite disputaturus est de inflammatione, cum debilitate, quasi proponens qua de re nunc agat, dixit, inflammationes quæ in hoc viscere citra illius imbecillitatem nascuntur. Historia musculorum abdominis perspicuè satis narratur à Gal. nulla opus est enarratione. Sed oportet hoc loco considerare, quā leuiter multi solo tactu tentent obstructiones, & omne tumoris genus in hepate & liene dijudicare, cúm sit res minime leuis, sed quæ fallere possit per tumores octo musculorum vt Gale. inquit, & vt ego arbitror, per tumores omenti. Quos ego hac ratione dijudico. Si quæ pars in toto ventre durior, aut latior, aut vtrunque videtur quàm pro natura, primùm omnium considero, an id in vna parte fixum sit, an possit manibus de parte in partem trahi. Si potest, aut est in parte supra vmbilicum, aut infra. Si supra vmbilicum est, tumorem in omento esse conijcio. Nam solum est id membrum eo loco mobile, & veluti

veluti pendens, alijs non affixum, si infra, duorum alterum esse potest, aut tumor in omento (attingit enim omentum in hominibus infimas partes) aut vola matricis. Reliquas ergo notas volæ matricis considero. Si tumor in vna parte fixus est, animaduerto tumoris figuram, an longitudinem aliquam fibrarum in musculis trāsuersis, longis, an obliquis, obseruet, an nullam. Si quam obseruat in musculo esse constat, sin minus, situs dexter, aut sinister altus, aut humilis, mihi declarat, an sit in hepate, an liene, an vtero, an vesica. Inflammationibus magnis vētriculi, & hepatis plerúnque succedit tabes, quia vicina sunt cordi, atque quia remittunt alimenta ad reliqua membra sicca, & vsta: non aliter ac inflammato pulmone aër calefactus remittitur ad cor.

QVIPPE nisi hepar afficiatur, haud quaquam fieri potest huiusmodi passio, non tamen semper, ob primariam eius affectionem excitatur. Quamuis hoc fit, quàm frequentissimum. Etenim quia ipsum eius facultatis, quæ sanguinem gignit instrumentum est, consequens est, vt vitiato hoc viscere, actio

quoque eius vitietur. Accidit autem (vt dixi) cùm alias, aliam partem frigida admodum intemperies afficit, vt hepar quoque refrigeretur. Igitur si vel lienis causa, vel ventriculi, vel intestinorum vniuersorum, maximè ieiuni, mesentericæ venæ omnes habituali intemperie afficiantur, facilê etiam vna refrigerare possunt, omnes simarum iecoris partium venas: quo fit vt ad hepatis quoque corpus intemperies ipsa perueniet. Si verò vel pulmonis, vel septi transuersi, vel renum occasione id accidat, in primis venæ, quæ in visceris huius partibus gibbis consistunt, per consensum afficiuntur: deinde tractu temporis totum hepar quoque eadem dispositione infestatur.

Ergo quæ hucúsque diximus sic se habere nemo inficiabitur, nisi forte quis, aut suapte natura contentiosus, aut omnino fuerit indoctus. De obstructione verò, non æque, certè habentur coniecturæ. Etenim

quòd

quòd ſimarum partium venæ, ab ea quæ in porta eſt oritur, intenuiſsimas extremitates finiantur, haud obſcure apparet, Atque quòd ad eundem locum, aliæ quoque venarum extremitates à concaüa vena, in gibbas viſceris partes diſtributarum peruenient, ſimiliter conſtat, licet quomodo per ſua ora ipſæ inter ſe coniungantur, videre nequaquam poſsimus. Neque enim dubitat aliquis, ſed omnes ferè medici, ex vno ore enuntiant, quòd cibus vniuerſo corpori diſtributus, ex omnibus ſimarum partium venis exiens, ad gibbas partes prędictas, extremitates tranſſumitur. Quòd ſi fateamur ſanguinis tranſitu, ob tumoris venarum, quæ inflammatione, & ſcirrho occupantur, molem conſtringi, ratione conſentaneum eſſe videtur (vt nonnullis placuit) vt pars quæ in ſanguine magis tenuis, atque aquoſa eſt, tranſſumatur, atq; vehatur per vniuerſum cor-

pus: ſincerus autem ſanguis, qui propter ſui craſsitudinem in caua viſceris parte permanet, ei morborum qui ex plenitudine fieri ſolent, cauſa eſſe cenſeatur. Perſcutantibus verò nobis, huius ſectæ placita, videntur partim, cùm his quæ iam ſupra dicta ſunt, conſentire: partim verò nonnihil ab iis, quæ apparere ſolent, differre.

Quòd enim aquoſa ſanguinis pars tranſſumpta in venam concauam, vſque quaque per corpus diſpergatur, conſequi videtur ad ea, quæ iam in confeſſo eſſe diximus. Quemadmodum craſsiorem ſanguinem in viſceris venis præ anguſtia earum retentum ad inteſtinum ieiunum, & tenue, & color, & cæcum, atque rectum defferri, & (vt quiſpiam dixerim) in ventrem fortaſsim, nemo tamen id accidiſſe vidit, neque in hepatis præter naturam tumoribus, neq; etiã obturationibus. Verùm in omnibus corporis partibus, tùm ſupernis,

pernis, tùm inferioribus pituitoſus ſanguis contineri conſpicitur in his morbis quos Græci & anaſarcas & leucophlegmatias nominare conſueuerunt. Per aluum autem nihil cruentum, neque in iis, neque in aſcite, neque in tympania ſecerni ſolet. Sed ſpatium quod inter peritonæum & partes ei ſubiacentes eſt, aquoſo humore impletur. Proinde rationi magis conſentaneũ eſt, vt ob viſceris refrigerationem cibus qui reliquis partibus diſtribuitur in ſanguinem tranſmutari non poſsit, quinetiam refrigerantur cum ipſo vniuerſi corporis venæ, idquè maximè, vbi nullo plerunque tumore in iecinore apparente, laborans aqua inter cutem moleſtari videtur: vitio exiſtente vel in liene, vel ieiuno, aut tenui inteſtino, aut meſenterio, vel pulmone, vel renibus, aut etiã vbi plurimus per hæmorrhoidas ſanguis excernitur, aut ob muliebre profluuium, aut cùm retinentur menſtrua, aut

ob aliam ingentem in vteri dispositionem. Nam per omnes huiusmodi passiones aqua inter cutem hominem vexare contingit, vel nullo existente in hepate præter naturam tumore. Id verò præcipuè intelligitur ab is, qui didicerunt quomodo ex intẽpestiua aquæ frigidæ potatione iecur affatim refrigeratum, statim aquam inter cutem inducit, ante quã scilicet in durum tumorem attollatur. Verùm si affecti vehementi ciborum desiderio tenentur, nec mirum, quippe ob refrigeratum os ventriculi, huiusmodi cupiditates inualescere, iam anteà didicimus. Sed de aqua inter cutem, quantum ad præsens attinet propositum, ea dixisse satis est.

SCHOLIVM.

VIDETVR vitio alterius partis ab hepate eo nondum consentiente posse fieri hydrops, cõtra ac Gal. docet. Nam ea hydrops sicca de qua Hippo.

po.loquitur aphor. 11. quartæ particulæ, quibus tormina & circa vmbilicum dolores & lumborum dolor, qui neque à medicamento, neque aliter soluitur in aquam inter cutem siccam firmatur, videtur fieri ex intestinis & partibus circa lumbos, etiã nondum refrigerato hepate. Siquidem etsi hepar refrigeratum non sit. potest illa pars ex alimentis & excrementis quæ in sese secundum naturam cõtinet flatus eleuare. Præterea, finge hepar habere secundum naturam, ac proinde consuetam seri copiam generare, tamen renes esse adeò imbecilles vt nihil seri ad sese alliciãt, fiet vt serosus sanguis distribuatur, ac proinde multum seri in regionẽ quæ est inter peritonæum & intestina resudet, fietq; ita hydrops, etsi hepar sanum omnino sit. Certè hæc argumenta non sunt leuia aduersus Gale. sententiam, tamen possis pro illo respondere, non posse satis multam flatus copiam ex intestinis & partibus circa lumbos prodire, ad distendendũ ventrem nisi hepar etiã illius generationẽ augeat: neq; fieri posse vt tantum seri retineatur in venis & arterijs vitio renum, vt in regionem intestinorum multa copia regurgitet, quin suffocato calore hepar refrigeretur, vt refrigerari solet retentis menstruis.

Cap.

CAP. VII.

Relectiuncula.

Docet hoc capite quibus partibus patiẽtibus fiat morbus regius, & quomodo cognoſcatur pars male affecta, docet etiam earum affectionum quæ hepaticæ vocantur ſigna & eſſentias, primum cum per ſe ſunt, deinde cum ſunt cum inflammatione hepatis. Narrat deinde longam hiſtoriam de hepatis inflammatione quã coram Glaucone cognouit. Deinde repetit quædam eorumquæ ad ſermonẽ facultatum naturalium pertinent, & ſpecies & cauſas dicit excretionum cruentarum. Concludit deinde caput, & librum ad morbum regium ſermone conuerſo.

PORRO' vtrum ſemper in morbo regio locus patiẽs ſit hepar, an alia præterea diſpoſitio hunc affectum efficere poſsit, deinceps percurrendo ſcrutemur: ſiquidem vidimus nonnunquã iecinore nequaquam affecto per morbi iudicationem, effundi ad cutem bilem pallidã quomodo humorum in aliquam partem decubitus quoque aliqui interdum euenire conſueuerunt. Videmus etiam aliquãdo citra

tra morbi iudicationem ſanguinem ab extranea quadam corruptione in bilem verti. Qualis ferarum morſu fieri ſolet, etenim imperialium ſeruitorum quidam qui viperarum venationi deputatus erat cùm à vipera morſus eſſet, aliquanto tempore medicamenta quibus vti conſueuerat potabat: cũque vniuerſi corporis color mutarerur, adeò vt porri colorem referret, accedens ſingula nobis enarrauit, cui epota theriaca, quàm celerrimè color ſecundum naturam reſtitutus eſt. Solent autem medici inueſtigare, an aſſumpti veneni propria extent ſigna, eò quòd ſæpenumero videant, citra ſigna, eò quòd ſæpenumero videant, citra ſe talis veneni potionẽ humores ſimiliter vt epoto veneno corrumpi verum nõ mirum eſt, ſi ſic aliquando mutentur humores, vt vniuerſum corpus auriginoſum euadat. Quanquam fieri etiam poteſt, vt iecinoris ſecundum naturam temperies mutata, humores huiuſcemodi vitio afficiantur, & quidem

dem citra obſtructionem, aut inflammationem, aut ſcirrhum. Quinetiam manifeſtè quandoq; videmus, vniuerſum corpus herbis candenti pallore infectis ſimilari: interdum plumbeum, aut etiam magis fuſcum referre colorem: interdum etiam alias quaſdam inefabiles colorum proprietates, quæ iecinore ſuo munere non recte fungente, ſine tumoribus præter naturam accidere ſolent. Sic ob ſplenis quoque vitio huiuſmodi colores eueniũt, ſed multo nigriores quã ab hepate. Quos vt clara interpretatione enarrare difficillimum, ita cognoſcere facillimum. Iis præſertim qui illos ſæpenumero conſpexerint, etenim Steſianus cùm medicorum iudicium ſubiiſſet, neſcio quo pacto eorum non pauci abſceſſum in ipſius hepate cõſiſtere crediderint. Sed poſtea quã lõgo temporis ſpatio nihil ſe in melius proficere ſentiret, me quoq; vocauit. Igitur ſimul atque domum vbi iacebat fuiſſem ingreſſus,

greſſus, aſpiciens eum hoc inquam ſcias velim nullum tibi eſſe in viſcere vitium: ſed quid aliud te moleſtet nudatis præcordiis declarare conabor, inueni ergo in profundis muſculis abſceſſum contracto iam pure in medio ſpatio eorũ muſculorũ, qui per tranſuerſum incedunt, atque illorum qui obliquè ab infernis ſurſum tendunt, qui (vt nouiſtis) medii ſunt inter eos qui tranſuerſi peritonæo incumbunt, & eos qui ſub externa cute obliqui deorſum ferũtur. Sic etiã alios complures ſcitis me notaſſe, per colorem declarando modo iecur, modo ſplenẽ eſſe affectum: nulla audita præteritorũ accidentium narratione, neq; etiam per tactũ inueſtigato viſcerũ affectu. Proinde ſæpenumero audiuiſtis me malè imprecantem iis, qui medicæ quidem profeſsionis (quod ad ſpectatiuã pertinet) principes ſe eſſe iactabant, nullius verò ægri volebãt aggredi curationem. De quorum numero plurimi

fuerunt

fuerunt tùm empirici, tùm methodici: quibus si quis dixerit, fieri posse, vt solo perspecto colore, affecta sedes interdum cognoscatur, illi, aperto ore atq; rabidi canis exēplo, exerta lingua impudenter ei resistunt. Verùm præsens sermo haudquaquam ad illos dirigitur. Itaq; ad aliud accidentiū genus quod sola iecinoris imbecillitate, quæ per se ac sine inflammatione euenire solet, continetur, nunc transeamus. Quemadmodum & de ipsius inflammatione quæ citra propriæ facultatis suæ imbecillitatem accidit, seorsum iam diximus.

SCHOLIVM.

An sint notæ propriæ accepti veneni an non, sequenti libro declarabimus, modo illud oportet intelligas Gal. disputare de affectionibus hepaticis. Hepaticæ vocantur omnes hepatis imbecillitates, siue cum inflammatione, siue sine ea consistant. Non tamen pertinet ad hoc genus inflammatio hepatis, sine illius imbecillitate.

Cæterum

CAETERVM postquam ſanguinis generationẽ hepatis munus eſſe intelligimus, ſi cauſa aliqua fuerit, quæ hunc generare poſsit, eam hepatis popriã facultatẽ eſſe dicemus. Propriã autem diximus, propter eas quæ omnibus corporis noſtri partibus communes eſſe dignoſcuntur: quas in libro de naturalibus facultatibus, iam percurrimus attractricẽ dico & retentricem & expultricẽ. Neque quarta generatim quidem alteratrix, ſpeciatim verò ſanguifica vocatur.

SCHOLIVM.

EX his, verbis intelligunt plærique in venis & arterijs eſſe vim ſanguinem generandi, influentem ab hepate, proprias verò facultates, attractricẽ inquam retentricem & expultricem & alterantem, quæ cuiuſque membri nutritioni ſubſeruiunt inſitas eſſe ſingulis partibus, non venientes ex hepate: ego verò qui nullam facultatatem naturalem influentẽ ineſſe libro 2. controuerſiarum confirmaui, aliter interpretor hæc verba. Nempe ſanguinem venarum

nota

(consulto addidi venarum, quia sanguis arteriarũ tenuior multo, in corde generatur) in hepate generari per se, & à facultate propria, gratia similitudinis modi substantiæ, tamen in venis non per se sed feruore quodam & calore mouente vt mustum fit vinum in dolijs, in quibus non est facultas vt ita dixerim, viuifica, vt in libr. secundo diximus. Ergo dixit Ga. Cùm sanguinis generationem hepatis munus esse intelligamus, quia in nullo alio membro est facultas talem sanguinem generandi, addidit si causa aliqua fuerit, quæ hunc generare posset, id est vbi est facultas quæ hunc generet, hepatis propriam facultatem dicimus, quia etsi in venis generetur tamen id non fit à facultate, sed vt explicauimus.

PORRO' omnium facultatum essentiam in peculiaribus partiũ tẽperantii consistere didicistis. Proinde cũ iecu ad aliquam octo intemperantiarum labitur, accedit viribus ipsius noxa quæ ill intemperantiæ peculiariter debetur. Sed de his generalem scripsimus sermonem, in tertio libr. de accidentium causis: propria autem cuiusque secundum speciem parti communi ad portionem respondet. Igitu

calida

calidæ iecoris intemperantiæ cùm contentos in ipso humores, tùm eos qui per mesenterii venas deferuntur, & assant, & adurunt: frigidæ autem, contentos iam in ipso humores, crassos atque ad fluxum & motũ contumaces reddunt: id verò quod ad ipsum fertur, & pituitosum, & crudum, & semicoctum efficiunt. Sic de reliquis quoque duabus dicendum est, arida quidem intemperantia, sicciores, crassioresque: humida verò: magis tenues aquosioresque reddit humores. Igitur cum alui sedimina, aquæ, in qua nuper mactata caro abluta est, similia esse videritis efficacissimum inde affecti iocinoris signum elicere nequaquam dubitetis. Ac nominantur hepatica, ea præcipuê quæ ob imbecillitatem ipsius deiiciuntur: quippe ad iecoris essentiam pertinent huiusmodi passiones. Atqui didicistis cuiusque primorum corporũ essentiam ex quatuor quali-

tatum conſtare temperamento. Sic etiam cum fæci ſanguinis ſimilia per aluum excrementa deiiciuntur, iecur affectum eſſe coniiciendum eſt. Vt enim tenuè & ſanioſum excrementum infirmi iecinoris ſanguinem creare non potentis, ita id quod fæci ſimilatur, ſuperaſſantis ſanguinē hepatis indicium eſt. Neque enim à memoria veſtra decidit, cū ſæpe videritis quoſdam, imprimis quidem ſaniem & cruenta quædā, dein tractu temporis craſſum, ac melancholicum ſanguinem, poſtremò atram quoque bilem, & quidem ſinceram deiicere. Accidit autem interdum vt hic affectus ob frigidam intēperiem citra febrim incipiat, quando tenuis ſanies ſanguinis excernitur, deinde tractu tēporis, corrupto in viſcere ſanguine, febris ſupuenire ſolet, quæ tamen ab imperitis vſque adeò negligitur, vt laborantē interdū nequaquā febricitare putent, quippe hāc paſsionē ob

inedi-

inediā accidiſſe exiſtimant. Siquidē quod
nullla ſit ipſis cibi cupiditas potius, quàm
ob medicorum inſtitutū laborantes à cibo
abſtirene inuenerunt. Itaq; cùm interim ni-
hil excernatur, videatúrque laborans om-
nino liber à febre, balneis eum exponūt, ac
debitam victus rationem preſcribere ne-
gligunt. Quo circa rurſus corruptos ci-
bos aluus deiicit, quos deinde hepatico-
rum excrementorum nonnihil ſequitur.
Ad nonnulli qui ob frigidam intempe-
riem laborare inceperunt, non ſolum non
perdunt cibi cupiditatem, verùm etiam
interdū multò magis quā anteâ ſe eſurire a-
iunt. Calidas verô intēperies nunquā cō-
mittatur ciborū appetentia, ſed cibi faſtidiū
ſitis vehemens, febris inſignis, vitioſorū hu-
morū vomitus. Hæc ſunt propria hepati-
corū accidentia. Sic N. nominari iā dixi eos,
quibus viſceris ipſius vires fuerint imbecil-
les. Qua in re vulgus medicorū errās, hanc

 paſsio-

paſsionẽ putat eſſe dyſenteriã. Inflammationẽ autẽ alia (vt dictũ eſt) ſequuntur accidentia. Cum itaq; ambæ interdũ paſsiones cõueniant, vtriuſq; accidentia ſimul apparere ſolent, quæ in prõptu medicũ habere oportet. Sic enim nõ ſolũ laudabũt nos, ſed admirabuntur etiã ii, qui opera noſtra indiguerint, præſertim ſi accidẽtia quoque, quę aliis morbis cõmunia ſunt, inſuper proſpexerimus. veluti quod dolor ad nothas coſtas peruenit, quod iugulus detrahi videtur, qnod ſpiratio parua redditur & frequens. Equidẽ cùm primũ Romã veniſſem magnificè admiratus eſt, me Glauco philoſophus ob huiuſmodi quandã dignotionem. Etenim per viã mihi occurrens, oportunè (inquit) aduenisti, iũgénſq; dextrã dextræ, proximi ſumus (inquit) laborãti, quẽ nuper vidi: itaq; oro, vt vnà mecũ ad ipſũ venias. Eſt autẽ ſiculus medicus, quẽ non ita pridẽ mecũ ambulantẽ vidiſti. Ego verò, quid in-

quã

quã molestat ipsum? tũ ille & copiosè admodũ & apertè id declarare aggressus est. Neque enim adeò erat vafer, vt aliquid me cælare posset. Quoniã heri (inquit) & Gorgias, & Apelas, mihi nunciauerunt, motiones præsagiáque edidisse te, quæ ad diuinationem potiùs quã ad medicinam pertinere videbantur: cupio equidem periculum facere, non adeò vt tuam experiar doctrinã, quàm vt sciam, num tota sit in arte medica tùm, cognoscendi, tùm præsagiendi facultas. Interim cũ hæc diceret, venimus ad laborantis ostiũ, vt neque verbo eius prouocationi respondere, neque etiam ea quæ sæpenumero me dicere audiuistis, effari possem: quod scilicet multa interdũ nobis feliciter faciléque apparẽt, interdũ verò omnia sunt ambigua: atque idcirco & alterã & tertiã quoque consideratioñe expectamus. Itaque in primo statim aditu obuiã nobis venit quidã perluim

à cubiculo efferens, continentẽ tenuẽ cruoris saniem carniũ nuper mactatarũ ablutioni haud absimilẽ euidentissimũ affecti iecinoris indiciũ, qua vix dũ inspecta, vnà cum Glaucone ad medicũ ingressus sum. Apprehendi itaq; manũ in carpo, id est brachiali, quo intelligerẽ vtrũ inflãmatio, an sola imbecillitas esset in viscere. Quia verò (vt diximus) medicus erat: nup (inquit) à deiectiõe decubui, itaq; perpende arterias ob id quod surrexerã crebriùs pulsare. Hæc quidẽ ille dixit, ego autẽ deprehendi inflãmationis indiciũ, prospiciẽsq; ad fenestrã hysopũ ex aqua mulsa decoctum in olla considerani proinde cogitaui, medicum se pleuriticum esse putare, dolore videlicet nothas costas infestante, qualis iecinoris quoque inflammationibus aliquando accidere consueuit. Hunc itaque cum sentiret, essetque spiratio, & parua & crebra, atque exigua tussi infestaretur, pleuriticum se esse

existi-

existimabat. Quamobrem Hysopum quoque ex aqua mulsa præparauerat. Intelligens itaque ego, quòd fortuna viam mihi præberet, qua apud Glauconem clarum nomen adipisci possem, manum eius ad nothas in dextro laborantis latere costas detuli, indicato quoque loco, dixi eum ibi dolere. Quòd cum ipse fateretur, Glauco ex solo arteriarum pulsu existimans me sedem affectam inuenisse, planè admirari me cæpit. Verùm vt vehemẽtius stuperet, hæc quoque addidi. Quemadmodum hoc in loco dolere te confessus est, ita velim fatearis, etiam tussiendi cupiditate vexari te. Etenim ex longis interuallis tussis exigua, arida, & qua nihil expuis molestare te solet: atque ita me dicente incæpit forte fortuna huiusmodi quadam tussis specie (qualẽ iam diximus) tussire qua de re tanta admiratione Glauco commotus est, vt continere sese non valens magna voce ex-

clamãdo in laudes meas prorrũperet. Tũ ego: nõ putetis (inquã) ſola hæc ex arte poſſe præſagi i. Sũt N. alia quoq;, quæ nũc aggredior. Quibus & laborãs ipſe teſtimoniũ ferret, itaq; rurſus incipiẽs dixi: cũ magnã trahis ſpirationẽ, dolor ea parte qua notaui, vehemẽtius te cruciat, ſentiſq; in dextra hypochõdriorum parte grauitatẽ. His auditis, ne infirmus quidem ſeſe potuit continere quominus præ vehementi admiratione, vnà cũ Glaucone exclamaret. Itaque ſentiens equidem arridentem mihi fortunam, de iugulo quoque, quòd videlicet ad inferiora trahi videretur, aliquid efferre volebam. At quia magnas inflammationes quemadmodum & ſcirrhum, id committari ſolent, dicere nõ ſum auſus, veritus ne laudem quàm anteà de me excitaueram ſauciarem. Cumq; animum induxiſſem tutò me aliquid eloqui oportere, aſpiciens laborantem, haud ita multo poſt (inquam) iugulum ad infernas

parte:

partes detrahi senties. Nisi fortasse id iam anteâ tibi euenerit. At cum hoc quoque fateretur, conuersis equidem oculis ad ægrotantem mirificè attonitum vnà (inquam) addẽda est prędictis diuinato. Etenim dicã, quã de morbo suo laborãs ipse habuerit suspicionẽ. Tũ Glauco, ne de hac quidem diuinatione desperare se aiebat. Laborãs autẽ incredibili hac pollicitatiõe in stuporẽ adductus, & acriter me intuẽs, quid essem dicturus attẽta mẽte spectabat. Igitur dicẽte me ꝙ infestãtẽ pleuritidẽ esse putasset, ille ingẽti cũ admiratiõe huiꝰ quoq; rei se testẽ exibuit: quòd etiam affirmabat ex astantibus vnus, qui paulò ante latus eiꝰ ex oleo fouerat. Atque ex eo tẽpore Glauco, tùm de me, tũ de vniuersa arte quã optimã cõcepit opinionẽ cũ antea nihil magni ab arte spectaret, vt poteq̃ nũquã cũ cõsumatis in arte viris versari consueuisset. Hæc ideò dicere volui, vt intelligatis quæ acciddetia cuilibet morbo

propria

propria ſint, & quæ aliis quoque morbis communia, ac prætereа quæ ab vtrolibet genere ſint inſeparabilia. Item quæ magna ex parte, & quæ rarò videri ſolent, atque ea quæ ancipitem habent euentum, vt ſi aliquando fortuna huiuſmodi vobis occaſionem qualem mihi fuiſſe oblatam iam dixi prębeat, ea commode vti ſciatis. Sępe enim fortuna non contemnendam adipiſcendæ laudem anſam ſuggerit, ea tamē vulgus medicorum ob imperitiam vti neſcit. Quanquam doctiſsimus quiſquā cùm accidentium aliquod huiuſmodi conſpexerit, haud difficulter reliqua quoque inueniet: quorū alia quidem neceſſariò, alia verò magna ex parte, & locum patientem, & morbum ipſum ſequuntur. Verū meminiſſe debetis generalium præceptorum, quæ & vniuerſalia appellantur, & quæ multorum ſpecialium, communia genera ſunt, vt ea in particularibus prouidè diſcernere diſcatis.

Scholium.

SCHOLIVM.

ESSENTIA facultatis, si quis exactè consideret, non est temperamentum. Nam facultas nō aliter diffiniri potest, quàm ad actionē vis aliquid agendi. Tamen quæ sit eius essentia absolute, & ad nihil aliud relata ignoramus, docente Gale. ipso in fragmento de substantia facultatum naturalium, tamen medicus, perinde de reliquis omnibus sentiēs, ac si facultatis essentia esset, in temperamento nihil errabit. Proinde Gale. ita statuit. Vt libro octauo, de compositione medicamentorum secundum locos cap. 6. docet Gale. ipse omnis hepatica affectio, id est hepatis imbecillitas primùm incipit ab excretionibus diluti sanguinis, deinde degenerant aliæ in alias qualitates, vt est intemperies quæ imbecillitatē peperit. Si frigida est in pituitosa, aut aquea, si calida in atrum sanguinem. Merito Gale. Curabat admirationem sibi, & arti comparare, debet medicus quiuis eandem solertiam imitari. Vt cum occasio ansam obtulerit honoris, eam arripiat. Neque enim id vanum est, facit siquidem ad salutem ægrotantium. Quia vt Hippo. docet in principio prognostici, ægrotantes audent sese committere medicis, & magis parent, quare illi melius moliuntur curationem. Præterquam quòd & fides infirmi habet ad illius salutem aliquid momenti, quia facultas alacriùs pugnat cum morbo, neque succumbit, vt cum animum ægrotantes despondent.

Est

EST igitur communis ſermo, quem inuenire propoſui de naturalibus facultatibus, quas in qualibet parte generatim quatuor eſſe didiciſtis: primam voco attractricem, quæ peculiares parti ſuccos alendi ipſam gratia, & appetere, & attrahere poteſt. Deinde ſecundam tractorum commutatricem à qua ſimilis ſuccus tractus fit particulæ. Huic aliæ duæ miniſtrant: retentrix quæ ſuo munere fungitur, quando pars attractum ſuccum coquit, donec in ſuam ipſius naturam eũ mutauerit: & expultrix quãdo à coctiõe, quòd inutile eſt excernit, idque excrementum vocatur. Has itaque facultates in qualibet affecta parte vtrum validæ ſint, an infirmæ conſideretis hortor: vt in hepate. Quoniam de hoc dicere inſtituimus, vis attrahendi ſi quomodolibet afficiatur, cibum in ventriculo iam in ſuccum tranſmutatum relinquet, vt per aluum exactè confectus, liquidus,

dus, & haudquaquam exiccatus excernatur. Atque hoc quòd ipsa affecta, sit signum vobis erit. Quidquid enim ab aliquo tanquam à causa procedit, id etiam illius signũ esse constat. Hanc passionem nonnulli ad mesaræum pertinere autumant, vocántque sic laborantes meseraicos, eo quòd vident cibum per venas mesaræo, & mesenterio intextas distribui, vt solebat, non posse, eodem seducti errore, quo ii qui manus eorum, quos syncopa vel stomachica, vel cardiaca prostrauit, affectas esse arbitrantur: vt pote quæ haudquaquam vt antea, munere suo fuugantur. Quippe iecur mesaræi venis, veluti manus, quæ ex ventriculo ei cibum afferant, vtitur. Similiter etiam fallũtur nõnulli, vbi crura resoluta sunt, ob passionem aliquam, eam spinæ partem, quæ iuxta lumbos est infestãtem. Quippe neglecta spina, cruribus remedia adhibent, igitur si mesenterium vel inflammatione, vel

vel alia huiuſmodi paſsione laboret, hunc propriè ad ipsũ referemus: ſi verò iecur ob imbecillitatem per venas ſuas cibum allicere nequeat, nõ meſenterio (ideſt lactibus) ſed iecinori, remedia ſunt adaptanda. Quemadmodum ne reſolutis quidem vel manibus, vel cruribus, ob paſsionem quæ in ſpina conſiſtit. Verùm vbi vel inflammatio, vel eryſipelas meſenterium afficit, haud ita difficilè eſt diſcernere, ſi alui excrementa diligenter conſideres. Neque enim ſolũ qualia excerni diximus in iecinoris imbecillitate cùm ad ſeſe cibum trahere non poteſt, talia planè deiiciunt: ſed apparet etiam, veluti ab inflammatione, ſanies quædã admixta. Nam ab omni parte inflammata, cui ſpiſſum craſſúmque tegmen nõ incumbit, in primis quidem tenuis ſanies defluit, quæ concocta deinde inflãmatione, & craſsior, puri ſimilior redditur. Cùm ergo nulla exiſtente in iecore inflammatione, huiuſmodi

quippiam

quippiam, cùm excrementis ſucci ſpeciem conſequutis deiicitur, in meſaræo paſsionem eſſe cenſendum eſt. Igitur vt non potente ob imbecillitatem hepate ſuccum à ventriculo attrahere, attrahendi facultas afficitur: ita cum retinere nequit, comprehendens, continénſque facultas, infirma putanda eſt. Proinde in primis quidem cruorem ſanioſum excerni videmus, poſtea verò craſſum & fæculentum.

Similiter aliæ quædam eueniunt excretiones. Non quidem ob imbecillitatem, ſed ob expultricis facultatis robur, ratione plenitudinis, & quidem ſæpenumero integra etiamdum conſtante valetudine. Sic plærúmque pars aliqua, cum affecta, per hepar purgatur, viribus ipſius iam factis robuſtioribus. Quippe concoctis in ipſa vitioſis humoribus ſequitur excretio, ſed ita ſequitur, vt vtiles humores retineantur, expellantur verò inutiles. Atque ſunt non-

nulli qui huiuſmodi vacuationes nominent cruentas dyſenterias: quæ euenire ſolent quibuſdam, vel mutilato aliquo membro, aut vbi quis in exercitatione educatus ad otium ſe conuerterit. Ac ſolet quoque mulieribus retentis menſtruis huiuſmodi per ſedem euacuatio fieri. Atque interdum per vomitum quoque eandem ob cauſam quibuſdam mulieribus. Verùm his ſincerus ſanguis excernitur, ſimilis ei qui ab hoſtia interfecta profundi conſueuit, modo inferne per aluum, modo per ſuperiores etiam partes. At per eryſipelata, & inflammationes, accedente concoctione, vitioſus, cænoſus, & putris deiicitur. Atque vt in hepaticis paſsionibus (quanquam raró medicamentorum auxilio, robuſtiore euadente iecinore, interdum deiiciuntur excrementa, tùm colore, tùm odore peſsima, purgato ita viſcere. Sic eodem modo vrinæ quoque deteriores redduntur,

quibus

quibus imperiti medici: nonnunquam decepti grauis morbi periculum ſubeſſe arbitrantur. Etenim quibus ſine ratiocinatione, rudis duntaxat experientia ſuffragatur, de his quæ rarò eueniunt experimenta habere non poſſunt, veluti eorum quæ ſæpe numero, accidunt facilè meminerunt. Quòd autem protractò per longum ſpatium morbo apparentibúſque notis concoctionis, huiuſmodi fiant euacuationes, non ſemel duntaxat, imò creberrimè, ex enarrationibus, quas in Hippocratis, opera edidimus didiciſtis, Igitur quemadmodum retentrix facultas cùm imbecillior eſt, ac rem quæ ipſam grauat, retinere non valet vis expultris id quòd moleſtat, euacuat: ita infirma expultrice, res quædam retineri ſolent facultate retentrice, non admodum grauata. Nàm in quolibet inſtrumento aliàs, alia facultas fortior,

aut imbecillior fit ſecundum relationem, ad actionem, nobis ſemper ad aliquam intelligentibus quamcunque facultatem. Nã re vera ſemper tota particula operatur ſecundum propriam temperiem, quæ illi accidit frequenter, verùm aliquando rem grauantem ſubſtinet, ac longo temporis tractu eam vincit, conficit, alterat, & cõcoquit: deinde rurſus alio tempore, rei infeſtantis, vel qualitatem, vel multitudinem ferre non valens, ad ipſius excretionem inſurgit. Sicuti è contrario cùm interim admodum moleſtatur: ipſam rem moleſtantem deiicere cupiens, viribus grauiſsimè proſtratis, ob imbecillitatem, id efficere non poteſt. Igitur hæc omnia in quouis naturali inſtrumento perpendere, atque mentem in ipſis dignoſcendis perpendere debetis. Sic enim inuenietis partium quarundam paſsiones, antea haudquaquam indagatas, veluti ne folliculi quidem fel continẽtis. Sic enim (vt oſtẽdimus)

dimus) biliosum humorem ad se trahit, quemadmodum renes vti sanguinis serum, aut splen, id quòd vini fecibus, aut amurcæ similatur: accidit interdum, vt ob huius folliculi imbecillitatem, impurus fiat sanguis, atque idcirco alia eueniet regii morbi species, præter eas tres quas iam supra proposuimus. Ac nõnunquam ita repletur etiam (quemadmodum vesica quæ vrinæ est conceptaculum) vt euacuari nõ possit, aut quia obstructus est, aut secretoria ipsius facultas est imbecillior. Veluti etiam, cùm obstructis, aut infirmis vasis quæ, ab ipso exorta ora sua in hepar extendunt, biliosum humorem interdum attrahere non potest. Proinde excrementorum proprietatem in morbo regio considerare, perquam necessariũ est. Id enim non mediocre nobis ad huiusmodi notitias auxilium suppeditauit. Hæc equidem considerans inueni quorundam regiũ morbum patientium excrementa flaua

bile vehementer colorata ſimiliter etiam & vrinas: item per cutem quoque, vt nonnullis plurimùm flaue bilis à balneo profundi, ita aliis plurimùm ipſius retineri, ac perquam exiguum effundi comperimus. Hanc rem ſi accuratiori experimento intelligere volueritis, nulla priùs adhibita vnctione, hominis ſudorem ſtrigili auferri iubete: videbitis profectò non eodem modo in omnibus, ſtrigilis concauitatem impleri, vt pote quòd in aliis magis aquoſum, atque in aliis magis bilioſum eſt. Itaque loci patientis notitia vobis multo erit dilucidior, ſi cùm prædictis hanc quoque notitiam adiiciatis, quidam enim acuta bilioſáque febre laborans, die ſeptimo multa flaua bile ad cutem tranſmiſſa, à morbo liberatus eſt, manſitque ſequentibus, deinde diebus auriginoſus. Itaque & excrementa & vrinas conſiderauimus: vtrìſque verò ſecundum naturam ſe habentibus,

bentibus, atque ob eam caufam nullam vifceris pafsionem declarantibus, venit in mentem, fieri poffe, quòd tranflata in cutem bilis crafsior effet, qua ratione promotus dicere volui qualifnam effet fudor, illo autem apparente aquofo, coniecibilem effe, difsipari contumacem, præcepi itaque laboranti vt aqua fuapte natura calida, & cui difcutiendi vis effet, vteretur, ac præterea victum adhiberet humidiorem qui humorum crafsitudinem moderatè poffet extenuare. Hic autem bonam valetudinem confequutus eft. Vnico auxilio, & notitia confirmata, & à curatione abfoluta. Quinetiam alium multam in ftrigili bilem relinquere vidimus, vnde eam plurimã in vniuerfo corpore procreari perpẽdẽtes, ipfum adhibita idonea curatione fanauimus. Quibus verò citra febrim morbus regius accidit: vrgente in dextra hypochondriorum parte grauitatis cuiufdam fenfu,

iis omnibus aperiens (vt ſcitis) obſtructiones & cibis,& potibus & medicamẽtis extenuantibus, deinde medicamentum quod bilem educere poſſet exibens, eorum plurimos vna die ſanitati reſtituimus. Qui verò purgatione liberari non potuerunt, iis rurſus valentiore ad aperiendum data potione, medicamentum quòd vehementius purgaret, exhibui. Sic deinde ſub fine purgationis, vel cærulea, vel flaua bilis, cùm acri mordacitate ſecernebatur. In his conieci fellis folliculum, ſimili quapiam paſsione laborare, qualis in veſica exuberante vrina interdum fieri ſolet. Etenim adeò multam nonnunquam recipit, vt nimis intenta nequeat eam quæ in ipſa continetur expellere. Verùm in vrinæ receptaculo (neque enim abſurdum fuerit, veſicam ita nominare) bifariam id fieri ſolet. Interdum vel ob excretoriæ facultatis imbecillitatem: interdum vel ob grauem

ſomnum

somnum, vel negotia quæpiam, retenta vltra quam par est vrina: quæ deinde vesicam nimis intendens, ac ipsa ratione vires prosternere potest. At folliculus fellis vt pote cui nullum succurrit ab animali facultate præsidium, vnicum habet imbecillitatis principium, veluti cætera quoque naturalia instrumenta, à partis intemperie ortum.

SCHOLIVM.

QVATVOR esse naturales facultates dictum à me est, libro secundo, controuersiarum, neque minus disputatum est, libro quarto, cap. 4 ad qua ratione harum facultatum, vna lædi posit, medium alijs non læsis, cùm facultates omnes eiusdem sunt lib. 2. con particulæ, si omnes habent essentiam in tempera- cap 23. mento, & vt videtur consentaneum vnius particulæ vnicum est temperamentum. Reliqua etiam omnia huius capitis, partim sunt per sese perspicua, partim alijs locis à me disputata, vtque actio facultatis quæ contrariam habet posit esse nimia, vel ob inordinatum illius motum, vel per debili-

tatem contrariæ, & vt quædam expellantur violentia facultatis expellentis, quædam langore retinentis. Quod in fine huius capitis Gale. dicit, indiget animaduersione. Nam vesica fellis potest, imbecillitatem pati, non tantum ob intemperiem, sed etiam ob fibrarum distentionem, cùm plus satis plena est, non aliter ac vesica vrinæ. Nam distentionem quam negotia, vel somnus faciunt in vesica, potest in illa, obstructio viæ facere, ac deinde, soluta etiam obstructione, imbecillitas superesse.

LIBRI QVINTI FINIS.

Liber ſextus de LOCIS PATIENTIBVS.

CAP. I.

Relectiuncula.

Docet breui hoc capite Gal. omnes lienis affectiones ſimilitudine cum affectionibus hepatis cognoſci, clariùs quàm vt indigeant propria diſputatione, idq; indicat facta quarundam affectionum enumeratione.

X iis, quæ de iecore diximus, facilè inuenientur notæ, quibus lienis paſsiones diſcernãtur: præſertim cum inflammationes ob duritiem facilè tangẽdo deprehendantur. Quum itaq; ſplẽ multa habeat accidentia cum hepate cõmunia, illa nulla re differre videntur, niſi quod quædam magis, quædã verò minus, alterutri euenire ſolent. Nã quod ad coloris rationẽ pertinet, vniuerſum corpus, vbi ſplen imbe-

imbecillitate laborat, magis nigricare videtur. Nam hoc ei natura officium dedit, vt melancholicum sanguinem ex hepate ad sese atrahat, quo ipsum aliã demonstratum est. Igitur attrahendi facultate facta imbecilliore, sanguis ex iecore in vniuersum corpus impurus transmittitur, quocirca color nigrior euadit. Quinetiam hepatis exemplo, sæpenumero excrementa quędã ex se reiicit, ita vt vomitione, in nausea quoq; accedit, melãcholicum sanguinem excernat: qui interdũ per inferiora quoq; decedere videtur. At huiusmodi vacuatione suppressa, nonnulli mæstitia melancholica vexantur, atq; cibos auidissimè concupiscunt, idque præcipuè, si valde fuerint acida, quæ ad ventriculũ transferuntur, excremẽta. Quod si alia accidat humoris melancholici corruptio, euerti, deiicique appetentiam videas. Quod verô indurato ipso, aqua inter cutem effundi posit, consentiente

ſentiente iecore, iam anteà dictũ eſt. Quinetiam laborante aliquando vtróque viſcere, regium morbum euenire conſpeximus, nigriore, quam pro conſuetudine, ſubſequẽte colore, ita vt putaretur flaua bilis fuligini eſſe permiſta. Atq; medici quidã iecur nulla paſsione laborare exiſtimantes, dubitant, quomodo à ſplene morbus regius naſci poſsi. Quemadmodum dubitant qui à ſolo liene indurato, nullo exiſtente in iecore vitio, aqua inter cutem fieri poſſe arbitrantur, haud ſecùs dubitare conſueuerũt, in ea quoque aquæ inter cutem ſpecie, quæ ad acutos morbos ſequitur: quippe ab iis iecur calida, & ſæpenumero ſicca quoq; intẽperie tam grauiter laborat, vt cibum in ſanguinem tranſmutare nequeat. Atque ne in iis quidem iecur pati exiſtimant, ab Eraſiſtrato accepta conſuetudine, vt nullam partem laborare arbitrẽtur, niſi vel tumor quiſpiam, vel vlcus in ipſa conſiſtat. Verùm id

id illis concedendũ est, qui existimant nullũ ab intemperie morbũ fieri. At medici, qui sequũtur ea, quæ manifestè apparẽt, qui & refrigerata parte quapiã, accidentia quædã fieri suspicantur, admiratione digni sunt, quod aquam inter cutem consistere posse putant, neutro horum viscerum patientie. Si enim ob id, quod nullus est in hepate tumor, ipsum haudquaquam pati existimant, nec aliarum partium vlla patitur, in his, qui aqua frigida vitiosa epota, mox aqua inter cutem corripiuntur: quippe noxam infert internis partibus aqua sic ingesta, alias aliis, sed præcipuè & in primis, ei, quæ forte fortuna eo tẽpore reliquis fuerit imbecillior. Verùm nisi ad iecur frigus transmittatur, aqua inter cutem subsequi potest minime. Sic splenis quoq; vitio aqua inter cutẽ nonnunquam euenire cõsueuit: aut cùm tumor quispiam, vt scirrhus, ipsum refrigerat, aut vbi citra tumorem refrigeratũ est, vt cùm

quis

quis aquam frigidam, & vitiosam, affatim, & importunè potauerit. Quod verò melancholica mæstitia, ipso huiusmodi excrementa ad os ventriculi trāsmittente, proueniat, anteà, vbi de ore vētriculi tractauimus, iam dictum est. Quamobrē in hoc viscere diutiùs nobis immorādū nō est, cū eius instrumentariæ passiones rationali dignotione non indigeant. Quæ verò ab intēperie proficiscuntur, partim ex iis, quæ iam diximus, partim ex ea doctrina, quàm supra de iecore proposuimus, notæ sunt, nam aliæ quidem nominatim sunt explicatæ, aliæ verò, quæ similiter vt illæ, cōsistunt, similē quoque habebunt dignotionem.

SCHOLIVM.

LIENEM duris passionibus laborare solitum ob crassitiem alimenti, quo vtitur dictum est à Galen. libro 13. metho. his verbis, lienis verò rarior substantia quam iecoris est, cæterùm crebrius scirrhosis vitijs affligitur ob nutrimenti quo vtitur speciem

speciem. Monstratum namq; est, quod crasso nutritur sanguine, qui veluti limus purioris est. Cæterū videri posit alicui ratio à nutrimenti specie ducta in contrarium cedere. Nam Ga. ipse asserit lienem nutriri tenui succo libr. quarto de vsu partium his verbis. Splenis verò corpus cum tanto rarius hepate sit, quantò est crassius pulmone, meritò ex tenuiori parte sanguinis nutritur. Verùm scire licet alimentum quod alendo spleni trahitur crassissimum succum esse puta melancholicum, tamen ex melancholico illo succo per crassas arteriarum tunicas tenuissimam partem assumi, qua illius caro nutritur. Hinc fit, vt ex tenuissima parte melancholiæ rara fiat substantia membri, & ex fæcibus succi alioqui crassi, tumores soleant in eo duri fieri. Hinc palàm fit, non mirum esse, Gale. modo dicere splenem nutriri succo crasso, modo tenui. Nimirum trahit succum crassum, quo alatur, deinde illius accipit tenuissimā partem. Nec proinde accusare debemus contradictionis Galenum, vt facit Lacuna Segobiensis, qui nimis adstrictus verbis videtur iā non satis assequutus, sed aduersus huius viri contradictiones quodam commentariolo à me scriptū est, atque de lienis proprio alimento. 2. libro controuersi. capi. tertio. Calida & sicca intemperies iecoris videbitur fortasse nō posse parere hidropē, quandoquidem ea intemperies videtur alia ratione sanguinis generationem vitiare posse, nempe sanguinem biliosum generando, non tamen pro

sanguine

ſanguine aquam. Nam id videtur frigidæ eſſe intẽperiei. Verùm ſcire licet omnem intẽperiem, cum eatenus iam proceſsit, vt natiuum partis temperamentum corruperit, actiones quaſque tollere aut minuere, quia facultates omnes debilitat. Quanquã antequam eatenus proceſſum eſt, aliæ intemperies incipiunt lædere, tollendo aut minuendo, aliæ vitiatas edendo actiones. Non video cur dicat morbos inſtrumentales lienis non indigere rationali dignotione. Nam ſi de tumoribus præter naturã, qui morbi ſunt, partim in temperamento, partim in cõpoſitione, dicit, falſum eſt ad eorum dignotionem non eſſe opus ratiocinatione. Nam illos tumores niſi magni ſint, impoſiti muſculi prohibẽt ſentiri tactu, quod ſi magni ſint tumores, tactu ſentiũtur, ſed nõ niſi ratione dignoſcũtur ab ijs qui ſunt in omẽto & muſculis. ſ. ex figura. Cõſtat verò vt ea dignotio quæ agitur ratiõe adiũcta ſenſui rationalis dici debeat. Quod ſi de morbis ſolũ inſtrumẽtalibus vocatis dicit Ga. multo clarius eſt eos indigere rationali dignotione. Nã ſi venę, quę ab hepate veniunt in lienem, aut à liene in ventriculum, obſtructæ ſint ſucco aliquo craſſo ac lẽto, ſine omni tumore) quid enim prohibet, cum id in renum venis fiat quotidie & aliis pleriſq;,) quæ erit ratio dignoſcendi ex ſolo ſenſu? aut quæ alia quam ex ſymptomatis, quæ eas vias obſtructas eſſe argumenta ſint? Certæ morbi inſtrumentales lienis ratiocinatione indigent, nihilominus verum eſt Gale. non multum defeciſſe

in horum enarratione. Nam omnes ſunt ſpleni cõmunes cum hepate, aut ſimiles ijs qui ſunt in hepate, & ſimilem habentes dignotionem. Nam ſi qua dictarum venarum obturatio ſit, eadem via procedẽdum eſt, qua in obſtructionibus veſicæ felis procedebatur. Nã vt ex his colore pallido tota cutis tingebatur, ita ex illis colore nigro tingetur, aut regurgitante melancholico ſucco aliorſum, accident deiectiones nigræ, aut nigræ vrinæ, aut manabunt hemorrhoides largius.

CAP. II.

Relectiuncula.

Cap. hoc eſt de affectionibus imi ventris, quo non omnes morbi referuntur ſigillatim, ſed præcipui & maximi, vt diſenteria teneſmus, & dolor colicus, & voluulus, & cæliaca affectio, ac lienteria.

VVM de ventriculi paſsionibus, ſuperiore libro loqueremur, in duas maximas ipſum partes ſecari diximus, quarum altera, quæ ſuperior eſt, gulæ continua eſt, ex multis neruis ſenſificis

ſiſicis contexta. Altera verò huic continua, ad inteſtinorũ vſq; exortũ extenditur. Porrò ſicut vtraq; in animalibus proprio munere fungitur, ac pro vtilitatis differẽtia diuerſa eis eueniunt accidentia: ad eundem modum quæcunque paſsiones communiter, tùm ſimilaribus, tùm inſtrumentalibus partibus aduenire ſolent, eæ etiã iis, tùm inter ſe, tùm etiam in vniuerſis inteſtinis, cõmunes eſſe cenſentur. Verùm accidentium ſimilitudo, non ſolum in iis interſe, ſed etiam in vicinis quoque partibus, quæ ipſa attingunt, inuenitur: qualis eſt renum, & coli communicatio: atque horũ nonnulla ſedem patientem habent cognitu facilem, vt dyſenteria & teneſmus. Sanè in præſentia nomen dyſenteriæ propriè audire oportet, vt potè quod ex appellatione ipſa, inteſtinorum vlcus ſignificat. Neque enim affatim fit eiuſmodi paſsio, id, quod in ea, quam hepatis vitio accidere dicimus, fieri

 ſolet:

ſolet: atque proprias etiam habet notas. Etenim protinùs ab ipſius initio bilis mordax ſecernitur, quàm deinde interaneorũ abraſiones ſequuntur, poſtea paulũ cruoris ſimùl excerni videtur, quando videlicet paſsio ipſa iam dyſenteria eſſe cenſetur. Quum itaque huiuſmodi abraſiones ſolæ excernuntur, conſiderandum eſt, num pingue quippiam ſimul cum ipſis deiiciatur: ita enim in craſsis inteſtinis vlcus conſiſtere credendum eſt. Vbi verò cruorem quoque excerni videris, intueri oportet, vtrũ is reliquis excrementis ita ſit admiſtus, vt vniuerſus miſceatur vniuerſis, an pars eius aliqua reliquis ſupernatet: etenim ſi admiſtus eſt, in ſuperioribus: ſi verò ſupernatat, in humilioribus inteſtinis vlcus eſſe portendit. At idem quoque in ramentoſis excrementis videre eſt, verùm non ita manifeſtè vt in cruore. Similis etiam de cruſtulis ratio eſt. Nam & ipſa, vtra inteſtina

ſint

ſint læſa, declarant, tùm ex eſſentia propria, tùm ex modo, quo vel commiſceri reliquis excrementis, vel vni eorum parti ſupernatare videntur. Cæterùm non mediocriter conducit ad curationem, noſſe in qua inteſtinorum parte conſiſtat vlcus. Nam ſi in ſuperioribus inteſtinis eſt, ab epotis medicamentis præſidium petendum eſt: ſi verò in humilioribus, cliſterem ſubiicere magis conuenit. At huiuſmndi dyſenteriæ ab his, quæ ab hepate profluunt, ita diſcernuntur. Nam ab initio tenuis ſanies ſiue ſeroſus humor ſanguinis ab hepate deiicitur, deinde aucto malo, craſſus humor fecibus vini haud abſimilis. Prætereaque in hepaticis excretionibus nihil abraſum expellitur, atque interdum duorum, aut trium dierum interuallo ſupprimitur euacuatio: deinde rurſus redit malũ, atque excernũtur excrementa prioribus multo peiora. Id verò per inteſtinorum vlcera

cera haudquaquam apparet: quippe in iis neque affatìm, neque ex longis temporum interuallis, laborantes deiicere consueuerunt. Atque vlcera, quæ in recto intestino oriuntur,(tenesmum vocant) vehementer quidem tensione & prompta deiiciendi cupiditate infestant, paucis admodum sequentibus excrementis, quæ quidem ab initio pituitosa, pinguia, progressu verò tẽporis etiam ramenti specie deiiciuntur, sed per totum morbi spatium iis, quæ à supernis descendunt, haudquaquam misceri videntur, scribunt nonnulli, quod à forti excernendi conatu, præcedente dolore vehementi, aliqui lapides callosos deiecerunt, iis, qui in vesica nascuntur, haud absimiles: id, qnod neque ego vidi, neque alium, qui viderit vnquam, audiui. Sed coli vehementẽ dolorem sæpenumero conspexi, medicis illũ nõ ad colũ, sed ad renes pertinere putantibus, veluti renũ quoque cruciatus

tus, ad colum referre videntur. Sunt qui omnino negent, in ſiniſtris partibus, colicam paſsionem euenire poſſe. Igitur ab initio, harum paſsionum diſtinctio difficilis eſt, quo tempore neque ita magnã præſidiorũ differentiã ipſi requirunt. Itaq; accidentia exuperantia, etiã tunc diligenter intueri oportet. Nam & nauſea, & vomitus vrgent, multò grauiores, & magis aſsidui, dolente colo. Euomúntque ita laborantes pituitoſa quædam atque corrupta, hac in re nephriticos longè ſuperantes, ac retinent etiam magis excrementa, vt ne flatum quidẽ, neque etiam ructum excernere poſsint. Sæpenumero etiam veluti circuire videtur dolor, atque ampliorem locum occupare, & diuerſas quoque partes occupans, modo in hac, modo in illa parte, vehementior fit, nephritici verò dolores, eodem in loco ſtabiles iugiter infeſtant. Quum itaq; dolor in loco fuerit renibus altiore, mani-

nifestum colicæ inditium portendit. Si verò in vno loco, vbi scilicet renes ponuntur, stabilis constiterit, nihil ad notitiam potest positus ipse conferre: proinde cum his notis quas nuper percurrimus vrinæ quoque considerandæ sunt. Nam nephritici ab initio dilutas, puràsque reddunt vrinas: deinde sequentibus diebus, crassum aliquid in ipsis subsidere videtur: demùm omnino arenosæ minguntur. At in colica, si quid ab aluo deiicitur, id flatuosum quodãmodo est, & sæpenumero aquæ superna tare consueuit, similẽ habens bubulo stercori consistentiã. Quinetiam colicorũ cruciatus multò magis, quã nephriticorum, lenietibus mitigantur clisteribus. Atque euenit interdũ, vt frigido aliquo humore simul eiecto, illico quiescant: eritque mitigãs præsidium, non mitigans tantũ, sed etiam curatiuum, & ad cognitionẽ faciens. Porrò vt hi frigidum humorẽ aluo excernente, ita nephritici

nephritici cùm vrina lapide exeunte, & à dolore liberantur, & ſimul locum patientem oſtendunt. Itaque nihil relinquitur, niſi vt prouideatur, ne poſteà tam facilè pati poſsint. Nam vt perſeuerante dolore, vtraque pars eiſdem indiget præſidiis, ita tempore ſubſequente oportet diuerſa auxilia adhibere.

SCHOLIVM.

De inteſtinorum doloribus & renum veſicæq; malis, tam multa dicta ſunt à Galeno in exemplis, libris primo, & ſecundo, & de reliquis inteſtinorum affectionibus proximo libro, qui totiùs operis erat, quintus ob communem rationem cùm ventriculo & hepate, vt liceret ei. Hic breuius agere de his omnibus, aut illic eſſet immorandum in exemplis minùs. Licebit ergo nobis hic omnia quæ illis locis enarrata ſunt intacta præterire. Vt differant ventriculi os & fundum, vſu & ſymptomatis dictum eſt à me cap. 5. lib. 5. vt vicinarum loco partiũ maximè continuitate quadam coniunctarum morbi ſimiles difficilè dignoſcantur conſtat, cùm deſit argumentum à loco & ſitu, indicatúmque eſt ſuprà multis exemplis, maximè in doloribus renum & co-

li, dicetúrque hoc capite rursum. In maximis intestinorum morbis sunt dysenteria, & tenesmus, & dolor colicus, de quibus hic disputat. Reliqua quæ de dysenteria vera distinguēda à dysenteria cruenta per hepatis affectionem dicit, enarrata sunt satis. Causa, qua, in cruentis deiectionibus per hepatis affectiones sanguis fluat copiose, sed ex quibusdam interuallis, in vera dysenteria contra, guttatim, & assiduè est, quòd in hac non alia causa quàm vlceris effluit sanguis, vlcus verò adest perpetuò, non per interualla, in illis verò effluit hepate demittente sanguinem & intestinis rapientibus per mesenterium. Verùm euacuationes omnes quæ aguntur membro in membrum mittente ex interuallis omnino fiunt. Nam nullum membrum perpetuo emittit, sed cum irritatur, aut grauatur, quare cum quodā tempus insumat in colligendo quòd grauet, quoddam quoque tempus est antequam secundo expellat, ex quo primo expulit. Quòd dolor colicus non poßit in sinistra parte fieri nulla ratio est, quanquam nonnulli ante Galenum ita putauerint. Nam colum non minùs attingit sinistram quam dextram partem, vidimúsque non raro sinistram partem dolere, atque dolorem è dextra in sinistram partem, aut contra migrantem.

Quapropter

QVAPROPTER nullum, quòd ad curationem pertinet, committetis errorem, si in prima protinus horum morborum accessione, eos difficulter discernatis, eo quòd tùm nec extrinsecus, nec intrinsecus, differentibus egent auxiliis, quòd satis sit, ea, quæ dolorem lenire possint, adhibere. Quum autem omnia intestina ordine quodam à ventriculo descendāt, atque omnium suppræmùm ieiunum sit, deinde quòd tenue vocatur, posteà cæcum, quòd vsque ad infernas partes extenditur, deinde colum, quòd ad superiores reuertitur partes, donec sæpenumero & lienem, & iecur attingat: satis mirari nō possum, quomodo non solum medici ferè omnes, sed etiam populares, vehementissimos quosque dolores, in quacunque parte euenerint, ad colum referant. Id quòd mihi quoque veri simile visum est, atque hoc, cùm causam quęsiuissem, cur tam vehemens, tamque

perseuerans

perſeuerans eſſet dolor, nõ ſimpliciter huic aſſertioni fide habita. Neque N. ſimiliter, vt in renibus, atque vreteribus impacto lapide, ingẽtes dolores in tranſitu excitãtur, ſic & in tenuibus inteſtinis, rationi conſentaneum eſſe cenſebis, frigidos ſpiritus retentos, atque ſimiles iis humores, dolorem in ipſis efficere. Nam tenuium inteſtinorum tunicæ rara, tenuique eſſentia conſtant, vt non ita diu huiuſmodi cauſas continere poſsit. Ergo probabile eſt, frigidũ, eundeque craſſum, aut viſcoſum humorem, aut flatuoſum ſpiritum, in corpore craſſo, densóque genitum, ſed egredi nequeuntem, dolorem excitare, vehementem quidem, geminam ob cauſam, intemperantiam, & corporum quibus continetur, tentionem: longum verò, quia difficulter vacuatur. Nam corpora ambientia, tùm ob craſsitudinem ipſius, tũ ſpiſsitudinem ſuam, ipſum arcere poſſunt. Atque interdum alii quoque dolores, &

quidem,

quidem vehementissimi in sublimioribus inteſtinorum partibus eueniũt, grauiter vomitionibus cruciantes, adeò vt nonnulli ſub fine, ſtercus quoque euomere conſpiciãtur, à qua paſsione vix vnquam aliquis potuit ſanus euadere. Nunc ileon vocant, nonnulli etiam chordapſon, cùm ſcilicet tumor aliquis eminet, in tenuium inteſtinorum parte, vt videatur inteſtinum ad chordæ ſimilitudinem conuolutum. Itaque non ab re viſum eſt medicis antiquioribus, vel ab inflãmatione, vel obſtructione aridi ſtercoris, huiuſmodi tenuium inteſtinorum paſsiones oriri. Sunt alia quoque accidentia, quæ quidem haud abſurde, & inteſtinis, & ventriculo ſimul patientibus euenire creduntur, vt ſunt paſsiones, quas lienterias, & cæliacas nominant: cùm videlicet materiæ nequaquam ſunt mordaces. Nam vt mordaces, ob mordendi vim totum inteſtinum ad excretionem excitant, ita non mordaces

inteſtinorum

inteſtinorum imbecillitatem ſequi conſue-
uerunt: quia retinere cõtenta, ne exiguo qui-
dem tempore poſſunt. Siquidem illico ex-
cernunt ea, perinde, ac ſi graue aliquod o-
nus deponerent. Haud ſecus, quàm in ſtilli-
cidio vrinæ contingit. Nam & in hac, mo-
do ob acrimoniam, & vellicationem, veſi-
cæ iugiter, quidquid ad eam peruenit, ſecer
ni, modo ob id quòd molem ipſius, vel
exiguam, ſuſtinere nequit. Cæterùm à qui-
bus cauſis inteſtinorum leuitas proueniat,
alibi particulatim oſtendimus, præter ea,
quæ in libris de curandi via, & ratione, de na
turalibus facultatibus, & de accidentiũ cau
ſis iam dixeramus. Etenim hunc librum nõ
incæpimus, vt cauſas, quæ morbos efficiũt,
ſed vt patientium locorum, qui & tactus,
& viſus iudicium effugiunt, notas perſtrin-
geremus. At quia ad exactã horum notitiã,
etiam de ipſis paſsionibus interdũ aliquid
dicere coactus ſum, idcirco de cauſis quoq;,

quæ

quæ ipſas efficiunt, mentionem facere non ſum grauatus. Itaque ſermoni de inteſtinorum paſsionibus finem imponamus. Sunt enim in ipſis paſsiones quædam cognitu faciles, quæ & ipſæ cum prædictis communes habent notas. Nam abſceſſuũ, inflammationum, ſcirrhorum, inflationũ, eryſipelatum indicia, omnibus cognita, cũ in ventris locis apparẽt, & paſsiones ipſius, atque ſimul patientis ſedis notitiam oſtendunt. Sed de iis iam antea ſatis dictum eſt.

SCHOLIVM.

MAGNVM medicis profectò ſolatium, quòd cũ difficilis eſt morborũ dignotio, facilis eſt curatio, quare aut nulli, aut leuiſsimi committentur errores ex obſcura cognitione. Nam difficilis dignotio, è magna, morborum ſimilitudine naſcitur. Quæ N. diuerſa admodum ſunt, nullus non diſtinguet, quæ verò ſimilia ſunt mala, non indigent diſsimilibus curationibus, ſed communia habent auxilia. Quanquam alijs locis ſex nominet Gal. inteſtina, hic verò quatuor tantùm, nihil repugnans putetur.

tetur dicere. Nam ieiuni nomine intelligit duodenum, & ieiunum, nomine coli, colum & rectum intestinum. ἴλεος, est voluulus ita dictus à verbo ἰλεῖν, hoc est volui. Dicitur etiam χορδάψος, à χορδεύω, id est implico, quòd per eum morbum videantur esse intestina inuoluta & implicata. Cæliacæ affectiones ventri, ita dictæ à κυλία, id est venter. Dicuntur verò ita affectiones similes lienterijs, id est leuitatibus intestinorum, quæ vergunt magis ad ventriculum quàm intestinum, vt leuitas ad intestinum magis. Itaque leuitas intestinorum à ventriculo humidis excrementis abundante principium ducens est cæliaca affectio. Reliqua omnia quæ hic dicuntur libello, de causis morborum require.

CAP. III.

Relectiuncula.

Cap. hoc est de renum paßionibus, imprimis de dolore renum cum lapide, aut arenulis, quem docet à colico distinguere, & de abscessu in renibus, & excretione pilorũ, & caruncularum, & mictu sanguinis, & de diabete. Quem morbum, quanquam habeat multa symptomata communia, cùm alijs membris, confirmat multis argumentis Gale. propriè ad renes pertinere, docetque longiuscule illius causas & generationem. Tandem disputat de magna totius corporis dissolutione.

Igitur

IGITVR cùm derepente nephritis inciderit, lapide notatu digno, vel in renũ aliquo, vel in vreteribus impacto, dolorẽ excitat colico haud absimilẽ. Verũ distinguitur colicus, ex nauseæ tũ multitudine: tùm magnitudine. Suntque per vomitũ reiecta, & biliosa, & pituitosa, quibus præsumpti quoque cibi aliquid admistũ videtur. Sæpenumero etiã ex loco, cũ superiore coli partes patiuntur. Atque ex eo interdũ, quòd nõ vni loco dolor innititur, sed reuoluitur, & ad plurimas extenditur partes, præterea quôd ne flatus quidem transmittitur. Atque omnia hæc colicis duntaxat euenire solent, sed alia quidem magis, alia verò minus. Quum verò ex his, quæ in vrinis resident, aut lapide cũ vrina excreto, planê discerni possunt, nullus relinquitur quæstioni locus, Sunt non pauci laborantium, qui dolorem modicum in profundo lumborum infestantem

 sentiunt,

sentiunt, quãuis ab initio nondũ sabulosum quippiã manifestè excernatur. Quibus (vt scitis) dato medicamẽto, quòd lapidẽ in renibus cõterere posset, simul & passionẽ ipsam, & sedẽ patientẽ cognouimus, atq; ipsum habuimus curationis principiũ. Quũ N. à medicamẽti potione, in vrinis sabulosa quędã subsidere cõspicerẽ, nephriticã passionẽ esse cognoui: atq; deinceps eadẽ medicamẽta exibẽdo, reliquã simul perfeci curationẽ. Quũq; renẽ quẽpiã ita laborare cognoueris, si dolores cũ horrore interpellato, varióq; infestare videãtur, sequãtúrq; febres quædã inordinatæ, tũ pronũ in ventrẽ decũbere, atq; interdũ in alterũ latus, vt sublimis sit patiẽtis partis positꝰ laborãtẽ sese vertere iube, ac deinde interroga, nũ circa renẽ dolẽtẽ veluti suspẽsi cuiusdã ponderis sensum percipiat. Etenim cũ hæc ei acciderint, abscessũ iã concretũ coniicere oportet. Quo concocto, pus mictum, vt laborantem,

tem à dolore liberat, ita vlceris in rene periculũ affert, Proinde exacto studio laborandum est, vt inducatur cicatrice. Quòd nisi ẽ ico contigerit, difficiliorem reddet curationem. Porrò perseuerantis vlceris notæ ex vrina haud obscurè deprææhẽdũtur. Adde quòd laborans creberrimè in patiente rene dolorẽ sentit, atq; interdũ cũ vrina exiguũ pus, veluti ab vlcere, excernitur. Similis crusta vlceris nonnunquã cũ vrina expellividetur. Ac interim sanguis quoque qui erosi iam vlceris indiciũ est. Quãquã rupto aliquando vase, aut ob plenitudinẽ, aut casum, aut vehementem ictum, nonnulli magnam sanguinis copiam meiendo profuderunt, id quòd etiam aperto interdum venæ alicuius ore fieri contingit. Sed certissima vlceratorũ renũ cõiectura est si cũ vrina exiguæ quædã carũculæ excernãtur, vt potequas renũ essentiæ partes, easq; ob vehementẽ vlceris erosionẽ auulsas esse, constat.

Ea verò, quæ pilis similia sunt, Hippocrates quoque cum vrinis excerni vidit, quemadmodum in Aphoris. scripsit, ac ipsi etiam vidimus aliquando, quæ palmi longitudinem æquarent, interdum etiam iis lõgiora, nonnunquam valde, exigua, vt mirarer quomodo in renum spatio talia possent consistere: proinde probabilius mihi videbatur, in venis huiusmodi res procreari. Quemadmodum in quodam Arabie loco (vt aiunt) in tibiis hominum dracunculi vocati nascuntur, neruosa natura, colore crassitudinéque lumbricis similes. Igitur cum multos audiuerim, qui sese vidisse eos dicerent, ipse verò nunquam viderim idcirco nec de ortu, nec de essentia ipsorũ quicquam exactè coniicere possum. At vbi pilos meiendo excretos vidi, tùm ex colore, tùm ex mole, credidi dicentibus eos ex crassa, lentáque materia quàm calor calfecit, exiccauítque in venis consistere: quanquam longitu

longitudinis ipſorum cauſam non intelligo. Verùm cum primùm eos vidiſſem, curationem à medicamentis, quæ vrinam ciere poſſent, tentaui, quàm poſteà experientia comprobauit. Atque nullis ferè qui hac paſsione laborauerunt, ſymptoma aliquod nephriticum, aut priùs fuit, aut poſteà ſuperuenit, medicamentis vreticis curatis. Verùm etiam ſi alia quæpiam humorum vitia à venis per vrinam expurgentur, quemadmodum ſi puris quoque multa, fiat per vrinas excretio, nihil ab iis, vel renes, vel veſicam, vel vreteras, moleſtari cognouimus. Cæterùm in hac re, non parum cùm inteſtinis conuenire videntur, quæ in hepaticis paſsionibus nihil læduntur, licet à bile ſincera lædantur, veluti veſica quoque, vbi longo tempore acres per ipſam vrinæ tranſeunt, vlcera pati ſolet.

 Scholium.

SCHOLIVM.

DE caruncularum, quæ in vrina conſpiciuntur ſubſtantia dictum à me ſupra eſt in hoc ipſo opere. Similia capillis dicit hic in venis non in renibus generari, tamen comment. 76. part. 5. apho. inquit ſucco in renibus quodammodo vſto pili generantur. Certè vtrunque puto verùm eſſe, comparaTéque capillos in venis longitudinem, in renibus ſoliditatem, & conſiſtentiam magis. Dracunculos illos, quos in quodam Arabiæ loco oriri audiuerat Gal. viderat autem nunquam, ferunt generari ſæpè in quibuſdam locis indiarum quæ ſuperioribus annis regno caſtellæ acceſſerunt.

EST etiã alia renũ paſsio, qua tenuis ſanies, ſiue humor ſeroſus ſanguinis mingitur, ſimilis excremẽtis quæ in hepaticarũ paſsionũ initio excernũtur, niſi quòd magis videtur crueta. Cuius rei cauſa eſt paſſio haud abſimilis ei, qualem in iecore diximus imbecillitatẽ eſſe, inſupérq; cũ ora, aut meatus, (vt cuuque nominare volueris) per quos ex cõcaua vena in renes vrina percolatur, ſupra modũ dilatãtur: atq; ad renes quoque pertinere ea videtur paſsio, quã alii Hidropem

dropē matellæ, alii vrine profluuiū, alii diabetē, alii dipſacō appellāt, quæ certè quā rariſsimè euenire ſolet. Equidem eā hactenus bis dūtaxat videre potui, ſupra modū videlicet ſitiētibus infirmis, atq; ſubinde bibētibus. Quapropter exuberāter quoq; reddūt id, ꝙ biberūt, eo à ſua qualitate nō mutato. Atq; hec renū, veſicæq; paſsio, ſimilis eſt vētriculi, inteſtinorūq; leuitati. Sed de inteſtinorū læuitate alibi ſeparatim iā dictū eſt, vbi oſtēdimus nō vētriculū dūtaxat, ſed vniuerſa quoq; inteſtina ad excretionē, tū ciborū, tū potuū aſſumptorū, celeriter excitari, quæ ne pauxillo quidē tempore citra moleſtiā ferre poſsint, ipſorū aut pōdus, aut qualitatē. At ꝙ affatim, celeriterq; ad veſicā vrina defertur, id neq; ad vētriculi, nec ieiuni, nec tenuiū inteſtinorum, imbellitatē, tanquā cauſam referēdū eſt. Si N. ob id ꝙ potū ſuſtinere nō poſſunt ad excretionē properant, quid obſtat: quominus per ſedē excernatur

cernatur? Id, ꝙ in læuitatibus inteſtinorum fieri planè videtur. Neque N. cibus duntaxat, tã celeriter, per tã lõgã inteſtinorum cõuolutionem tranſiens deiicitur, verùm etiã ea, quæ epota fuere. Porrò tranſmiſsionem à totius ventriculi partibus ad hepar, non propter hepatis, aut venarũ in meſenterio, aut ventre, aut earum, quæ ab hepate exortæ ad renes tendunt, imbecillitatem fieri diximus. Quippe in libris de naturalibus facultatibus iã oſtenſum eſt, iecur ex ventriculo per meſenterii venas, veluti arbores à terra per radices, cibum ad ſeſe allicere: ſic etiam renes id, quòd aquoſum in ſanguine eſt, verùm veſicam non trahere à renibus, quemadmodum nec inteſtina à ventriculo, ſed renes quidem per vreteras excernendo in veſicam mittere ventriculum, aut in ieiunum per eum exortum. quem Herophilus dodecadactylon vocat, à duodecim digitorum longitudine nomen ei imponẽs.

Itaque

Itaque renum potius imbecillitas accuſanda eſt, vt pote qui continere diutiùs vrinā non valēt, non verò aliarum partium, per quas potus tranſire ſolet. Sed rurſus reprehendendo dicet quiſpiã, cum infirmi fuerint renes, quomodo fieri poteſt, vt tã celeriter vrinã ad ſeſe attrahãt? An dicere poſſu mus, quemadmodum invẽtriculo quibuſdam lientericis vehementiſsima excitatur ciborum cupiditas, ita in renibus quoq; cupiditatem ſimul oriri, atq; hanc ob cauſam eos vrinam per concauam venam ad ſeſe trahere, ſed illico ab attractiõis impetu grauari? Etenim quemadmodũ in his, qui camina vocata appetentia vexantur, videmus vt affatim impleti, paulò pòſt aut euomant, aut fluore deiiciant: id quod non ſolùm iis, qui præter naturã ſe habent, accedere ſolet, verum etiam animalibus quibuſdã integra valetudine degentibus: vt in auiculis quas noſtrates in Aſia Seleucidas vocãt, vi-

dere est: quippe quæ iugiter locustas edunt eásque celeriter excernunt. Ac in aliis quoq; animalibus huiusmodi accidens naturale videtur. Vt igitur canina cupiditas in ore ventriculi consistens, non potente ipso deuoratorum pondus sustinere, multa impetuosè ingerere, atque ea celeriter excernere cogit: ita in renibus quoque accidit serosæ humiditatis cupiditas, vnà cum virium imbecillitate, vnde & humiditatē affatim attrahere ac eam deinde in vesicam impellere cogũtur. Sed queres fortasse, quamobrem vrinæ fluor subitò euenire potest, leuitas intestinorum non potest? Veluti nec canina cupiditas, sed pluriũ dierũ numero opus est. Nam passionis initium ab incremento, incremẽtum à vigore distinguitur. Quoniam ventriculi cupiditas qua cibum, potúmq; appetit, animale officiũ est, quo citra sensum nostrum nequaquam fungitur. Renum verò desiderium naturale est, neque ab ipso sensus

ſus noſtri patiuntur. Proinde cùm ad ſtatum peruenit, ne ſenſum quidẽ mouet, quemadmodũ appetẽtia canina. Qua de re rationi conſentaneum videtur, vt cùm incepe rit, paulatim increſcat. Imprimis enim trahit ſanguinis ſerum ex venis, vel nihil noui ſentientibus: quod cùm totum attraxerit, videatúrq; ſanguis in venis, huiuſmodi humiditate ſpoliatus, exiccata tũ vaſa humorẽ trahũt ex hepate, deinde hoc ex inteſtinis, & ventriculo. Quum itaque exiccatæ fuerint venæ, quæ in ore ventriculi ſunt, potũ deſiderat homo, vt potè paſsionẽ ipſam, tum primum ſentiens, deinde exhibitam potionem venæ ex hepate ad ventriculũ venientes, vt potè aridæ totam rapiunt, atq; ex his aliæ deinceps, donec ad renes perueniat trãſ ſumptio. Quippe in libris de naturalibus facultatibus dictum eſt, non ſolum potionem, verum etiam cibum tranſſumptione per attractionem facta, per vniuerſum cor-

pus

pus deferri. Igitur hęc paſsio, quod ad tranſitus celeritatẽ pertinet, perſimilis eſt inteſtinorum læuitati: atq; etiã quod renũ paſſio vẽtriculi paſsioni eadem ſit. Verum hoc vno inter ſe differunt, quod quæ ante renes fit lationis actio in naturalibus numeretur, attractoria facultate ſucceſsionẽ agẽte. Atq; hac ratione inter ſeſe nõnihil differunt: quãuis in vna re ſimilitudo inueniatur, quippe ex concaua vena ad renes attractio, primæ deglutioni eorum, quæ ex ore in ventriculum deferuntur, haud abſsimilis eſt.

SCHOLIVM.

διαβήτης dicitur is morbus per quem accidit ſitis inexauſtai, & mictus celeri impermutati potus, à verbo διαβαίνειν, id eſt trãſire, quaſi tranſitus potus. Dicitur ob aliud Symptoma δίψακος, à verbo διψᾶν, id eſt, ſitire, quaſi ſiticuloſus morbus. Hydrops quoq; matellæ vocatur, ob ſimilitudinẽ cum hydrope vera, infert enim vtraq; ſitim, quàm potus copioſus non ſedat, ſed auget. In vera quidem hydrope, quia aqua epota ſalſum ſaporem comparat

putre-

putrescens, in diabete, quia præ debilitate retẽtricis è renibus defluit in vesicam aqua, illi rursum arescentes trahunt è ventriculo, fitq; ita sitis, & potus rapitur statim in renes, qui copiosior est, eò plus grauat, & minus in renibus moratur. Itaque sitis cresit potu. Nimirum docente Aristotele sect. 3. prob. 21. Nimius potus facit celerem mictnm. Hãc affectionem ad renes præcipuè pertinere, id est in renibus esse affectionem propriam, in ventriculo, hepate, & vena caua, & vesica per consensum multis argumentis probat Gal. quæ omnia vno hoc cõtinentur. Sola debilitas retẽtricis in renibus est occasio omnium symptomatum, etsi alijs partibus nulla propria passio sit. Nam hæc facit ariditatem renum, hæc magnum tractum renum. Hepar ergo siccatum violenter trahit è vẽtriculo, qui siccatus vehementer sitit. Debilitas quoq; renum facit descensum vrinæ in vesicam confertim factum. Copiosus potus grauat vesicam, quæ proinde statim expellit. Quod inquit Gal. hoc loco, vesicam non trahere à renibus, sed tantùm recipere, nisi cum quadam limitatione intelligatur falsum est. Nam capi. 11. lib. 5. de vsu partium ita scriptum est ab ipso Gal. ac vesicarum tunicæ rectos, & rotundos, & obliquos habent villos. Vna enim vtrisq; vesicæ tunica cùm sit, ad omnem motus speciem, constructionem adepta est accommodam, siquidem & eum motũ, quem attrahendi gratia villi recti, & eum quem excernẽdi causa transuersi tandem eum quem vt ea etiam retine-

retineant, vt quæ vndique constricta sunt obliqui efficiunt, instrumenta ipsa habere æquum fuerat. Itaque docet his verbis trahere vesicam longis villis. Sed & alij omnes dissectores hoc idem confirmant, atq; si nullus diceret, res ipsa indicat vesicæ esse tunicam vnicam triplicibus contextam villis, longis ab intima parte, obliquis ab extima, medijs transuersis. Quid ergo dicẽdum? Certe trahere nõnihil vesicam, id verò multo minoris momenti esse quam vt poſsit efficere celerem vrinæ descensum ê renibus, qualis per diabetem fit, nisi debilitas retentricis in renibus potiſsimum iuuet. Vbi Gal. inquit, tractoria facultate succeſsione agente. Caue intelligas tractionem fieri succeſsione eius quod euacuatur. Hoc enim in opere de facultatibus naturalibus refutauit Gale. Sed perinde est ac si diceret, facultate attractoria in membris agente, primùm in hoc, deinde in illo, succeſsione membrorum.

AT verò actiones quæ hanc antecedũt, ad vrinæ fluorem propriè pertinent. Non rectè autem putasse quosdam diabetem veluti caninam cupiditatẽ ad vẽtriculum pertinere, hinc manifestum est. Nam qui præ nimia siti ventriculum impleuerunt, seruare potionem longo tempore

re

re possunt. Sed vehemẽti siti laborãtes quatuor accidentium periculũ à potione subire solent. Vnum, & quidem primum, vomitio est. Alterum, velox per aluum excretio, aut fluore, aut intestinorum læuitate. Tertium, quod potus diutius, quã par est, in ventriculo manet. Quartum, id ipsum, de quo nunc sermo est, siue id diabetem, siue dipsacon, siue vrinæ fluorem nominare volueris. Neq; enim vt idoneũ ei nomen imponamus, sed vt curationis viam, tùm ex loco patiente, tùm ex ipsa passione inueniamus, scrutari animus est. Atque alia interdum passio occurrit diabeti perquam similis, & quidẽ à multis cibis, qui nec crudi sunt, nec per aluum deiiciuntur, nec plenitudinem efficiunt, nec etiã probè alere possunt, sed citò dissipantur, discutiunturq;. Cuius vt crebior est, quam dipsaci euentus, ita faciliorem admittit curationem, quippe si prius, quam ad summum peruenerit

nerit, ipſam cognoueris, haud ita difficulter curabitur. Nam vbi quis duplum conſuetorum alimentorum aſſumpſerit, nec corpus ali videatur, idq; citra alui fluorẽ, hanc paſsionem non ſolum priuati, verum etiã medici paruipendunt. Quum verò triplũ ingerit idoneis auxiliis liberari poteſt, priuſquam ſcilicet ad quadruplum, aut quintuplum perueniat. Igitur rationi conſentaneũ eſt, hanc paſsionem, à celeri diſsipatione incipere, omnibus partibus attractricem, atq; ei coniugatam facultatem, quæ propria appetentia vocatur, ſeruantibus. At verò ingẽtis ſitis, quæ citra diabetẽ accidit, cauſa eſt ventriculus, aut calida, aut ſicca, aut vtráq; intemperie affectus, maximè verò os ipſius. Proximè vẽtriculo hepar, ſed maximè pars eius ſima, ſimul inflãmatis meſenterii partibus, & ieiuno, ventriculóque ac ſtomacho, & pulmone. Atque huius accidẽtis radix inde plærunq; proficiſcitur, quod à

paſsione

pasſione eryſipelatis naturam referente incenduntur. Quibus vt plurimum marcoris genus aliquod ſequitur, aliàs aliud, veluti cum hanc tractaremus materiam, declaratum eſt. Hęc itaque propter accidentium communicationem, ſimul cum renũ pasſionibus dicta ſunt. Porrò diabetes propria renum paſsio eſt, quæ caninæ in ore ventriculi cupiditati proportione reſpondet, accedẽte præterea retẽtricis facultatis imbecillitate. Nam ſi citra vehementem cupiditatem, ipſam fieri diceremus, nulla omnino inſignis vrinæ copia ad renes perueniret. Si verò citra retẽtricis facultatis imbecillitatẽ non tãta celeritate ſequeretur vrinæ proſluuium.

SCHOLIVM.

QVORSVM de attractiõe, quã vrinæ agunt ex vena caua, diſputãs, inquit, at verò actiões quæ hanc antecedunt ad vrinæ fluorẽ propriè pertinet? an quæ antecedunt, pertinent ad vrinæ fluorem, & quæ ſequuntur non pertinent? At verò ma-

gis videtur ad illum pertinere emiſsio vrinæ è veſica, quæ illam tractionem ſequitur, quã ſitis, quæ antecedit. Certè non dicit, actiones quæ antecedũt pertinẽt ad vrinę fluorẽ, quaſi, quę ſequũtur nõ pertinent, ſed quòd hę apertè pertinent, de illis eſt aliquanto magis dubium an pertineãt. Id ergo aſſerit, confirmatq́; G. confirmationes haud ſunt obſcurę. Non erat hic locus diſputandi, ſi quis rectè conſideret, de vehementi fame per nimiam diſsipationem toto corpore contingẽtem, nec de ſiti per conſenſum cum totis venis, ſed ex ſimilitudine ſymptomatis cum appetitu naturali præter naturam cõtingẽte in renibus, occaſionem cepit. Nimirum vt diabetes fit per appetitum naturalem qui nimius eſt in renibus, ita illa canina fames fit per nimium appetitũ eumq́; naturalem, toto corpore.

CAP. IIII.

Relectiuncula.

Scribit morbos veſicæ, iſchuriam in primis, & ſtrãguriam, & diſuriam. Docetq́; *vt hæc nonnunquam fiant per paßionem propriam veſicæ, nonnũquam per conſenſum cum alijs partibus. Stillicidiũ vrinæ nonnunquam fit debilitata retentricæ veſicæ, nonnunquam vrina reddita aëri vitio alicuius membri ſuperioris, ſuppreßio vrinæ nonnunquam eadem debilitate veſicæ, nonnunquã obſtructione viæ, fit etiam nonnunquam inuoluntaria excretio vrinæ*

vrinæ per læsionem ſpinæ, in quam ſententiam narrat multas hiſtorias, deinde dicit quæ partes per vrinam crebro expurgentur, & quæ raro, & horum omnium cauſas & ſigna.

ESICAE ſuperueniunt accidẽtia, partim cæteris communia, veluti omnes ipſius præter naturam tumores, dolores, atq; quæ hos facere poſſunt, paſsiones: partim ipſi ſoli propria, vt iſchuria, ſtranguria, atq; alio quoquo modo immoderata vrinæ excretio. Verùm huiuſmodi euacuationes(vt de renibus ſupra dictum eſt) veſica, tanquam meatu vtũtur, ipſa haud quaquam patiente. At verò ſtillicidium, ſi ob vrinæ acrimoniam fit, accidẽs veſicæ eſt, paſsio verò minimè. Si verò aut ab vlcere, aut imbecillitate procedit, à veſicæ paſsione factũ eſſe dicitur: quemadmodum vbi acrimonia in cauſa eſt, aliquando ob renum vitium, aliquando ob alias partes, quæ cum vrinis, humorum ſuorum vitia aut pus, vbi abſceſſus aliquem infeſta-

 uerit,

uerit, transmittere possunt. Euenit etiã interdum vrinæ stillicidium, humoribus, qui in venis sunt, & per renes, & p vesicã expurgatis. Cæterũ quũ ab intemperie vesica fit imbecillior, læditur propria ipsius actio, quæ est vrinæ excretio, ad quam animal excitari solet, cùm vel à multitudine contentæ in ipsa vesica materiæ grauatur, vel à mordacitate conuellitur, ambo verò hæc debiles quam fortes maiori dolore afficiunt. Debilitas autem fit & ob instrumentorum nonnunquam pasiones, & ob intẽperies, cum alias, tùm ob eas quæ multis sæpisimè eueniũt, huiusmodi est frigida. Manifestè enim videtur tunc tẽporis grauata, & parũ in ipsa humidi est. Atq; vesicæ etiã veluti meiendi instrumento ischuriæ accidens superuenire solet. Interdum quidẽ (vt dictũ est) cùm circa id quod in ipsa continetur, obuolui vehementer non potest, vt ipsum exprimat. Interdum etiam obstructio inferiori meatu,

aut

aut à crassis humoribus, aut impacto lapide. Atq; accidit nonnunquam, vel ab inflãmatione, vel alio huiusmodi tumore, vt angustior reddatur meatus, vel etiã omnino obstruatur. At verò nec neruorum à spinali medulla exortorum, neq; etiam ipsius spinalis medullæ passiones, vesicæ tantã imbecillitatem afferre possunt, vt vrina, propterea supprimatur, quemadmodum nõnulli putauerunt, credentes vesicæ officiũ à consilio, & electiõe procedere, quod scilicet vrinam retinemus, quoad voluerimus, atque eam pro voluntatis imperio excernimus. Verùm satiùs fuisset nosse non vesicæ, sed meiendi officiũ, veluti etiam deiiciendi, non intestinorum munus ab electione, cõsilióq; pendere. Quippe vesicæ officium vnicum est, obuolutio circum vrinam. At musculus qui vrinæ meatũ in circuitu ambit in origine ceruicis vesicæ positus, instrumentũ est, cuius opus ab electione excitatur, vt potè

qui ambiens vesicę ceruicē, eam ita stringit, vt nihil humoris ex vesica in meatū ingredi possit. Atq; similē quoq; & actionē, & vtilitatē habet musculus, qui recti intestini partem extremā ambit. Proinde ipsis resolutis neque vrinam vesica, nec stercora aluus retinere potest, sed præter voluntatē, paucis omnino interuallis vtráq; excernūtur. Itaque veluti in reliquis musculis, quod à resolutione fit nobis inuitis, id electio nostra haud inuita efficere solet: ita eadē ratione ab horū actione quiescimus, cùm vel stercus, vel vrinam excernere propositū est. Atque vt nonnulli tùm vrinarū, tùm cibi excremētorum deiectionē, totam ab electione procedere existimantes, errauerunt, ita rursus alii his è diuerso, totū hoc opus naturale putantes, à veritate deuiauerunt. Etenim cibi à vētriculo in ieiunū transmissio, tota naturæ opus est. Rursus omnino ab electione pēdet, & vtrorūque mēbrorū, siue artuū, & cuiusli

bet

bet digiti, vt extēsio, tū inflectio. Delatio N. quæ à vētriculo ad ieiunū fit, & quæ ab hoc in tenue intestinū, à sola naturali facultate ꝓcedit. At alui deiectio, & vrinæ redditio, vtroque instrumēto ꝓpriis suis facultatibus agēte perficiūtur. Rectū intestinū, atque vesica naturali vtuntur facultate, musculi verò, ea, quæ & animalis, & voluntaria nominatur. Quippe musculi qui fluores cohibere solēt, tùm quiescunt ab opere, abdominis musculis munere suo fungētibus, maxime verò mediis. Sunt nōnulli, qui cùm nō ita facilè deiicere possunt, manibus huiusmodi musculos cōprimunt: nec nō vbi vrina ita suppressa est, vt omnino retineatur, idē facere cōsueuerunt. Cùm itaq; nerui, per quos animalis facultas ad iā dictos musculos ꝓuenit, patiuntur aut spinalis medulla ipsa lęsa est, resoluitur musculorū actio, atque excernitur, & vrina, & stercus, vel inuito laborāte. Cū verò vesicę corpus ita laborauerit

uerit, vt quod in ea cõtinetur, exprimere nõ posſit, ſupprimitur vrina, nominaturq; hoc accidẽs ipſius iſchuria. Accidit autem & ob difficilẽ ſenſum illius fieri nonnunquã ſuppreſsionem vrinarum, quin affecta ſit excretrix facultas. Quùm proprii veſicæ nerui patiantur, qui autẽ ſunt conſtringentis illius ceruicẽ muſculi, fungũtur ſuo munere retinentes ſuã vim, vt cum reſoluti ſunt. proprium ſignum eſt reſolutionis huius muſculi vrinarum inuoluntaria excretio. Quũ autẽ fit hęc paſsio, & via illius obſtructa eſt, difficile eſt cognoſcere affectiones ambas. Proinde vt exquiſitè dignoſcantur, non ſolum eæ, ſed reliquæ quoque omnes veſicæ paſsiones, perquam neceſſarium eſt præſcire euidentes cauſas extrinſecus aduenientes, quas ꝓpriè procatarcticas vocant. Sed multo etiam accuratiori inueſtigatione, eas, quę præceſſerunt in animantis corpore, paſsiones inquirere oportet.

Scholium.

SCHOLIVM.

QVOD dicit, ambo verò hæc debiles quàm fortes maiori dolore afficiunt, cõsideratione dignum est. Videtur N. non esse roboris minus sentire ea quæ offeruntur, quare videntur robusti non minus dolere quàm debiles. Sed aut nomine fortium & imbecillium intelligimus pingues & graciles, aut eos qui propriè robusti, aut debiles nuncupantur, idque aut animali aut naturali facultate. Vtcũq; intelligas, debiles magis dolẽt ab eadẽ causa quã robusti. Graciles quidẽ quã pingues, quia sũt magis excarnes. Debiles facultate animali, nõ ꝙ magis sentiant, sed ꝙ magis lædantur, ac proinde magis eorum sensus contristetur. (Non N. tam est dolor in sensu simpliciter, quam in sensu tristitia: debiles facultate naturali non tam dolent magis, quàm læduntur plus, id est, quo homo debiliorem facultatem naturalem habet in vesica, eo citiùs stillicidium patitur ob copiam, aut acrimoniam vrinæ, quia quæ dibiliora sunt citiùs, & plus compatiũtur cum alijs, quàm quę fortia. Fit verò omnis in nostris instrumentis excretio consensu quodam facultatũ, naturali scilicet insurgente in id, quòd animalis cũ molestia fert. ~~Ergo~~ naturalis facultas cũ debilis est, citiùs consentiet animali quàm robusta. Quæ N. citiùs patiuntur, citiùs etiam compatiuntur. Nam cõpassio passio quædam est. Constat verò vt passioni sint magis opportuna, debilia quàm fortia. Videtur

Gal. hoc loco contraria proferre ijs quæ ſupra docuit. Nimirum hic dicit. At verò nec neruorum ab ſpinali medulla, nec ipſius medullæ paſsiones, veſicæ tantam imbecillitatem afferre poſſunt, vt vrinæ ſuppreſsio accidat. Lib. 1. huius operis cap. penultimo, ſæpenumero etiam vbi ab alto quis cecidit, aut vehementem fortémque ictum ſpina ſubijt, inflammatio ad plures partes extenſa non ſolum muſculis, ſed veſicæ quoque noxam intulit, quibus ob veſicæ ipſius paſsionem vrina ſupprimitur. Altero horum loco videtur affirmare, poſſe vrinam ſupprimi conſenſu cum ſpina, & altero negare. Tamē re vera nō facit. Nam primo loco affirmat læſionem ſpinæ poſſe ſuppreſsionem vrinæ facere, intercepta facultate ſentiendi, ſecundo loco negat poſſe facere ſuppreſsionem afferendo veſicæ debilitatem facultatis, facultatis inquam illius, qua veſica comprimitur exprimens vrinam, nam facultatem illam non accipit veſica per neruos, quare nec priuari ea per neruos poſsit. Accipit verò per neruos ſenſum, quo læſo neruorum principio, priuatur. Ceſſat autem ab expulſione priuata ſenſu, quia non ſentit irritationem. Hanc eſſe Galeni ſententiam intelliges ex ijs, quæ hac ipſa huius capitis parte addit paulò infra dicens, accidit autem & ob difficilem ſenſum illius fieri nonnunquam ſuppreſsionem vrinarum, quin affecta ſit excretix facultas.

Igitu

IGITVR cuidam, cum cecidisset, spina intro sinuata est, quapropter vrinam reddere non potuit. Nã & id aliquando fieri solet, quemadmodum ab Hippo. dictum est. Verùm non ilico suppressa fuit vrina, sed perendie, ob afflictarum vertebrarum intro luxationem inflammata vesica. Itaq; dolebat in ea parte vel nemine tangente sed multo magis, si quis manu eum tangeret. Atque hunc curauimus inflammationi remedia adhibẽtes. Rursus alter luxatis vertebris, vrinam inuitus profudit, nullo infestante vesicam dolore. In hoc coniecimus eius musculi neruum, qui vesicam claudit, fuisse passum, proinde spinalem medullam cura reuoluimus. Atque in alio similiter laborante, suppressa fuit vrina, torpente ob patientes neruos vesicæ sensu. Quum itaque inter dormiendum, non sentiret homo vesicam impleri, ipsa extensa nihil excernere potuit. Etenim accidit interdum, vt hoc modo

do vrina ſupprimatur:quemadmodum e
tiam ſanis quibuſdam, aut vrgentibus ne
gotiis, vel in concionibus, vel ſenatu, vel fo
ro, vel conuiuio. Tum N. retenta longo tē
pore vrina extēditur veſica, atque vrina ſu
primitur, obuoluente ipſam facultate læſa
propter immoderatam tenſionem. Qui
dam etiam, cum cecidiſſet, manente ſpina
illæſa, in primis quidem magnam ſangui
nis copiam cum vrina emiſit, poſteā verō
omnino ſuppreſſa eſt vrina. Cuius rei cau
ſam eſſe coniecimus, quòd concreti ſangui-
nis grumus intus ſe oppoſuit. Quocirca d
miſſa per colē fiſtula paululū vrinæ reddi-
dit, extracta deinde fiſtula apparuit in ipſiu
ore grumi indicium. Præterea cum alio
quoſdam diuturni dolores vna cum abſce
ſuum notis infeſtaſſent, finitis abſceſsibus te
nue pus cū vrina profluere viſum eſt, dein-
de ſubſequens vrinæ retentio, coniectura
occaſionem dedit, quòd à craſſo pure mea

tus

tus obstrueretur. Atque in pueris etiã, quos lapis in vesica cruciabat, vidimus sæpenumero vrinam retineri. Eos itaque resupino figurato corpore, cõcussimus, vt ita à mea u lapis dimoueretur.

SCHOLIVM.

VIDETVR præter eas causas quas Gal. hic refert, conuulsio musculi vesicæ posse esse occasio suppressionis vrinæ. Atque ego ita sentio. Causa, qua, cùm vesica vrina (eadem est ratio vesicæ bilis, & intestini, & ventriculi & vteri, & aliorum omnium instrumentorum naturæ) plus distẽditur, quã pro sua capacitate, non potest sese contrahere, est, quòd fibræ illius veluti euulsæ sunt, atque earũ motus non potest esse satis firmus, quali ad expressionem opus est. Quòd dicit, atque in pueris etiam quos lapis in vesica cruciabat, vidimus sæpe vrinã retineri, non eo dicit, quòd in adultis non faciat vesicæ lapis suppræssionem vrinæ, sed quòd in pueris crebrius accidat.

QVVM verò id quòd iam dicam, sæpe videritis, oro vt ipsum tenaci semper memoria seruetis. Quòd ad

ad grumos vocatos, non solum eos, qui i
vesica, sed multo magis illos quoque, qui i
intestinis, ventriculo, atque thorace nonnu
quam continentur, animi defectio, & colo
pallidus sequi solet, pulsus verò paruus, o
scurus, frequens apparet, & laborans ips
cum anxietate resoluitur: quemadmodu
in magnis musculorum vulneribus sæpen
mero accidit, vt mirari aliquis possit, qua
nam sit huius euentus causa. An sanguis, c
omnium, quæ in corpore sunt, maximè n
bis sit familiaris, ex vasis suis effusus, tant
mali auctor est. Nam & putredo partium
& mortificatio ipsum sequi solet. Etenim
vidimus, vbi vesicæ meatum grumus ob-
struxerat, eadem sequi accidentia: grumum
verò adesse coniecimus hoc argumento,
quòd plurimum antea cruorem laboran-
tes cum vrina reddidissent. Itaque medica-
mentum, quòd lapidem terere posset, ex a-
ceto mulso, atque ipsum quoque acetum

mulsum

pulsum per se in potu dedimus. At nihilo minus alij quidem perierunt vno quodam seruato, solutis grumis, quos paulo post cum vrina excreuit.

SCHOLIVM.

VIDERI posset hoc loco Galenus, causam reddens, qua grumi sanguinis afferunt tam grauia symptomata, fauere quorundam neotericorum sententiæ, quàm in controuersijs refutauimus putantium maligniores febres fieri putredine sanguinis, quàm aliorum succorũ. Videtur enim innuere, quòd illi affirmant, sanguinem, eò quòd nostræ naturæ maximè familiaris sit, cũ degenerat, maligniorem fieri. Tamen Gal. non hoc affirmat, cùm alijs locis docuerit, bilem & flauam & atram, quæ sanguinis vstione fit, mitiorem esse alijs generibus, quanto sanguis alijs succis benignior est. Quid ergo est, quòd hic dicit? An sanguis, cum omnium quæ in corpore sunt, maximè nobis sit familiaris, ex vasis suis effusus tanti mali causa est? Certè sanguis facit cũ extra vasa funditur, maiora mala quàm alij succi, quia familiaris est nostrorum membrorum naturæ, non quidem quia familiaris est magis putrescit, sed quia familiaris est, cum putrescit facit partes computrescere, & omnia membra magis compati familiaritas

liaritas N. patientium maioris compaſsionis cauſa eſt, Hinc fit, vt grumi ſanguinis, membris gangrenã ſiue mortificationem afferant.

QVOD verò non ſatis eſt ad laborantis ſedis inuentionem, ea duntaxat accidentia, quæ in præſentia infeſtant, intueri, ſed & ex his quæ præceſſerunt, ſubinde definimus, facilè intelligetis, ſi eorum, quæ antea vidiſtis, memineritis. Igitur cum multi creberrimè pus cum vrina emitterent præteritorum accidentium memoria & ſedem patientem nobis oſtendit, & paſsionẽ in ipſa cõſiſtentem declarauit. Quidam N. cum priùs in regione renũ ſæpenumero doleret, accedente inordinato horrore, & exiguo rigore, febre correptus eſt. Alius circa veſicæ poſitum ſimul cùm horrore, ac febre, dolores præſenſit. Nõnulli circa ſeptum tranſuerſum, & thoracem. Atque alii in dextra præcordiorum parte. Coniecturã itaque fecimus in iis omnibus, quòd

quòd pus per renes expurgaretur, vomica ſcilicet in loco dolente erupta. Cum indiciis autem ſupra propoſitis, nonnihil confert puris quantisatem, & quomodo totum cum vrinis miſceatur, vtrum con fuſum, an contra, conſiderare. Veluti iam antea in inteſtinis dictum eſt. Nam vt in his ſi à ſuperioribus inteſtinis quippiam defertur, id ciborum excrementis perinde admiſtum videtur, ac ſi cum ipſis ſubactum fuiſſet: ſi verò ab humilioribus, cum vna ipſorum parte excernitur. Simili modo vrina, aut tota à pure cùm ipſa emiſſo conturbatur, aut per partes quaſdam diſperſum pus inæqualiter defertur. Plerúnque etiam ſolum pus, ſine vrina excernitur. Idq; haud obſcurè in veſica ſuppurationem cõſiſtere indicat. Quòd verò exactè commixtum eſt, à ſupernis aliunde partibus venit. Sed quòd mediam inter hæc conditionem ſeruauerit, à renibus deſcendiſſe certum eſt.

Similiter ſi erupta vomica, cum patiẽtis loci indiciis, vlceris quoque ſignum aliquod appareat. Nam & hoc aliquando quidem exactè comiſtum videtur, àliquando verò mediocriter: interdum vel nullá habet miſtionem, vel quodámodo ſuperfertur, vel ſolum excernitur. Atque vocata quidẽ cruſtula, vlceris: eſſentiæ verò proprietas, patiẽtis partis proprium indicium eſt. Quippe partes à veſica auulſæ, lamis: ê renibus verò, carunculis ſunt ſimiles. Ita etiam vbi ex ſublimioribus pars aliqua laborat, excrementa cum vrinis reiecta intueri, & ea ſuſpectarum partium eſſentiæ comparare oportet.

SCHOLIVM.

QVOD hoc loco dicit Gal. pus purumſine vrina ex veſica ſolere excerni, videtur pugnare eum ſententia quam. 6. cap. quòd libri huius eſt vltimũ ſcripſit his verbis. Quòd verò à veſica egreditur vrinæ admiſtum videtur. Tamen intelligi debet,

bet, quòd modo affirmat, de ſuppuratione recẽs rupta. Nam tunc prodit pus multum & purum, & quòd ſine vrina emitti poteſt, tamen cùm multo ante rupta eſt, minus eſt iam puris, quàm vt ſolum ac ſine vrina excerni poſsit. Cole ipſo laborante, etiam ex vlcere prodit pus ante vrinam, quia muſculus qui eſt in collo veſicæ, extentus per totum colẽ eſt, exprimitq; illum antequam ex veſica vrina affatim prodeat,

IGITVR per vrinam expurgantur gibbæ hepatis partes, atq; omnes quotquot ſunt his ſuperiores: per aluum verò pars iecoris reſima, inteſtino, ventriculus, lien. Præter has aliæ quædam fiunt purgationes, ſed raro, vt cum thorax, & pulmo per aluum purgatur: quæ ſub ſepto tranſuerſo poſitæ ſunt partes, per vrinas. Quorum cauſam cum nonnulli ignorent, neque id vnquam accidiſſe viderint, quòd à multis viſum eſt negant fieri poſſe vt abſceſſu in pulmone orto pus per renes excernatur. Nos verò pulmonis vomicam per vrinã, thoracis autem per inteſtina, & aluum expurgari

purgari vidimus. Quanquam re vera de la-
tione ex pulmone in renes nulla omnino si
dubitatio. Etenim vt à concaua vena, ita ex
magna quoque arteria, rami descendunt ad
renes. Hæc quæstio tamen Erasistrati secta
ctores non parum vrget, quippe qui puta-
uit solum spiritum in arteriis contineri.
Nobis verò nihil difficultatis adfert, vt po
te intelligentibus, quòd læuis arteria pulmo
nis, quantum puris exerupta vomica susci-
pit, id in sinistrum cordis sinum deferre po
test, quòd inde in magnam ipsius arteriam
incidens per renes transit in vesicam. Hoc
tamen non ita crebro euenire videtur, vt
pote pure prius in asperas arterias magna,
ex parte transsumpto. Itaque quam ob cau-
sam pus in pulmone genitum cum vrinis
(licet rarò) excernatur, iam dictum est.
Id verò, quòd per ventrem purgatur, aliam
& quidem raram (quæ in corporum disse-
ctione apparet) habet causam. Quippe cō-

caua,

caua vena, mediante vaſe quodam ſtelechieæ vocatæ videtur interdum adaptari. Proinde nihil mirum, nec impoſsibile eſt, & ex partibus ſepto tranſuerſo ſuperioribus, pus in ventrem defluere, & ex his, quæ eidem ſupponuntur, ipſum per renes in veſicam peruenire. Nam corporum raros habitus par eſt, vt rara etiam accidentia ſequantur.

SCHOLIVM.

QVA via quæuis particula expurgari ſoleat ſcripſi libr. [redacted] controuerſiarum, capite decimo. rarum eſt pulmonem, & thoracem expur- lib. 8. cap. 7.
gari per ventrem, per vrinas non ita. Imò verò par tium omnium quæ ad thoracem ſpectant expurgatio per veſicam magis quàm per ventrem ſit. Tamen cùm dicit rarum etiam eſſe partes, ſub ſepto tranſuerſo poſitas expurgari per vrinam, ne intellige de omnibus quæ ſub ſepto ſunt, nam gibba hepatis & renes non aliter expurgantur, ſed intellige his exceptis. Nam hæc veluti in ipſa via vrinæ ſunt, ad quam è ventriculi fundo aut ventre infer-

no, aut liene nullus venit surculus venæ, aut arteriæ. Nisi perpaucis quibusdam hominibus quibus venæ cauæ cùm aliquo vase stelechiææ (est verò id mesenterium) coit. Qui coitus aditum præstat, & ijs quæ sunt in thorace ad ventrem inferum, & ijs quæ sunt in ventre, aut liene, aut cauo hepatis, in renes.

CAP. V.

Relectiuncula.

De vteri affectionibus hic disputat, in primis de præfocatione vteri quæ frigida paßio est, & suppreßione menstruorum, aut seminis fit, affertque multo grauiora symptomata, cùm fit ex semine, vsque adeò vt non poßit sæpe distingui ab epoto veneno. Deinde causam reddit retractionis, aut peruersionis vteri, quæ per hunc morbum fit, refutans de hac re aliorum sententias. Reddit etiam causas, & refert signa suppreßionis menstruorum, & nimij fluxus, & abortus.

TQVE ne hoc quidem loco solicitos esse oportet, vtrum vuluam, an vterum appellemus, eam partē, quæ mulieribus

mulieribus à natura data eſt. Nec rurſus vtrum numero plurali vuluas, aut vteros, an ſingulari vuluam, aut vterum quis nominauerit. Etenim ſatius fuerit in rebus vtilibus tempus collocare, ex quibus vel ad notitiam, vel præſagia, vel curationem fructū aliquem decerpere poſsimus. Veluti in ea paſsione, quàm nonnulli vteri ſuffocationem, alii ſpirationis ob vterum ablationem vocant, volentibus medicis vtraque appellatione vnam quādam paſsionem explicare. Ego verò cùm viderim multas mulieres hyſtericas (vt ipſe ſeipſas nominant, medicæ quidem primum à quibus æquum eſt illas nomen habuiſſe) alias ſine ſenſu ſimul, & motu iacentes, debiliſsimum ſimul, & minimum habentes pulſum, aut omnino apparentes ſine pulſu, alias ſentientes, & cum motu, & ratione nihil læſa, tamen deficientes animo, & difficili reſpiratione, alias autem contrahen-

tes artus differentias inuenio histericarum passionum esse plures, vel magnitudinis efficientis causæ, vel secundum speciem aliquam diuersas mutuo. Igitur prima species, cuius Heraclides Ponticus in suo commentario mentionem fecit, multam exibet de ortu suo ambiguitatem. Ait enim, sub hac specie, nec pulsum, nec spirationem mulieris depræhendi potuisse. Atque obid duntaxat, non visam esse mortuam, quòd exiguum in mediis corporis partibus calorem haberet. Est autem libri titulus, Apnus Heraclidæ. Ac astantes quoque medicos quesiuisse ait, an nondum esset mortua. Rursus nonnulli Heraclidæ posteriores credentes seruari aliquid spirationis, quamuis ipsa non appareat, carptæ lanæ flocculos coram naribus suspendi iubent, vt exactè depræhendatur, num spiritus aliquis inter spirandum, tùm intro, tùm foras, rursum deferatur. Sunt qui poculum

poculum aquæ plenum ori ventriculi im
ponere præcipiunt , quippe immotum o-
mnimo seruari humorem aiunt, si tota pe-
rierit spiratio. Itaque si omnes ita laboran-
tes mulieres interiissent, simplex esset quæ-
stio : cum verò nonnullę seruatæ videãtur,
geminam oriri quæstionem necesse est, in-
uestigantibus nobis tùm passionem, ob quã
spirationis munus deperditur, tùm vel ma-
gis, quomodo viuere possint, quæ nihil o-
mnino spirant, Quippe in confesso est, &
spirationem à vita, & vitam à spiratione se
parari non posse, adeò vt viuentem nõ spi-
rare & spirantem non viuere, sit impossibi-
le. Atque hæc quæstio, quanquam superio-
re difficilior videtur, non est tamen perin-
de difficilis. Quippe facilè sustinebitur, si
latebris inclusa animalia consideres, nulla
apparẽte in ipsis spiratiõis nota. Hoc enim
cognito perspectisque animalibus, vt po-
tè frigidis, atque eo demonstrato quod ma

quomodo intelligat ...

 ximus

ximus respirationis vsus est vt intimus calor, & refrigeratione, & ventilatione seruetur, haud ita difficile fuerit perpendere, exiguum illum calorẽ in ipsis derelictum, arteriarum, cordísque officio conseruari. Quæ actio à quibusdam medicis perspiratio, veluti ea, quæ à thoracis, pulmonisq; officio prodit, respiratio vocatur. Itaque in vteri suffocatione, quoniã vniuersum corpus refrigeratur, (id enim manifestè videtur) fieri potest, vt nulla prodeat ab ore spiratio, quamuis ea quæ in arteriis fit, nequaquam intercipiatur. Quin & adeò potest esse exigua, vt sensum omnino effugiat.

SCHOLIVM.

MEDICAS mulieres vocat obstetrices. Ex ea historia quam refert ex Heraclide posſis apertè colligere, non statim ac pulsus & respiratio sensum omnino effugiunt, putandum esse mortuum esse hominem, si modo calor quispiam per totũ cor

pus lu[...]t. Imò verò censeo non prius affirmandum esse animum euolasse, in ijs præcipuè qui repētino casu intercipiuntur, quam totum corpus æqualiter frigidum, liuensq; sit. Quanquam cùm semel respiratione, & pulsu videntur carere, nulla spes est fore vt reuiuiscant, retinendi tamen homines sunt ne humo condantur viuentes adhuc. Quod ad primam quæstiunculam, quàm Gal. mouet, attinet, ita sentiendum est, si nomine spirationis intelligatur omnis ventilatio, verū est non posse hominē nō spirātē viuere. Tamē si intelligatur sola respiratio, nō est omnino verū, sed quadam expositione indiget. Nā animal ꝙ viuit, non potest non habere pulsum, etsi possit tam exiguum habere, vt omnino sentiri non possit. Nam cum ad eam intemperiem cor venerit vt ne tantilum moueatur, proculdubio homo perierit, tamen respiratione potest omnino carere aliquantulo tempore, præcipuè cùm præ frigido affectu cessat à respiratione, quod in hystericis accidit, & in apoplexia fieri posse, supra monuimus.

ERGO vt nihil ad hanc passionem maneat indiscussum, succedit iterum alia quæstio, quam ob causam corpus refrigeretur. Ea verò haud difficulter dissolui poterit, si causas, quæ præcesserunt, diligē-

ter

ter intueamur. Sunt autem huiuſmodi: cõuenit inter omnes medicos, hanc paſsionẽ magna ex parte viduis euenire, iíſque maximè, quæ cùm anteà probè purgarentur, ac parerent, atque virorum concubitu gauderent, iis omnibus priuantur. Quid igitur ex iis quis probabilius coniicere poſsit, quam quod ob retenta menſtrua, vel ſemen cohibitum, huiuſmodi mulieres vteri paſsionibus crucientur: ſiue interceptæ ſpirationes, ſiue ſuffocationes, ſiue etiã cõtractiones ſit. Idq; fortaſſe magis à ſemine retẽto cõtingere poteſt, vt potè magnã vim obtinẽte. Vt eſt enim in mulieribus humidius, ita etiã frigidius, proinde ipſum excerni oportet, pręſertim ſi naturaliter multo ſemine exuberat mulier. Proinde in mulieribus, quæ multo ſemine abũdãt, id excerni poſtulat, haud ſecùs atque in viris: quippe non parua eſt etiam horum differentia. Sunt enim nõnulli, quos protinus à iuuentute cõcubitus imbecilio-

becilliores efficit. Alii, niſi aſsiduè coëant, capitis grauitate moleſtãtur, cibos faſtidiunt, ac febribus obnoxii fiũt, atq; vt deterior eſt ipſis appetentia, ita & concoctio minor. Hos Plato arboribus immodicè fructiferis comparat. Equidem noui quoſdam, quibus huiuſmodi erat natura, qui ꝓ excercitii inſtituto à libidinis vſu abſtinentes, torpidi, pigríque ad motum facti ſunt: nonnulli etiam melancholicorum exemplo, præter modum mæſti, ac timidi, cibi etiam tùm cupiditate, tùm concoctione vitiata. Quidam vxoris mortem lugens, & à concubitu quo antea creberrimè fuerat vſus, abſtinẽs, cibi cupiditatem amiſit, atque ne exiguum quidem cibum concoquere potuit. Vbi verò plus cibi ingerebat, protinús ad vomitum excitabatur: mæſtus etiam apparebat, non ſolum has ob cauſas, ſed etiam (vt melancholici ſolent) citra manifeſtam accuſationem. Verùm hic ad priſtinam conſue-

tudinem

tudinem rediens, quàm celerrimè liberatus eſt. Hæc ergo cõſiderãti mihi apud meipſum, viſum eſt longè maiorem ex retẽto ſemine, quàm menſtruis, corporis noxam euenire poſſe præſertim in his, quibus ſuapte natura magis vitiatum id ipſum eſt, ac redundans, atq; in his qui in otio degũt, quique cum anteà nihil ad libidinem reliqui feciſſent, affatìm continere cœperunt. Equidem perpendi in hiis naturalem excernendi ipſum cupiditatem huius rei cauſam eſſe. Quum enim & tale, & tantum fuerit, neminem non ad ſui excretionem vi quadam ſtimulat. Itaq; Diogenem cynicum narrãt, virum alioqui omnium mortalium, quod ad continentiam pertinet, conſtantiſsimum libidini tamen indulſiſſe, non à copulata illi euacuationis voluptate veluti bono aliquo illectum, ſed vt noxam, quæ à retento ſemine prouenire ſolet, euitaret. Eum meretrix adire pollicita, cũ diutiùs ceſſaret, ipſe

manu

manu pudendis admota, ſemen proiecit, ac venientem deinde mulierculam remiſit, inquiens, manus hymenæum celebrando te præuenit. At planè conſtat modeſtos viros non ob voluptatem, ſed vt â vexatione liberentur, libidini indulgere, perinde ac ſi nulla eſſet ei voluptas coniugata. Sic etiam reliqua animalia ad coitum excitari arbitror, non quod exiſtiment voluptatem boni cuiuſpiam ſpeciem præ ſe ferre, ſed vt ſemen, quod ob retentionem ipſa moleſtat, excernant, haud ſecùs, quam deiiciendi ſtercoris, excernendæque urinæ deſiderio ſuapte natura moueri conſueuerunt.

SCHOLIVM.

GAL. ob retentum ſanguinem aut ſemen fieri vteri prefocationem rectê docet, tamen qua cauſa ea retentio frigus faciat, oportet dicere clariùs. Retentus ſanguis affatim occludês venas & arterias vteri obſtruit ſibi ipſi viam ſpirituum, facta ergo ſpirituum interceptione ſtatim refrigeratur, denſaturq; ſanguis, ſemen quoque frigidum eſt ſub

iecto

iecto, & substãtia sua. Calorẽ enim & generãdi vim habet per spiritus, ergo ex halante ab eo spiritu frigidum manet, quare continui alteratione frigefacit. Accedit quod & sanguis & semen cùm detinentur, putrescũt, atq; adeò malignè, semẽ præcipuè, ex eo ergo ascendunt in cor maligni vapores, qui spirituum vitalium temperiem exoluunt, dissipantq; ità innatum calidum, fitq; ita frigus. Hi praui vapores afferre possunt tentantes caput melãcholiæ accidentia, non in mulieribus solum, sed in viris, in illis per consensum cum vtero, in his cum vasis seminarijs, & tentantes os ventriculi, fastidium. Quod de Diogene refert Gale. à vera christianorum religione est alienissimum. Vocat enim hominẽ quod ad continentiam pertinet constantissimum, eũ qui semen in terram fundendo, vel in ipsam naturam incontinenter peccauit. Nec verò licet quancunq; molestiam vtcunque deuitare, sed vt recta ratio dictat. Verum hoc theologi possunt demonstrare nobis, vel ipsa rei turpitudo hoc ita habere indicat. Iam verò non intelligo vnde coniectet Gale. bruta non allici voluptatis desiderio ad libidinem. sed vrgeri tantum irritatione. Quod quidem equus nondum venerem expertus, irritetur multitudine, aut acrimonia, verisimile est, voluptate enim nondum est potitus. sed post modum quis prohibet illũ voluptatis recordatione permoueri? an non equus, qui quietus, ac non lasciuiens vagabatur solus equam intuens hinnit statim, lasciuit, irruitquê in illam?

Quid

Quid ergo auxit equa illi semen aut semini acrimoniam? non arbitror, sed voluptatis recordationem effecit. Certè nisi voluptas bruta ad coitum prouocat, frustà est eis voluptatis illius maximæ & insignis occasio à natura tributa. Fallitur ergo hoc loco Ga. multis modis. Sed quoniam tota hæc disputatio sordida est, de his hactenus.

COGITANTI itaque mihi super hac re, tale quoddã accidens apparuit in muliere ex longo iam tẽpore vidua quæ præter cætera mala, neruorũ quoq; distẽtione vexabatur. Ac dicẽte obstetrice, vterũ esse retractum, remediis ad huiusmodi passiones cõsuetis vti decreuit. Quibus adhibitis, partim ob ipsorũ calorẽ, partim etiã quod inter curãdũ manibus tractarẽtur partes muliebres, oborta titillatione, cum labore & voluptate, veluti per coitum vsu venire solet, excreuit crassum, plurimũmq; semen, atq; ita à molestia sua liberata est mulier. Proinde manifesta coniectura assequutus sum, vitiato semini, maiorẽ quam mẽstruis esse vim ad noxam vniuerso corpori

Z inferen-

inferendam. Itaq; licet hæc quidem aliquādo profluāt è viduis suppressum nihilominus semen molestiam, noxámq; ipsis inferre potest. Quibus verò nequàquam persuaderi potest, exiguum succū in vna parte cōtentum, tantorū accidentium, quæ vniuerso corpori eueniunt, esse causam, ii omnino immemores esse videntur eorum, quæ quotidiè contingunt. Etenim à phalāgii ictu totum corpus pati videtur, exiguo veneno per minimū foramen iniecto. Sed lōge maiori admiratiōe dignus est scorpionis ictus, quod breui admodū tempore grauissima infert accidētia: quippe cū sese applicat, aut perquā exiguū est *id*, quod iniicitur, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipsius aculeo. Atqui fieri nō potest, cùm primum quis, perinde quasi ab acu, pūctus est, vt vniuersum corpus veluti grandine percuti videatur, animi simul defectione accedente. Nam rationi magis consentaneū est,

vt

vt vel à ſpiritu quodã, vel tenui humiditate iniecta hæc eueniant accidentia. Sunt qui putant, res quaſdã ſolo tactu, per qualitatis vim, ea quæ eis vicina ſunt, alterare poſſe: idque plane videri in marina torpedine, vt pote cui tam vehemens ſit potentia, vt per piſcatoirs tridentem tranſmiſſa ad manum alteratione, de repente totam reddat torpidam. His coniecturis facilè deprehenditur paruæ molis res quaſdam, ſolo tactu, maximas inducere alterariones. Id quod in Heraclio quoque lapide, quem magnetem nominant, videre eſt. Ferrum enim quod tetigerit, ei adhæret, vel nullo adhibito vinculo. Deinde ſi aliud, id, quod primo tactũ fuerit, tetigerit, ſimiliter vt primum illi inhærebit. Poſtea tertium ſecundo: ita vt planè conſtet, rebus quibuſdam vehemẽtiſsimas eſſe vires. Reliquum eſt vt inueſtigemus, an in animantibus corruptio aliqua naſci poſſit tanta, vt veneni tùm qualitatem, tùm vi

res ęquet: an id iam à medicis enodatū, discussumque esse videtur, qui hanc solēt proponere quęstionem, vtrum propriè sint notæ veneni, nec ne. Nam, qui de hac quæstione melius disputasse videntur, ii easdem fieri passiones concedunt, & â letalis veneni potione, & corruptione, quæ è corpore ortum habet: non tamen eas discerni nō posse, qui venenum sumpserint, ab iis, qui aliunde passi sint. Quum enim homo suapte natura probis humoribus abundans, ac sanorum more educatus, de repente moritur, (vt lethali assumpto veneno fieri solet) deinde corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium est, aut diffluēs, aut præ putredine fædum, molestúmque reddit odorem, hunc venenum sumpsisse aiunt. Igitur si eiusmodi passionibus nos infestari fateamur, quæ ex nobismetipsis acepto suæ originis impetu, similes sint, his, quæ pernicioso epoto veneno eueniunt: nihil mirum, si vitiatum

semen

ſemen, aut menſtruum huiuſmodi, cum retinetur, & putreſcit, corporibus vt afficiãtur idoneis, grauia inferat accidentia. Quippe facilè intelligitur in canibus, quantam habeat vim afficiendę rei aptitudo. Quum enim reliquorum animalium nullum rabie capiatur, ſolus canis ea paſsione corripiatur, atque tanta fit in ipſo humorũ corruptio, vt ſola eius ſaliua, ſi humanũ corpus contigerit, rabiem excitare poſsit. Vt igitur ab exiguo initio, ſaliuæ videlicet qualitate, aucta quædam in corpore paſsio, quã do ad magnitudinem notatu dignam peruenerit, diſcerni poteſt, idq; poſt ſex mẽſes, cùm nõnunquam ante id tempus nulla nota depræhendatur: ſic eodem modo vitioſo humore in animalis corpore genito paulatim tractu temporis, principalium partium aliqua conſentit, à qua deinde vniuerſum corpus celeriter alteratur. Quod aut à priſcis iam inde ſeculis optimo iure creditum

 fuerit,

fuerit, hysterica dicta accidentia, ad vterũ tãquam ad radicem pertinere, vel maximo argumento esse potest. quod & solis viduis & iis, quibus menstrua supprimũtur, huiusmodi passiones euenire cõsueuerũt. Quod verò ad eas excitandos retentum semẽ maiorem, menstruum verò minorẽ vim obtineat, facilè intelligitur ab his mulieribus, quibus, cùm nõ sint viduę, purgationes supprimuntur. Quãuis enim pluribus infestentur accidẽtibus quæ posthac dicentur, spiratione tamen nõ priuãtur, nec animi defectione, neq; aliis quoq; accidẽtibus, quę paulò anteà dicta sunt, laborare vidẽtur. Prętereà ex eo q̃ sunt viduæ quędã quę licet ęque vt antea, aut paulò minꝰ purgẽtur, nihilominus similibus corripiũtur accidẽtibꝰ. Quippe medicę quæ eas exquisitè tetigerunt, fatẽtur circa vterũ notas quasdã apparere. Nã ceruix eius inclinata videtur, interdũ quidẽ veluti sursũ retractus sit totꝰ vterus, interdũ verò veluti ad latus trahatur. Scho-

SCHOLIVM.

QVANDOQVIDEM seminis effusionẽ grauissima vteri mala solere soluere experimẽto sentimus, cõstat in ijs, quas probabile est retẽtione seminis laborare, vt virginibus & viduis, optimam curãdi rationẽ esse aut cõtractatione, aut pessis succis idoneis intinctis, aut afflictu moliri voluptatem & semini effusionẽ. Tamẽ nõ licet nobis, quos in sãcta religione Christi gratia retinet, id aliqua ratione moliri. Non N. licet illas vel ꝑ vita ipsa (quantũ intelligo) ad libidinẽ & turpẽ voluptatẽ prouocare Certè licet alia ratione seminis consumptionẽ procurare, sunt N. res quædã quæ illud optimè assumũt, in quibus est imprimis ruta, vtcũq; ea vtaris. Sentẽtia, quã modo refert, dicẽs, sunt qui putãt solo tactu res quasdã per qualitatis vim, ea quę eis vicina sunt alterare posse: est sentẽtia Pelopis, quã 3. lib. retulit, diximusq; eo loco nõ parũ esse ꝓbabilẽ. Certe posse in nobis succos ad eã corruptionẽ venire, vt venenis euadãt similes, inferántq; omnino eadẽ symptomata, quæ epotũ venenũ, idq; cũ alijs succis accidere possit, maximè accidere retento semini verissimũ est, vsq; adeò vt nisi antecedẽtiũ & externarum quarundã rerũ ratio habeatur, nullatenus dijudicari possit, an venenũ quis biberit, eorũ qui cũ grauissimis symptomatis repẽtè moriuntur. Nã ꝗ ad internam causam attinet, nihil malitię nõ potest interius cõparare, si modo corpus paratũ est. Sed est vnica

ratio medica cōiectādi, an homo venenū acceperit ex hominis tēperie, & ex victu, quo hucusq; vtebatur. Nā si homo bona tēperie & bona valetudinde fruēs repētè moriatur, cū grauissimis symptomatis, ac emortui corp9 liuidū aut nigrū totū aut cū vibicibus siue alijs partibus liuidū alijs nigrū (n ī hoc est quod dicitur rarū) siue diffluēs, i. versus quāq; fluxionē patiēs, vt si fluāt simul mult9 sudor & sanguis è naribus, & succi multi de vētre (hæc omnia facit debilitas facutatis naturalis) & grauiter olēs & fædū, certè venenū accepisse magna cōiectura est, sed si mulier aliqua earum quę venere priuantur, & cui menstrua male flnebāt, & prauis erat succis & præ appetitus corruptiōe, & præ imprudētia cibis mali succi semper vtebatur, & vteri affectibus ac vētriculi sæpe laborauerat, ita intereat, ego quidē hanc venenum accepisse nūquā suspicabor. Est alia ratio cōięctādi ciuilis magis quā medica, spectat N. ad iudicē magis quā ad medicū, ex cōditione quarūdā rerū externarū, quæ pēdet ex locis, & personis, & factis, & verbis. Sed hūc locū hi tractent ad quos spectat. Rabies species quædā est manię aut furoris, qua laborātes aquā reformidāt. Hāc canes solū corripere, verū nō est, nisi intelligas primū ac sine alterius cōpassiōe. Nā homines à canibus demorsos in hunc affectū trahi ipsemet affirmat. Sed etsi intelligas, primario, videtur omnino sine exceptionib9 trāsigi nō posse. Nā Arist. 8. de part. ani. ca. 22. camelū rabie laborare dicit. Itaq; intelligendū arbitror, solos fere canes atq; eos maximè rabie corripi. Proin-

PROINDE quidam vterum veluti animal esse statuentes, quòd creandę prolis gratia mouetur, si priuetur his, quæ concupiscit, vniuerso corpori nocere dicunt. Qua de re Platonem ita scripsisse comperimus: ea pars, quæ in mulieribus, & vterus, & vulua nominatur, cùm sit animal prolem generare cupiens, si intempestiue, diúque infructuosum fuerit, succẽsens ægre fert, errãsque per totum corpus & spiritus meatum obstruens, respiraréque non sinẽs, in extremam anxietatem deiicit, atque multos alios morbos excitat. Hæc dicente Platone, quidam addiderunt, quòd posteà quã ita per corpus vterus errauerit, ad septum transuersum perueniens, respirationem impedire solet. Alii errare ipsum veluti animal negantes, vbi suppræssa sunt mẽstrua, & exiccarri aiunt, deinde humectari cupientem, ad viscera vsque ascendere: cùm verò ascendendo nonnunquam septum transuer

ſum cõtingat, idcirco animal ſpiratione priuari. Etenim qui ignorant ea, quæ in diſſectionibus apparent, quiquè nec naturales, nec à voluntate pendentes actiones vnquã conſiderauerunt, quamuis ea, que iam diximus, nulla audiant demonſtratione roborari, fieri tamen poſſe arbitrantur vt aliquid ex ipſis à veritate nequaquam abhorreat.

At verò qui in vtriſque fuerint exercitati, hanc rationem, vt pote infirmam, vel me tacente, deſpiciunt. Nam ſi aliquid vteri aſcendere videatur, id perexiguum eſt, nec ſufficit ad hoc, vt totum ipſius fundum, ne ad ventriculum quidem aſcendiſſe oſtendat, tantum abeſt, vt hunc prætereundo, ad ſeptum tranſuerſum pertingere poſsit.

Quòd ſi detur etiam vt attingat, quid momenti habebit, vt ſpirationem tollere, aut animi defectionem, aut membrorum contractionem, aut integrum ſoporem, inducere poſsit? Etenim cum aliquis ſe impleuerit,

ventriculus intumeſcens, planè videtur ſeptum tranſuerſum comprimere, atque hâc ob rem ſpiratio redditur crebrior, ſed nullo inſuper alio accidente animal infeſtatur. Atque prægnãtibus quoque vterus adeò intenditur, vt crebrior fiat ſpiratio, ſed neque hic aliam læſionem inducat. Id autẽ, quòd dicunt, exiccatos vteros humoris deſiderio ad viſcera aſcendere, nemini non abſurdum videri poteſt. Si N. abſolute humorem vterus requirit, veſicam, atque craſſi inteſtini partem inferiorem, totam ſibi proximam habet. Si verò non ſimpliciter humorem deſiderat, ad hepar potius, quàm ad ſeptũ tranſuerſum, ipſum moueri oportebat. At verò quid opus eſt vt aliis extrinſecus irruat partibus, cum denſum tegmẽ, membranoſum indumentum, ſibi ipſi circundatum habeat? Omnia N. quæ ad ſeſe humorem ex inteſtinis attrahunt, per ora quampluri ma id efficere ſolẽt. Atqui ad vterum multa

ta admodum venarum ora perueniunt per quas ex concaua vena, vt pote cui ex hepate ſanguis influit, ſanguinem attrahere poteſt. Etenim quam aliam fiſtulam hac inſigniorem quis inuenerit, qua ex hepate in vterũ ſanguis deferatur, aut per quam aliam omnino vterus ex iecore quippiam attrahere poſsit? quòd ſi hunc concauæ venæ riuum non maximum, ſaltem non alium eſſe fateamur oportet: quippe ſola hæc vna partibus ſub tranſuerſo ſepto conſtitutis ex hepate defert ſanguinem. Abſurda igitur omnino eſt illorum ratio, cùm hoc, quòd vterum eſſe animal, hac ratione aſtruere videntur, ſed ſi hoc ipſis concedatur, ergo ægrè ferret vterus priuari ſe eo, quòd concupiſcit, fortaſſe autem & ſine nutritione tabeſcet, vt quidam dicunt amantes phænices pati. Verùm ob hoc nec ad ſeptum trãſuerſum, nec ad alium quemuis locum perueniet. Nam vt cætera omittamus, perquam arida

eſt

est septi transuersi temperies, atqui vterus iuxta illorum placita, qui ipsum exiccari dicunt, humidarum partium communicatione indiget. Sed interrogaueris fortasse, quã ob causam modo sursum, modo in latus retrahi vterus videatur. Id N. obstetrices aiũt. Aut cur ipso in sua sede sæpenumero manente, nihilominus mulieres quædã ab hystericis accidentibus corripiantur. Equidem huius rei causam explicare tentabo, ea quæ ab Hippo. dicta sunt, intuendo. Nam simul cum vtero, ceruicem quoque ipsius retrahi necesse est.

SCHOLIVM.

SATIS multis argumentis, & satis dilucide refutat Gal. sententiam Platonis de vteri natura, putantis illum vt animal quodpiam per corpus vagari, & sententias aliorum qui affirmant eum humoris gratia septum trãsuersum petere. Quare hæc argumenta non videntur mihi indigere illustratione, sed attentione & iudicio lectoris. Phęnices tam incontinenter amabant, vt, cum potiri votis non possent,

possent, præ tedio arescerent sine cibo. Huc respi-
ciens dicit Gal. atque fortasse non nutrietur, vt qui-
dam dicunt amantes phœnices pati.

SVPEREST ergo vt declaremus, qua ob causam vterus vel sursum, vel ad latus retrahatur. Hoc enim huic sermoni deerat. Ea esse censetur vasorum ad ipsum peruenientium plenitudo, vna cum appendicibus ipsorum. Etenim ostendimus in enarratione eius aphorismi, quo inquit, conuulsionem & â plenitudine fieri, & euacuatione, quòd plenitudo repletorum corpora & in latum, & profundũ extendit, sed longitudinem abbreuiat. Ergo quo efficiuntur breuiora, eo magis ad originem retrahuntur. Nam Erasistratus musculos quoque, si spiritu impleantur, in latitudine augeri in lõgitudine verò minui, atque ob id retrahi dicit. Vnde ergo oritur plenitudo tùm venarum tùm appendicum? Nempe ex retentione menstruorum. Nam peruenit quidẽ ad

ad vterum ſanguis,ſed ad interna ipſius ingredi non poteſt,aut quia eſt craſsior,quam vt per ora vaſorũ poſsit penetrare,aut quia clauſa ſunt ora. Itaque multiplicatus in venis,eas extendit,atque vicinis ipſis appendices madefacit: ad horum autem extenſionem,continuo vterum retrahi neceſſe eſt. Igitur ſi æqualiter vndique trahatur, recta erit, ſine inclinatione, ipſius tranſmutatio: ſi verò inæqualiter, ad partem vehementius trahentem extenditur. Non ergo veluti animal errabundum, alias ad alium locum, diſcurrit in mulieribus vterus, ſed ab extenſione retrahitur. Quòd ſi dixerit quiſpiam vteri corpus tũ non pati,ſed perverſione laborare, cum alias aliorſum trahitur,hic haud abſurda dicere videbitur. Nam circa reliquas quoque corporis partes accidit,vt huiuſmodi appareant paſsiones,& vt ſæpenumero decipiantur medici, qui perverſam partem, quia vel incurvari, vel

vel extendi non poſsit, arbitrantur laborare. Atque hoc docuit Hippo. in eo libro, quem de articulis ſcripſit, vbi etiam de vteri vocato errore mentionem fecit, ita ſcribens: ſi in poſteriorem partem caput femoris exciderit, quanquam hoc raro fit, extendi non poteſt crus, neque adeò ſecundum luxatum articulum, neque adeo ſecundum maleolum quoque, iique minimè vbi longo ſpacio durauerit malũ, vel inguinis, vel maleoli articulum extendere poſſunt. Hoc ſermone quamuis maleoli articulus, haudquaquam laboret, quia tamen cum inguine communicat, ipſum extendi non poſſe ait. Atque deinceps ſubiungens inquit, ſanè animaduertere hoc oportet. Vt N. vtile eſt, ita magna eſt ipſius habenda tatio.

Quamuis non paucos lateat, quòd ne ſani quidem extendere poſſunt maleoli articulum, non extenſo inguinis articulo, niſi ſurſum ieuato pede. Ita enim poſſunt. Neque

etiam

etiam similiter, sed longe maiori cum difficultate flectere possunt maleoli articulum, nisi simul flectant articulum inguinis. His dictis deinceps ait, multa alia quoque iis haud dissimilia in corpore inueniuntur & secundum neruorum distentionem, & musculorum figuras. Quinetiam plurima notatu fortasse digniora, quàm quis putauerit, contingere solent, & secundum intestinorum naturã, & vniuersum ventriculum, atque vteri tùm errores, tùm extensiones. His verbis Hippocrates de maleoli articulo dicere proposuerat, non potente secundum naturam moueri, idque non ob propriam ipsius passionem, sed quia coxæ consentit. Quinetiam extensionum, quæ vtero accidunt, mentionem fecit: cum videlicet ipse non per se eransmutatur, sed à quibusdam aliis trahitur.

Igitur vteri peruersiones, eo quem diximus modo, ad suppressa sequuntur men-

ſtrua: eas tamen ob hoc, accidentium, quæ in animalis corpore apparent, cauſas eſſe nequaquam putandum eſt. Quippe quæ communem habent cauſam, plenitudinem ſuppreſſa menſtruorum purgatione euenientem. Quæ verò citra peruerſionem, aut menſtruorum retentionem, viduas moleſtant noxæ, hæ ob retentum ſemen euenire putantur. Cæterum pro multitudinis, qualitatíſue ratione, tùm menſtruorum, tũ ſeminis, alià s aliæ accidentium ſpecies oriri ſolent. Etenim affligente cauſa vniuerſum corpus refrigerare potente, adeò vehementer infrigidatur corpus, vt & ſpiratio, & arteriarum pulſus, ſenſu deprænhendi nequeant. Quæ ſi vel craſſa fuit, vel acris, conuulſiones: ſi verò atræ bilis naturã habuerit, mæſtitiam inducet: quemadmodum animi quoque defectiones, & ad fortes extenſiones, & perfrigerationes & ſtomachi afflictiones ſequi conſueuerunt.

Conſtat

Conſtat autem quòd in huiuſmodi ſermonibus os ventriculi ſtomachum ſolemus appellare. Quippe omnium medicorum mos eſt, in ſincopa ſtomachica huiuſmodi vti appellatione.

SCHOLIVM.

GALENVS plenitudinem appendicum vteri affirmat efficere vteri peruerſionem, ſi plenitudo altero latere fiat, aut retractionem, ſi ambobus, non aliter ac membrorum conuulſiones fiunt. Ego verò aliam quoque eſſe cauſam arbitror in ipſa vteri natura, quòd is retractus videatur. Nimirum, non aliter ac virile membrum tentiginem pati natum eſt, & intēditur. Quum ergo mulier veneris cupida eà priuatur, retentione, & titilatione ſeminis patitur tentiginem, & intumeſcit Vterus, videturq; ſurſum repere, non aliter ac ſi virile membrum intra corpus intumeſceret, id verò apertè declarat, quòd ita affectis ſæpe ſuccurritur frictione quadā leui, & admota manu, quia ſemen erumpit, & ceſſat tumor vteri. Quòd de articulo femoris & maleoli affert ex libello de articulis, non aliorſum affert, quàm vt exemplo declaret non eſſe mirum hanc v-

teri passionem fieri posse citra vteri propriũ morbum; sed per distentionem acetabulorum. Nimirũ vt articulus malleoli non potest moueri immoto articulo femoris, ac proinde luxato, aut quauis alia de causa articulo femoris moueri non potente, fit alius immobilis. Causa huius rei in ipsa ossium compositione consistit, licetq; cuiuis contemplari, & in seipso & in scheleto. Constat ex dictis non esse viduas iuniores potissimum tutas ab vteri retractione, nam & si semen non faciat acetabula tumere, (Neque N. tanta eius est copia) facit tamen tentiginem. Quòd ad reliqua, quæ de causis aliorum accidentium dicit, attinet, constat eum loqui de conuulsione nomine latiúscule accepto vt significet nõ tantum veram conuulsionem: sed & conuulsioni similes motus. Nam inquit, si crassa fuerit & acris, cõuulsiones facit. Cõstat verò vt crassa causa & acris non pariat eundem affectum. Sed crassities distentione potest conuulsionem veram, acrimonia, irritatione conuulsioni similes motus facere.

PORRO' accidentia, quæ ob adstricta menstrua infestare solent. (Nam de iis quoque nonnihil me dicturum pollicitus sum) nunc enarrare agredior, sumpto initio ab his quę ab Hipp. in apho. scripta

pta ſunt, præcipuè verò cum dicit, ſi mulier nec prægnans, nec puerpera lac habet, menſtrua eius defecerunt. At nullo in mammis apparente lacte, menſtrua ſuppreſſa hiſce notis depræhenduntur: grauitas totũ corpus moleſtat, item faſtidium quoque, vt nulla ſit cibi cupiditas horror inæqualis. Quòd ſi citra horrorem inæqualitas aliqua fuerit, atque faſtidium, cupiátque mulier quædam aliena, iube vt obſtetrix vteri ceruicem tangat. Nam ſi citra duritiem clauſa inueniatur, eam pregnantem eſſe coniicies. Ex iis nonnullæ cibum præterea euomunt, ac terram, aut extinctos carbones, aut alia quædam huiuſmodi edunt. Si verò clauſum fuerit os ceruicis vteri, ac duritiem quoque habeat, paſsionem aliquam in vtero eſſe portendit. Oportet itaque ſpeculari obſtetricem, ad quam partem, vel declinet, vel trahatur: nam in ea parte patientem vteri ſedem eſſe coniiciendum eſt. Atque in qui-

buſdam fœminis, eius partis dolor cum grauitate, nonnihil ſignificare poteſt. Quinetiá in coxam dolor tráſit, ac crus ipſum, quòd è regione eſt, per inceſſum claudicat, quòd ſi longiori tempore ſupprimantur menſtrua, nullámque medicus mulieri vacuationem promoueat, tumor aliquis præter naturam in inani parte interdum exoritur, oſtendens nimirum ex internis partibus quãpiam eſſe inflammatam. Nonnullis tuberculum in extremo inanis partis excitatur, veluti viris quoque eodem in loco nonnunquam oriri ſolet, quòd vbi ſuppuratum aliquando fuerit, ſecari debet. Atque hanc partem, ſiue membrum ſuppuratum diſſectũque vidimus, interdum ignorantibus medicis inexpertis quid inciderent, interdum verò intelligẽtibus quoq;. Atq; omnia mẽbra ita ſuppurata facilè curantur. Vteri verò ſectiones maiori cum difficultate conglutinantur. Huiuſmodi accidentia ſequi

ſuppreſſa

ſuppreſſa mẽſtrua cõſueuerũt, ac præterea lũborum, & colli, & ſincipitis dolor qui etiam oculorum fundamenta infeſtat.
Item febres ardentes, & vrinæ nigricantes cum rubra quadam ſanie, perinde ac ſi aque, ex qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt, fuliginem quis miſcuiſſet. Quibuſdam vrina, aut difficulter redditur, aut omnino ſupprimitur. Quum ergo horum aliquod in muliere conſpexeris, vterum veluti radicem ipſorum coniicere oportet.
Quòd ſi per alium quempiam corporis locum ſanguis effluxerit, aut inflammatio, aut eryſipelas excitatur, an menſtrua purgentur interrogare debes: ſiquidem nihil horum accidere ſolet integrè purgatis.
Igitur quibus menſtruorum cohibetur purgatio, iis plerúnque huiuſmodi eueniunt accidentia.

SCHOLIVM.

QVOD mulier per ſuppreſsionem mēſtruorū lac in mammis habeat vt Hippocr. dicit part. 5 apho. 39. in cauſa eſt magna illa communitas venarum, quæ eſt mammis & vtero, coeuntibus ijs venis, quæ per muſculos rectos ventris aſcendunt, cū deſcendentibus è mammis. Fit enim vt menſtruis non erumpentibus regurgitet in mammas, illæque ex redundanti alimento lac generent, vt lactantes ſolent. Certè, vt alio loco diximus, difficilè admodum eſt primis diebus cognoſcere an mulier cōceperit, quia eadem omnino contingunt accidētia ijs quibus menſtrua retinētur, puta grauitas totius corporis, faſtidium, horror, qui & appetentia quædam alienarum rerum, quam vocamus picam (de huius cauſa ſcripſi lib. 5. contr. modo nihil dicam) præterquam quòd ſemen poſt concubitum ei quæ concepit non excidit, & vteri os ſiue duritie, aut tumore aliquo præter naturā aſtrictū eſt. Hoc ergo oportet ipſam mulierē cōſideraſſe, & obſtetricē tāgendo os vteri, diſcere. Ita parte 5. apho. 51. ſcriptum eſt. Quæ vtero gerunt ijs vteri os comprimitur. Et rurſum 54. quibus os vteri durum eſt, ijs vteri os comprimi eſt neceſſarium. Inanis pars eſt quæ ilia vocamus. Vteri inflammationes ſolere ad coxam extra ſuppurari 5. etiam part. aph. 47. his verbis dixit, ſi vterus in coxam vergens ſuppuratur, neceſſe eſt linamentum fieri. Vteri ſectiones curatu eſſe difficiles, intel

liges

liges ex ſua ſubſtantia. Eſt N. neruea. Atqui dictum eſt 6. par. apho. 19. cum diſciſſum fuerit os, aut cartilago, aut neruus, aut genæ particula tenuis, aut preputium, neque augetur, nec coaleſcit. Lumborũ dolores & colli, & ſincipitis & febres ardentes ſuccedere ſolere ſuppreſsioni mẽſtruorum, res eſt expertiſsima neque habet obſcuram cauſam. Vrinas quoque non raró ſupprimi vidimus obſtructis vijs renum. Tales veró reddi, quales hic deſcribuntur, ſcilicet, quaſi quis fuliginem diſſoluerit in ſanguine diluto multa nonnunquam aqua res eſt expertiſsima, atque Hippo. mulierem, quæ ad frigidam aquam in Thaſo ægrotabat cùm filiam peperiſſet, & non eſſet purgata, vrinam toto morbo habuiſſe dicit nigram, tenuem & dilutam, quæ certè eſt quã hic Gal. deſcribit. Verùm hoc ne ita intellige ſuppreſsionis menſtruorum hanc eſſe ſemper vrinam. nam videmus ſæpe tenues & decolores, & ob debilitatem hepatis, & ob renum obſtructiones. Sanguinis etiam alijs vijs factum effluxum ſolere ſignificare ſuppreſsionem menſtruorum, intelliges ex Hippo. part. 5. apho. 32. mulieri ſanguinem euomenti menſtruis erumpentibus ſolutio, & rurſum, menſtruis deficientibus ſanguis & naribus fluẽs, bonum.

QVVM veró immodicè vacuãtur, ſequitur color fædus, pedes molli tumore attolluntur, corpus totum

ſubtumidum eſt, vitiatur ciborum, tùm concoctio, tùm cupiditas. Atq; omnino omnia, quotquot immoderatã ſanguinis vacuationem, ſiue hæmorrhoidæ, ſiue alio quopiam ſanguinis fluore euenictem, ſequi conſueuerunt, accidentia huiuſmodi fæminas infeſtant. Sed accidit interdum fæminis muliebre vocatum profluuium, vel vtero haudquaquam patiente, cúm videlicet vniuerſum corpus per ipſum expurgatur, quémadmodum interdum per renes quoque euacuatur. Id verò potiſsimum fit, ſi mulier laxis ſit carnibus, & pituitoſa. Huiuſmodi mulieres intacto quidem vtero, ſed vniuerſo corpori adhibitis remediis ſanauimus.

Atq; id, quod excernitur, nonnunquam ruber ſeroſus humor, ſiue rubra ſanies eſt, interdum aquoſa, aut ſubpallida. Quod ſi purus fuerit ſanguis, qualis ex diſſecta vena profluit, diligenter animaduertere oportet num eroſio ſit in vtero. Ea verò magna ex

parte

parte in ceruice potiùs, quam alibi contingere ſolet, diſcernitúrq; per excremam ſaniem, ſi fuerit profunda. Si verò circa os ceruicis conſtiterit, non ſolum per hanc, ſed per tactum quoque cognoſci poteſt. Atque pregnantes quoque cum ora venarũ in ceruice apperiuntur, ſanguinem excernunt. Quod ſi mulieri vtero graui, mammæ ſubito extenuantur, abortus ſequitur. Atq; geminos ferens, ſi altera mamma extenuetur, alterum amittit, & omnino ſi dextra mamma extenuata eſt, marem: ſi ſiniſtra, fæmiminam amittit. Quippe fætus, qui mares ſunt, parte vteri dextra continentur, at fæminæ magis ſiniſtra. Atq; rarò aliter euenire compertum eſt, adeò vt in animalibus quoq;, quę ſuapte natura geminos ferre ſolent, itidem accidere videamus, vt in capris, ouibus, atque aliis quadrupedibus nõ paucis videre eſt. Si verò mulier promptè quidem conceperit, deinde ſecundo, aut tertio

aut

aut quarto in prægnationis mense, fœtum eiecerit, circa vteri acetabula humorem pituitosum abundare, atque idcirco venarum arteriarumque eius loci, ad ora vasorum in vterum descendentium, nexum debiliorem reddi coniicendum est, vt fœtum ob grauitatem ferre nequeat, sed facilè abrumpatur.

SCHOLIVM.

MAGNAS noxas sequi vtrunque menstruorum excessum. & suppressionem, & nimium profluuium, docet Hippo. part. 5. apho. 57. his verbis si menstrua plura fiant, accidunt morbi. Atque si non fiant, ex vtero morbi contingunt. Sanguiné menstruum quibusdam gerentibus vtero profluere experimento comperimus. Causam Gal. hic reddit optimè, dicens, cùm venæ in ceruice vteri apperiuntur. Nimirum in vterum inseruntur duplices venæ, aliæ per fundum ex vena caua in lumbis, & his productis generantur secundæ, quæ nisi disrumpantur non potest ex eis sanguis fluere, non potest ergo quin abortus succedat. Aliæ sunt quæ ex inguinibus recurrunt in ceruicem vteri, ex quibus fluere potest sanguis etiam gerentibus vtero citra aborsum, hinc fit vt cùm vtero gerẽti sanguis mẽstruus

ſtruus profluit, femora doleant, non lumbi, alijs mulieribus, lumbi non femora. Quod non parum refert conſiderare, cùm ſuſpitio erat conceptus, & menſtrua apparent. Reliqua omnia quæ de ſignis abortus hic dicuntur 5. part. apho. ſcripta ſunt dilucidè ſatis.

CAP. VI.

Relectiuncula.

Eſt cap. hoc de malis membri virilis recuſat verò Gal. diſputare de euacuationibus, quæ per id membrum cùm fiant aliorum morbos ſignificant, quia de his dictum eſt in illorum capitibus, & de tumoribus præter naturam, & vlceribus huius membri, quia ſunt hi morbi manifeſti, & proinde ad hoc opus non pertinent, propterea gonorrheæ & priapiſmi tantum cauſas refert, fit gonorrhea, id eſt effluuium ſeminis, aut præ debilitate retentricis in vaſis ſeminarijs, aut præ affectione aliqua in illis, conuulſioni ſimili, priapiſmus fit aut flatu in pudendo genito, aut apertis oſculis arteriarum, quæ in illud inſeruntur, aut præ intemperie calida renum aut teſticulorum, aut ipſarum arteriarum. His *contraria morbo huic remedia ſunt.*

QVemadmodum pauca eorum, quę per ſedem excernuntur, paſsionis in partibus propè ipſam ſunt ſigna, plurima

plurima verò illorum intestinorum & vētris, & splenis, & hepatis, non rarò autē & succorum vniuersi corporis sunt notæ. Eodem modo pauca eorum, quæ ex cole excernuntur, propriam ipsius passionem ostendunt: plurima verò vesicæ, renum, hepatisque & splenis, & pulmonis, & thoracis, & affectionis succorum totius corporis sunt signa. Verùm huiusmodi signa per alia, quæ vnicuique parti patienti subseruire diximus, indicia distinguntur. Igitur patientis colis hæc erunt indicia. Nam vlcus manifestè deprehenditur à dolore ipsum infestante, atque si aliquid ex iis per vrinas excernatur, quæ vlcera comitari solent. Id verò ab eo, quod ex vesica secernitur, ita discerni potest. Nam ipsum in primo protinus exitu apparens, vrinuam præuenire cō sueuit: quod verò à vesica egreditur, vrinæ admistum videtur. Quinetiam assiduè inter meiendum mordicus dolent pudendo-

rum

rum vlcera, præcipuè cùm vel crustula, vel sordibus solutis, pura fuerint. Sed longè euidentius ipsius inflammationes, ac reliquæ huiusmodi passiones, vel sine indiciis dignoscuntur. Verùm de gonorrhæa, & priapismo diffusè agere satiùs fuerit. Ergo gonorrhæa est seminis excretio inuita, quam inuoluntariam quoque nominare licet. Sed significantiùs dixeris, seminis assiduam excretionem, cole haudquaquã extento. Priapismus verò est, cùm coles, & in longitudine, & circulo totus augetur, nullo stimulãte ad libidinẽ aut desiderio, aut acquisititio calore, vt quibusdam accidere consueuit, qui supini decũbunt. Sic enim aliqui ipsum depinxerunt. At breuiori quoque compẽdio dicere potes, permanentem colis aut auctionem, aut tumefactionem. Deducta verò denominatio est à priapo. Nam quasi ei suapte natura huiusmodi colis esset, ita eũ finxerunt, atque pictura descripserunt homines

mines, gonorrhϾ autem nomē planè cõpositum est ex γονῆς quod semē genitale & ῥεῖν quod fluere significat, etenim semen modo γονὴ modo γόνος nominari solet. Porrò quemadmodum omnia corporis nostri excrementa duobus modis vacuantur, (interdum enim à continentibus ipsa corporibus excernuntur. interdum spõtè profluunt, eò quòd ob imbecillitatem ab ipsis corporibus contineri non possunt) ita de semine quoque discendum est. Nam in omnibus huiusmodi vt excernere tempestiuè ita continere, naturæ officium est. Verùm secretio quidem fit aperto fluxionis meatu, ac reliquo cõceptabuli spatio & contracto, & ad appertum iam meatũ quidquid continente spatio continetur, impellente. Retentio verò fit cùm clausus permanet meatus, & contentum à continente haudquaquam impellitur, sed contrà per cõtractionem comprehēditur, & retinetur. hoc modo

do contenti in cauis inſtrumentis humores in his, qui integra valetudine degunt, naturaliter & excernentur, & retinentur. In illis autem, qui præter naturam ſe habent, retentio quidem ob excretiuæ virtutis imbecillitatem, excretio verò ob retentricis facultatis infirmitatem euenit, vel ob paſsionem aliquam, quæ haud ſecús, quâm naturalis excretoria vis, partes mouere poſſit. Id quod in ſeminariis vaſis videre licet, vbi aliquis vel comitiali morbo, vel conuulſione violenter irruente fuerit correptus Cæterùm videmus alias quoque partes, vt manus, aut pedes, aut digitos cóuelli, modo ſimul ipſis ſolis patientibus. Proinde haud quaquam abſurdum fuerit, in ſeminariis vaſis, & quidem ſolis, aliquando huiuſmodi paſsioné excitatari huiuſmodi ea eſt, in qua inuita vrinæ excretio, gonorrhææ proportione reſpondet, quæ vrinæ quam quis inuitus emittit, proportione reſpondeat,

cùm contentricem videlicet facultatem resolui contigerit. Igitur gonorrhæa instrumentorum seminis passio est, non pudendorum quæ seminis genitalis via sunt, qua excernatur. Priapismus verò planè colis est accidens. At fieri potest vt nulla præcipua, propriáque ipsum passione infestante, ad arterias referatur, vt potè quæ solæ interdum huiusmodi habeant præter naturam passionem, quali videlicet laborare consueuerunt, cùm naturalis totus coles intenditur, Atqui à spiritu in tumorem ipsum attolli manifestè patet iis, qui celeritatem eius, & cùm intumescit, & cùm interum residet, perpendunt. Quippe nullus humor tam subitam in alterutram partem mutationem efficere posset. His sic se habentibus, cùm in corporũ dissectione magnæ videantur arteriæ in pudendum (exiguam scilicet particulam) irruere, sitq; coles essentia talis, qualem in nulla alia parte

videre

videre est, vt potè cuius corpus neruosum sit, ac vndiquaque fistulosum, excepta ea parte, quàm glandem vocant. Quid aliud excogitauerit quis, quam quod à vaporoso spiritu ab arteriis affluente, per extensiones in tumorem attollatur: ideoque glandem æqualem semper habere magnitudinem, quod fistulosus in ipsam neruus non ingreditur. Ergo quid causa est, cum libidinis impetu quis stimulatur, aut ob supinum decubitum calfacti sunt lumbi, vt coles extendatur: nempe hac inuecta, facilè priapismi quoque passionem inuenire nos posse speramus. Quod verò princeps causa sit plenitudo vel arteriarum, vel nerui fistulosi, aut etiam vtriusque, cum ex priori conditione mutantur, palam constat. At verò vtrius magis, aut si etiam amborum, deinceps consideremus, hinc sermonis nostri sumpto exordio: natura corporis partes fingens, perficiénsque fecit, vt ipse citra do-

ctrinam, proprias actiones aggrederentur. Cuius rei exactissimum aliquando fecimus periculum, hædum alendo, sed ita alendo, vt matrem, quæ ipsum in vtero gestauerat, nunquam vidisset. Quum enim prægnantes capras discecarem, dissectorum quæstionibus, quibus fætus in vtero formationem speculantur, promotus inueni elegantem quendam hædum, quem à matre exolutum, ita pro meo more abstuli, vt ipsam haudquaquam videret: atque in domum quandam, vbi multæ pelues erant, deposui: quarum aliæ vini, aliæ olei, aliæ mellis, aliæ lactis, aut alterius cuiuspiam humoris erant plenæ, aderántque fructus non pauci, tùm Cereales, tùm ab arboribus decerpti. Hunc itaque hædum conspeximus, imprimis quidem pedibus incedentem, perinde ac si audiuisset incessus gratia crura fuisse concessa: deinde excusit, quam à matre con-

traxe-

traxerat, humiditatem: poſtea pede latus ſcalpere, ac deinde ſingula vaſa olfacere vidimus. Percepto itaque ſingulorum odore, lac tandem abſorbuit. Quibus viſis omnes exclamauimus, Hippocra. vere dixiſſe animalium naturas eſſe indoctas. Sic ergo hædum hunc educando, non ſolum lac, ſed multa inſuper alia, quæ fortè offerebantur, comeſſe vidimus. At quia non longè aberat vernale æquinoctium, cùm eriperetur hædus à matre, exactis duobus deinde menſibus, tenellos, ei tùm fruticum, tùm aliarum plantarum ramulos obtuli. Quorum omnium cùm experiretur odorem, alios quidem contempſit, alios verò guſtauit, atque ſic ad adultarum caprarum cibos conuerſus eſt. Sed hoc fortaſſe non adeò magnum videtur. At longè maiori admiratione dignum eſt, quod poſtea quam & folia, & teneros ramulos deuorauerat, paulò pòſt

ruminare cepit. Quòd rursus omnes quotquot aderant, videntes exclamarunt, cùm magna facultatum admiratione, quæ animalibus natura insunt. Quamuis enim magnum videbatur, quod impellente fame, per os, atque dentes cibum assumeret, multo tamen vehementius admirati sumus, quod cibum in ventriculo iam contentum, imprimis quidem ad os sublevando reduceret, deinde multò tempore mandendo hæreret, postremò rursus ipsum deuoraret: idque non in eundem, sed in alium ventriculum. Vulgares autem huiusmodi naturæ munera despiciunt, nihil nisi peregrina spectacula admirantes. Nam quis non miraretur quod medici in secandis corporibus peritissimi quærere solent à qua causa articulus hic extenditur (subiiciamus verò exempli gratia coxæ articulum) aut à qua causa incuruatur, aut quid est, quod ipsum in vtram-

que

que partem in tranſuerſum abducit, aut quid ipſum vtróque circumuoluit, cum interim hædus ſingulos articulos, ad quancunque motionem libitùm fuerit, poſſit excitare, quemadmodum homines ipſi, quamuis à quo muſculo motus efficiatur non intelligant? Porrò de linguæ motione (nam hanc pro exemplo inducimus) quis non mirabitur ſi diſſectores inter ſeipſos, non ſolum de muſculorum numero, ſed de ipſorum etiam actione pugnantes viderit, cùm infantes quoque quomodo vocem, aut aliud huiuſmodi munus imitari debeant, natnra docuerit? Quomodo etiam linguam moueant, aut quibus muſculis vocem eandem efficiant? Similiter etiam de omni reliquorum animalium tùm voce, tùm reſpiratione. Atq; (vt ſummatim dicamus) miraberis fortaſſe omniũ quæ à voluntate, & conſilio pendent, actionum inſtrumenta per ſe docta eſſe. De

quibus quidem actionibus, licet acris inter dissectores fit pugna, quomodo fiant, & quibus instrumentis, nihilominut omnia animalia simul atque genita sunt, & spirant & vocem reddunt. Igitur non mirum esse debet, genitales partes, eas actiones, quarum gratia à natura institutæ sunt, prortinùs ab initio cognoscere. Alioqui cum vterus, cum semen genitale conceperit, donec perfectus fueris fætus, exactè clausus permanet, perfecto vero fætu plurimum aperitur, ac deinde sic apertus excludit. Populares autem hæc propter crebrum euentum, & contemnunt, & despiciunt, vt potè qui nihil, quod re vera sit admirabile, sed ea duntaxat, quæ rarò vident, admirari consueuerunt. Quid enim in rerum natura potest esse admirabilius, quam quod nouem perpetuis mensibus clauditur os vteri adeò exactè vt ne specilli quidem acumen admittat:

perfecto

perfectò autem fætu, vsque adeò distenditur, vt totum animal per ipsum egredi possit? Non igitur dubites pudendorum facultatem per se doctam esse, vt fistulosum hoc, neruosumque corpus, vbi ad coitum insurgit, animal, à naturali facultate, quæ ipsum attollere potest, protinus distendatur. Cuius rei simile & in corde, & arteria planè videre est, nisi quòd horũ motus perpetuus est, eo quòd semper necessaria sit nobis eorum actio, fistulosus verò neruus nõ semper mouetur, sed cum vsus requirit.

Quum ergo sic fuerit extensus, sequitur ex arteriis spiritus, quemadmodù pulmo thoracem ob eam, quam habet ad motum ipsius, sequelam. Verùm posses fortasse replentis fistulosum neruum spiritus vim, cũ ad coitum irrumpit animal, ad arterias quoque referre, quanquam multo satius est, vt huiusmodi actionem ad neruum, non ad arterias referamus, cùm præsertim actiones,

ex propria partium eſſentia, non ex earum poſitu prouenire, rationi conſonum ſit. Nam cor ſi in alia quapiam parte poneretur, nihilominus actionem ſuam obtineret. Neque aliter de iecore quoque, liene, ac reliquis omnibus ſentiendum eſt. Quare vniuerſi corporis arterias eandem habere actionem probabile eſt. Quippe eodem tempore omnes totius animalis arteriæ inter ſeſe ſimiliter diſtenduntur. Itaque haudquaquã par eſſe videtur, vt arteriæ pudendis innatę, aliam aliquam habeant facultatem, præter eam, quam antea in toto corpore habebant. Sed ampliora ſunt ipſis quàm cæteris arteriis, ora: & quidẽ optimo iure, ad celeritatem ſequelæ ad id, quòd euacuatur, ſic preparata. Semper N. natura quòd vnicuique actioni vtile eſt, vndiquaque explere videtur. Cæterum nullam aliam inſuper præcipuam habent actionis facultatem, cũ ad pudendum peruenerint, licet calfactis

lumbis,

lumbis, par sit, vt & arteriæ calidiores reddantur, & magis pateant ipsarũ ora. Quãobrem non exiguam tunc spiritus essentiã, in fistulosum neruum effundunt: qui paulatim impletus colem extendit, ita vt tota ipsius essentia in fistuloso neruo consistere videatur. His itaque cognitis ad priapismi passionem veniamus. Quippe ex iis quæ supra proposita sunt, constat, vel ob arteriarum ora immodicè dilatata, vel vaporosum spiritum in fistuloso neruo ortũ, hanc fieri passionem. Sed vtrum potius pro causa sit habẽdum, inquirere oportet. Ego quidem ab vtrisque ipsam fieri posse existimo, crebrius tamen arteriarum ora dilatata sequi. Quippe facilius est hæc distendi, quàm flatuosum spiritum in neruo fistuloso generari. Ac memini me huiusmodi quidem nerui passionem semel vidisse, arteriarum verò sæpenumero. Cuius rei coniecturam feci, tùm ex iis, quæ præcesserunt, accidentibus,

dentibus, tùm ex modo curationis. In illo enim cui aſsidue colis palpitatio præceſſerat, cauſa erat ſpiritus flatuoſus. Ad quem cum omnem curationem conuertiſſem hominem ſanaui. Quibus verò ſupra modũ arteriarum ora dilatata erant, in iis nullum huiuſmodi accidens præcedere ſolebat. Porrò accidit cuidam, vt longo tempore præter conſuetudinem à concubitu abſtineret, alteri verò vt mali ſucci alimentis, acribúſque vteretur, alii etiam vt duobus menſibus pręcinctus peregre proficiſceretur, cum anteà nunquam cingi cõſueuiſſet. Coniecimus itaque arteriarum ora nimis dilatata, aliis quidem ob humorum vitia, & acrimoniam, aliis verò ob flatuoſum ſpiritum generatum, & ſine ordine, & violenter commotum. Etenim medicamenta excitandæ tentiginis vim obtinentia, tùm epota, tum etiam fæmini (quæ eſt inter anum, & pudendum intercapedo) lumbíſque adhibita,

hibita, calida omnino, atque flatuosa sunt, quemadmodum contraria omnia, flatus discutiunt, & infrigidant potius quàm cal faciant. Sed aduerte ne obiter hunc sermonem percurras. Quippe de medicamentis, non de cibis locutus sum: quoniam sunt quædam alimenta, quæ ob id, quòd plurimum seminis pariunt, impetum ad libidinem excitare possunt. Hæc ergo sermonem illum, quem nuper dicebamus, probabiliorem reddere possunt, quòd à concubitu abstinentes interdum priapismo vexari solent: siquidem accidit his, qui plurimo semine abundant, & præter consuetudinem à coitu abstinent, præsertim cum nô student vt multa exercitatione sanguinis abundantia dissipetur: maximè verò iis, qui à libidinis cogitatione nondum liberi euaserunt: veluti sunt quidam suapte natura cocti, qui cum longo iam tempore huiusmodi continentia sese exercuerunt libidinis imaginem

imaginem concipiunt ob ſpectacula, quæ illam mouere & ad memoriam reducere poſſunt. Nam quæ in horum hominum pudendis generatur paſsio, eorum paſsioni longe contraria eſt, qui nullo pacto libidinis cogitationi ſunt obnoxii. Atque fuit mihi amicus quidam, cui præter eam, quã antea habuerat, conſuetudinem, omnino à concubitu abſtinenti adeò rigidus, tumidúſque factus eſt penis, vt mihi accidens ipſum declarare cogeretur. Miror, inquit, quòd huic (athletam indicans) ob continentiam rugoſus, collapsúſque penis euaſerit, mihi verò, ex quo continentiam ſeruare ſtudui euenerit contrarium. Tum equidem illi conſului, vt collectum iam genitale ſemen excerneret, poſteà verò & à narrationibus & ſpectaculis, & meditationibus libidem ſuſcitare potentibus, ſummo opere caueret. At vocis exercendæ ſtudioſi, & athletæ qui iam inde ab initio nullam vitæ

tæ partem veneris illecebris contaminauerunt, nullam admittentes huiuſmodi, vel cogitationem, vel imaginationem, iis pudenda, & exilia, & rugoſa, veluti ſemibus, fieri conſueuerunt. Nam præter ea, quæ accidere ſolent iis, qui protinus à prima iuuentute, immodicè libidini ſeſe permiſerunt, id etiam euenit, vt horum locorum vaſa, amplius dilatata maiorem ad ſe ſanguinis copiam alliciant, & coeundi cupiditas magis increſcat ea videlicet ratione, quã in ceteris quoque facultatibus videre eſt, & quæ à Platone etiam notata eſt, cùm inquit: ignauia quidem exoluit, proprii autem officii exercitatio, robur augere ſolet. Sic mammæ quoq; in iis, quæ nondũ impregnatæ fuerunt, cõtractæ permanent, in aliis verò à partu infantulos lactãtibus, vaſtiſsimæ redduntur, atque ita magnæ permanent lac emittentes, donec puer fuerit ablactatus. Tunc enim haud ita multo poſt

à lactis

â lactis generatione quiescunt. Igitur omnia hæc, si bene considerentur, ac præterea causæ, ob quas in singulis patientibus partibus, passio ipsa consistit, definiantur, non inutilem ad curationis ratioñe ansam præbere poterunt. Atqui non est nunc tempus ea tractare. Quare adepto hoc opere finẽ, orationi quoque nostræ hic finem imponimus.

SCHOLIVM.

QVIDAM laborant sola gonorrhæa, quidam solo priapismo, quidam ambobus malis, qui scilicet & intentum habent membrum, & effundũt semen. Causam, qua membrum virile erigitur & tumescit, cum concitatur animal ad coitum, aut venerea cogitat, Gal. hoc loco diligenter & satis multis verbis inuestigat, tamen non videtur mihi eam satis assequi, imò ea perspecta ad deteriorem declinare. Nam inquit fit, quia membrum hoc intumescit adeò, vt dilatentur in eo fistulæ, & arteriæ, cum sit membrum neruo simile, atque dilatabile & fistulosum, illis dilatatis succedit multus spiritus, vt dilatatis follibus succedit aër. Dilatatur verò & erigitur vi quadam naturali quam dilactandi habet, v-

titur

titur ea, cum ſubit mentio aut recordatio, aut imaginatio libidinis nullo docente, ſed ſuapte natura, quia ad id eſt natura comparatum. Nimirum naturæ omnium non doctæ, vt inquit Hippo. lib. de alimento, id eſt, ſine doctore perinde operantur, ac ſi eſſent doctæ. Itaque membrum virile perinde ſe erigere cum occurrit veneris imaginatio, quaſi ab aliquo eſſet edoctum, idq; eſſe ſui officij. Hæc docet Galenus ſed vt vera loquar, videtur hoc fabulam ſapere. Nam quod dicit naturas omnium ſine doctore operari verùm ꝓfectò eſt, & Hippocrate digna ſententia, tamen de hijs membris intelligi debet, quæ voluntatis imperium exequuntur, nō de ijs quæ natura operantur. Nam quamprimum ego volo proferre nomen hoc homo aut blitiri, muſculi inſurgunt ad motum, muſculi inquam, quos moueri oportet & quouſque oportet, quanquam ego ignorem quibus hæc & quo verſus aut quouſque motis, & quibus illa proferatur. Quamprimum volem crus circunducere aut membrum aliud vtcunque mouere, facerem, etſi quibus hic motus, aut quibus ille nunquam cogitaſſem. Itaq; idonea inſtrumenta quidquid in voluntatem aut imaginationē ſubijt (modo ſint animalia inſtrumenta) incipiunt exequi. Tamen etſi ego velim multum ſeroſi ſanguinis in renes deſcendere illi nihilo plus trahent, nec verò arteriæ pulſabunt celerius, & ſi ego velim. Neque ergo ſi membrum virile dilataretur vi propria & ſuæ ſubſtantiæ natura inſita, quæ naturalis eſſet

imaginatio rerum venerearum faceret ad tentiginem, tamen facit. Quam itaque esse causam erectionis ego putem, iam dico. Spiritus vitales sunt instrumentum proprium animi. Quia quicunque motus animo accidat spiritus motu repræsentatur. Non aliter ac qui manu ensem cępit, eum mouet vt afficitur, nimirum cùm irascitur, vibrat, cùm timet, contrahit: ita animus spiritum mouet. Perturbatur verò animus imaginatione, fitq; vt spiritus moueatur, vt imaginatio animum perturbat, vt imaginatione rei terribilis timet animus & spiritus refugit ad cordis cauernulas, imaginatione contẽptus irascitur animus spiritus feruet, imaginatione aut cõsciẽtia turpitudinis pudet, & spiritu & sanguine suffunditur facies, ita imaginatione venereę voluptatis irretitur animus, & spiritus mittitur ad pudẽda, influẽs ergo replet fistulosum mẽbrum, & tumescere facit. Itaque ego nõ dixerim quia membrũ intumescit succedit spiritus, sed quia influit spiritus, membrum intumescit. Quare non tantum arcẽdi sunt ægrotantes plærique à concubitu, sed & à venerea imaginatione, naturam non tantum lædit seminis effusio motu vehementi, & effusione alimẽti, sed etiã tumor mẽbri dissipatione spirituũ vitaliũ. Erectionis mẽbri virilis hæc est causa, quę naturalis est. Tamen habet erectio etiam exiguum quiddam voluntarij quatenus iuuatur duobus musculis paruis qui in duos testiculos veniunt, & musculo illo qui per totum colem protensus est, & iuuat etiam ad mictum,

ad mictum, vt fiat perpetuo vnoque impetu, & expreſsionē ſeminis. Reliqua huius capitis vera ſunt & aperta ſatis, quare caput hoc non indiget longiore commentatione, nec verò totum hoc opus, quo nullum ſcripſit Gal. medicis vtilius. Facit Deus vt id cum noſtris commentarijs ſtudioſi amplectantur, poſito liuore.

FINIS TOTIVS OPERIS.

EMANVELIS PHAVORINI MEDICI GALLI CENSVRA DE Francisco Vallesio Medico excellentissimo. Ad Hispaniam.

SAECVLA quæ mundi præsentia lumina cernunt:
Sæcula auis priscis exculta, & sæcula quondam,
Progeniem ingentem, serosq; datura nepotes,
Chaldæiq; senes, tellusq; Aegiptia cæli,
Herbarumq; potens: & magnis Græcia fælix:
Inuentis: Tyberisq; fluens per sancta Quirini,
Mœnia, quamq; olim venerata est India diues:
Gymnosophistarum senes iam porrigat herbam,
Vallesio, & lapso superati tempore manes:
Et veteres Medicorum vmbræ geniiq; sepulti,
(Siquis adhuc sensus manet immortalibus vmbris):
Vallesium agnoscant supremum numine Phœbi,
Hic est qui seriem morborum pollice voluit:
Paucaq; ferrati producit sæcula pensi,
Inq; colos vacuas animos migrare paratos
Restituit, donis superûm, & medicamine lecto,
Hic est ille tuæ ô fælix Hispania gentis:
Rarus honos, & laus, cui si pia numina longas,
Concedant in luce moras miracula mundi
Excedet, rerumq; potens super astra feretur,
Vt Chius ille senex cuius stetit aurea Imago.

Vale.

AD LECTOREM.

INdicem hunc libri primi voces aliquot continentem, author ipſe in ordinem digeſsit: nos verò nullum alium adſcribere voluimus, hac præcipuè ratione moti, quòd inexhauſtæ atque infinitæ operæ fuiſſet, omnia notatu digna indicare: tum quòd verè affirmare poſſum, hos G. libros Scholiis D. Valleſii illuſtratos dignos eſſe, qui ad Litteras ſingulas euoluantur, ediſcantur, & quotidiana lectione conſignati, in ſinu, atque oculis geſtentur. Quiſquis igitur benè volet ſuis ſtudiis conſultum facilè carebit, indice ampliore: collaturus videlicet operam ſuam, ad relegenda ſingula quæ eruditionis, & antiquioris doctrinæ monumenta complectuntur.

Vale.

Primo libro occurrent hæc notatu digna.

